

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

İSLÂM HUKUKU BİLİM DALI

**ARNAVUTLUK VE İSLÂM MİRAS HUKUKU'NUN MEVZUATLARI
ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLARIN HUKUKİ TAHLİLİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

EMİRJON VATHAJ

BURSA 2011

T.C.

**ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLÂM HUKUKU BİLİM DALI**

**ARNAVUTLUK VE İSLÂM MİRAS HUKUKU'NUN MEVZUATLARI
ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLARIN HUKUKİ TAHLİLİ**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

EMİRJON VATHAJ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Abdullah KARAHAN

BURSA 2011

TEZ ONAY SAYFASI
T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı, İslâm Hukuku Bilim Dalı'nda 700923004 numaralı Emirjon VATHAJ'ın hazırladığı “Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuku Mevzuatlar Arasındaki Benzerlik ve Farklılıkların Hukuku Tahlili” konulu Yüksek Lisans Tezi ile ilgili tez savunma sınavı, .../...../ 20.... günü ..... - .....saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının ..... (başarılı/başarısız) olduğuna ..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi

...../...../ 20.....

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı : Emirjon VATHAJ
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı : Temel İslâm Bilimleri
Bilim Dalı : İslâm Hukuku
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xii + 147
Mezuniyet Tarihi : 22 / 08 / 2011
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Abdullah KARAHAN

TÜRKÇE TEZ BAŞLIĞI

ARNAVUTLUK VE İSLÂM MİRAS HUKUKU'NUN MEVZUATLARI ARASINDAKİ BENZERLİK VE FARKLILIKLARIN HUKUKİ TAHLİLİ

Bu çalışmada, Arnavutluk Miras Hukuku ile İslâm Miras Hukuku mukayeseli olarak ele alınmaktadır.

Çalışma, giriş, üç bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır.

Birinci bölümde, Miras Hukukun mahiyeti, tarihte ve günümüzde bulunan miras sistemleri, Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuku'nun kısa bir değerlendirilmesi yapılmıştır.

İkinci bölümde, Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuku'nun benzerlikleri ve farklılıkları tespit edilerek, mirasın rükünleri, sebepleri, mirasçı olma şartları ve mirasa engel olabilecek durumlara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, mirasın taksimi ve taksim türleri, taksimin iptalini gerektirecek durumlar, mirastaki vasiyetin konumu ve evlat edinme, erkeğin kadından fazla hisse alması gibi konular iki hukuk sistemi açısından karşılaştırılmalı olarak ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Miras, Fıkıh, Arnavutluk, İslâm Hukuku.

ABSTRACT

Name and Surname : Emirjon VATHAJ
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Basic Islamic Sciences
Branch : Islamic Law
Degree Awarded : Master Thesis
Page Number : xii+147
Degree Date : 22 /08/2011
Supervisor : Assoc. Dr. Abdullah KARAHAN

İNGİLİZCE TEZ BAŞLIĞI

SIMILARITIES AND DIFFERENCES BETWEEN ALBENIAN AND ISLAMIC LAW OF SUCCESSION AND ITS JURISTIC ANALYSE

In this study Albanian and Islamic Law of succession is held in a comparative way. This study consists of introduction, three main parts and conclusion.

In the first chapter a short analyse of the true nature of law of succession, different laws of successions which exist in past and present and Albanian and Islamic Law of succession has been done.

In the second chapter, after finding out the similarites and differences of Albanian and Islamic law of succession, the parts of inheritence, basic requirements to be an inheritor and preventive circumstances of being an inheritor are studied.

In the third chapter the division of inheritance and sorts of division, circumstances which require abrogation of inheritance, the effect of will in inheritance, adoption of a child, the reason why men superior to women in inheritance etc. are held through both, Albanian and Islamic law systems in a comparative way.

Keywords: Fiqh, Inheritance Law, Albania, Islamic Law.

ÖNSÖZ

Doğmak, büyümek ve yaşamak insanın hakkı olduğu ne kadar açık bir gerçek ise, ölüm de, ona hayattayken bazı mükellefiyetler yükleyen ve sonrasında da bazı sonuçlar doğuran ürkütücü bir gerçektir. İnsan, ne kadar yoksul olursa olsun, ölümünden sonra başkalarına varis olabilecekleri bir mal bırakmaktadır. Bu yüzden insanlık tarihine bakılınca, ölen şahsın geride bıraktığı malın taksimini düzenleyecek, dine, örf ve âdete veya yasalara dayalı bir sistemin mutlaka bulunduğu görülür.

Miras konusu, genelde zor anlaşılan bir alan olarak bilinir. Biz de zor olduğunu kabullenmekteyiz. Ancak bu zorluğun, başarılabilir bir zorluk taşımadığını, Allah'ın yardımıyla ve bize bahsettiği sabırla bunun altından kalkabileceğimiz ümidindeyiz.

“Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuku Mevzuatları Arasındaki Benzerlik ve Farklılıkların Hukuki Tahlili” başlıklı çalışmamızda, Arnavutluk Miras Hukuku ve İslâm Miras Hukuku sistemleri incelenecek ve birbirine benzeyen ve ayrılan hususlar tespit edilmeye çalışılacaktır.

Çalışmamızın birinci bölümünde, Arnavutluk hukukunun geçtiği dönemler ve İslâm Miras Hukuku'nun getirdiği yenilikler kısa bir şekilde açıklanırken, aynı zamanda, insanlık tarihi boyunca günümüze kadar mirasla ilgili uygulanmış Hukuki sistemlere de yer verilmiştir. İkinci bölümünde, miras hukukunda, Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuku'nun uygulanışını açıklayarak, iki sistem arasındaki benzerlik ve farklılıkları tespit etmeye çalıştık. Çalışmanın üçüncü bölümünde, mirasın taksimi, taksimin türleri ve taksimin iptalini gerektirecek durumlar yanında, mirastaki vasiyetin konumu ve mirasla ilgili olan diğer meselelere yer verilerek, bu konularda Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuku'nun sergiledikleri hükümler arasında benzerlik ve farklılıklar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Evvvela bana sabır ve gayret veren Yüce Allah'a (c.c.) hamdolsun. Bu çalışmanın ortaya çıkmasında kuşkusuz en önemli katkı, ders döneminde danışmanım olan ve çalışma konusunun belirlenmesinden tamamlanmasına kadar geçen süre içerisinde tüm meşguliyetlerine rağmen ilgilerini esirgemeyerek tezimle ilgili her hususta ufuk açıcı yönlendirmelerde bulunan, çalışmalarımı kolaylaştıran, çeşitli fikirleriyle düşüncelerimin ufkunu açan ve çalışmamı sabırla yöneten Doç. Dr. Ali KAYA Bey'e müteşekkirim. Ayrıca üzerimde hiç bir zaman ödeyemeyeceğim emekleri bulunan ve bu çalışma ile ilgili

çeşitli tashih ve önerilerde bulunan tez danışmanım olan değerli Doç. Dr. Abdullah KARAHAN hocama teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Son olarak, beni Türkiye'ye göndermekle büyük fedakârlık gösteren, dualarıyla beni hiç yalnız bırakmayan, maddî-manevî destekleriyle hayatım boyunca yanımda olan aileme şükranlarımı arz ederim. Ayrıca bize sunduğu imkânlardan dolayı, bizim başarılı olmamızda büyük desteği olan Türkiye Diyanet Vakfı'na minnet duygularımı sunarım.

Emirjon VATHAJ

Bursa 2011

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARNAVUTLUK VE İSLÂM HUKUKUNUN TARİHÇESİ, MAHİYETİ VE MİRASLA İLGİLİ HUKUK SİSTEMLERİ

I. ARNAVUTLUK VE İSLÂM HUKUKUNUN TARİHÇESİ	3
A. Arnavutluk Coğrafyası	3
B. Arnavutluk Hukukunun Tarihçesi	4
1. İliiryahılar'da Hukuki İzler	6
2. Epir Devletindeki Yönetim ve Hukuki Düzenlemeler	11
3. Arnavut Beylikleri ve Beyliklerde Hukuki Hayat	13
4. Osmanlı Döneminde Hukuki Hayat.....	18
C. Arnavutluk Geleneksel Hukuku	22
II. ARNAVUTLUK MİRAS HUKUKUNUN YER ALDIĞI MEDENİ KANUN .	25
A. Arnavutluk Hukukunda 1912-1929 Döneminde Miras Düzenlemeleri.....	26
B. Ahmet Zogu'nun Zamanında İlk Medeni Kanun	26
C. Komünizm Döneminde Miras Düzenlemeleri.....	28
D. Günümüzde Mirası Düzenleyen Kanunun Yürürlüğe Girmesi.....	33
E. Arnavutluk Miras Hukuku'nun Niteliği	33
III. İSLÂM MİRAS HUKUKU	35
A. Cahiliyye Araplarında Toplum Yapılanması	35
1. Cahiliyye Aile Yapısı	36
2. Aile Fertlerin Arasındaki Roller	37
3. Cahiliyye Döneminde Mirasçı Olma Yolları	38
B. İslâm Miras Hukuku	40
IV. TEREKENİN İNTİKAL EDECEĞİ MİRASÇILARIN ÇERÇEVESİNİN BELİRLENMESİNDE UYGULANAN EĞİLİMLER, ARNAVUTLUK VE İSLÂM MİRAS HUKUKUNUN EĞİLİMİ	42
A. Uygulanan Eğilimler	42
1. Aileyi Koruyan Sistem.....	43

2. Ferdiyetçi Sistem.....	44
3. Kolektivist Veya Sosyalist Sistem.....	44
B. Arnavutluk Ve İslâm Miras Hukuku'nun Sistemi.....	45
V. HAK SAHİPLERİNİN VE PAYLARININ BELİRLEME SİSTEMİ.....	46
A. Uygulanan Sistemler	46
1. Ferd Sistemi.....	47
2. Sımf Usulü	47
3. Zümre Usulü.....	47
4. Zümre Usulüne Hâkim Esaslar	48
B. Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuku'nun Sistemi.....	50

İKİNCİ BÖLÜM

MİRASIN RÜKÜNLERİ, SEBEPLERİ VE MİRASÇI OLMA ŞARTLARI

I. MİRASIN ÖNEMİ VE RÜKÜNLERİ	52
A. Miras Kavramı.....	52
B. İslâm Hukukunda Miras Hukukunun Yeri	52
C. Mirasın Rükünleri	54
1. Muris	54
2. Varis	55
3. Tereke	55
D. Mirasın Sebepleri.....	55
1. Akrabalık Veya Hakiki Neseb (Kan Hısımlığı).....	55
2. Evlilik	56
3. Vela (Mevlalık).....	57
a. Mevla'l-Atâka	57
b. Mevla'l-Muvâlât.....	57
c. İhtida Mevlahğı	57
E. Miras Şartları.....	58
1. Murisin Ölmesi.....	58
a. Hakiki Ölüm	58
b. Hükmî Ölüm	59
c. Takdiri Ölüm	59
2. Varisin Hayatta Olması.....	60
a. Ceninin Mirası.....	60
b. Birlikte Ölenlerin Mirasçılığı	61
3. Terekenin Olması.....	62
a. Terekeyi Oluşturan Mallar	62

b. Tereke Üzerindeki Haklar.....	63
c. Ayın Borcu	64
d. Teçhiz ve Defin Masrafları.....	65
e. Borçların Ödenmesi	65
f. Borca Batık Olan Tereke Üzerinde Mirasçıların Tasarruf Hakkı.....	67
F. Ölümüne Bağlı Tasarruflar	69
1. Vasiyetler	69
2. Borç İkrarı.....	71
3. Nesepe İkrarı.....	71
G. Mirasa Mâni Olan Durumlar	72
1. Kölelik.....	73
2. Öldürme (Katl).....	74
3. Din Farkı.....	75
4. Ülke Farkı.....	77
5. Toplu Halde Ölme.....	77
6. Varisin Bilinmemesi.....	78
7. Peygamber Hısımlığı.....	79
8. Velede Mülaane ve Velede Zina.....	79
a. Velede Mülaane.....	79
b. Velede Zina.....	80
9. Hangi Sebepden Mirasçı Olduğunu Bilinmemesi.....	81
II. MİRASÇILAR VE PAYLARI	81
A. Ashab-ı Feraiz.....	82
1. Koca (Zevce).....	82
2. Karı (Zevce).....	83
3. Baba (Eb)	84
4. Anne (Umm)	86
5. Kız (Bint)	87
6. Oğul Kızı (Bintü'l İbn)	88
7. Öz Kız Kardeş	89
8. Baba Bir Kız Kardeş.....	91
9. Ana Bir Kardeşler.....	92
10. Dede.....	93
11. Nine	94
B. Asabeler (Muayyen Pay Sahibi Olmayanlar)	95
1. Asabe-i Nesebiye.....	96
a. Binifsihi asabeler	96

b. Biğayrihi asabeler.....	97
c. Asabe Mea'l-Ğayr	97
2. Asabe-i Sebebiye	97
3. Azad Eden Efendinin Asabesi.....	98
C. Neseben Hısım Olan Farz Sahipleri (Red Yoluyla).....	98
D. Zevi'l-Erham.....	98
E. Mevla'l-Muvâlât	99
F. Başkası Hakkında Nesebi İkrar Olunan	99
G. Üçte Birden Fazla Vasiyet.....	100
H. Beytülmal (Hazine).....	100

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİRASIN TAKSİMİ, VASIYET VE MİRASLA İLGİLİ DİĞER MESELELERİ

I. MİRASIN TAKSİMİ VE MİRASTA VASIYET	102
A. Taksim ve İntikal.....	102
1. Taksim.....	103
2. Taksimin Şartı.....	104
3. Taksim Talebi.....	105
4. Mirasçılarının Huzuru	107
5. Kayıp Mirasçıya Hisse Ayırması	108
B. Miras Taksimin Türleri	109
1. Rızâî Taksim.....	109
2. Kazaî Taksim.....	110
C. Taksimin İptali.....	111
1. Muhayyerlikler.....	111
2. Gabn İddiası	112
3. Hissenin Aynında Hata.....	112
4. Ödenmemiş Borcun Meydana Çıkması	113
5. Taksime Katılmamış Mirasçının Ortaya Çıkması.....	113
6. Taksim Edilen Hissede İstihkak	114
7. İnfaz Edilmemiş Vasiyet.....	114
8. Hisselerin Tahsisinden Önce İtiraz	115
9. İkâle.....	115
D. Miras ile İlgili Olan Diğer Meseleler	116
1. Hacb	116
2. Avl Meselesi (Avliye).....	117
3. Red Meselesi (Reddiye)	118

4. Munâsaha	119
5. Sulh ve Tehâruc	120
6. Hamil Problemi	121
7. Erkeğin Kadından Çok Miras Almasının Sebep ve Hikmetleri	122
8. Evlat Edinme	124
II. İSLÂM VE ARNAVUTLUK MEDENİ HUKUKUNDA VASIYET	125
A. Vasiyetin Manası	126
B. Vasiyetin Yerine Getirilmesi.....	126
C. Vasiyetin Meşruluğu	128
D. Vasiyetin Hükümü	129
E. Vasiyette Aranan Şartlar	130
1. Vasiyet Bırakanda Aranan Şartlar	130
2. Mûsâ Leh'in Taşınması Gereken Şartlar	131
3. Mûsâ Bih'te Olması Geren Şartlar	132
F. Borçlu Olan Kimsenin Vasiyeti.....	133
G. Gayri Müslim'in Vasiyeti.....	134
1. Zimmî'nin vasiyeti	134
2. Harbî'nin vasiyeti	134
3. Mürtedd'in Vasiyeti.....	135
H. Kamu Hizmetlerine Vasiyet.....	135
İ. Anne Karnındaki Çocuğa Vasiyet	135
J. Maduma (Mevcut Olmayana) Vasiyet.....	136
K. Varise Vasiyet	136
L. Vasiyeti İptal Eden Sebepler	137
1. Devamlı Olarak Delilik ve Bunaklık Durumu	137
2. Mûsî'nin İrtidat Etmesi.....	137
3. Vasiyetin Meydana Gelmemiş Bir Şarta Bağlanması	137
4. Yaptığı Vasiyetten Dönme.....	138
5. Vasiyetin Red Edilmesi.....	138
6. Belirli Olan Mûsa Leh'in Mûsî'nin Ölümünden Önce Vefat Etmesi	139
7. Muayyen Olan Mûsa Bih'in Telef Olması	139
8. Varis Olması.....	139
SONUÇ	141
BİBLİYOGRAFYA	143
ÖZGEÇMİŞ	147

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.g.tz.	Adı geçen tez
b.	Baskı
b.	İbn
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
ev.	Çeviren
s.	Sayfa
ss.	Sayfa arası
şrh.	şrh eden
T.D.V.	Türkiye Diyanet Vakfı
thk.	Tahkik eden
ty.	Tarih yok
v.	Vefat
vd.	ve devamı
vs.	ve saire
y. y.	Yayın yeri yok
yay.	Yayınları
mad.	Madde
UT.	Universiteti i Tiranes

GİRİŞ

Toplumların ekonomik ve hukukî yaşamlarıyla doğrudan ilgili olan, ayrılmaz bağları bulunan miras hukuk sistemi, toplumların sosyal ve kültürel hayatlarıyla da doğrudan ilgili ve belirleyicidir. İslâm miras hukuk sistemi de asırlar boyunca bu etkiyi hiç kuşkusuz eksiksiz bir şekilde yerine getirmiştir.

Bu çalışmanın amaçların ilki, miras konusuna vakıf olmakla birlikte, miras ilmini öğrenmektir. Günümüzde uygulanan medeni kanuna da ilgi gösterdiğimizden; İslâm Miras Hukuku ile medenî kanunda miras arasında benzerlik ve farklılık arz eden hususları tespit etmek istedik. Bu araştırma ile tamamen farklı diyebileceğimiz kökten bir farklılığın mı, yoksa sadece bazı noktalarda bir farklılığın mı var olduğunu tespit etmeye çalıştık. Bu farklılıkların görmeye çalışırken de anlaşılması zor, kapalı hususları anlaşılması daha kolay anlaşılabilmesi şeklinde anlatma gereği duyduk. Bu çalışmayı okuyan birinin Arnavutluk Miras Hukuku ile İslâm Miras Hukuku'nun fert, aile ve toplum dengesini bulma bağlamında birleştikleri ve ayrıldıkları hususları göreceğine umuyoruz.

Çalışmakta olduğumuz konu, epey geniş bir alanı kapsamaktadır. Araştırma mevzuumuz olan miras bahsinin çok geniş bir konu olması ve durumumuz göz önüne alındığında bir yüksek lisans çalışması olması hasebiyle imkânlarımız da değerlendirmesinden sonra, araştırmamızın kapsamı biraz daraltılmıştır. Durum böyleyken biz, tezimizde, ilk olarak hukuk sistemlerini ve Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuk sistemlerin genel prensiplerini açıklayacağız. Daha sonra miras ile ilgili, mirasın rükünlerini, şartlarını ve mirasın sebeplerini iki hukuk sistemi açısından incelenecektir. Bunların yanında mirastaki muayyen hisselerle sahip olan farz sahipleri dediğimiz ashâbu'l-ferâiz'i ve bu şahısların pay almada değişiklik arz eden durumlarını işleyeceğiz. Son bölümde de miras ile ilgili olan miras taksimi, vasiyet konusunu ve mirasla ilgili diğer meseleleri her iki hukuk sistemini bu bağlamda mukayese etmeye çalışacağız.

Hedef, her iki miras sistemini mukayese olduğundan dolayı, İslâm Miras Hukuku'nda ki mezhepler arasındaki farklılıklara gereğinden fazla yer vermedik. Cumhuriyet ulemanın, genel kabul görmüş diyebileceğimiz görüşlerini referans aldık ve İslâm Miras Hukuku ülkemiz adlî yapısında uygulanmadığından; kaynak taramasında klasik ve modern İslâm Miras Hukuku ile ilgili kitapları araştırmakla iktifa ettik. Çalışmamızda Arnavutluk

medenî kanununda miras ile İslâm Miras Hukukunu karşılaştırırken Arnavutluk medenî kanununun en son değişikliğiyle, halen yürürlükte olan ve genel hukuk kitaplarından faydalandık.

Yöntemimizi, araştırmamızın amacına uygun sonuçlara varacak tarzda tespit etmeye çalıştık. Öncelikle İslâm Miras Hukuku ile medenî kanunda mirasın dayandıkları sistemleri sunmadan, kısaca genel hukuk ve miras hukuku sistemlerini sunmaya çalıştık. Daha sonra Tezimizi sunarken fazla detaya girmeyip, örnekleri gereğinden fazla çoğaltmadık. Çalışmamızda medenî kanununda miras ile İslâm Miras Hukukunu karşılaştırırken medenî kanunun en son değişikliğiyle şu anki işleyiş sisteminden ve genel hukuk kitaplarından araştırdık.

Çalışmamızda mümkün olduğu ölçüde temel kaynaklardan yararlanılmış, modern dönemdeki çalışmalardan istifade etmekle birlikte elden geldiğince rivayetler birinci el kaynaklardan verilmeye çalışılmıştır. Bunlara ilaveten referans aldığımız kaynak eserlerin bir kaçını burada zikretmek uygun olacaktır. Şöyle ki kanun metinleri dizisinin oluşturan “En Son Değişiklikleri ile Arnavutluk Medenî Kanunu”; Vehbe Zuhayli'nin, el-Fıkhü'l İslâmî ve Edilletuhu”, “Ebu Zehranın, Ahkâmu't-Terikat ve'l-Mevaris” ve daha birçok kitap tezimizde en çok faydalandığımız eserler olmuştur. Çağımızda kaleme alınan çalışmalardan da çokça istifâde ettik. Örneğin Ömer Nasuhi Bilmen'in, Hukuku İslâmiyye ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu; Hamza Aktan'ın, “Mukayeseli İslâm Miras Hukuku” adlı eserleri bunlardan sadece bir kaçıdır.

Çalışmamız boyunca okurken zorluk çekeceğimiz, yabancı kelimeler, gerek cümle içinde geçtiği yerde gerekse de dipnotlarda açıklayıcıları ile birlikte sunulup, cümleler de sade bir dil kullanarak anlatılma gayreti göstererek kurulmuştur. İstifade edilen eserlerin kaynak olarak gösterilmesinde ise şöyle bir yöntem takip ettik: Dipnotta kaynağın ilk geçtiği yerde müellifin ve eserin tam ismi, varsa basıldığı yer ve tarih verilmiştir. Bu eserlerin tam ismi de kaynakçada zikredilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARNAVUTLUK VE İSLÂM HUKUKUNUN TARİHÇESİ, MAHİYETİ VE MİRASLA İLGİLİ HUKUK SİSTEMLERİ

I. ARNAVUTLUK VE İSLÂM HUKUKUNUN TARİHÇESİ

Her hukukun geçmişiyle ilgili bir tarihçesi vardır. Çünkü bilindiği gibi hukuk, insanların hayatlarına düzen getirmek için oluşturulmuş sistemlerdir. İnsanların farklı dönemlerde farklı meselelerle karşılaştıkları da bilinmektedir. Bunlara çözüm üretmek için yeni yasalar yapma ihtiyacı hissederler. Bu da hukukun farklı dönemlerde farklı yapıya dönüşmesine sebep olur. Bu değişim ve dönüşümleri takip edebilmek için onların tarihlerini her yönüyle ortaya koymak gerekir. Biz de bu amaçla çalışmamızda önce Arnavutluk ve İslâm Hukuku'nun mirasla ilgili tarihi geçmişini ele aldık. Ancak İslâm Hukuku'nun tarihi geçmişini genişçe ele almayı gerekli görmedik. Sadece ortaya çıkış dönemi ve mirasla bağlantılı olarak bu dönemin özellikleri hakkında bilgi vermekle yetindik. Bunun sebebi İslâm Hukuku'nun kendine özgü bir tarihi geçmişinin olmasıdır. Bilindiği gibi, diğer hukuk sistemlerinden farklı olarak, İslam Hukuku'nda dönemlerin değişmesiyle hukukun özünün ve temel yapısının değişmesine ihtiyaç duyulmamıştır. Dolayısıyla İslâm Hukuku'nun mirasla ilgili tarihçesinin ayrıca ele alınma ihtiyacı bulunmamaktadır.

A. Arnavutluk Coğrafyası

Arnavutluk, Balkan yarımadasının batısında ve Avrupa'nın güneydoğusunda yer almaktadır. Resmi adı Arnavutluk Cumhuriyeti (Republika e Shqiperise), yüz ölçümü 28.748 km² ve başkenti Tirana'dır. Kuzeyinde Karadağ, kuzeydoğusunda Kosova, doğusunda Makedonya, güneyinde Yunanistan, batısında ise Adriatik ve Jon (Yonya) denizi bulunmaktadır. Bu iki deniz aynı zamanda Arnavutluk'un İtalya'yla ayrıldığı sınırı da (Otranto Kanalı) belirlemektedir.¹

---

¹ Perikli Qiriazı, *Gjeografia Fizike e Shqiperise*, Shblu Yay, Tiran, 2006, s. 9.

Arnavutluk'un yüzey şekilleri çok çeşitlidir. Dağlık ve yüksek tepeler, ülke yüzeyinin büyük bir kesimini kaplar. Geri kalan kısmı ise ovalardan oluşmaktadır. İşte böyle bir yapıya sahip olmasından dolayı, ülkede denizcilik ve tarım işleri çok yaygındır ve ekonomide büyük rol oynamaktadır. Arnavutluk'un en yüksek noktası 2751m olan, Korabi Dağı'nın zirvesidir.²

Arnavutluk'un Akdeniz ülkeleri grubunda olduğu kabul edilir ve dolayısıyla Akdeniz iklimine sahiptir. Arnavutluk'un, batının doğu ile birleştiği nokta olması, Balkan ülkelerinin birçoğunu birbirine ulaşım açısından birleştiren ülke olması ve ticaret yollarının geçtiği yerde bulunmasının yanında Akdeniz'e de çıkışları vardır ki bu durum Arnavutluk'un eski medeniyetlerle tanışmasına sebep olmuştur. İşte bu durum, İliyalılar'ın da burada kendi medeniyetini kurmalarına büyük bir etki etmiştir.³

Bugünkü Arnavutluk'un bulunduğu coğrafya, hem Avrupa açısından hem de Balkanlar açısından özel bir konuma sahiptir. Arnavutluk'un bulunduğu coğrafya, ona ekonomik açıdan çok büyük katkılar sağlamaktadır. Çünkü hem Balkan ülkelerinin hem de doğunun batıyla bağlanması açısından stratejik bir öneme sahiptir.⁴

Arnavutluk'un resmi dili Arnavutça'dır. Arnavutça'nın Hint-Avrupa dil ailesine mensup olduğu kabul edilir. Arnavut dilinin kökeninin eski İliya dili olduğu görüşü, Arnavut dilciler tarafından genel kabul görmektedir. Arnavut dilinin en önemli iki lehçesi; Toska ve Gega lehçeleridir. Arnavutluk'un tarih boyunca büyük devletlerin egemenliği altında kalmasından dolayı, dili de bir şekilde onlardan etkilenmiştir.⁵ Bunu günümüzde de fark etmemiz mümkündür, çünkü Arnavutların gerek günlük konuşmalarında, gerekse geleneklerinde olsun yabancı kelimeleri kullandıklarını tespit etmek mümkündür

B. Arnavutluk Hukukunun Tarihçesi

Arnavutların kökeni olan İliyalılar, Balkanların en eski milletlerinden birisidir. Bunu, demir devrini anlatan tarih kaynaklar da desteklemektedir. Bu kaynaklara göre İliyalılar'ın, demir devrinde, bugünkü Arnavutluk'un bulunduğu bölgede yaşadıkları söylenmektedir. O dönemi araştıran arkeoloji araştırmaları ve bulunan arkeolojik malzemeler de İliyalılar'ın o dönemde, bugünkü Arnavutluk'un bulunduğu yerde

² Mustafa L. Bilge, "Arnavutluk" T.D.V. İslâm Ansiklopedisi, I-XXXIIX (devam ediyor), C. III, İstanbul, 1991, s. 383;Qiriazi, a.g.e., s. 9.

³ Qiriazi, a.g.e., ss. 9-10.

⁴ Qiriazi, a.g.e., s. 10.

⁵ Arnavutça dili hakkında daha fazla bilgi edinmek için Bkz. Mustafa L. Bilge, a.g.e., C. III, s. 384.

yaşadıklarını göstermektedir. Bilindiği gibi bu dönem M.Ö. XII.-XI. asırlara denk gelmektedir, fakat verilen bilgilere göre İliryalılar'ın daha da eski tarihlerde bu topraklarda yaşadıkları söylenmektedir.⁶

İliryalılar'ın kökeniyle ilgili iki görüş göze çarpmaktadır. Birincisi; İliryalılar'ın başka yerlerden göçmen olarak Balkanlar'a geldiklerini savunan görüş ki bu görüş pek savunulacak bir görüş olmamakla birlikte, dayandığı kaynaklar da güvenilir değildir. Çünkü bu görüşü savunan kaynaklar, kendi aralarında İliryalılar'ın kökeni ve geldikleri zaman açısından birbirleriyle çelişkilidirler. İliryalılar'ın kökeni ile ilgili bazı yabancı tarihçiler küçümseyici iddialar ortaya atmışlar ve İliryalılar'ın dünya tarihinde hiçbir rolü olmadığını söylemişlerdir. Hatta bazıları o kadar ileri gitmişlerdir ki, İliryalılar'a tarihi olmayan halklar arasında yer vermişlerdir.⁷

İkinci görüş ise; İliryalılar'ın yerli olduklarını ve Balkanlar'ın en eski halklarından biri olduklarını söyleyen görüştür. Buna göre; İliryalılar'ın gelenekleri ve kültürünün kendi bölgesinde oluşan bir kültür olduğu görüşü savunulmuş ve bu görüşü, son zamanlarda Arnavutluk'un Maliq, Pazhogut, Vajzes ve benzer yerlerinde yapılan arkeoloji araştırmaları güçlü bir şekilde desteklemiştir. Bu yerlerde yapılan arkeolojik araştırmalar gösteriyor ki İliryalılar'ın kendilerine has bir kültürleri vardır ve bu durum, eski mezarların araştırmalarında da ortaya çıkmıştır. Çünkü İliryalılar'ın kültüründe cenazeyi yakmak yoktu, cenaze olduğu gibi defnedilirdi. İliryalılar'ın, başka kavimlerden olduğu iddiası bu bakımdan da çürütülmüştür çünkü iddia konusu olan halklar, cenazeyi yakıp tozunu küçük kutulara saklıyorlardı. İşte bu da İliryalılar'ın diğer halklardan farklı ve kendilerine has bir kültüre sahip olduklarını gösteren bir delildir.⁸

Karl Patch, İliryalılar (İliret) ismini taşıyan kitabında az önce söylediğimiz görüş desteklenmiştir, hatta İliryalılar'ın çok geniş bir coğrafyada yayılmış oldukları da söylenmektedir. Ona göre İliryalılar; Avustralya'da, Macaristan'ın batısında ve Adriatik denizine kadar yayılıyorlardı.⁹

İlir ve İlirya ismi, ilk olarak sadece güney bölgesi ve orada yaşayanlar için kullanılıyordu. Eski Yunan edebiyatçılarının yazdıklarına göre, asıl olan İliryalılar ilk

⁶ Akademia Shqipetare e ShkeNecave e Shqiperise İnstituti i Historise, **Historia e Popullit Shqiptar**, C. I, TOENA yay, tiran 2002, s. 39. (bu eser daha sonra, İnstituti i Historis, a.g.e., olarak gösterilecektir.)

⁷ Komision, **Historia e Shtetit dhe e se Drejtes ne Shqiperi**, LUARASİ yay, Tiran 2007, s. 7.

⁸ İnstituti i Historis, a.g.e., ss. 40-42.

⁹ Karl Patch, **İliret**, çev. Karl Gurakuqi, Uegen Yay, Tiran 2004, s. 5.

olarak o bölgede yaşamışlardı. Daha sonra sınırların genişlemesiyle birlikte bölgenin bütünü bu ismiyle ünlenmiştir.¹⁰

1. İliryalılar'da Hukuki İzler

İliryalılar'ın kökeni tartışıldığı gibi, İliya diye bir devletin olup olmadığı hakkında iki görüş öne sürülmektedir. Birincisi; İliya diye bir devlet yoktur, sadece modern tarihçilerin icad ettikleri yapay bir devlettir. İkinci görüşe göre ise; İliya Devleti'nin var olduğu ve kendine özel bir politikasının olduğu söylenmektedir. Bu tezi güçlendirmek için de Ardian Krallığı'yla irtibatlandırılmıştır. Aynı zamanda Ardianlılar'ın, İliya Devleti'nin kurucularından oldukları söylenmektedir. Bunu destekleyen bir başka görüş ise Alman tarihçi J. Droysen'in Helen Tarihi kitabındaki görüşüdür. Ona göre; Adriatik denizinin kenarında, Dardanlar'ın hükmettiği bölgeye yakın, Kral Bardhyl'ün kurduğu ve sonra da Kral Agron'un hükümdarlığı altında olan İliya Krallığı bulunmakta ve bu krallık kuzeyde Drina Nehri'ne kadar, güneyinde ise Faraos ve Issa adalarına kadar yayılmaktadır. Burada dikkat edilecek bir başka husus ise J.Droysen'in "belki de daha fazla" şeklinde kullandığı ifadedir.

Son zamanlarda bu görüşü destekleyen taraftarların sayısı artmıştır ve bunu destekleyecek deliller de ikna edicidir. İliya Krallığı ilk olarak M.Ö IV. asırda Bardhyl Kralı tarafından kurulmuştur ve ilk merkezi Prespa Gölü'nün yakınlarındadır. Fakat daha sonra hükmettikleri bölge genişleyince krallığın merkezi de yer değiştirmiştir.¹¹

İliryalılar'ın yaşadıkları bölge, dağlık bir bölgedir. Buna karşın, deniz kenarına yakın olmasından ve az de olsa düz ovalar bulunmasından dolayı, onların ziraat ve hayvancılıkla uğraşmalarına sebep olmuştur. M.Ö. VIII.-VII. asırlar arasında İliryalılar artık zanaat ile uğraşmaya başlamışlardır ve ürettikleri mallar o zamanın mallarına göre kalitelidir.¹² Tarih gösteriyor ki İliryalılar bu malları o zamanın en kaliteli mallarıyla takas etmişlerdir. İliryalılar aynı zamanda denizcilikle de uğraşmışlardır ve bu imkânlar onların diğer kavimlerle alış-veriş yapmalarını da sağlamıştır. Bu nedenle İliryalılar'ın ekonomisi bu dönemde yükselmiş ve aynı zamanda da bu durum ailelerin kendi içlerinde, işleri koordine ederek yürütmelerine neden olmuştur. Daha sonra akrabalar arası anlaşmalar ortaya çıkmış ve bu anlaşmalar daha geniş tutularak mahalleler ortaya çıkmıştır. Bu

¹⁰ İliryalıların yaşadıkları bölge ile ilgili daha geniş bilgi için, Bkz. İnstituti i Historis, a.g.e., C. 1, s. 42.

¹¹ Komision, a.g.e., ss. 9-10; daha fazla bilgi için, Bkz. Aleksander, Stipçeviq, **İliret** "historia, jeta, kultura sembolet e kultit", TOENA Yay, Tiran 2002, ss. 16-22.

¹² İnstituti i Historis, a.g.e., C. 1, s. 44.

dönemde bölge ile ilgili kararlar, mahallelerin veya aile reislerinin toplantılarında alınmaya başlanmıştır.

M.Ö. IV. asırda ister istemez devlet olma ihtiyacı ortaya çıktı ve bölgede bulunan güçler (kabileler) bir araya gelip aralarında anlaşma sağlayarak ilk İlirya Devleti'ni kurmuş oldular. Fakat burada anlamamız gereken bir başka husus ise; devlet olmakla birlikte reislerin gücü ortadan kaldırılmamış, reisler yine de kendi güçlerini korumaya devam etmiştir. Buna rağmen kurum daha modern bir hal almış ve artık seçilmiş insanlardan oluşmaya başlamıştır. Bu yeni devletin başına gelen kral, halkın geleneklerine ve örflerine bağlı kalmak zorundaydı. İşte İliryalılar'ın devleti, bu doğma ve büyüme dönemlerini ancak M.Ö. IV. asırda, kral Bardhyl'ün atanmasıyla tamamlamış ve tam devlet şeklini almıştır. Fakat İlirya Devleti en parlak dönemini M.Ö. 230 yıllarında Kral Agron yönetiminde yaşamıştır.¹³ Bu dönemde İlirya Devleti, geniş sınırlarıyla birlikte Balkan Bölgesi'ndeki politikasıyla, bölgedeki en önemli ve en güçlü devlet seviyesine yükselmiştir. İşte bu yükseliş, Roma İmparatorluğu'nun dikkatini çekmiş ve aralarında savaş dönemlerinin başlamasına sebep olmuştur.

İlirya devlet hukukunun öz kaynakları, geleneklerdir. Bunların yanında, devletin kurumlarından çıkartılan düzenlemeler de yer almaktadır. Günümüzde, bu döneme ait olan kanunların veya hukuki düzenlemelerin hangileri olduklarına dair bir bilgi bulunmamaktadır. Polidi "*Bazilika Nomine*" adlı eserinde, İlirya Devleti'nin hukukunun kendilerine has kanunlara dayandığını söylemektedir. Yalnız bu kanunların nasıl ve hangi maddelerden oluştuğunu söylemek zor görünmektedir. Ancak yine de az da olsa o dönemde bazı kanuni düzenlemelerin var olduğuna dair bilgiler elimize ulaşmaktadır. İlirya halkında, davranışları kontrol edecek birkaç kuralın var olduğu söylenmekle birlikte, İliryalılar da bu kuralları gelenek gereği kuşaktan kuşağa uygulamışlardır. Bu geleneksel kurallar halkın sınıflara ayrılmaya başlamasından sonra da yürürlükte olmaya devam etmiştir. İşte bu, aynı zamanda hukukun geleneklere olan bağlılığının göstergesidir. İlirya'nın devlet olmadan önceki bazı davranış kuralları, daha sonra halkın sınıflara ayrılmasıyla birlikte sadece üst tabakadakilerin özel çıkarlarını koruyacak şekilde tasarlanmaya başlanmıştır.¹⁴

Örfe bağlı veya geleneksel hukuktan çıkarılmış olan hukuki kurallar her zaman uygulanmıyordu, onlar sadece üst tabakaların (yönetici tabakası) çıkarlarına karşı

¹³ Komision, a.g.e., ss. 11-15.

¹⁴ Komision, a.g.e., s. 23.

gelmediği veya onlarla uyum buldukları zaman uygulanıyordu. Bu kuralları uygulama ve onlara uyma zorunluluğu olduğu için birkaç kurum inşa edildi. Bu amaçla devletin kurduğu mahkemeler, hapishaneler ve bu kurallarla ilgilenen özel memurlar vs. tayin edildi. Bu gibi kurumlar halkın bu kurallara bağlı kalmaları ve uymaları için hassasiyetle düzenlenirdi. Bu kurumlarla birlikte aynı zamanda aile reislerinden oluşan yönetici kurum da kendi etkisini sürdürüyordu, hatta bazı kararları alırken, bu kurumun etkisi çok büyük olmuştur.

Hukuk kurallarının uygulamasına özen gösterildiğinden ve bunlara bağlı kalınmasını sağlamak için devlet tarafından sıkı bir kontrol uygulandığından dolayı, İliyalılar yeni hukuki kurallara göre davranmak zorunda bırakılmıştı. Böylece toplumun tabakalarına göre bazı hukuki düzenlemeler ortaya çıkmıştı.

İliyalılar'ın hukuk sisteminde en önemli yer, toplumsal düzeni korumak amacıyla yürürlüğe konulan ceza hukukuna aitti. İliyalılar'ın hukuk sisteminde, yürürlükte olan kanunlara aykırı davranışlar için ve işlenen farklı suçları cezalandırılmak amacıyla belli yaptırımlar konulmuştu. Ceza hukukunda; ülkeden dışlama, sürgüne çıkarılma, özgürlükten yoksun bırakılma (Bunun bir delili; Kral Gent'in zamanında hapishanelerin varlığıdır.) ve ölüm cezası gibi cezalar yer almaktaydı. Ülkeden dışlama ve sürgün daha fazla siyasi suçlulara verilen bir cezaydı. Ölüm cezası ise daha fazla ihanet edenlere ve korkak olan kimselere verilmekteydi. Tabi ki bu cezalar, üst tabakanın sakıncalı gördüğü fertlere de uygulanıyordu.¹⁵ Adaletin en önemli kurumlarından biri, mahkemeler idi. Ancak nasıl çalıştıklarını gösteren bir belge bulunmadığı için onların işlevi bilinmemektedir.

İliyalılar'ın hukukunda sivil haklar da önemli yer tutuyordu. Fakat ceza hukukunda olduğu gibi, açık bir şekilde bunların nasıl ve hangi maddelerden oluştuklarını gösteren bir hukuki düzenleme bulunmamaktadır.

Bu yıllarda İliya'daki ekonomik güçlenme, hem mal sahipleri ve devlet arasındaki, hem de diğer özgür kimselerle olan ekonomik ilişkileri bir düzene koyabilmeleri için bu sahada bazı hukuki düzenlemeler ortaya çıkarmaları ve yürürlüğe koymaları mecburiydi. Bu sivil hukuki düzenlemelerin en önemlileri arasında mülkiyet kaideleri, akitlerin kaideleri, evlenme ve aile hukuku, miras hukuku vs. konular yer alıyordu.

---

¹⁵ Komision, a.g.e., s.25.

İlir devletinde mülkiyet hakları için özel hukuki düzenlemeler bulunmaktaydı. En fazla göze çarpan düzenlemeler, arsalar, hayvan çiftlikleri, sanat iş yerleri, gemiler ve köleler için düzenlemiş hukuki haklardır. İliyalılar'ın hukukunda mülk sahibine, kendi mülkü üzerinde istediği şekilde ve sınır koymaksızın tasarrufta bulunma hakları verilmiştir. Böylece o, istediği şekilde sahip olduğu toprakları satabilir, hediye edebilir veya istediğine miras olarak bırakabilirdi. Bu kurallar köleleri için de geçerliydi. Sahibi istediği zaman kölesini satabilir, başkasına devredebilir hatta istediği zaman da kendi mülkü olan köleleri öldürebilirdi. Tarih İliyalılar'ın kendi kölelerini sattıklarını açık bir şekilde göstermektedir.¹⁶

Akitlerde en fazla göze çarpan ve kanunlar tarafından daha fazla düzenlemeleri olan, satış ve kiralama akitleriydi. Bu tip akitlerin dikkat çekmesine, o yıllarda İliyalılar'da sanat ve denizciliğin ön plana çıkması ve paranın yürürlüğe girmesi sebep olmuştu. Eski kaynaklarda, arsaların kiralanmasından bahsedilmektedir. Bu da kefil aracılığıyla oluşan bir akit olarak gerçekleşiyordu. İliyalılar'ın hukukunda "şufa hakkı" veya akrabalara öncelik veriliyordu, bununla da bir sahibin kendi malını satmayı istediğinde ve başka biriyle satış akdini yapmak istediğinde, aynı şartlarda sahibin bir yakınına o malı ondan alabilme önceliği tanınmıştı. İliyalılar'ın hukukunda hukuki haklar, sadece özgür olan insanlar için geçerliydi, köle olan kimseler ise bu haklardan mahrum bırakılmıştı. Bu haklardan faydalanmak için aranan bir başka özellik de İliyalı olmasıdır. Bu, İliya vatandaşlığı verilirken veya vatandaşlıktan çıkartılırken gösterilen hassasiyette görülmektedir. Bu hüküm, sadece devletin yönetiminde en üst düzey kurumlar tarafından veriliyordu. İliya vatandaşlığı sadece özgür olan ana babadan doğmakla veya özgürlüğü kazanan köle -ki bu da devletin üst kurumlarının verdiği kararla oluyordu- ve bir de yabancılara devletin verdiği İliya vatandaşlığıyla oluyordu.¹⁷ Görüldüğü gibi İliyalılar'da sivil haklar olmakla birlikte, bu haklar herkesi kapsamamaktadır. Bu haklar daha önce de söylediğimiz gibi üst tabakanın bazı haklarını ve yönetenlerin, yönetilen tabakalardan yararlanmalarını sağlamak için koyulmuş hukuki düzenlemeler olarak görülmektedir. Ancak burada unutulmaması gereken bir başka husus da, o zamanlarda her ülkede bu tür uygulamaların var olmasıdır.

---

¹⁶ Komision, a.g.e., s.25; daha geniş bilgi için Bkz. V. Meksi, "Problemi i Lashtesis se Disa Institucioneve Juridike te Shqiptareve" ne Konferencen e Dyte te Studimeve Albanologjike, C. 2, Tirane, 1969, ss. 190-191.

¹⁷ Komisyon, a.g.e., ss. 26-27.

İliryalılar'da aile kurumu, kan bağılılığı olan birkaç fertten oluşup, evin erkeği tarafından yönetiliyordu. Aile fertleri arasında aile reisi, eşi, çocukları ve reisin anne babası bazen de, eşin anne ve babası bulunuyordu. İliya ailelerinde köleler de yer almaktaydı. Kölelerin aile içerisinde yer almaları eski geleneklerden gelmekteydi. Çünkü İliya aileleri, İliya Devleti kurulmadan önce sahip oldukları gelenekleri hala devam ettiriyorlardı. Savaşlarda elde geçirilip öldürülme, aile ferdi olan kölelere farklı işler yaptırılıyordu. Bilindiği gibi, köleler diğer aile fertlerin sahip olduğu haklara sahip olamazlardı.¹⁸

Toplumun gelişmesiyle İliya ailesi, yapısı ve içerdiği fertlerin aile içerisindeki konumu açısından da gelişmeye başlamıştır. İliya ailesi tek eşli olarak inşa ediliyordu. İliya ailesinin temelleri evlilikle başlamaktaydı ve bu evliliğin gerçekleşmesi için evlenecek olan eşlerin ebeveynlerinin onaylayıp karar vermeleri gerekmektedir. Aynı zamanda İliyalılar'da evlilikler, kızı satın almakla veya kızı kaçırmakla da gerçekleştiriliyordu. İliyalılar'ın evlilik akitlerinde çeyizin önemli bir konumu vardı. Düğün, eşler ve onların aileleri açısından çok önemli bir olay olarak görülmekteydi. Bunu, düğün gününde yapılan ziyafet, davet edilen misafirler ve aile dostlarının orada bulunmaları da göstermektedir.

İliya hukuki düzenlemeleri, kocaya eşine karşı ve babaya çocuklarına karşı bir üstünlük vermekteydi. Bu üstünlük bütün alanlarda görülmüyordu. Baba kendi çocuğunu, belli bir yaşa geldikten sonra istediği kişiyle ve istediği zaman evlendirebilirdi. Aynı zamanda baba, borcunu ödemek için başka bir yol bulamayınca kendi çocuğunu bir borcun karşılığında köleleştirebilme yetkisine sahipti.¹⁹ İliyalılar'da, evlat edinme müessesesi de mevcuttu. Bunu destekleyen bir delil olarak da "historia e shtetit dhe se drejtes ne shqipri" adlı eserde şöyle bahsedilmektedir: Epir Devleti'nin kralı, gurbete gittiği sırada kraliyette kendi oğlunu bırakmıştı. Halkı da krala karşı olan öfkeleri yüzünden çocuğunu öldürmeye kalkıştıktan sonra kraliyette çalışan adamlar, çocuğu alıp İliya kraliçesine getirmişlerdi. Çünkü tarihi bilgilere göre İliyalılar'ın kraliçesi de Epir Kral ailesinden gelmişti.²⁰

---

¹⁸ Komisyon, a.g.e., s. 27.

¹⁹ Komisyon, a.g.e., s. 28.

²⁰ Komisyon, a.g.e., s. 28; Epir devletin nasıl kurulduğu ve Epir ile ilgili daha fazla bilgi edinmek için Bkz. İnsituti i Historis, a.g.e., s. 95.

2. Epir Devletindeki Yönetim ve Hukuki Düzenlemeler

Epir Epir Devleti kölelik sistemi olan monarşi şeklinde düzenlenmiş bir devlet olarak tarihe geçmektedir. Devletin başında kral bulunmaktaydı. Kral çok büyük bir güce sahip olmakla birlikte, aynı zamanda bazı tüzeller tarafından kontrol ediliyordu. Kralın saygı duyması gereken bir başka şey de, o zamanın Epir Devleti'nde bulunan geleneklerdi ki bu gelenekler de daha sonra yasal şeklini aldılar. Geleneklere bağlı kalmamaları halinde, krallar için çok kötü sonuçlar doğabilirdi. Epir tarihinde kralın, kraliyetten mahrum edildiğini veya sürgün edildiğini bulmak mümkündür. Örnek göstermek gerekirse I.Alket, Aryben, Aiakid ve II.Alket'i söyleyebiliriz ki sonuncusunu sadece kraliyetten mahrum etmediler, aynı zamanda da öldürdüler.²¹

Burada söylemesi gereken bir başka husus da: Epir Devleti'nde krallık geleneksel olarak kuşaktan kuşağa geçmekteydi fakat diğer kraliyet sistemlerinden ayıran bazı özellikleri vardı. Bu özellikler arasında; kralın çocuklarından herhangi birinin kralın yerine geçebilmesi, kız çocuklarının da kraliçe olarak devletin başına gelebilmeleri veya kral ailesinin bir başka ferdinin kral olabileme imkânı ya da ülkenin iki kral tarafından yönetilmesi gibi özellikler bulunmaktaydı. Epir kraliyet sisteminde naip makamı da mevcuttu.

Epir Devleti'nin mekanizmasında *prostat*²²ın de önemli bir yeri vardı. Prostat, yönetim kuruluşundan sonra yılda bir seçiliyordu, savaş ve ordu ile ilgili hükümlerin dışında her konuda hüküm verme yetkisine sahipti. Hatta o yılın yasama organı, o yılda prostat olan kimsenin ismiyle kayıtlara geçiyordu. Prostat'tan sonra en önemli makama sahip olan kişi muhasebeci(gramateusi)ydi. Muhasebecinin ilgilendiği alan ise; yönetim tarafından alınan kararların formüle edilmesi, onların yazılıp kayda geçirilmesiyle birlikte alınan kararların yürürlükte olduklarını halka bildirilmesi ve onların koruma altına alınmasıydı. Epir Devleti'nin yönetim kurulunda kabile reisleri de yer almaktaydı. Bunların sayısı ilk başta 10 kişi iken daha sonraki yıllarda 15'e çıkartılmıştı.²³ Bunların sayısı, kabilelerin sayısına göre değişmekteydi.

Epir Devleti'nde hukuki düzenlemeler, devlet tarafından koruma altında alınmış birkaç kural ve zorunlu davranıştan oluşmaktaydı. Bu yasal düzenlemeler ikiye ayrılmaktaydı. Bunların bir bölümü kuşaktan kuşağa gelen geleneksel yasalar idi. Ancak

²¹ Komisyon, a.g.e., s. 39.

²² Prostat, Epir devletinde kraldan sonra en etkili makam ve o makamdaki olan kişi isimlendiriyordu.

²³ Komisyon, a.g.e., s. 39.

bu tür yasalar artık bütün fertler için değil, sadece yönetim tabakası için yararlı olmaya başlamıştı. Bu gruba giren hukuki düzenlemeler, kralın her sene devleti yasalara göre yöneteceğine dair etmesi gereken yemin ve halkın yasalara bağlı kalacağına, kralına itaat edeceğine dair ettikleri yeminleri düzenleyen yasalardır.

Yasaların kalan bölümü de yasa kurma organları tarafından tasarlanmış yeni yasalardan oluşturuluyordu. Fakat bu yasaların nasıl ve hangi maddelerden oluştuğuna dair ve bunları bir bütün olarak gösteren bir belge hala bulunmuş değildir. Arkeolojik araştırmalarda köleleri azat etmekle ilgili veya vatandaşlık kazanmakla ilgili bazı kuraların varlığı tespit edilmiştir. Bunlara benzer ceza hukukuyla ve medeni hukukla ilgili bazı belgeler de bulunmuştur.²⁴ Burada da görüldüğü gibi Epir Devleti'nin hukuku, geleneklerden ve merkezi yönetim tarafından yürürlüğe konulan yasalardan oluşmaktaydı.

Ceza hukuku alanında bazı suçlarla ilgili düzenlemeler olduğu söylenmektedir. Ancak bu sahadaki düzenlemelerle ilgili sadece devlete karşı işlenen suçlar için düzenlenen yasalar hakkında daha güvenilir bilgi verilmektedir. Diğer suçlara verilen cezalar hakkında toplanılan bilgiler pek güvenilir değildir.

İhanet, Epir devletinde devlete karşı işlenen en ağır suç olarak nitelendiriliyordu. Çünkü ihanet eden kimse, düşmanın tarafına geçen biri olarak görülüyordu. Bu suçlama sadece ihanet eden değil, düşmana yardım eden, devlet sırrını ortaya çıkaran veya herhangi bir bilgiyi düşmana veren kimseye uygulanıyordu. Mesela; görevini ihlal eden kimseye ilk olarak yasalara ve dini kuralara karşı çıktığı hatırlatılıyor sonra da ağır cezalar veriliyordu. Ordudan firar edenlere de ağır cezalar veriliyordu. Çünkü bilindiği gibi hem İliryalılar hem de Epirililer orduya çok önem vermekteydi.²⁵

Verilen cezalar arasında, ölüm cezası da vardı ki bu ceza en fazla ihanet edenlere ve ordudan firar eden kimselere veriliyordu. Başka bir ceza da özgürlükten mahrum bırakmaktı (hapis cezası), fakat bu ceza belli yerlerde tutuklu kalarak ödendiği gibi, belli bir miktar para ödemekle de affediliyordu. Sürgün cezası ise daha fazla yönetime karşı çıkanlara uygulanıyordu, bu da devleti karıştırmamak maksadıyla yapılıyordu. Hâkimiyeti elinde tutan sınıf, bütün ekonomik sahalardan kendilerine ayrıcalık sağlayacak şekilde tasarlanmış yasalar yürürlüğe koymuşlardı.²⁶

---

²⁴ Komisyon, a.g.e., ss. 45-46.

²⁵ Komisyon, **Burime te Zgjedhura Per Historin e Shqiperis**, C. 1, Tiran 1965, s. 249.

²⁶ Komisyon, a.g.e., s. 48.

Medeni hukukta da, ceza hukukunda olduğu gibi öncelik yöneten sınıfa veriliyordu. Diğer özgür kimselerin bu yasalardan yararlanma hakkı olsa da yine de haklarından mahrum bırakılıyor ve kendi mülklerini yasalarla savunamazlardı. Bazı durumlarda alt tabakalarda olan kimseler, bırakın kendi haklarına sahip olmayı, elinde olanı da yöneten tabakaya devretmek zorunda kalıyordu. Bir de o kadar ileri gidiyorlardı ki, mecbur kaldıkları için ya kendilerini ya da çocuklarını köleleştiriyorlardı. Köleler ise ellerinde olan eşyaları sadece kullanma haklarına sahiptiler. Çünkü hem eşya hem de köle, sahibinin mülkü olarak kabul ediliyordu.

O zamanın Epir Devleti'nde akit düzenlemelerini gösteren belgeler bulunmamakla birlikte, Epir Devleti'nin ekonomisinin güçlü olduğunu ve birçok basılmış para şeklinin olduğunu gösteren belgeler bulunmaktadır. Epir Devleti'nde en fazla göze çarpan akit, alım ve satım akitleridir. İlk yıllarda bu akitler trampayla gerçekleştiriliyordu, para basılmaya başlandığı zaman ise bu akitler para karşılığı yapılıyordu. Satım akdi gerçekleştiğinde aynı zamanda malın mülkiyeti de öbür sahibine geçiyordu.²⁷

Burada önemli gördüğümüz başka bir husus ise, Epir Devleti'nde alınan kararların ve verilen cezaların kayda alınıp kutsal yerlerde muhafaza edilmeleridir. Bu kararlar, yetkili kişiler tarafından taşlara veya metal parçalara kazınıp yazılıyordu. Kararların hangi tarihte alındıklarını göstermek için tarih olarak, o zamanki kralın veya prostat'ın ismiyle kayda geçiriliyordu.

3. Arnavut Beylikleri ve Beyliklerde Hukuki Hayat

İlir-Roma savaşlarının başlangıcından itibaren ve Arnavut beyliklerinin ortaya çıkışına kadar, Arnavut bölgesi adeta bir savaş arenasına dönüştürülmüştü. İşte bu yüzden o dönemde Arnavutların kendilerine has bir hukuk sistemimin var olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu dönemlerde Arnavutluk çoğu zaman Roma işgali altında kalırken, ara sıra başka güçler tarafından da işgale uğramıştır. Bu durum Arnavutluk'un, başkalarının onlara sunduğu yasalarla yönetildiği anlamına gelmektedir.

I. asrın başlamasıyla Romalılar, İliryalılar'ın topraklarını güç kullanarak sömürüp, Roma İmparatorluğu'nun topraklarına dâhil ettiğini ilan etti ve bu durum I. asrın sonrasında da devam etti. Bu toprakların çoğunu kendi vatandaşlarına verdi ve işgal ettiği bir kısmını ise şehirlerin yakınında yaşayan savaşçılarıyla paylaştı. Toprakların bir başka

---

²⁷ Komisyon, a.g.e., ss. 48-50.

bölümün ise İliiryalı feodallerin elinde bıraktı.²⁸ Daha sonra bu feodaller güçlenip, kendi devletlerini kurma yoluna gitme planları yapacaktı.

Roma işgali döneminde, halkın kendi aralarındaki geleneksel yasaların yanında Roma'nın getirdiği yasalar da zorunlu olarak uygulanıyordu. Romalılar'ın bir devamı olan Bizanslılar da aynı yöntemi takip ettiler ve Bizans işgali altında olan bütün bölgeleri kendi hukuki yasalarıyla yönetiyorlardı.

Bu dönemde çiftçiler için bir başka zorluk ise; feodallerin onlara karşı uyguladıkları uygulamalardır. İlk olarak çiftçi toprak sahibine zorunlu olarak kirasını ödüyordu. Bu da yetmez gibi kazancından 1/10 unu kiliseye vermek zorundaydılar. Bu iki yüke artı olarak da devlete belli bir pay ödemeleri gerekmektedir.²⁹

Yaklaşık bin yıllık Bizans işgaliyle birlikte, Arnavutluk topraklarında yavaş yavaş Arnavut kökenli feodaller tarafından bir sınıf oluşturulmuştu. Bunlar uzun zamanlar, Bizans hizmetinde oldukları için ekonomik açıdan güçlendiler ve aynı zamanda aralarında yaptıkları evlilikler vasıtasıyla kendilerine güvenecek güce sahip olmuşlardı. Bu yüzden XII. asrın sonlarında halkın verdiği destekle Arnavut kökenli feodaller, Bizans İmparatorluğu'ndan kopup kendi devletlerini kurdular. Bu dönem, Bizans kralı Manuel Komneni'nin ölümüne denk gelmektedir. Bizanslıların aralarında yönetim kargaşası mevcut iken Arnavut feodalleri "Principata e Arberise" adlı kendi devletlerini kurdular. Burada söylememiz gereken önemli bir nokta da, bu kurulan devlet bugünkü Arnavutluk'un tamamını kendi sınırları içine almıyordu ve devletin başkenti "Kruja" şehri olmuştu. Kurulan bu devletin ilk kralı Progoni (1190-1199) olmuştu. Bundan sonrası sırayla onun iki çocuğu yerine geçmiş ve devlet daha sonra başka Arnavut feodaller tarafından yönetilmişti. Fakat XIII. asrın sonlarında bu devlet Fransız işgaline uğrar ve XIV. asra kadar bu işgal devam eder. Daha sonra, Fransızlar'ın terk etmesine rağmen bu devlet yine özgür kalmaz ve Sırp işgali altına girer. Fakat aralarında bir fark vardır. İşte o da Fransızlar'ın görünüş açısından güzel olsun diye Arber Devleti'ni devlet olarak tanımasıydı. Çünkü Sırp'lar, Arber Devleti'ni bir devlet olarak kabul etmiyorlardı. Fakat bu işgal fazla sürmedi. Sırp'ların o zamanki kralının (Stefan Dushani) ölmesiyle, Arnavut feodalleri kendi beyliklerini kurmayı başardılar. İşkodra merkezli Ballshaj Beyliği, Durres merkezli Topiaj Beyliği ve Arnavutluk'un güneyinde Arta Beyliği kuruldu.³⁰

²⁸ İnsituti i Historis, a.g.e., ss. 161-162.

²⁹ İnsituti i Historis, a.g.e., ss. 330-338; Komisyon, a.g.e., s. 61.

³⁰ Komisyon, a.g.e., ss. 72-75.

Bu beyliklerin kuruluşunun Arnavut tarihinde önemli bir yeri vardır. Bu beyliklerin kuruluşuyla birlikte, tek Arnavutluk Devleti kurma yoluna gidildi. Aynı zamanda kendilerine has bir siyaset üretmeye ve kendi düzenledikleri yasalarla devletlerini yönetmeye başladılar.

Ortaçağ döneminde Arber Devleti'nde birkaç hukuki hak, paralel bir şekilde yürürlükte olmuştur. Bunlar içerisinde, devlet yönetiminde düzenlenen yasalar, kilise hukuku ve geleneksel hukuk yer almaktaydı. Bu çağda hukuki düzelmelerde birkaç farklılık bulunmakla birlikte, Bizans yasalarına benziyordu. Fakat zaman geçtikçe Bizans yasalarının yavaş yavaş değiştirildiği ve yerlerini geleneklerden oluşan yasaların aldığı görülmektedir.³¹

O dönemin hukukunda en kapsayıcı ve en önemli alanı yasalar oluşturuyordu. Yasalar, devleti yönetenler tarafından düzenlenmekte ve devlet sınırlarının içerisinde yaşayan bütün fertleri kapsamaktaydı. Yasaların nasıl formüle edildiğine dair yazılı bir belge veya metin bulunmamakla birlikte, II. Ballsha Kralı'nın mühürlendiği bir belgede, *“Benim hükmettiğim bütün bölgelerde, benim Gjergj kardeşimin zamanında geçerli olan yasalar geçerlidir.”* cümlesi geçmektedir. Bu da yasaların mevcudiyetini açık bir şekilde gösteriyor.

O dönemde, Arnavut feodaller arasında yapılan anlaşmalarda, *vasalitetik*³² akdi de büyük bir önem taşıyordu. Bu akit, küçük feodallerin onlardan daha büyük feodallere belirli bir haraç ödeyerek onların hâkimiyeti altında girmelerini sağlıyordu. Bu akit gerçekleşmeden önce iki taraf bir araya gelerek anlaşmaları şartları yazar ve yasa şekline getirirlerdi. Bu tür yasalar sadece iki taraf için geçerli oluyor ve iki tarafın da birbirlerinden yararlanmalarını sağlıyordu. Bu anlaşma gerçekleştiği esnada akdi meşrulaştırmak amacıyla küçük bir tören yapılıyordu.³³

Görüldüğü gibi bu akit, güçleri birleştirme açısından büyük önem taşıyordu. Fakat aynı zamanda bu akit, bazı feodallerin kendilerine ait olan mülkü kaybetmelerine sebep oluyordu.

---

³¹ Komisyon, a.g.e., s. 91.

³² Vasalitetik akdi; küçük feodallerin belli bir haraç ödeyerek, kendilerinden daha güçlü olan feodallerin sermaye altından gerçekleştirilen akittir.

³³ Komisyon, a.g.e., s. 95.

Önemli olan bir başka hukuki düzenleme de, *krisovula*³⁴ belgesi idi. Bu belge kral tarafından veriliyordu ve buna sahip olan kişiler birkaç imkândan yararlanıyordu. Bu belge sadece şahıslar için değil aynı zamanda bir bölge için de düzenleniyordu. Örnek olarak, Bizans kralının Kruja şehrine verdiği krisovul'u söyleyebiliriz. Bu belgede Kruja şehrine daha önce de tanınan ayrıcalıkların devam edeceğine dair sözler yer almaktaydı. Bu tür belgelerde sadece yararlanma şartları değil, aynı zamanda konulan yasalara karşı gelinmesi durumunda hangi cezaların verileceği de yazılıyordu.³⁵

O dönemde gerçekleşen akitler arasında uluslararası anlaşmalar da bulunmaktaydı. Arnavut feodaller tarafından oluşturulan beyliklerle (küçük devletler) birlikte, bu beyliklerin Adriatik ve Balkan ülkeleriyle bazı anlaşmalar yapma ihtiyacı duyulmuştur. Bu tür anlaşmalar iki taraf için bazı haklara sahip olma açısından hukuki yasalarla destekleniyordu. O dönemde uluslararası yapılan akitler içerisinde, ordu ve siyaset alanlarında yapılan anlaşmaların yanında alış-veriş ve gümrük vergilerini düzeltten anlaşmalara da rastlanmaktadır. Ordu ve siyasi alandaki anlaşmalara, Kral I.Anzhu'nun Arnavut feodallerle yaptığı anlaşma örnek olarak gösterilebilir. Bu anlaşmaya göre iki tarafın, düşmanlara karşı beraber savaşmaları gerekmekteydi. Fakat bu anlaşmada koşulan başka bir şart ise, Arnavut feodallerin Anzhular'a güven verme açısından bazı adamlarını teslim etmeleri gerekiyordu. Alış-veriş ve gümrük anlaşmalarına örnek ise; Arbir ve Raguz Cumhuriyetleri arasında yapılan anlaşmadır. Bu anlaşmaya göre İliryalılar'ın, Raguz Cumhuriyeti'nin güvenini sağlaması ve Raguzalılar'ın gümrük vergisinden muaf tutulması gerekiyordu.³⁶

O dönemde Arnavut feodallerin getirdikleri hukuk sisteminde işkenceler de yer almaktaydı. Bu işkenceler başka bir deyişle Tanrı mahkemesi olarak da isimlendiriliyordu. İşkencelere, mahkûm delil bulamadığı zamanlarda başvuruluyordu. Bu durumlarda delil getirmesi suçlu ilan edilen kimseden isteniyordu. Mahkûm delil getirmediği takdirde, kızarmış demiri elle tutması veya elini sıcak suya koyması gibi işkencelere tabi tutuluyordu. Eğer bu işkencelere dayanıyorsa suçsuz olarak ilan ediliyordu. Fakat bu

---

³⁴ Krisovul; Kralar tarafından feodallere veya özgür insanlara verilen bir belgedir. Bu belgeye sahip olan kimse, yükümlü olduğu bazı hükümlerden yararlanmalarını sağlardı.

³⁵ Komisyon, a.g.e., s. 96.

³⁶ Komisyon, a.g.e., ss. 97-98.

işkencelere dayanamıyorsa mahkemeden suçlu olarak ilan ediliyordu. Bu tür işkenceler kilise tarafından Arnavut feodallerin hukuk sistemine koyulmuştu.³⁷

Arnavut feodallerin hukuk sisteminde af kararı da yer almaktaydı. Bu af her şeye ve herkese karşı uygulanabiliyordu. Bir kişi affı kazandıktan sonra bir daha o suç için cezalandırılmayacağına dair belge veriliyordu. Bunun yanında, o zamanın hukuk sisteminde rehin alma müessesesi de mevcut idi. Rehin alma, sadece mallar için değil aynı zamanda insanlar için de uygulanıyordu. Arnavut feodallerin hukuk sisteminde sınıflar arası bazı ayrıcalıklar da yer alıyordu. İnsanlara, toplum içerisindeki mevkisine göre muamele ediliyordu. Kişi, ne kadar itibarlı ise o kadar ayrıcalıklara sahip oluyordu. Bunlara benzer, o zamanın hukukunda kilise hakları da yer almaktaydı. Arnavut beyliklerinin kuruluşu, doğu ve batı kiliselerinin en güçlü olduğu döneme denk gelmektedir. Bu yüzden kiliselerin birbirleriyle kendi kurallarını yayma açısından bir savaş içerisinde olması, Arnavutluk'ta uygulanan hukuk sistemini de etkilemişti. Ortaçağ'da kilise, ibadetler dışında hukuk konularında da büyük bir rol oynuyordu. İlk olarak kilise rahipleri, ister ibadetlerle ister başka suçlarla ilgili olsun ceza verme yetkisine sahipti. Fakat kilise hakları bunlarla kalmayıp, laiklerin de bazı suçlarını cezalandırabiliyordu.

Medeni hukukta kilise, evlilik kuralları, aile kuralları, miras mevzuatları gibi hukukun birkaç bölümünde de yetkisini sürdürüyordu. Miras sahasında erkekler miras sahibi olurken, kızlar ise sadece evlendiklerinde çeyiz alabiliyorlardı. Ceza hukukunda ise kilise, kendi kurallarına aykırı davrandıklarında, evlilikle ve aileyle ilgili suçlara ceza vermekteydi. Mesela kız kaçırmak, tecavüz ve buna benzer suçları cezalandırma yetkisine sahipti.³⁸

Kilise mahkeme meseleleri, kiliselerle meşgul olan rahipler tarafından yürütülüyordu. Arber feodaller devletinin merkezi olan Kruja şehri, aynı zamanda piskoposların merkeziydi. Piskoposların teşkilatı, Arber Devleti'nin kiliseyle ilgili en yetkili teşkilatı olmakla birlikte, kilise tarafından yürütülen mahkemelerin de en yetkili mercisiydi.

Arber devletinde yürütülen kanunlar arasında önemli bir yeri de geleneksel kurallar kapsıyordu. Bu tür kuralların daha fazla görüldüğü yer, dağ bölgeleridir. Bunun sebebi ise,

---

³⁷ Komisyon, a.g.e., s. 98; Tanrı mahkemesi hakkında daha fazla bilgi için Bkz. Komisyon, **Burime te Zgjedhura Per Historin e Shqiperis**, C. II, ss. 60-61.

³⁸ Komisyon, a.g.e., ss. 98-105.

feodal hukuki düzenlemelerin oralarda daha yavaş ilerlemesi ve orada yaşayan insanların örf'e daha bağlı olmasıdır.³⁹

4. Osmanlı Döneminde Hukuki Hayat

Arnavutluk'ta Osmanlı yönetiminin yerleşmesi her ne kadar XV. asrın ilk bölümünde gerçekleşmiş olsa da, daha XIV. asrın ikinci yarısında bu bölgede Osmanlı hâkimiyetin kurulmaya başladığı görülür. Osmanlı İmparatorluğu'nun prensibine göre, fethedilmek için gidilen ülkelerde genel bir yönetim sağlamak gerekiyordu. Ancak Arnavutluk'a gidişinde Osmanlılara karşı Arnavut feodal beylikleri direnç göstermişlerdi. Bu beyliklerin en önemlilerinden biri Ballsha Feodal Beyliği'dir. İşte bu sebepten dolayı bazen aralarında silahlı savaşlar da gerçekleşmiştir. 1385 yılında yapılan Voissa "Vjosa" savaşı, bu savaşların bir örneğidir. Ancak Ballsha'nın gücü kırıldıktan sonra Arnavut feodal beylikleri, Osmanlı İmparatorluğu'nun vassal yöneticisi olarak kabul edilmiştir. Arnavut feodal beylikleri Osmanlı Devleti'ni yöneticisi olarak kabul etmekle birlikte bu yönetim, Osmanlı Devleti ve Arnavut feodal beylikler arasında ilk aşamada kurulan bir vassallık ilişkisi çerçevesinde gerçekleşmiştir.⁴⁰

Osmanlı Devleti, bölgeyi fethettikten sonra, bölge yönetiminde daha önce var olan feodal beylikleri bırakmıştır. Ancak ara sıra bu bölge, feodal beyliklerin vassalık görevlerini kötüye kullanmamaları için, bölgeye akıncı birlikler gönderilmiştir.⁴¹

Osmanlı Devleti, Arnavutluk'a girdiğinde karşılarında kendileriyle uzlaşmaya hazır olan ve birbirinden bağımsız Arnavut feodal beylikleri bulmuştur. Arnavut feodal beylikleri; Sırbistan, Bulgaristan gibi bir kralın altında toplanıp Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmamışlardı. Bu nedenle de Arnavutluk'ta oluşan aristokrasi, Sırbistan'da ve Bulgaristan'da olduğu gibi büyük bir darbe yememiştir.

Osmanlı Devleti, her Arnavut feodal beyini memnun edecek şekilde, önceden sahip oldukları topraklar üzerindeki yetkileri ellerinde bırakmıştı. Böylelikle Arnavut ailelerin, Osmanlı tımar sistemi içinde eğitilerek, Osmanlı sipahileri arasına katılma süreci başlatılmıştır.⁴²

---

³⁹ Komisyon, a.g.e., ss. 105.

⁴⁰ Nuray Bozbora, **Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Ulusçuluğunun Gelişimi**, 1. b., Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 1997, ss. 53-54.

⁴¹ Bozbora, a.g.e., s. 55.

⁴² Bozbora, a.g.e., s. 62.

Arnavutların İslamlaşmasına gelince; bu olay, Osmanlı Devleti'nin takip ettiği resmi bir İslamlaştırma sonucu değildir. Çünkü Osmanlı Devleti, bu bölgede İslamlaştırmayla ilgili hiçbir siyasi yol takip etmemiştir. Bunun en açık delili, bölgedeki feodal beyliklerin tımar sistemine kabul edilmesidir. Aynı şekilde bunu ispat eden başka bir durum ise; bölgedeki bir kesimin, Osmanlı yönetimi altında uzun süre kalmalarına rağmen hala kendi dinlerinde bulunmalarıdır.

Burada söylenmesi gereken husus, Arnavut ve Boşnak halkının diğer Balkan halklarından farklı bir şekilde, İslam'ı kendilerinin benimsemeleridir.

Arnavutluk'un İslamlaşması, XV. asırdan başlayarak XVII. asra kadar sürdüğü için uzun bir zaman almıştır. Arnavutların İslamı kabul etmesi, öncelikle Arnavut feodal kesiminden başlamıştır. Bu kabul ediş, daha sonra halka yayılmıştır.⁴³

Arnavutluk'ta İslamlaşmanın feodal sınıftan başlamasında, ekonomik ve toplumsal çıkarlar büyük rol oynamıştır. Bu ekonomik ve toplumsal çıkarlar yönünde gerçekleşen din değiştirme eyleminin, Arnavutluk'taki toplumsal imkânlar tarafından desteklendiği söylenemezse de en azından engellemeye yönelik eylemler yoktur.⁴⁴

Osmanlıların uyguladığı hukuk sistemine gelince, Osmanlı yönetiminin hukuk sisteminde merkezi olarak İslam dinin şeriatı gelmekteydi. Bunun yanında, İslam hukukuna dayalı, devletin yönetimiyle ilgili Padişahların kendi dönemlerine ait hukuki kararları vardı.

Tarihi incelediğimizde, İslâmiyeti kabul eden milletlerin, bu kabulün gereği olarak aynı zamanda İslam'ın getirdiği hukuk sistemini de benimsedikleri görülmektedir. Bu durum, İslam dininin sadece inanç ve ibadet alanıyla sınırlı olmayan, bilakis hayatın tüm sahalarını kapsayan düzenlemelere sahip bir sistem olmasıyla yakından bağlantılıdır. Bununla birlikte Osmanlıların, İslamiyet'i kabul ettikleri tarihten itibaren bu dinin getirdiği düzenlemelerin ve bazı alanlarda da İslam şeriatının âlimlere doldurmaları için bıraktığı alanlarda- örf ve gelenekleri dikkate alarak, İslam şeriatına uygun biçimde yaptıkları bazı hukuki düzenlemelerle birlikte, Osmanlıların kendilerine has bir hukuk sistemi ortaya çıkmıştır.

Osmanlı hukuk sistemi, Osmanlılarla başlamış yeni bir hukuk sistemi değildir. Ancak İslam dininin getirdiği hukuk sistemine bazı ilavelerde bulunarak, zamanın

---

⁴³ Bozbora, a.g.e., ss. 65-66.

⁴⁴ Arnavutların İslamlaşması konusuyla ilgili daha geniş bilgi edinmek için Bkz. Bozbora, a.g.e., ss. 65-70.

problemlerini çözebilecek hale getirmeye çalışmıştır.⁴⁵ Görüldüğü gibi Osmanlılarda şer’i hukuk yanında, İslam’ın izin verdiği sahada, padişahların emriyle âlimler tarafından tasarlanan fermanlar ve karnameler de yer almaktaydı. Bu da örfi hukuk olarak isimlendirilmiştir.⁴⁶

Örfi hukukun, İslam hukukundan ayrı olarak anlaşılması gerekir. Örfi hukuk da, İslam hukukun getirdiği prensiplere bağlı olmuştur. Örfi hukuku dediğimiz şey; İslam şeriatında bulunan prensiplerin kanun haline getirilmesi, bir konuda ulemanın birden fazla hüküm vermiş olduğu durumlarda birinin görüşünü seçmesi ve ortaya çıkan yeni meseleleri çözmeye amacıyla, bu meseleler hakkında hüküm bulunmadığı takdirde, yine İslam şeriatına uygun hüküm bildirme manasına gelmektedir.⁴⁷

Osmanlı adliye ve yargı teşkilatına gelince, bu kurum şüphesiz kadı üzerine kurulmuştu. Baştan beri İslâm devletlerinin geleneğinde önemli yeri olan kadının bu konumu Osmanlı Devleti’nde daha da gelişmiş bir şekle girmiş olmakla birlikte, geleneğini devam ettirmiştir.⁴⁸

İslâm hukukunda bazı görevlerin ve had cezalarını uygulama yetkisinin doğrudan devlet başkanına “Sultan” verildiği açık bir şekilde bilinir. Dolayısıyla Osmanlı Devleti’nin başı olan Padişah’ın da, bu yargılamanın başı olarak şüphesiz bazı yetkileri ve özellikle bazı davalarda son sözü söyleme hakkı vardı.⁴⁹

Orhan Gazi (1326-1359) zamanında ilk defa ortaya çıkmış Kazaskerlik kurumu da Osmanlı yargı kurumlarının zirvesinde önemli bir yer tutmaktadır. Daha doğrusu, padişahın ve sadrazamın göstermelik nitelikteki bazı yetkileri bir tarafa bırakılacak olursa, yargının başı Rumeli kazaskeridir. Kazaskerlerin cezaları yargılamadaki işlevi daha çok ceza muhakemesinde ehl-i örfü bıraktıkları yetkilerde kendini göstermektedir.⁵⁰

Kadılar genelde tek hâkimli mahkemelerde görev yapıyorlardı. Kadılar gittikleri bölgede en fazla üç yıl kalmak üzere, bazen sadece bir sene görev yapıyorlardı. Görev bitiminden sonra geriye dönüp, yeni göreve tayin oluncaya kadar bekliyorlardı. İşte bundan dolayı, bazı kadınların görev başındayken ekonomik kazanç elde etme amaçlı görevi kötüye

---

⁴⁵ Mehmet Akif Aydın, **Türk Hukuk Tarihi**, Beta Basım Yay, İstanbul, 2001, s. 67.

⁴⁶ Aydın, a.g.e., ss. 67-68.

⁴⁷ Abdülaziz Bayındır, **İslam Muhakeme Hukuku Osmanlı Devri Uygulaması**, İslami İlimler Araştırma Vakfı Yay, İstanbul, 1986, s. 33.

⁴⁸ İslâm tarihinin ilk çağlarında kadınların durumu ve kadılık hakkında nazari bilgiler Bkz. Fahreddin Atar, **İslâm Adliye Teşkilatı**, Diyanet İşler Başkanlığı, Ankara, 1999, ss. 99-122.

⁴⁹ Mehmet Akman, **Osmanlı Devletinde Ceza Yargılaması**, Eren Yay, İstanbul, 2004, ss. 38-39.

⁵⁰ Akman, a.g.e., ss. 39-40.

kullandıkları tespit edilmiştir. Ancak bu tür olayları, sistemi kötümek amacıyla kullanmak doğru değildir. Çünkü bu tür olaylar, genel sistemden değil şahıslardan kaynaklanmaktadır.

Osmanlıların yönettikleri bölgelerde, Müslüman kimseler hakkında İslam hukukuna göre muamele ettikleri açıktır. Ancak o bölgede bulunan gayr-i müslim kesim için İslam hukuku bir bütün olarak uygulanmış değildir.

Gayr-i müslim topluluklarına, özellikle dinî veçheden önderi konumunda olan ruhanî reislere sınırlı olsa da muhakeme etme ve cezalandırma yetkisi tanınmıştı. Osmanlı Devleti içerisindeki milletlerin idaresinde ve umumi olarak toplumun asayişinin sağlanmasında bu kişilerin yetkinliğinden istifade edilmiş olduğu bildirilmektedir.⁵¹

Burada anlaşıldığı gibi Osmanlı Devleti, devletin genel yönetimini kendi hukukuna göre düzenlemesiyle birlikte, yönettiği halkların kendilerine ait olan örfî hukuklarla aralarındaki meseleleri çözmelerine müsaade etmiştir.

Buna örnek olarak Hukuki Aile Kararnamesini verebiliriz. Bu Kararnamede Müslümanlar, Hıristiyanlar ve Museviler için ayrı hükümler getirmiş ve böylece gayrimüslimlerin ahvali şahsiyetlerine müdahale etmeme yönünde mevcut geleneksel sistemden ayrılmamıştır. Osmanlı devleti gibi çeşitli din ve kültürlere sahip devletlerde dini, sosyal ve kültürel yapıyla son derecede ilişkili aile hukuku alanını tek bir hukuki yapı içerisinde birleştirmek, teorik olarak zor gözükse de hukuki ve sosyal realiteyle bağdaşmaz. Bu bakımdan Hukuki Aile Kararnamesi'nin takip ettiği yol, Osmanlı devletinin hukuki ve sosyal realitesine daha açık bir şekilde anlatır.

Verdiğimiz örneğin daha kolay bir şekilde anlaşılması için Hıristiyanların ve Musevilerin hakkında, kararnamede yer alan bazı maddeler yer vermeye uygun olacağı kanaatine vardık. Museviler hakkında yazılan maddeler(nikâhı memnu olarak hakkında):
(Md.20). *Bir kimse ber-hayat olan zevce-i mutallakasının hemşiresiyle izdivaç edemez.*
(Md.21)*Alel-ıtlak zevcesinden ayrılmış olan bir kadın şahsı ahar ile izdivaç edip ondan da ayrıldıktan sonra zevce-ii evveliyle izdivaç edemez.* (Md.22)*bir kimsenin kardeşinin kız evladı ve ahfadıyla izdivacı memnu değildir.*(Md.24)*zina sebebiyle tefrik olunan kadının tekrar tezevvüç memnudur.*(Md.25)*evladı olduğu halde vefat eden biraderin zevcesini tezevvüç memnudur.*⁵² (Md.60)*babı evvelin faslı sânisinde muharrer mevadd mucubince tarafeynden biri şeraiti haiz bulunmazsa nikâh fasid olur.*(Md.61)*Hini akide tarafeynden birinin nefine olarak dermeyan edilen şurut ba'd'el-akd tahakkuk etmezse nikâh fasid olur.*

⁵¹ Akman, a.g.e., ss. 61-62.

⁵² Orhan Çeker, **Osmanlı Hukukî Aile Kararnamesi**, Mehir Vakfı Yay, Konya 1999, s. 28.

(Md.62)akdi nikâhta hazır bulunan şuhud evsafı matlubeyi haiz bulunmazsa nikâh fasid olur⁵³. İseviler hakkında yazılmış maddeler: (nikâh fesat ve butlanı hakkında) (Md.64)Nikâhı mevcut üzerinde akdedilen ikinci nikâh batıldır.(Md.65)Üç defa tezevvüç edip ayrıldıktan sonra dördüncü defa tezevvüç batıldır. (Md.66)Mecnunun nikâhı fasidir⁵⁴.bu maddelere benzer birçok madde vememiz mümkündür. Ancak burada bu kadarıyla yetiniyoruz.

Buraya kadar anlattıklarımızdan anlaşıldığı gibi, Osmanlı devleti, devletin genel yönetimini kendi hukukuna göre yöneltmesiyle birlikte, yönettiği halklara kendilerine ait olan örfi hukuk ile aralarındaki oluşan meseleleri çözmelerine müsaade etmiştir.

C. Arnavutluk Geleneksel Hukuku

Arnavutluk geleneksel hukuku, yazılmamış bir hukuk olarak insanların rivayet ettikleri ve asırlardır halkın kendi aralarında problemleri çözmek için kullandıkları hukuki kaideleri içermektedir. Diğer gelenekler gibi Arnavutluk geleneksel hukuku da, sadece bir şahıs tarafından veya bir kurum tarafından inşa edilmiş değildir. Arnavut halkı tarafından oluşturulan bu geleneksel hukuk, ister Arnavut milliyeti geleneksel mirası açısından ister kendi taşıdığı değerler açısından çok mühim bir değere sahiptir.

Arnavutluk geleneksel hukuku iki ismiyle tanınmaktadır, birisi E drejta kanunore (Kanunname) ve ikincisi E drejta zakonore (Geleneksel Hukuk) dır. “Kanun” kelimesinin kökü Yunanlılara ve Bizanslılara dayansa dahi, Arnavutluk geleneksel hukukunda Osmanlıca “Kanunname⁵⁵” kelimesinden gelmiştir. İlk olarak “kanun” kelimesinden sadece bir hukuki madde anlaşılıyorken zaman geçtikçe “kanun” kelimesi hukuki kaidelerin bir bütün olarak toplandığı bir hukuk yasası anlamını kazanmıştır.⁵⁶

Arnavutluk geleneksel hukuku, İliyalılar’dan başlayarak günümüze kadar kendi etkinliğini göstermiştir. Hatta günümüzde de Arnavutluk’un bazı bölgelerinde geleneksel hukuka ait kurumlar bulunmaktadır. Bu özellik sadece Arnavutluk geleneksel hukukuna ait değildir. Aynı şeyin bütün dünya halklarında var olduğunu söyleyebiliriz ancak Arnavutluk geleneksel hukukunu diğerlerinden ayıran özellik, onun uzun süre yaşaması ve hatta günümüzde Arnavutluk’un bazı bölgelerinde hala uygulanan bir hukuk olmasıdır. Bunun

⁵³ Çeker, a.g.e, s. 37.

⁵⁴ Çeker, a.g.e, s. 38.

⁵⁵ Kanunnamelerin ne olduğunu, Osmanlı hukukunu anlatırken açıklamıştık.

⁵⁶ Koço Nova, **Edrejta Zakonore Shqiptare** “Kanuni i Lek Dukagjinit”,Akademiya e Shkencave Yay, Tiran, 1989, C. I, s. 5.

sebebi, Arnavutluk'un yaşadığı tarihi olaylar ve zaman geçtikçe kendine yeni uygulamalar katarak yenilenmesidir.⁵⁷

Arnavutluk geleneksel hukukunun kökeni, Arnavutların devlet kurdukları zamandan daha önceye dayanmaktadır. Bunu, içerdiği normlar ve yasalar daha açık göstermektedir. Ancak devletin doğuşuyla, devletin koyduğu normlarla birlikte varlığını sürdürmüştür. Arnavut feodal beylikleri döneminde, bu geleneksel normların bazıları devlet hukuku olarak dönüştürülmüştür, bazıları ise devlete bağlı olmayarak halk tarafından yaşatılmıştır.

Osmanlıların bölgeye gelmesiyle birlikte, bu geleneksel hukuk yeniden canlanmaya başlamıştır. Bazıları bunun sebebini, halkın düşmana karşı kendi geleneklerini savunmak amacıyla olduğunu söylese de, Osmanlıların yönetim sistemini bildiğimizden dolayı böyle bir şeyin doğru olmadığı söylenebilir. Bu geleneksel hukukun Osmanlı zamanında daha fazla görülmesinin sebebi; Osmanlıların yönettikleri bölgelerde, orada bulunan halkın, aralarında doğan hukuki problemleri, kendi hukuklarına göre çözmelerine izin vermesidir.

Arnavutluk geleneksel hukuku, bir insanın doğumundan ölümüne kadar olan tüm yaşantısını düzenleyecek şekilde tam bir hukuk sistemine sahiptir. Bu uyumlu sistemin içerisinde; toplumun yapısını düzeltten tüzük, aile hukuku, medeni hukuku ve ceza hukuku gibi hukukun en önemli dalları yer alıyordu. Bundan dolayı bu hukuk sistemi, gerçek bir Arnavut anayasası olarak kabul edilmiştir.

Her hukuki uygulama gibi Arnavutluk geleneksel hukukunun da, kendini destekleyecek veya uygulanmasını sağlayacak bir güce ihtiyacı vardır. Bunu en iyi şekilde sağlayacak olan devlet ve onun kurumları yanında olmadığından dolayı, Arnavut geleneksel hukuku, kendine özel bir sistemle bunu sağlamıştır. Bunların arasında meclisler, yaşlılardan oluşan mahkemeler, toplumun sergilediği tavır gücü vs. yer almaktaydı.⁵⁸

Arnavutluk geleneksel hukukunu diğer geleneksel hukuklardan farklı kılan şey, diğer geleneksel hukuk sistemlerine benzememesi ve kendi içerisindeki çok çeşitliliğidir. Arnavutluk geleneksel hukukunun, sadece tek bir halka ait olsun veya devletin herhangi bir bölgesinde olsun, aynı prensiplere binaen inşa edilmiş olması, onu diğer hukuklardan ayırır, özel bir hukuk sistemi kılar. Aynı zamanda Arnavutluk geleneksel hukuku, kendi içerisinde çok çeşitli bir yapıya sahiptir. Arnavutluk'ta bulunan bölgesel kanunlar, kendi

---

⁵⁷ Komisyon, a.g.e., s. 230.

⁵⁸ Komisyon, a.g.e., s. 232.

içerisinde bölgesel özellikleri taşırlar. Bu farklılıkların bulunması, Arnavutluk geleneksel hukukunu zenginleştirmektedir.⁵⁹

Lek Dukagjini'nin Kanunu: Bu kanun daha yoğun bir şekilde, Arnavutluk'un kuzey bölgesinde uygulanmıştır. XIX. asrın sonuna doğru Shqefen Kostandin Gjeçovi tarafından toplanmıştır. XX. asrın başlarında, o zamanın "Hylli i Drites" dergisinde bölüm bölüm yayınlanmış ve Fransisken Rahipleri tarafından 1933 yılında, İşkodra'da tam bir kitap halinde basılmıştır.

Bu kanun, halkın söylentilerinden derlenmişti. Kanunun içerdiği hukuki düzenlemelerin çoğu, zamana ait olmakla birlikte, farklı çağların hukuki normlarını da içermektedir. Bunları fark edebilmek için kanunun içeriğine bir bakış atmak yeterlidir. Çünkü Gjeçov, kanunun birkaç paragrafında "eski kanunlar (kanun te vjeter)" veya buna benzer terimleri kullanır.⁶⁰

Kanun; 12 kitap, bölümler, bablar ve paragraflardan oluşmaktadır. Hukukun dallara göre dağılımının düzgün bir şekilde yapıldığı söylenemez. Aynı zamanda kanunda, hukuki kaidelerin yanında ahlaki kaideler de yer almaktadır. Kanunun ilk kitabında Kilise ile ilgili hükümler yer almaktadır. Bu kanunda, kilisenin yeri diğer kurumlardan ayrı ve daha üst konumda görülmektedir. İkinci kitapta aile ilgili düzenlemeler, üçüncü kitapta evliliklerle ilgili normlar, dördüncü kitapta sahipliği gösteren prensipler, beşinci kitapta iş ile ilgili düzenlemeler, altıncı kitapta borçlar hukuku, yedinci kitapta yeminler, sekizinci kitapta namus ve buna benzer konular, dokuzuncu kitapta tazminatlar, onuncu kitapta hırsızlık ve benzer konular, on birinci kitapta yaşlılara ait hükümler, on ikinci kitapta ise sorumluluğu olmayan durumlar yer almaktadır.

İskender Bey'in Kanunu: Bu kanun 1936-1966 yılları arasında Dom Frano İllia tarafından toplanmıştır. İlk olarak 1993 yılında İtalya'da, Arnavutça dilinde bastırılmıştır. Kanunun yapısı ve girişi, aile, toplum sorumlulukları, yönetim prensipleri, ceza hukuku, suçlar hukuku ve kilise haklarını düzelten yedi bölümden oluşmaktadır. Girişte kanunun yapısı ve onun yetkini gösteren konular yer almaktadır. Bu kanunda hukuki kaidelerin yanında, ahlaki kaidelere de yer verilmiştir.

İskender Bey'in kanunu, Lek Dukagjini'nin kanununa benzese de, farklı zamanlarda uygulandıklarından dolayı aralarında farklılıklar da bulunmaktadır. İskender Bey'in kanununda, zamanın gereği İslam şeriatından da alıntılara rastlanmaktadır. Çünkü

---

⁵⁹ Komisyon, a.g.e., s. 233.

⁶⁰ Komisyon, a.g.e., s. 233.

bilindiği gibi Osmanlı yönetiminde iken, Arnavutların çoğu islamı kabul edip, kendi hayatlarını islam dinine göre düzene koymuşlardı.⁶¹

Lura'nın Kanunu: Kökü Lek Dukgjini'nin kanunuyla aynı olsa da, bu kanun katı hükümlerden arındırılmış, daha modern ve dönemin ekonomik ve toplumsal sorunlarına uyum sağlamış bir kanundur. Bu kanun Shefqet Hoxha tarafından toplanıp kanunlaştırılan ve aynı zamanda orijinalini en fazla koruyan kanundur.⁶²

Kanuni i Laberis: Bu kanun, Arnavutluk'un güney bölgesinde etkinliğini göstermiştir. "Shartet e İdriz Sulit" ismiyle halk içerisinde ünlenmiştir. Bu da diğer kanunların köklerine dayanır ancak İdriz Suli XIX. asırda bu kanunda bazı değişiklikler yaparak zamanın şartlarına göre meselelere cevap verebilecek şekle getirmeye çalışırken bu kanunu daha modern bir hale getirmişti. Bu kanunu diğer kanunlardan ayıran bir başka özellik de, yaygın olduğu bölgenin özelliklerine daha fazla bağlı kalmasıdır. Bu kanun Rok Zojzi tarafından toplanmıştır.⁶³

Arnavutluk geleneksel hukuku; insanların eşitliği, kişisel onur, konukseverlik ve vefa (besa) gibi temel prensipler üzerinde sistemleştirilmiştir. Bu temel prensipler çerçevesinde hukuki kaideler düzenlenmiş ve bu kaidelerle geleneksel hukuk sistemi üretilmiştir. Bütün diğer hukuki kaideler, bunlara aykırı olmayacak şekilde tasarlanmıştır.⁶⁴

II. ARNAVUTLUK MİRAS HUKUKUNUN YER ALDIĞI MEDENİ KANUN

Arnavutluk'un ilk medeni hukuku, 1928 yılında onaylanmış ve yürürlüğe 1 Nisan 1929 yılında girmiştir. Zaman geçmesiyle birlikte özsel diyebileceğimiz değişikliklere gitmiştir. Çünkü bilindiği gibi insan tarafından inşa edilen kanunları eksik olmakla birlikte, insanın zihniyet yapısı değişince, hukuku sistemlerin yapısı da değişmekle mecburdur. Aynı şekilde devletin yönetim şekli değişince, devlet adamları yönetim sistemine uyacak şekilde hukuk sistemlerini üretmek zorundadır. Arnavutluk Medeni Hukuku da böyle işlevlere maruz kaldığından dolayı, farklı dönemlerde, farklı yapıya sahip olmuştur.

⁶¹ Komisyon, a.g.e., s. 235; Dom Frano İlia, **Kanuni i Skederbeut Parathenje**, 1993, s. 11.

⁶² Komisyon, a.g.e., s. 236. Lura'nın kanunun hakkında daha fazla bilgi edinmek için Bkz. Shefqet Hoxha, **Kanuni i Lures**, Doreshkrim pran insitutit te Kultures Popullore te Akademise se Shkencave te Shqiperis.

⁶³ Komisyon, a.g.e., s. 236. Kanuni i Laberis hakkında daha fazla bilgi edinmek için Bkz. Rrok Zojzi, **Materjale Etnografike Mbi Kanunin e İdriz Sulit**, Doreshkrim pran insitutit te Kultures Popullore te Akademise se Shkencave te Shqiperis.

⁶⁴ Komisyon, a.g.e., s. 237.

A. Arnavutluk Hukukunda 1912-1929 Döneminde Miras Düzenlemeleri

28 Kasım 1912’de Arnavutluk, Osmanlı devletinden ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Bilindiği gibi Arnavutluk’ta o güne kadar Osmanlı Devleti’nin yasaları geçerliydi. Bundan dolayı, kendi bağımsızlığını kazanmasıyla birlikte yeni yasalar ve bu yasaların uygulanmasına destek olacak kendi adliye sistemini kurma yoluna girmişti. Ancak bu hedeflere ulaşabilmek, kolay bir iş olmamakla birlikte çok zaman geçmesi gerekiyordu. Bu yüzden, aniden bir değişiklik olması mümkün olmayınca o dönemde yönetime geçen Vlorra Hükümeti (Qeveria e Vlores), Arnavutluk’un kendi yasalarını üretinceye kadar Osmanlı Devleti’nin yasalarını yürürlükte bırakma kararı almıştı. Bundan dolayı Arnavutluk’ta 1929 yılında, ilk medenin hukuk yürürlüğe girinceye kadar, miras düzenlemeleri de Osmanlı hukukuna göre yapılmıştı.⁶⁵

Osmanlı Devleti’nde miras düzenlemeleri bilindiği gibi medeni kanuna göre değil, şeriata göre düzenleniyordu. Şeriatın da dayanağı Kur’ân, sünnet ve icmadır. Bu yüzden diyebiliriz ki; Osmanlı Devleti’nde miras ile ilgili düzenlemeler, İslam dinine göre düzenlenmişti.⁶⁶

İslam şeriatına göre miras, daha sonraki bölümlerde detaylı olarak açıklanacaktır.

B. Ahmet Zogu’nun Zamanında İlk Medeni Kanun

Arnavutluk’un ilk medeni hukuku, 1928 yılında onaylanmış ve yürürlüğe 1 Nisan 1929 yılında girmiştir.⁶⁷ Medeni kanun, o zamanın klasik kanunlarına benziyordu.⁶⁸ Bu medeni hukuk, dört kitaptan oluşmaktaydı. Miras ile ilgili hükümler ikinci kitapta (454-773 maddeler arasında) yer alıyordu. Bu medeni kanunda mirasçılık, kanuni mirasçılık ve vasiyetname olmak üzere iki kısma ayrılıyordu. Kanuni mirasçılık, ancak muris kendi malını vasiyet etmediği veya sadece bir kısmını vasiyet ettiği durumlarda uygulanıyordu (mad: 454). 1929 yılı kanununa göre murisin ölümünde sağ olan veya canlı doğup yaşamaya devam eden veya da mirasın açılış zamanında ana rahminde olup canlı olarak doğan kimseler varis olabilirdi.⁶⁹

---

⁶⁵ Dhimiter Kotini, **Qeveria e Perkoheshme e Vlores dhe Vepriitarija e Saj**, Drejtoria e Pergjitheshme te Arkivave Sheterore Yay, Tiran 1963, s. 62.

⁶⁶ Nazmi Biçoku, **E Drejta e Trashëgimise e Republikës së Shqipërisë**, Onufri Yay, Tiran, 1997, s. 10.

⁶⁷ Juliana Latifi, **E Drejta Civile Trashëgimia**, Tiran, Geer 2007, s. 6.

⁶⁸ Ksanthipi Begeja, **EDrejta Familjare e RPS te Shqipërisë**, UT. Fakulteti i Shkencave Politike dhe Juridike, Tiran, 2984, s. 38.

⁶⁹ Biçoku, a.g.e., s. 18.

455. maddeye göre kanuni mirasçılar; murisin çocukları, murisin babası ve annesi, yakınları, evlilik dışında doğan çocukları ve bunların yokluğunda da devlet oluyordu. Murisin yakınları, altıncı sınıfa kadar mirasa çağrılıyordu.⁷⁰ Bu medeni kanununda sahih evlilikten doğan çocuklar ve evlilik dışında doğan çocuklar arasında, miras bakımından fark vardır. Mirasa çağırım sıraya göre yapılıyordu ve yakın sırada olan mirasçılar daha uzak sırada olan mirasçılara mirastan mahrum bırakılıyordu. İlk sırada murisin çocukları ve bir çocuğu ölmüşse, onun yerine onun çocukları çağrılıyordu. Murisin çocukları arasında öz çocukları, evlat edinilen çocukları ve gayrimeşru yoldan doğan çocukları çağrılıyordu.⁷¹ Ancak gayrimeşru çocuklar, öz çocukların aldığı mirasın yarısını alıyorlardı (mad: 477). Aynı şekilde evlat edinilen çocuklar diğer mirasçılarla birlikte olduklarında mirasın tamamını değil, duruma göre bazen terekenin 1/3'ünü bazen de 1/4'ünü alıyorlardı. İkinci sırada murisin babası, annesi ve bunların fûruû, evlat edilen çocuklar ve gayrimeşru yoldan doğan çocuklar çağrılıyordu (mad: 417).

Gayrimeşru çocuklar, murisin baba, annesiyle ve bunların fûruuyla veya da murisin eşiyle birlikte mirasa çağrıldıklarında, terekenin 2/3'ünü alıyorlardı. Eğer bunlardan, birden fazla mirasçıyla birlikte çağrılırlarsa, mirasın 1/3'ü ebeveynlere, 1/4'ü eşe gidiyordu ve çocuklara sadece 2/5'i kalıyordu. Ancak murisin fûru ve usulünden kimse bulunmuyorsa, o zaman gayrimeşru çocuklar bütün terekeye sahip oluyorlardı. İkinci sıradaki mirasçılardan sadece ebeveynler bulunduğu durumlarda, onlarla birlikte murisin erkek ve kız kardeşleri de çağrılıyordu (mad: 473). Ebeveynlerin ikisi bulunduğu durumda, onların hissesi mirasın yarısı, sadece biri bulunduğu durumlarda ise mirasın 1/3'üydü. Üçüncü sırada, murisin erkek kardeşleri veya bunlardan biri ölmüşse onun çocukları çağrılıyordu. Eğer kardeşlerin yanında murisin evlat edindiği çocuklar bulunuyorsa, bu durumda kardeşler terekenin 1/4'ünü alır kalanı evlat edinilen çocuklara bölüştürülür. Eğer kardeşlerin arasında bazıları öz kardeş bazıları ana bir veya baba bir kardeş bulunuyorsa ana bir ve baba bir kardeşler, öz kardeşlerin hissesinin yarısını alıyorlardı. Dördüncü sırada dede ve ninelerle birlikte bunların fûruû da çağrılıyordu. Böyle bir durumda mirasın yarısı baba tarafından olan mirasçılara, yarısı da anne tarafından mirasçılara verilirdi. Beşinci sırada murisin akrabaları çağrılıyordu. Bu ister baba tarafında ister anne tarafında olsun,

⁷⁰ **Kodi Civil i Republikes se Shqiperis i vitit 1929**, mad: 455.

⁷¹ Biçoku, a.g.e. s. 18.

altıncı kuşağa kadar çağrılıyordu. Altıncı sırada ise, yukarıdaki saydığımız mirasçılardan yokluğunda ve murisin vasiyet etmediği durumlarda devlet çağrılıyordu.⁷²

İlk medeni kanunda, eşlerin miras hisseleri de düzenlenmişti. Eğer ölenin öz çocuklarıyla mirasa çağrılırsa, eşler çocukların hisseleri kadar alırlardı. Ancak bu hissenin, terekenin ¼ ünü geçmemesi gerekiyordu.

Mirasçılar arasında murisin eşiyle birlikte murisin ebeveynleri, murisin evlat edindiği çocuklar, murisin kardeşleri veya bunların fûruûyla buldukları durumda, ölünün eşi mirastan 1/3'hisseyi alıyordu. Bunlar dışında kalan diğer akrabalarıyla birlikte mirasçı olduğu durumlarda ise, mirasın 2/3'ünü alıyordu. Ancak hiçbir mirasçı bulunmuyorsa, o zaman murisin terekesi eşine intikal ederdi.

O dönemin medeni hukukunda vasiyetnameyle de miras meşru kılınmıştı. Vasiyet etme ancak on sekiz yaşında olup, ehliyeti kaldırılmamış olan kimselerin hakkıydı. Akıl hastalığı olanların veya vasiyetin önemini kavramayanların vasiyeti geçerli sayılmazdı.

Kanunun geçerli saydığı vasiyetnameler, kişinin imzasıyla hazırlanan veya noterde yazılan vasiyetnamelerdir. 1929. yılının medeni kanununda muris terekenin ister bir bölümünü isterse hepsini vasiyet etme hakkına sahipti. Ancak kanuni mirasçılardan bulunduğu durumlarda muris, kanunen mahfuz edilen hisseyi vasiyet edemezdi. Mesela, murisin bir çocuğu olduğu zaman ancak terekenin yarısını vasiyet edebilirdi. Eğer çocukları birden fazla ise, malvarlığının ancak 1/3'ünü vasiyet edebilirdi. Murisin sadece erkek ve kız kardeşi bulunduğu durumda, muris terekenin ¾'ünü vasiyet edebilirdi. Aynı şekilde, murisin eşi hayatta iken vasiyet ile ilgili bazı sınırlamalar getiriliyordu. O zamanın medeni kanununda vasiyetin feshi ve iptali ile ilgili düzenlemeler de yer alıyordu.⁷³

C. Komünizm Döneminde Miras Düzenlemeleri

Nazi-Faşist işgalinden sonra, devlet yönetiminin her sahasına yenilikler girdiği gibi, 1944 yılında devletin kapitalist yapıdan sosyalist yapıya girmesiyle, yeni sisteme uyum sağlamak için mevcut olan kanunlar yürürlükten kaldırılıp yerine yeni kanunlar koyuldu.⁷⁴

Bu değişiklikler ilk olarak yasal akitlere yansıtıldı, daha sonra ise bütün hukuki yasalara yansıtılacaktır. 15 Ocak 1947 yılında yürürlüğe konulan kararnameye göre, eskiden yürürlükte olan bütün kanunlar yürürlükten kaldıracaktı. Özgürlüğe kavuştuğu ilk

⁷² Biçoku, a.g.e., ss. 19-20.

⁷³ Biçoku, a.g.e., s. 21.

⁷⁴ Begeja, a.g.e., s. 42.

yıllarda Arnavutluk yönetimi mülkiyetle ilgili hükümleri değiştirmeye başlamıştı.⁷⁵ Bunlarla birlikte mirasla ilgili olan düzenlemelerin de kökten değişimine gidilmişti.

O zamanda da daha önce olduğu gibi, kanuni mirasçılık ve vasiyetname ile mirasçılık tanınıyordu. Kanuni mirasçılıkta ölenin eşi, çocukları, çocukların çocukları, ebeveynleri, erkek ve kız kardeşleri, murisin bakmakla yükümlü olduğu aciz şahıslar ve devlet, mahkeme uygulamalarına göre mirasçı sayılıyordu. Bu uygulamaya göre çocuklar, ister öz çocuklar olsun ister evlat edinen çocuklar olsun ister gayrimeşru olsun aynı derecede mirasçı oluyordu.

Kanuni mirasçılar mirasa sıraya göre çağrılıyordu ve ön sırada olan mirasçılar onlardan sonra gelen mirasçıları mirastan habb ederdi. Birinci sırada mirasa murisin eşi, çocukları, çocukların çocukları, engelli olma şartıyla ana babası ve murisin bakmakla yükümlü olduğu engelliler çağrılır. Eğer birinci sıradan sadece murisin eşi bulunduğunda, onunla birlikte ebeveynleri ve murisin ölüm zamanında birlikte yaşadığı kız kardeşleri çağrılıyordu. Ancak bu durumda murisin eşi terekenin 1/3'ünden az olmak şartıyla mirastan payını alıyordu.⁷⁶ İkinci sırada ölünün ana babası yer alıyordu. Üçüncü sırada ise ölünün erkek ve kız kardeşleri yer alıyordu. Dördüncü sırada da devlet mirasçı oluyordu.

Adliye uygulamalarında bunlara ek olarak; mahrumiyet, günlük hayatında murisin kullandığı eşyaların mirasçılık hakkı ve murisin yükümlü olduğu şeylerden varisin sorumluluğu gibi konular da düzenlenmişti.

Vasiyetname ile yapılan vasiyet geçerli sayılmıştı. Ancak adliye uygulamaları, vasiyet yoluyla mirasçı olabilecek kimseleri de tespit etmiştir. Muris, kendi kanuni mirasçılarına, devlet kurumlara ve sosyal kurumlara ve kanuni mirasçıların bulunmadığı durumlarda başka şahıslara da vasiyet edebilirdi. Ancak kiliseye yapılan vasiyetler geçersizdi. Bu uygulama, devletin dini müesseselere karşı sergilediği tavrından dolayı ortaya çıkmıştı. Bu düzenlemeler, 1954 yılında miras meseleleri ile ilgili çıkacak kararnamenin temelleri olmuştu.

1954 Yılı Kararnamesine Göre Miras: Özgürlüğünü kazandıktan sonra Arnavutluk hukukunda miras ile ilgili düzenlemeler 5.7.1954 tarihinde, 1892 no'lu kararnameyle düzenlenmişti.⁷⁷ Aynı zamanda bu kararname sivil-hukuki alanda ilk düzenlemeydi. Bu kararnamede mirasın açılışından başlayarak, mirasçı olma hakkı, kanuni ve vasiyet yoluyla

⁷⁵ Biçoku, a.g.e., s. 22.

⁷⁶ Biçoku, a.g.e., s. 23.

⁷⁷ Biçoku, a.g.e., s. 25; Latifi, a.g.e., s. 6.

mirasçı olabilecek kimseler, vasiyetnamelerin düzeninden mirasın taksimine kadar, miras ile ilgili bütün meseleler düzenlenmişti.

Bu kararnameye göre, mirasçı olabilme şartları içerisinde varis olabilecek kişinin, mirasın açılış anında hayatta veya anne rahminde olup sağ olarak doğması gerekiyordu. Bu kararnamede hem kanuni mirasçılık hem de vasiyetname ile mirasçılık yer almaktaydı.

Kanuni mirasçısı olarak, murisin çocukları, çocukların çocukları, eşi, ebeveynleri, erkek ve kız kardeşleri, dede ve ninesi, murisin bakmakla yükümlü olan engelliler ve bunların yokluğunda ise mirasçısı olarak devlet kabul ediliyordu. Kanuni mirasçılar mirasa sıraya göre çağrılıyordu ve ön sıra, sonrakileri mirastan habb ederdi.

Mirasa birinci sırada çocukları, çocukların çocukları, eşi ve engelli olan ebeveynleri çağrılıyordu. Ancak çocukları ister öz çocuklar ister evlat edilen çocuklar olsun, eşit şartlarda mirasçı olurlardı. Eğer çocuklardan biri ölmüş veya başka bir nedenden dolayı mirasçı olma hakkının kaybetmişse, onun yerine onun çocukları mirasa çağrılıyor ve onun çocukları, ona ayrılması gereken hisseyi kendi aralarında paylaşıyorlardı. İkinci sırada murisin eşi, ebeveynleri ve murisin ölümünden en az bir yıl önce murisle yaşayıp, murisin bakmakla yükümlü olduğu şahıslar mirasa çağrılır. Ancak bu durumda, murisin eşinin hissesi mirasın yarısı olurdu. Üçüncü sırada murisin bakmakla yükümlü olduğu engelli şahıslar, erkek ve kız kardeşleri ve murisin dede ve nineleri çağrılıyordu. Bunlar terekeden aynı hisselerle sahip oluyorlardı. Dördüncü sırada, ilk sıralardaki mirasçıların yokluğunda mirasçı olarak devlet kabul ediliyordu.

Bu kararnamenin yirmi beşinci maddesine göre, murisin günlük hayatında kullandığı ev eşyaları, muris vasiyet etmediği takdirde muris ile birlikte yaşayan varise aitti.⁷⁸

1954 yılı kararnamesine göre, vasiyeti ancak on sekiz yaşına gelen veya bu yaşın altında olmasına rağmen evlenmiş olan kimseler yapabiliyordu. Vasiyet etmek için aranan başka bir şart ise, murisin akıl hastalığı olmaması ve verdiği kararların önemini bilen bir kimse olmasıdır. Eğer kendi kazancından vasiyet ediliyorsa, vasiyet etme yaşı 14 yaşına kadar da geçerli kabul ediliyordu. Ancak 14-18 yaş arasında olanlar, malın hepsini değil sadece bir miktarını vasiyet edebiliyordu.

Muris, hazırladığı vasiyetnameyle bütün malvarlığını vasiyet edebilme ve mirasçılıktan istediği mirasçıyı mahrum bırakabilme yetkisine sahipti (mad:32-33). Aynı

---

⁷⁸ Biçoku, a.g.e., s. 26.

şekilde muris, kendi varislerini başka bir kişiye tereke mallarından o şahısın yararlanması için bir parça vermek üzere yükümlü yapabiliirdi.

İlk başta sadece noter tarafından hazırlanan vasiyetnameler kabul ediliyordu. Sonraki yıllarda, murisin kendi yazdığı vasiyetnameler de kabul edilmişti. Bu kararnamede mirası red, miras hakkını arama için mahkemeye başvurma, vasiyetnamenin iptali ve geçersizliği ve vasiyetnamenin infazı gibi konulara yer verilmiştir.⁷⁹

1981 Yılı Medeni Kanununa göre miras: 26 Şubat 1981 tarihinde onaylanan medeni kanun, ilk kez 1 Mayıs 1982 tarihinde yürürlüğe girdi. Aynı zamanda Arnavut ekonomik sisteminde yenilikler yapılıyordu. Özel mülkiyet kaldırılmış, onun yerine bütün mülkiyetleri devlete ait sayan sistem gelmişti. Sadece günlük hayatta kullanılan ev eşyaları özel mülkiyet sayılıyordu. Böylece mülkiyet ile ilgili, dolayısıyla miras ile ilgili düzenlemeler de yeni bir yapılandırmaya girmişti.⁸⁰

Mirasla ilgili düzenlemeler, 1981 yılı medeni hukukunun üçüncü bölümünde yer alıyordu. Miras ile ilgili sadece 94-119 arası maddeler vardı.⁸¹ Bu maddeler içerisinde mirasın tanıtımı, mirasın açılış mekânı ve zamanı, mirasçı olma hakkı, mahrumiyete düşme durumları, mirastan hak kazanma ve mirası reddetme konuları, terekeyi muhafaza etme ve alınması gereken tedbirler, kanuni mirasçılar, vasiyetname ile miras, vasiyet etme yetkisi, vasiyetname şekilleri ve vasiyetname iptali konuları ile ilgili düzenlemeler yer alıyordu.

Miras yoluyla mülkiyet sahibi olma şeklinin kabul edilmesiyle birlikte, bununla ilgili bazı sınırlandırmalar getirilmişti. Mesela mirasçı, ancak murisin ölümünden önce onunla beraber yaşayan ve muristen ekonomik çıkarları aynı olan kanuni mirasçılar olabilirdi.⁸² Böyle bir şart konulması, ancak mirasçıyla yaşayan kimselere mirasçı olma hakkı tanırdı ve diğer mirasçılar murise daha yakın olsalar bile ona varis olmalarını imkânsız kılardı. Eğer muris ölmeden önce kendi çocuğuyla yaşamamışsa ve ölmeden önce vasiyetname bırakmamışsa, geride bıraktığı malvarlığı devlete intikal ederdi.⁸³

Bu medeni kanunda; mirasa yeni varislerin katılması, mirasla ilgili borçlar, menfaatlerin ve vasiyetin infazı, mirasın taksimi ve buna benzer konulara yer verilmemişti.

---

⁷⁹ Biçoku, a.g.e., s. 27.

⁸⁰ Biçoku, a.g.e., s. 28.

⁸¹ **Kodi Civil i Republikes Popullore Socialiste Shqiptare**, 1982. mad: 94-119.

⁸² Nazmi Biçoku, **E Drejta e Trashegimise e RPSH**, Tiran, 1984, ss. 12-13.

⁸³ Biçoku, **E Drejta e Trashegimise e RPSH**, ss. 12-13.

1982 medeni kanununda oluşan bu değişiklikler, medeni kanun açısından bir yenilik getirmediği gibi, memurların işin kolaylaştırarak kısaltmalarda bulunmuştu.⁸⁴

Medeni kanunun 94. maddesinde kanuni mirasçılığın, ancak muris vasiyetname bırakmadığında veya vasiyetnamesi geçerli olmadığında veya da mirasın sadece bir kısmını vasiyet ettiği durumlarda uygulanacağı söyleniyordu.⁸⁵

Kanuni mirasçılar, medeni kanunun 103. maddesine göre düzenleniyordu. Kanuni mirasçılar; murisin çocukları ve çocukların çocukları, eşi, ebeveynleri, erkek ve kız kardeşleri, dede ve nineleri ve murisin bakmakla yükümlü olduğu engelli şahıslarıdır. Bunlardan hiçbiri bulunmadığı takdirde devlet mirasçı olurdu.

Mirasa çağırma birinci sırada çocukları, eşi ve engelli ebeveynleri yer alıyordu. Eğer çocuklardan biri ölmüşse veya başka bir sebepten dolayı mirastan mahrum kalmışsa onun yerine çocukları çağrılıyordu. Ancak bunlar kendi babasına veya annesine ait olan hisseyi kendi aralarında paylaşırlardı. İkinci sırada murisin eşi, murisin ana babası ve murisin bakmakla yükümlü olduğu engelliler çağrılıyordu. Ancak murisin bakmakla yükümlü olduğu engellilerde, murisin ölümünden önce en az bir yıl murisle birlikte yaşama şartı aranmıştı. Üçüncü sırada mirasa; engelli kişiler, dede ve nine, murisin erkek ve kız kardeşleri ve bunların çocukları çağrılıyordu. Dördüncü sırada ise mirasçı devlet oluyordu. Bu ancak, mirasçılarının olmadığı veya mirastan vazgeçtikleri veya da diğer kanuni mirasçılarının bir sebepten dolayı mirastan mahrum oldukları durumlarda oluyordu.

1982 yılı medeni kanununun 109. maddesine göre ev eşyaları, murisle yaşamakta olan mirasçılara kendi hisselerinden hariç tutularak veriliyordu.

Vasiyetnameyle miras bırakma konusunda ancak tam yetkili kişilere izin verilmişti. Böylece 1954 yılı kararnameindeki 14-18 yaşları arasındaki kişilerin kendi kazandıkları mallardan vasiyet etme yetkisi kaldırılmıştı. Hazırladığı vasiyetnameyle murise, engelli çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu engelliler dışında, istediği varisleri mirastan mahrum bırakma ve terekeden istediği miktarda vasiyet etme yetkisi tanınmıştı. Yapılan vasiyetnamelerin geçerli olabilmesi için vasiyetnamenin, noter tarafından onaylanması veya murisin kendi el yazısıyla yazılması gerekiyordu. Medeni kanunun 18. maddesinde ise vasiyetnamelerin iptalinin gerektiği durumlar ve kısmen geçerli olmadığı durumlar düzenlenmişti.⁸⁶

---

⁸⁴ Biçoku, a.g. e., s. 29.

⁸⁵ **Kodi Civil i Republikes Popullore Socialiste Shqiptare 1982**, mad/94.

⁸⁶ Biçoku, a.g.e., ss. 31-32.

D. Günümüzde Mirası Düzenleyen Kanunun Yürürlüğe Girmesi

Günümüzde yürürlükte olan Arnavutluk medeni kanunu 29.7.1994 tarihinde 7850 sayılı kararla onaylanmış ve yürürlüğe 1 Kasım 1994'te girmiştir.

90'lı yılların getirdiği değişikliklerle birlikte miras ile ilgili olan düzenlemelerde de değişiklik yapma zorunluluğu doğmuştur. 1994 yılı medeni kanununda miras ile ilgili düzenlemeler, bu kanunun üçüncü bölümünde ve 316-418 maddeler arasında yer almaktadır. Mirasla ilgili düzenlemeler, 1954 yılı kararnamesine ve 1928 yılında yürürlükte olan medeni kanuna göre yapılmıştır. Anca bu uygulama, bazı konulardaki farklı hükümlerin aralarında çatışmalarına sebep olmuştur. Aynı zamanda bazı hukukçuların tespitine göre, yürürlükte olan medeni hukukta yer alan bazı düzenlemelerde öyle maddeler vardır ki ya yeniden gözden geçirilmeli ya da hepten değiştirilmelidir.⁸⁷

Miras ile ilgili düzenlemelerde; mirasın anlamı, mirasın açılış zamanı ve mekânı, mirasçı olma şartları, mirastan mahrumiyet ve mahrumiyetin affı, bir mirasçının yerine başka mirasçıların geçişi, mirası red, yükümlülüklerin infazı, mirası korumak için alınması gereken tedbirler, miras ile ilgili mahkemeye başvurma, miras taksimi, kanuni mirasçılık, vasiyetname ile mirasçılık, vasiyetnamelerin şekli, vasiyetnamelerin iptali ve vasiyetnamenin infazı gibi konular yer almaktadır.

Miras ile ilgili bu konular, daha sonra islam hukuku ve Arnavutluk medeni hukukunun mukayese edileceği bölümde detaylı bir şekilde verilecektir

E. Arnavutluk Miras Hukuku'nun Niteliği

Arnavutluk medeni hukukundaki miras hukuku, mahiyeti itibari ile mülkiyet hakkını kuvvetlendirir ve bir kimsenin malik olduğu eşya ve malların, ölümünden sonra arzu ettiği şahıslara geçmesini sağlar. Bu açıdan miras hukuku, özel hukukun ve ferdi mülkiyet hakkının tamamlayıcısı niteliğindedir.⁸⁸

Arnavutluk medeni hukuku, Fransız ve Alman hukuku örnek alınarak inşa edilmiştir. Fakat bu kanunda, ne Cermen hukukunun aileyi koruyan sistemi ne de Roma hukukunun ön plana çıktığı ferdiyetçi sistemin aşırılıkları bulunur. Arnavutluk Miras Hukuku'nda bu tür aşırılıklar giderilmiş ve bu iki sistemin kaynaşması sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

⁸⁷ Biçoku, a.g.e., s. 32.

⁸⁸ Valentina Kondili, **E drejta Civile** "Pjesa e Posaçme, Pronesia, Te Drejtat Reale te Perkoheshme, Trashegimia" C. II, Geer, Tiran, 2008, s. 196.

Miras hukukunun önemini vurgulamak için “Miras hukuku olmasaydı, mülkiyet hakkı kuvvetini kaybeder, yarım bir hak gibi olurdu ve hak sahibine hayatı boyunca faydalanma hakkı veren bir hak haline dönüşmüş olurdu.” denilmektedir.

Bu itibarla miras hukuku ve onun alacağı şekil, mülkiyet hakkına bağlıdır. Fert hürriyetini ve haklarını koruyan anayasalar, ferdi mülkiyet ve miras haklarını birlikte garanti etmektedir.

Miras hukukunun mülkiyet hakkı ile yakın ilişkisi diğer düzenlerde de görülür. Orta çağda Avrupa’daki Feodalite rejiminin mülkiyet hakkına getirdiği imtiyazcı ve inhisarcı özellik, o devrin miras hukukunu da etkilemiştir.⁸⁹

Bu hukuk dalında göze çarpan menfaatleri şöyle sıralayabiliriz:

a) Miras Bırakanın Menfaati: Mal, mülk sahibi bir insan için çalışarak elde ettiği malların, ölümünden sonra kendi his, düşünce ve isteğine uygun olarak başkasına geçmesi, özel bir önem taşımaktadır. Bunu insana sağlayan miras hukukudur.

b) Sağ Kalanların Menfaatleri: Bir insan ölünce, hayatta bir boşluk olur. Tabiatta olduğu gibi toplum hayatında da meydana gelen boşluğu diğer insanlar kapatırlar. Nitekim ölen kimsenin hısımları, arkadaşları ve tanıdıkları, onun bıraktığı bu boşluğa yönelirler. Miras bırakanın geriye kalan mallarının iktisabı açısından bu kişilerin menfaatleri vardır.⁹⁰

Toplum hayatında, mirastan doğan anlaşmazlıklara pek çok rastlanır. Bu sebeple, ölen kimsenin mallarının geleceğinin açık olarak düzenlenmesi, sosyal huzur ve sükûnun başlıca şartlarından biridir.⁹¹

c) Miras Bırakanın Alacaklılarının Menfaatleri: Bir kimsenin ölüm sebebi ile bunun alacaklılarının zarara uğramamaları ve ölenin mamelekine başvurarak haklarını elde edecek durumda olmaları gerekir.

Bu konuda ikinci derecede, mirasçılardan alacaklılarının da menfaatleri vardır. Ödeme kabiliyeti bulunmayan veya pek az olan bir kişinin iktisap edeceği bir mirasla, mali durumunu düzeltmesi ve borçlarını ödeyebilecek bir hale gelmesi mümkündür.

d) Devletin İlgi ve Menfaati: Miras hukukunun düzenlenmesinde, tali olarak (ikinci derecede) devletin de menfaati vardır. Ölen kimsenin bir mirasçısı yoksa yani bu kişinin kanuni mirasçısı olabilecek bir hısımlı yoksa ve aynı zamanda bu kimse vasiyetname ile

⁸⁹ Zahit İmre. Erman Hasan, **Miras Hukuku**, Beta Basım Yay, İstanbul 1989, s. 2.

⁹⁰ Julijana Latifi, **E Drejta Civile Trashegimija**, Geer, Tiran, 2007, s. 7.

⁹¹ İmre, a.g.e., s. 2.

herhangi birisini mirasçı da naspetmemiş bulunuyorsa, bu takdirde devlet kanuni mirasçı olur ve miras bırakanın bıraktığı malları iktisap eder.⁹²

III. İSLÂM MİRAS HUKUKU

Araplar, İslam'ın ortaya çıktığı asırlarda cemiyet şekli itibariyle aşiret toplumu halinde bulunuyorlardı. Cahiliyye'de erkekler, kadınlar üzerinde “kavvam” aile reisi, aileyi temsil eden kimseler idi. Kadınlar hiçbir önemi ve rolü olmayan bir varlık niteliğinde kabul ediliyordu. Arapların İslâm'dan önceki dini hayatlarında “totem” inancının ağırlıklı bir yeri olduğuna dair pek çok delil vardır. Cahiliyye döneminde Araplarda miras hisselerini düzenleyen bir kanun veya şeriat yoktur. O dönemde Araplarda miras taksimi kendi geleneklerine göre düzenlenmişti. Araplarında mirasçı olabilmek için, sadece akraba yakınlığı yetmiyordu. Aynı zamanda varis olabilecek kimseler, ata binip kılıç kuşanan ve ganimet toplayan büyük erkekler olmalıydı.

A. Cahiliyye Araplarında Toplum Yapılanması

Arap yarım adasının kuzey ve orta kısımlarındaki “batın”larını ve “totem”lerini unutmakla beraber bir çeşit “semiyye” halinde bulunuyorlardı.

Ortak ismi kullanma (semiyye/adaş) üzerine bina olunan bu semiyye kümeleri, gittikçe uzaklaşan yakınlık derecelerine göre “fasile”⁹³, fahis⁹⁴, kabile” isimleriyle iç-içe geçmiş bir şekildeydiler.⁹⁵

Cahiliyye döneminde Arap toplumu üç tabakadan oluşmaktaydı.⁹⁶

Hürler: Aynı tarzda yaşayarak, batn veya kabilenin müşterek ismini taşıyan, aynı hukuka sahip fertlerdir. Bunlar beraber göç eder, savaşlara beraber gider, her hususta müşterek bir hayat yaşarlardı. Sadece kâhinler ve şairler gibi ruhlarla ilişkili sayılanlarla, savaşlarda cesaret ve bedeni kuvvetleriyle tanınanlar, diğerlerine nazaran seçkin sayılırlardı. Fakat bu seçkinler de maişet ve haklar bakımında diğerlerden ayrılmazlardı.⁹⁷

⁹² İmre, a.g.e., s. 3.

⁹³ Fasile: Bir babayla onun çocuklarından oluşan küçük çekirdek aile. Bkz; Neşet Çağatay, **İslam Dönemine Dek Arap Tarihi**, Türk Tarih Kurumu VII. Dizi, 111. Say, Türk Tarih Kurumu Yay, Ankara, 1989, s. 131.

⁹⁴ Fahis: Fasilelerin bir araya gelmesiyle oluşmuş, yani “fasile”ye nispetle daha uzak karabetleri içeren aile. Bkz. Corci b. Habib zeydan, **el-Arab Kable'l-İslâm**, Dârü'l-Mektebeti'l-Hayât, Beyrut, t. y, s. 62.

⁹⁵ Çağatay, a.g.e., s. 131; M. K. Abdüsamed Bakkaloğlu, **Cahiliyye Dönemi Aile Hukuku**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1995, s. 16.

⁹⁶ Corci b. Habib Zeydân, a.g.e., s. 62.

⁹⁷ Ramazan Altıntaş, **Bütün Yönleriyle Cahiliyye**, Riba Yay, Konya, 1996, s. 193; Bakkaloğlu, a.g.e., s. 18.

Esirler: Toplumun en alt tabakasının oluşturan bu sınıf, hürlerin sahip olduğu haklardan mahrum bir sınıftı. Bu sınıf, köleler ve cariyelerden oluşmaktaydı. Esirler ya harb esirlerinden olur ya da satın alınırdı. Esir tacirleri Habeşistan'dan veya komşu olan ülkelerden getirdikleri köle ve cariyeleri belli mevsimlerde kurulan panayırlara götürerek satarlardı.

Esirler, mal ve eşya gibi alınıp satıldıkları gibi, miras yoluyla da intikal ederlerdi. Bazen de hediye edilir veya gelinin mehri olarak da verilirdi. Bu kölelere zanaat, ticaret ve buna benzer farklı işler yaptırılırdı.

O dönemde kölelere barbarca muamele edilir, hayvandan daha aşağı tutulurlardı. Efendileri herhangi bir kayıt ve şart olmaksızın hayatlarına hükmederlerdi. Sahibi isterse kölesini veya cariyesini öldürürcesine döver, hatta öldürebilirdi.⁹⁸

Mevâli: Bu sınıf Cahiliyye döneminde hürlerle köleler arasında orta bir sınıf idi. Bunlar azad edilmiş kölelerden oluşmaktaydı. Bir kişi köle veya cariyesini azad ederse, azatlı köle sahibinin mevlası olur, sahibinin batn ve kabilesine mensup sayılıp akraba mahiyetinde telakki olunurdu.⁹⁹

1. Cahiliyye Aile Yapısı

Arapların islamdan önceki dini hayatlarında “totem” inancının ağırlıklı bir yeri olduğuna dair pek çok delil vardır. Zaman geçtikçe bu totem anlayışı farklı merhaleler geçirerek tekâmül etmiştir. Bu tür merhaleler dini hayatın, sosyal hayatla iç-içe olma sebebiyle aile yapısını da bir yere kadar etkilemiştir.

Cahiliyye'deki soy yapısı, bir tür müşterek mülkiyet yapısını yansıtmaktaydı. Beraber hareket eden bu insan grubuna “hayy”¹⁰⁰ denilirdi. Hayy'in içinde “al”¹⁰¹, onun da içinde “iyal”¹⁰² adlarıyla küçük aileler vardı.¹⁰³ Fakat bu küçük aile yapıları, dini ve hukuki bir yaptırıma sahip değildiler, yani sosyal bir mahiyet taşımazlardı. Sadece fiilen mevcut bir yapıyı yansıtırlardı.

⁹⁸ Bakkaloğlu, a.g.e., s. 19; Altıntaş, a.g.e., s. 194.

⁹⁹ Altıntaş, a.g.e., s. 194.

¹⁰⁰ Hayy: Otağı, su menbaı ve tanrısı aynı olan guruba denilir. Mesela; falan oğulları diye anılır. Bkz. Bakkaloğlu, a.g.e., s. 22.

¹⁰¹ Al: Aynı ev ya da çatı altında oturan dede, oğulları, torunları ve bunların çocuklarından oluşmaktadır. Bkz. Bakkaloğlu, a.g.e., s. 22.

¹⁰² İyal: Karı-koca ve çocuklardan oluşan ailedir. Bkz. Bakkaloğlu, a.g.e., s. 22.

¹⁰³ Bakkaloğlu, a.g.e., s. 22.

2. Aile Fertlerin Arasındaki Roller

Kocanın Rolü: Cahiliyye’de erkekler, kadınlar üzerinde “kavvam” (baskın, hâkim, otorite, aile reisi, aileyi temsil yetkisine sahip) idiler.

Kadın evine aitti. Erkek ise ev sahibi, yöneticisi olup kadının efendisi, ondan sorumlu şahıs ve ev işleri hakkında söz sahibi olan kişiydi. Erkek, bu vasıflarıyla tabii olarak ailenin ve çocukların terbiyesinden birinci derecede sorumlu olan kişiydi. Eşin ve çocukların geçimini sağlamak kocanın sorumluluğundaydı, kadın ise kocasına tabiydi. Kocasının istekleri ahlaka ve adetlere aykırı olmadığı takdirde, kocasına itaat etmek zorundaydı.

Kadının Konumu: Burada öncelikle şunu belirtmemiz gerekir ki, Hz. Muhammed’in dini tebliğe başladığı zamanda kadın, yeryüzündeki hemen hemen bütün toplumlarda zillet ve esaret altında bulunmaktaydı. Bu durum, “şerefli” sınıfına mensup olan kadınlar az çok müstesna kabul edilmek şartıyla Araplarda da farklı değildi. Diğer kavimlerde olduğu gibi Araplarda da kadının aile yönetiminde ve başka konularda görüş belirtme hakkı yoktu.¹⁰⁴

Cahiliyye çağında genel olarak orta ve aşağı tabakalarda kadının hiçbir önemi ve rolü yoktu. Bu durum kadınlar için sonradan değil, doğuştan başlıyordu. Bu, erkek çocuk doğurmasıyla yapılan ziyafet ve kız çocuk doğurmasıyla babaların utanç duymasından belli oluyordu. O dönemde kadın, o kadar değersizleştirilmişti ki kadının adet gördüğü günlerde erkek onunla bir odada oturmazdı. Kadın bir sebepten dolayı boşandığında, boşandıktan sonra ona eziyet olsun diye onun başkasıyla evlenmesine engel olurlardı.

Araplarda çok az görülmekte birlikte, kız çocuklarını diri diri gömme âdeti de vardı. Bunu da bir gün şerefi lekeleyeceği veya bu çocuklar yüzünden yoksulluk çekileceği korkusundan yapıyorlardı. Aynı şekilde bir baba kızını, onun isteyip istememesine bakmadan, isteyen çok yaşlı olup olmamasına dikkate almadan istediği erkekle evlendirebilme yetkisine sahipti.¹⁰⁵

Cahiliyye’de kadının kocası öldüğü zaman, başka bir kimse gelerek onun üzerine bir elbise atar ve ona herkesten daha önce hak sahibi olurdu. Dilediklerinde başka bir mehir vermeksizin onunla izdivaç kurabilir, isteseler de başkasıyla evlendirebilir veya ne

¹⁰⁴ Bakkaloğlu, a.g.e., s. 26; Altıntaş, a.g.e., s. 204.

¹⁰⁵ Çağatay, a.g.e., ss. 135-136; Adnan Demircan, **Son Peygamberin Geldiği Coğrafya ve Toplum: Hicaz Bölgesi ve Cahiliye Arapları** “Cahiliye toplumundan Günümüze Hz. Muhammed Sempozyum tebliği ve Muzakereleri Konya 2007), Ankara 2007, s. 58; Ali Osman Orum, **İslamda Kadın ve Aile Hukuku**, Eskişehir, 2006, ss. 13-14.

kendisi ne de başkasıyla evlenmesine müsaade ederlerdi. O dönemde kadının eş seçme veya miras hakkı yoktu. Cahiliyye döneminde nikâh, kızı babasından istemekle olurdu. Babası istediğine kızını verirdi ve kızın seçme hakkı olmazdı. Verilen başlık ve mehir paralarını, babası veya başka bir yakını alırdı. O dönemde iki kız kardeşin aynı kişi ile evlenmesi caiz kabul edilirdi ve bunu gösteren hadiseler çoktur. Kocasını ölen kadının iddeti bir yıldır.¹⁰⁶

3. Cahiliyye Döneminde Mirasçı Olma Yolları

Cahiliyye döneminde Araplarda miras hisselerini düzenleyen bir kanun veya şeriat yoktur. O dönemde Araplarda miras taksimi kendi geleneklerine göre düzenlenmişti¹⁰⁷. Cahiliyye döneminde Araplar, varis olsun veya başkaları olsun herkese istenildiği kadar malın vasiyet edebileceğini kabul etmişlerdi¹⁰⁸. Adaletin sağlanacağı bir kanun bulunmayınca mirasın da adaletli bir şekilde paylaşılması söz konusu olamaz.

Cahiliyye devrinde Araplar, veraseti mülkiyet sebeplerinden biri olarak biliyordu ve bu konuda kendilerine göre oturmuş bir sistemleri vardı. Bu siteme göre mirasçı olmak için üç yol bulunuyordu.

Nesep Sebebiyle Hısımlık: Nesep sebebiyle mirasçı olmada, akrabalık derecesine itibar edilirdi. Yani muris ile kimin yakınlığı daha fazla ise, mirasçı olma hususunda da o ilerde bulunuyordu. Fakat cahiliyye Araplarında mirasçı olabilmek için, sadece akraba yakınlığı yetmiyordu. Aynı zamanda varis olabilecek kimseler, ata binip kılıç kuşanan ve ganimet toplayan büyük erkekler olmalıydı.¹⁰⁹

Ölünün erkek oğulları olmadığı zaman, ona erkek akrabaları (asabe) varis olurdu. Asabe miras kazanma bakımından kız kardeşlerden önde sayılırdı. Cahiliyye devrinde kadınların varis olma hakkı bir tarafa, bir bakıma kendileri tereke hükmünde kabul edilirdi. Eğer kadının çocuğu yoksa en büyük çocuk, babasının dul bıraktığı kadınıyla evlenirdi. Eğer büyük oğlu ona karşı bir şey hissetmiyorsa evlenme hakkı ikinci oğluna geçerdi ve böylece sırayla ölünün diğer akrabalarına bu hak geçerdi. Fakat ölünün ilk çocuğu,

¹⁰⁶ Altıntaş, a.g.e., s. 206; Orum, a.g.e., ss 13-14.

¹⁰⁷ Ahmed Mahmud Şafiî, **Ahkâmü'l-Mevâris**, ed-Dâru'l-Camiye, Beyrut 1989, s. 5.

¹⁰⁸ Hayreddin Karaman, **İslam Hukuk Tarihi**, 6. b., İZ Yay, İstanbul, 2009, s. 45.

¹⁰⁹ Ahmed Mahmud Şafiî, a.g.e., s. 5. ; Karaman, **İslam Hukuk Tarihi**, s. 45; Ali Bakkal, **İslam Öncesi Cahiliyye Çağı Hukuku**, Yayınlanmamış çalışma, Fotokopi Nüshadır, s. 123; Abdullah Tuncay, **İslam Miras Hukuku ve Felsefesi: Problem Çözümlü-Terim Açıklamalı**, s. 32.

babasının bıraktığı dul kadını evlenmekten menetme hakkına da sahipti. Yani bu kadın, sadece ilk çocuğun rızasıyla evlenebiliyordu.¹¹⁰

Bazı rivayetlerde, kadınların varis oldukları söyleniyorsa da, sadece istisnai durumlarda varis olmuş olabildikleri söylenebilir. Bu tür uygulamalar var olmuşsa da istisnai olduklarından dolayı, kadınların Cahiliyye devrinde varis olduklarını göstermemektedirler.

Cahiliyye döneminde yetimler de mirastan mahrum bırakılıyordu. Büyük varisler, onların haklarını ve mallarını alır, onlara hiçbir şeyi vermezlerdi.

Sebeup Dolayısıyla Hısımlık: Sebeup dolayısıyla meydana gelen hısımlık, nikah vasıtasıyla meydana gelirdi.

Mirasta umumi kaide, “büyük erkeklere mahsus olup, kadınların ise mirasçı olmaması” olduğu için, eşleri ölen kadınlar değil mirasçı olmak, bir nevi kendileri miras malı olarak kabuk ediliyordu¹¹¹.

Evlatlık Edinme: Cahiliyye döneminde evlat edinme, kardeş olma veya miras anlaşması yapma şeklinde, birinin diğerine varis olma mümkündü¹¹². Evlatlık, evlat edinene nispet olunurdu ve öz evladı gibi her hakka sahip olur, babalığı öldüğünde ona varis olurdu.

Hilf (dostluk ve mirasçı anlaşması): Hilf, aslında yemin demektir. Cahiliyye döneminde yeminli olarak yapılan dostluk ve tevaruz anlaşmasına da bu isim verilmiştir.

Hilf akdine göre iki kişi, birbirlerinin mallarını, canlarını muhafaza etme ve birbirlerine varis olma konusunda anlaşmış olurlardı. Bu anlaşmadan sonra ölenin mirası, mirasçı olma şartlarını taşıyan başka bir akrabası yoksa akit yaptığı şahsa kalırdı.¹¹³

Kölelerin Mirası: Cahiliyye döneminde kölelere mülk edinme hakkı verilmiyordu. Bir köle vefat ettiği zaman, geride bıraktığı bütün mal varlığı sahibine kalıyordu. Azad edilen kölelerin malları, kendilerini azad edene miras olarak kalırdı. Aynı şekilde, köleyi azad eden kimse ölümünden sonra başka bir varisi bulunmuyorsa, azad edilen köle onun varisi olurdu ve mirasını o alırdı.¹¹⁴

---

¹¹⁰ Bakkal, a.g.e., s. 125.

¹¹¹ Bakkal, a.g.e., s. 128.

¹¹² Karaman, **İslam Hukuk Tarihi**, s. 45.

¹¹³ Bakkal, a.g.e., s. 128.

¹¹⁴ Bakkal, a.g.e., s. 130.

B. İslâm Miras Hukuku

Feraiz: Lügatte faraza kelimesinden alınan feriza kelimesinin çoğuludur. Bu kelimenin birçok manası vardır. Feraiz kelimesi, şu anlamlara da gelebilir; koyun, keçi, sığır ve deve gibi hayvanlardan verilecek olan zekât, ihtiyarlamak, çok yaşlı olmak, akıl, can, denenmiş değerli görüş.¹¹⁵

Fariza, tekdir ve farz kılınan pay anlamına gelir. Mirasta takdir olunan sehimi Allah Teâlâ'nın insanlara emrettiği şekilde vermektir. Çoğulu ise feraizdir. Feraizin esas konusu olan ve ilmin adını oluşturan feraiz kelimesinin manası, terekenin taksiminde kimlere ne kadar hisse verileceğini bildirmektir.¹¹⁶

İnsanın ölümünden sonraki hali ile ilgilendiği gibi feraiz ilmi insanın hayattayken yaptığı muamelat ile de ilgilenmektedir ve bu yüzden Resulullah tarafından, “*Feraizi öğreniniz ve insanlara öğretiniz. Çünkü feraiz, ilmin yarısıdır*”¹¹⁷ buyurarak, ilmin yarısı olarak diye nitelendirilmiştir. Bu ilmin prensiplerini ortaya koyan Allah Teâlâ'dır.¹¹⁸

İlmi feraiz ise ilmi fıkıhın bir bölümüdür. Fıkıh, insanlar arasında yürürlükte olan bütün kanunların en güzeli ve mükemmelidir. İlmi feraiz, fıkıhın bir dalı olmakla birlikte, bir devletin sınırları içerisinde bulunan bütün kişilerin, hatta sadece bir devlet sınırları içerisinde kalmayıp Müslümanların bulunduğu her yerde, bütün Müslümanların mirasla ilgili problemlerini en adaletli bir şekilde çözmektedir. Çünkü İslam dininin getirdiği prensipleri devlet sınırlarıyla sınırlandıramayız. Müslümanların yaşadığı her yerde uygulanması zorunlu olan prensiplerdir. Bu yüzden bu ilkeler, evrensel ilkeler olmaya mecburdur. Bu ilkeler akla uygun bir şekilde ve hiçbir açık bırakmadan, Allah tarafından indirilmiştir.

Feraiz ilmi, fıkıh ilminin bir bölümü olduğu halde özellikle öneminden yola çıkarak meşhur müçtehitler bu ilmi, özel bir ilim olarak sınıflandırmışlar ve bunun üzerine birçok eser vermişlerdir.

Bu ilmin müstakil bir ilim olmasının sebebi, akli ve nakli meseleleri bir arada toplamasıdır. Çünkü feraiz ilminde, nakil ilmin yanında matematik ilmine de ihtiyacı

---

¹¹⁵ Tuncay, a.g.e., s. 23.

¹¹⁶ Tuncay, a.g.e., s. 24.

¹¹⁷ Ebu Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Yezid İbn Mâce , **es-Sünen**, y. y., Kâhire, 1349, Ferâiz, 1; Tirmizî Mhammed b. İsa, b. Sevre es-Sülemî, **el-Câmiu's-Sahîh, Sünenü't-Tirmizî**, thk. İbrâhîm Atve İvaz, 2. b., Matbaatü Mustafâ el-Bâbî el-Halebî, Kâhire, 1975, Ferâiz, 2.

¹¹⁸ Vehbe Zuhaylî, **el-Fıkhu'l-İslamî ve Edilletuhu**, 4. b., Dâru'l-Fikru'l-Muâsir Neşriyatı, Dımaşk, 1997, s. 7700.

vardır. Bazı âlimler, feraiz ilmini öğrenmeye isteyen kimseler için neredeyse matematiği iyi bilmelerinin vazgeçilmez bir şart olduğunu söylemektedirler.¹¹⁹

Diğer fıkıh konuları sadece nakle dayanırken, miras ilmi matematiğe ve aritmetiğe muhtaçtır. Bu özellik daha fazla “munasaha ve muhalefat” konularında daha belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır. Yerindeyse bu iki konuda matematik formüllerine başvurulmadan çözüm getirmek neredeyse imkânsızdır.

Yukarda da verilen “Feraiz öğrenin ve halka öğretin, zira feraiz ilmin yarısıdır”¹²⁰, mealinde olan hadisi şeriften yola çıkarak, Âlimler feraiz ilmin faziletlerini ve üstünlüğünü ispat etmek için ve aynı zamanda “Feraiz ilmin yarısıdır.” ifadesini desteklemek için birkaç sebep beyan etmektedirler.

Bu konuda öne sürülen iki görüş vardır. Birincisi, diğer ilimler insanın hal ve hayatına mahsus olduğu halde feraiz ilminin yalnız ölüm haline mahsus olmasını savunan görüş. İkinci görüş ise şöyledir; insan iki yoldan mal sahibi olur, birisi kendi çabalarıyla kazandığı yoldan, diğeri ise mirastan kazandığı maldan. Yani bir insan ihtiyari veya zaruri yöntemle mal sahibi olur. İşte feraiz de bu iki yolun birisini öğreten ilimdir.¹²¹ Fakat burada söylememiz gereken başka bir şey de şudur; feraiz aslında sadece insanın ölümünden sonra onun malıyla ilgilenen bir bilim değildir, aynı zamanda hayatta olan varisleri arasındaki mal paylaşımını da düzenlemektedir. Bu da feraizi hem ölünün işlerini hem de hayatta kalanların meselelerini haletmektedir.

Feraiz ilminin bir başka özelliği de, akrabaların birbiriyle münakaşa veya kavga etmelerine sebep olabilecek miras taksiminin adil bir şekilde düzenlenmesidir. Her toplumda kavgaların ve münakaşaların bulunması normaldir. Fakat bu münakaşalar veya kavgalar miras ile ilgili olursa bu demektir ki, bu tür istenmeyen durumlar aile veya akrabalar arasında olacaktır. Burada da feraiz ilmin bir başka ehemmiyeti ortaya çıkmaktadır. Çünkü bu ilim sayesinde, miras taksiminin adil yapılması ve herkesin kendine ait olan hissesinin teslim edilmesi daha kolay ve daha pratik olmuştur.¹²²

Mülkün Allah’a ait olması insanın mal mülk edinmesine mani değildir. Allah’ın topluca insanlığa sunduğu şeylerden, insan kendi çalışma ve gayretiyle bir kısmını ele

¹¹⁹ Muammer Mustafa Şelbî, *Ahkâmu’l-Miras Beyne’l-Fıkhi ve’l-Kanun*, Dâru’l-Nehdati Arabiyye, Beyrut, 1978, s. 20; Zuhaylî, a.g.e., s. 7700; Celal Yeniçeri, *İslam İktisadının Esasları*, Şamil Yay, İstanbul, 1980, s.149; Tuncay, a.g.e., s. 19.

¹²⁰ İbn Mâce, Ferâiz, 1; Tirmizî, Ferâiz, 2.

¹²¹ Mahmud Esad bin Emin, *Delilleriyle İslam Miras Hukuku*, Esra yay, İstanbul, 1994, ss. 18-19.

¹²² Bin Emin, a.g.e., s. 19.

geçirip onlara sahip olabilir. Diğer taraftan edindiği malların mülklerini, kendi nesline ve soyuna miras olarak bırakır. Bu da özel mülkiyeti oluşturmaktadır.¹²³

Allah, yaratığı mülkün tasarruf hakkını kendi adına kullanmak üzere insanlara sunarken, mülkü nasıl kullanmaları gerektiğini de Kur’ân-ı Kerim vasıtasıyla söylemektedir. Kur’ân-ı Kerim’de; mülkün insanlar arasındaki dağılımına, zekât, sadaka, ganimet ve oruç kefareti gibi yerine getirilmesi gereken mali ibadetlere, aile için masrafların ve toplumda mağdur olan insanların mağduriyetini giderme konusuna açıklama getirilmiştir.¹²⁴ Bunlardan biri de ölen insanın miras olarak bıraktığı malın ve tasarruf hakkının mirasçılara geçmesidir.¹²⁵

Sonuç olarak, bu ilmi öğrenen kimseye, terekeyi hak sahipleri arasında Allah’ın koyduğu prensiplere “şeriata” uygun şekilde taksim edebilme melekesinin hâsıl olmasıdır. Bu ilmi bilen kimselere de farazi, fâriz veya ferrâz denilir.¹²⁶

İslam ulemasının halefi de selefi de feraiz ilmine çok mübalağalı bir şekilde önem verip, kıymetli vakitlerini onu öğrenme üzerinde müzakere etmekle geçirmişlerdir. Feraiz ilmin kaidelerini koymak ve bu konuyu araştırmakla kendilerini çok meşgul etmişlerdir. Feraize fıkıh kitaplarında özel bir bölüm ayırmışlardır.

Feraiz ilmi, sahabelerin üzerinde münazara ettiği ve Müslümanların da ciddiyetle üzerinde çalışma yaptıkları bir ilimdir. Ve selefi salihin’in önem verdiği gibi bugün de önem verilmesi gereken bir ilimdir.¹²⁷

IV. TEREKENİN İNTİKAL EDECEĞİ MİRASÇILARIN ÇERÇEVESİNİN BELİRLENMESİNDE UYGULANAN EĞİLİMLER, ARNAVUTLUK VE İSLÂM MİRAS HUKUKUN EĞİLİMİ

A. Uygulanan Eğilimler

Dünya Dünyanın kalıcı bir tarafı olmadığından dolayı, mal da kişinin ölümü ile birlikte başkasına intikal eder.

Hint hukukunda miras sadece erkeklerin hakkıdır. Kadınlar ise bu haktan mahrum bırakılmıştır. Yahudilerde baba erkil üzerine kurulu sanayi örgütü yerleşince, kız

¹²³ Yeniçeri, a.g.e., s.149; Tuncay, a.g.e., s. 19.

¹²⁴ Tuncay, a.g.e., s. 19-20.

¹²⁵ Bin Emin, a.g.e., s. 18; a.g.e., s.7701; İbn-i Abidîn, **Reddü’l-Muhtar ale’d-Dürri’l-Muhtar**, C. 17, çev. Mazhar Taşkesenlioğlu ve Hüseyin Kayapınar, Şamil yay, İstanbul 1988, s. 318; Tuncay, a.g.e., ss. 19-20.

¹²⁶ Zuhaylî, a.g.e., s. 7701.

¹²⁷ Tuncay, a.g.e., s. 28.

çocuklarını mirastan mahrum bıraktılar ki daha sonra bu kural, erkek evladın olmaması kaydıyla kızların da mirasçı olabileceği şeklinde değişmiştir.

İran hukukunda kızlar evlenmedikleri takdirde erkek kardeşlerle eşit miras alma hakkına sahiptir. Evlendikleri zaman ise bu haktan mahrum bırakılırlar. Çünkü İran hukukuna göre kız, evlendiği zaman ona verilen çeyiz, miras payı yerine geçerdi.¹²⁸

Hukuk tarihi araştırmaları ve günümüz hukuk sistemleri dikkate alındığında; miras konusunda aileyi koruyan sistem, ferdiyetçi sistem ve kolektivist sistem olmak üzere üç farklı uygulama bulunmaktadır. Bir başka deyişle miras paylaşımına esas alınan üç farklı miras sistemi uygulanmıştır.¹²⁹

1. Aileyi Koruyan Sistem

Bir kimsenin ölümünden sonra, mallarının ailesi içinde kalması en eski ve asli bir hisse dayanmaktadır. Bu bakımdan miras hukuku, aile hukukuna yaklaşmaktadır.

Esasen, tarihi açıdan incelenecek olursa görülür ki, miras hukuku ilk olarak aile mülkiyeti ve aile mameleki şeklinde ortaya çıkmıştır. İnsanlığın ilk çağlarından itibaren mamelek aileye aittir. Miras bırakan olarak farz ettiğimiz kimse, mamelek üzerinde bir çeşit intifa hakkı sahibinden başka bir şey değildir. Aile mameleki fikri veya miras bırakanın mallarının ailesi içinde kalması düşüncesi, insanın şuuraltındaki hislerine dayanmaktadır. Miras hukuku, insanların ve ailelerin tarihi olarak devamı ve kökleşmesi fikri ve gayesinin açık bir görünümüdür.¹³⁰

Aileyi koruyan eğilim, M.Ö. 2123-281 yılları arasında hüküm sürmüş Babil hanedanın, Hamurabi adındaki hükümdarı zamanında koyulan Hamurabi kanununa ortaya çıkmıştır. Kanunun 162-184. paragraflarında, mirasla ilgili hususlar yer almaktadır.¹³¹ Mirasçı olmayı ağır şartlara bağlayan Hamurabi kanunu, ölen kocanın bir erkek evladı doğurmeyen dul karısını, ölenin kardeşinin alması ve doğacak ilk erkek çocuğun ölene izafe edilmesi, eski İsrail hukukunda görülmektedir.¹³²

Aileyi koruyan miras sistemi, eski Yunan hukukunda da vardı. Eski Yunan hukukunda, mülk şahsa değil aileye aitti. Bu da miras hukukunda etkilerini göstermiştir. Yunanlılarda erkekler, atalarına saygı göstermekle yükümlü oldukları için bütün

¹²⁸ Karaman, **İslam Hukuk Tarihi**, s. 29; Tuncay, a.g.e., ss. 29-30.

¹²⁹ Aktan, a.g.e., s. 17.

¹³⁰ İmre, a.g.e., s. 3.

¹³¹ Hamide Topçuoğlu, **Eski İsrail Hukuku**, Ankara Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Yay, Ankara 1948, s. 31.

¹³² Hamza Aktan, **Mükayeseli İslam Miras Hukuku**, 1. b., İşaret Yay, İstanbul, 1991, s. 18.

malvarlığına onlar mirasçı olurdu. Kızlar ise hiçbir miras hakkına sahip değildi. Çünkü kızlar günün birinde evlenecek ve ailesinin dinine hizmet edemeyecektir. Fakat bir şey daha vardı ki, ailenin birkaç erkek evladı varsa miras sadece büyük evlada aitti.¹³³

Bu düşünceye, bugünkü hukukların ekserisinde az veya çok rastlanır. Kanuni mirasçılık ve mahfuz hisseleri, aynı şekilde mirasta iade hükümleri, yakın hısımların kanuni miras haklarını sağlamak ve korumak amacını gütmektedir.

2. Ferdietçi Sistem

Ferdietçi (individüalist) görüş tarzına göre miras bırakan, malları üzerinde serbestçe tasarruf edebilir ve özellikle ölümünden sonrası için bunların kime geçeceğini serbest olarak tayin edebilir. Bu mesele tamamıyla onun arzu ve iradesine bağlıdır. Böylece, insanların hayatta çalışmaları bir mana almakta ve bu durum teşvik olunmaktadır.

Bu düşüncenin Roma hukukunda hâkim fikirlerden birisi olması, bu hukukta vasiyetnamenin özel bir önem kazanmasına sebep olmuştur.¹³⁴

3. Kolektivist Veya Sosyalist Sistem

Özel mülkiyeti reddederek, üretim, dolaşım ve dağıtım vasıtalarını devlet mülkü sayan ekonomik sisteme kolektivist sistem denilmektedir. Bu sisteme göre devlet, bütün toprakların, sanayi kuruluşlarının ve küçük büyük her türlü ekonomik tesisin sahibidir.¹³⁵

Bu şekilde düşünenler, esas itibari ile miras hukukunun varlığına karşı koymak istemektedirler. Burada ileri sürülen fikre göre, ölen kimsenin malları topluma veya devlete kalmalıdır. Bu düşünce sahipleri ferdi mülkiyet hakkına da karşıdırlar. Aşırı sosyalistler bu esası “Mülkiyet bir hırsızlıktır. Miras, topluma karşı bir kötülüktür.” şeklinde açıklamaktadırlar.¹³⁶

Ferdin miras hakkını kaldıran veya büyük ölçüde sınırlayan sitem, günümüzde sosyalist ülkelerde, özellikle Sovyet Rusya hukukunda görülmektedir. Rus ihtilalinin ilk yıllarında, miras yoluyla intikal tamamıyla kaldırılmıştı. Çünkü miras, başkasının emeğine dayanan bir mülkiyet kazanma yolu sayılıyordu. 1922 yılında çıkarılan ve bugün yürürlükte olmayan Sovyet Rusya medeni kanununun 416-436'ncı maddeleri miras hukukunu tanzim etmekteydi. Başlangıçta pek az miktarda kabul edilen mirasın intikali

¹³³ Felicien Challaye, **Mülkiyetin Tarihi**, 2. b., Remzi Kitapevi, çev. Turgut Aytuğ, İstanbul 1969, s.21; Arta **Mandro, E Drejta Romake**, 3. b., Y y, Tiran, 2006, s. 434.

¹³⁴ İmre, a.g.e., s. 4.

¹³⁵ Hamdi Döndüren, **Delilleriyle Ticaret ve İktisad İlmihali**, Erkam Yay, İstanbul, 2005, s. 356.

¹³⁶ İmre, a.g.e., s. 4.

çevresi, sonradan sınırlı ölçüde olsa bile genişletilmiştir. Buna uygun olarak, 1936 tarihli Sovyet Rusya anayasasının 10. Maddesi, ferdi mülkiyet olabilecek eşyayı belirtmekte ve bunlar üzerinde özel mülkiyet hakkının ve bu hakkın miras yoluyla intikalin anayasa garantisini altında bulunduğunu açıklamaktadır.¹³⁷

Günümüzde ferdi mülkiyeti temel olarak alan birçok hukuk nizamı, bu kolektivist görüşü reddetmekte ve buna yer vermemektedir. Bununla beraber, bu hukuk nizamlarında da mirasın mirasçılara intikali konusunda bazı yeni düzenlemeler getirilmektedir.¹³⁸

B. Arnavutluk Ve İslâm Miras Hukuku'nun Sistemi

İslam miras hukuku, eski Arap örf ve geleneklerinin var olduğu bir miras anlayışı çevresinde ortaya çıkmıştır. Cahiliyye dönemi diye isimlendiren İslâm'dan önceki dönemde, çocuklar ve kadınlar mirasçı olamazdı. Aksine, kadınlar bizzat kendileri miras konusu oluyordu.¹³⁹

Cahiliyye devrinde kadına ve küçüklere miras verilmezken, İslam dini onların da haklarına kavuşmalarına sağlamıştır. Cahiliye döneminde bulunan düzenlemeler, küçüklere ve kadınları mirastan mahrum ederdi ve mirası kuvvetliye verirdi. İslam ise kuvvetliye yine kendi hissesini vermiş fakat kadın ve çocuklara karşı olan haksızlığı kaldırıp, onlara da kendi paylarını teslim etmiştir. Bununla birlikte islam; kadın olsun, erkek olsun, çocuk olsun, zayıf olsun, herkesin ne zaman pay sahibi olabileceklerini ve ne zaman mirastan mahrum kalacaklarını açık bir şekilde belirlemiştir. Allah, miras paylarını kendi tarafından bilinen bir hikmete uygun olarak açık bir şekilde tayin etmiştir¹⁴⁰. Bu da islam miras sisteminin eleştirmelerden uzak kalmasını sağlamaktadır.

Daha önce belirttiğimiz gibi, cahiliyye örfüne göre verasetin sebepleri hısımlık, anlaşma ve evlat edinmeden ibaretti. Ancak hısımların varis olabilmeleri için sadece hısımlık olmaları yetmiyordu. Aynı zamanda aileyi koruyabilen cinsiyette ve yetenekte olmaları gerekiyordu. Bu sebepten dolayı, küçük çocuklar ve kadınlar mirasçı olamazdı.¹⁴¹

İslam miras hukuku, farklı temayüllerin ifadesi olan sistemler yanında aşırılıklardan arandırmış orta bir sistemdir. Mülkiyet hakkını bazı düzenlemelerle kabul etmiş ancak tereke mallarının üçte iki oranında mirasçılara bırakılması kaidesini getirerek aileyi

¹³⁷ İmre, a.g.e., s. 4.

¹³⁸ İmre, a.g.e., s. 5.

¹³⁹ Ebu Zehra Muhamad, **Ahkâmü't-Terikat ve'l-Mevâris**, Dâru'l-Fikri'l Arabî Yay, Kahir, 1974 s. 238.

¹⁴⁰ Tuncay, a.g.e., s. 40; Ömer Ferruh, **İslam Aile Hukuku**, çev. Yusuf Ziya Kavakçı, Sebil Yay, İstanbul, 1968, s. 56.

¹⁴¹ Aktan, a.g.e., s. 20.

koruyan sisteme yaklaşırken, miras bırakana malın üçte bir oranında tasarruf hakkı tanıyarak ferdiyetçi görüşün bir yere kadar uygulamasını kabul etmiştir.¹⁴²

İslam miras nizamını, ilmin aradığı özelliklerden uzak bir şekilde inceleyenler daima faydadan çok, kendi düşünceleri istikametinde bir sonuca varmışlardır.

İslam miras hukukunun tarihi ve medeni durumunun çok sathî görüşlerle tahlile çalışanlar elbette kendilerini ve bir azınlığı aldatmaktan başka bir iş yapmış olmazlar. Bu bakımdan miras nizamının temelinde var olan gerçekleri ortaya çıkarıp, tarihi ve medeni hakikatleri açıklamak gerekir.

Arnavutluk medeni hukuku, Fransız ve Alman hukuku örnek alınarak inşa edilmiştir. Fakat bu kanunda, ne Cermen hukukunun aileyi koruyan sistemi ne de Roma hukukunun ön plana çıktığı ferdiyetçi sistemin aşırılıkları bulunur. Arnavutluk Miras Hukuku'nda bu tür aşırılıklar giderilmiş ve bu iki sistemin kaynaşması sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Arnavutluk miras sisteminde, aileyi koruyan hükümlerin yanında, ferdin tasarruf hakları kısmını tanıyan hükümler de yer almaktadır. Kanuni mirasçılık ve mahfuz hisse hükümleriyle mirasta iade hükümleri, aileyi koruyan prensipler olarak görülmektedir. Kişiye belli prensipler ve belli ölçülere bağlı kalmak şartıyla, malını vasiyet edebilme yetkisinin verilmesi de ferdiyetçi görüşü yansıtmaktadır. Arnavutluk ve İslam miras sistemleri, birbirinden ayrılacak farklı kaide ve prensiplere sahip olsalar dahi, yukarıda açıklanan sistemlerin sahip olduğu aşırılıklardan arınmış ve aileyi koruyan sistem ile ferdin tasarruf hakkını belli çizgilerde tutarak kendilerine özel birer miras sistemi geliştirmişlerdir.

V. HAK SAHİPLERİ VE PAYLARINI BELİRLEME SİSTEMİ

A. Uygulanan Sistemler

Bir kimsenin kan hısımları çok uzaklara giden bir çevre teşkil edebilir. Furuû, yani alt soy hısımları (çocuklar, torunlar, torun çocukları vs.) ve keza müşterek asıllardan gelen bütün insanlar kan hısımdır. Burada iki mesele ortaya çıkar.

Birincisi, hangi sıraya göre mirasçı olacaklardır? İkincisi de, kan hısımlarının kanuni mirasçılığı hangi dereceye kadar gidecektir?

Birinci meselenin cevabı, yakın hısımların uzak hısımlardan önce gelmeleridir. İkinci soruya gelince, kan hısımlarının kanuni mirasçılığını, belirli bir hısımlık derecesini

---

¹⁴² Ebu Zehra, a.g.e., s. 238.

kadar kabul etmek gerekir. Bunun sırasını ise kanun tayin eder. Bu açıdan çeşitli ülkelerin hukuk nizamlarında farklı tanzim tarzları bulunabilir.

Hangi hısımların kanuni mirasçı olacağı hususunda, hukuk nizamları tarafından benimsenmiş olan üç sistem vardır. Bunlar ferd sistemi, sınıf usulü ve zümre usulüdür.¹⁴³

1. Ferd Sistemi

Her bir hısımların hangi halde ne nispette mirasçılık sıfatını taşıyacağına teker teker tayin edilmesi tarzında olan sistem *Ferd Sistemi* olarak isimlendirilmiştir. Bu sistemi, asabe olarak mirastan pay alanları saymazsak, İslâm Miras Hukuku'nda bulmak mümkündür.¹⁴⁴

2. Sınıf Usulü

Roma hukukundan gelen ve halen Fransa ve ekseri Latin ülkeleri hukuklarında uygulanan sınıf usulü (le systeme des classes), miras bırakanlara hısımlık derecelerine göre muhtelif şahısları sınıflara sokmakta ve bir sınıftan bir mirasçının varlığı sonraki sınıftaki hısımları mirasçılıktan uzaklaştırmaktadır. Hısımların hangi sınıfa gireceklerini kanun koyucusu tayin eder.¹⁴⁵

3. Zümre Usulü

Cermen hukukundan gelen ve halen Avusturya, Almanya ve İsviçre hukuklarında uygulanan zümre usulü, birbirini izleyen kuşakların (nesillerin) esas olan sulb ve nesebe dayanmakta ve kan hısımlarını buna göre içine almaktadır. Bu usul, basit, sade, açık ve kesin bir tarzda mirasçıları sıraya koymaktadır.

Ölenin en yakın hısımları, fûruûdur (alt soy hısımlarıdır). Yani çocukları, torunları, torunların çocukları ve bunların devamıdır. Bunlar birinci zümre mirasçılarıdır.

İkinci zümre, miras bırakanın ana babası ile bunların alt soylarından yani ölenin kardeşi, yeğen ve yeğenlerinin çocuklarından, torunlarından kuruludur.¹⁴⁶

Üçüncü zümre, miras bırakanın büyük anne ve büyük babalarından ve bunların alt soyundan yani ölenin amca, dayı, hala ve teyzesinden ve bunların fûruû'ndan ibarettir.

---

¹⁴³ İmre, a.g.e., s. 13.

¹⁴⁴ Oğuzman, a.g.e., s. 29.

¹⁴⁵ İmre, a.g.e., s. 13.

¹⁴⁶ İmre, a.g.e., s. 13.

Dördüncü zümre, büyük anne ve büyük babaların büyük anne ve büyük babalarından ve bunların alt soylarından meydana gelir.

Bundan sonra beşinci ve altıncı zümreler gelir ve bu, çok uzaklara kadar götürülebilir.¹⁴⁷

4. Zümre Usulüne Hâkim Esaslar

Arnavutluk Miras Hukuku'nda zümre sistemi uygulandığından dolayı, zümre sisteminin detaylarına daha geniş bir yer vermeye kanaatindeyim. Zümre sistemin ilk ve en temel esası, bir kimsenin murise olan hısımlık derecesine göre değil mirasçı sıfatını haiz olmasıdır, yani murisin torunu, ikinci derece kan hımsı olduğu halde birinci zümrede, murisin babası birinci derece kan hımsı olduğu halde ikinci zümreye yer almaktadır. Aynı şekilde murisin kardeş torunları dördüncü derece kan hımsı oldukları halde ikinci zümrede, murisin dayıları ve amcaları üçüncü derece kan hımsı oldukları halde üçüncü zümrede yer alırlar ve mensup oldukları zümreye göre mirasçılık sıfatını haiz olurlar.

Derece itibariyle önde gelen zümre mensupları derece itibariyle sonra gelen zümre mensuplarının mirasçılığına engel olurlar. Yani önceki zümrede mirasçı bulundukça, sonraki zümre mirasçıları miras alamazlar.

Her zümrede, zümre başı veya kök kendi fûruû'nun mirasçılığına engel olur. Mesela: birinci zümre murisin çocukları kendi çocuklarının mirasçılığın veya ikinci zümre ana ve baba, murisin kardeşlerinin mirasçılığına mani olurlar.

Murisin evvel ölmüş bulunan zümre başının veya kökün yerine kendi fûru geçer. Buna zümre ve tabakada halefiyyet prensibi de denebilir.¹⁴⁸

Mirasçılık sıfatı belli olan kimselerin ne nispette mirasçı sayılacaklarını tayin için de şu esaslar cereyan eder. Miras, muristen mirasçılara giden kol adedince hisseye ayrılır ve bu ayrımında mirasçının kadın veya erkek, yaşlı veya genç olması hisselerde fark getirmez. Bir zümre mensubu, murise birçok yolla bağlı ise bu şahıs her bir hatta düşen hissenin toplamı üzerinden hak sahibi olur. Zümrelerde, muristen evvel ölmüş olup da varis bırakmamış kimselere giden hatlar miras bölme hesaplarından düşürülür, yani dikkate alınmazlar.¹⁴⁹

---

¹⁴⁷ İmre, a.g.e., s. 14.

¹⁴⁸ Kemal Oğuzman, **Miras Hukuku**, 6. b., Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995, s. 33.

¹⁴⁹ Oğuzman, a.g.e., s. 34.

Zümre usulü sade ve açık bir usuldür. Burada tesadüfe, keyfi düşüncelere yer bırakılmaz. Diğer usul olan sınıf usulünde kanun koyucu, bir kan hısmını her hangi bir sınıfa sokabildiği halde, zümre usulünde bu mümkün değildir. Her zümreye giren kan hısımları önceden belli bulunmaktadır.

Zümre usulünde, bazı yakın hısımların mirastan uzak kaldıkları, bu usulün bir sakıncası olarak gösterilmiştir. Mesela, miras bırakanın bir torunu bulunduğu takdirde ölenin ana ve babasının hiç miras almaması tenkit olunmuştur. Keza, ana baba hayatta ise, ölenin kardeşi de mirasçı olamamaktadır.¹⁵⁰

Zümre usulüne yöneltilecek diğer bir itiraz, tabaka dâhilinde halefiyet (kök içinde halefiyet) durumuna ilişkindir. Bundan maksat şudur; her zümre içinde bir takım bölünmeler ve intikaller olmaktadır. Mesela; birinci zümreden bir mirasçı (murisin çocuğu) müteveffadan önce ölmüş bulunuyorsa, onun hissesi eğer varsa kendi fûruûna (murisin torununa) geçer. Keza, ikinci zümrede ana veya babadan biri miras bırakandan önce ölmüşse onun hissesi kendi alt soyuna (murisin kardeşine) geçer. Şayet bu mirasçının fûruu yoksa onun hissesi, zümre içindeki diğer kanuni mirasçılara geçer.¹⁵¹

Zümre sistemi içerisinde mirasçıların belirlenmesi bakımından aşağıdaki kurallar geçerlidir:

a) Yakın bir zümreden olan hısımlar, daha sonraki zümredeki hısımları hacbederler (miras dışı bırakırlar). Birinci zümre hısımları ikinci zümredeki, ikinci zümre hısımları üçüncü zümredeki mirastan uzaklaştırırlar.

b) Her zümre içinde, murise daha yakın olan hısım, bu hısımların sulbünden gelen daha uzak hısımları miras dışı bırakır. Miras bırakan öldüğü zaman çocuğu hayatta ise ve ayrıca bu çocuktan torunları da varsa, torunlar kanuni mirasçı olamazlar. Aynı şey, ikinci ve üçüncü zümreler hakkında da söylenebilir. Mesela; ana ve baba hayatta iseler, ölenin kardeşleri kanuni miras hakkına sahip olamazlar.

c) Her zümre içinde, kanuni mirasçı sıfatını kazanan en yakın kan hısımları arasında, miras eşit olarak bölünür. Mesela; murisin dört çocuğu varsa, bunların her biri terekeden dörtte bir oranında hisse alır. İkinci zümrede, ana ve baba eşit hisseli mirasçı olurlar.

d) Zümre içindeki en yakın hısımlardan bir kaçını miras bırakandan önce ölmüşlerse veya başka bir sebepten dolayı mirasçı olamıyorlarsa, bu takdirde bunların yerine, onların

¹⁵⁰ İmre, a.g.e., s. 14; Oğuzman, a.g.e., ss. 31-32.

¹⁵¹ İmre, a.g.e., ss. 14-15.

alt soy hısımları geçer. Bundan önceki paragrafta izah ettiğimiz kök içinde halefiyet prensibi gereğince, bir hımsın yerine geçen fûruu ancak onun hak ve hissesine sahip olurlar. Mesela; miras bırakanın çocuklarından birisi kendisinden önce ölmüştür veya kanunda belirtilen bir sebeple mirasçı olamamaktadır. (mirastan mahrum veya miras bırakan tarafından mirastan düşürülür) Miras bırakanın bu çocuğundan olan torunları onun yerine geçerler ve bunun miras hakkı torunları arasında eşit olarak bölünür.

e) Miras bırakandan önce ölen veya kanunda yazılı bir sebeple mirasçı olamayan en yakın hısımlardan birinin alt soyu yoksa onun miras hakkı yanındaki mirasçıya yani esasen kanuni mirasçı bulunan en yakın hısımlara geçer. Mesela; miras bırakanın dört çocuğundan birisi miras bırakandan önce ölmüşse ve fûruu yoksa onun kanuni miras hakkı müteveffanın diğer üç çocuğuna ait olur ve miras bu üç çocuk arasında eşit olarak bölünür.¹⁵²

B. Arnavutluk ve İslâm Miras Hukuku'nun Sistemi

Hak sahiplerinin ve paylarının belirleme açısından, Arnavutluk Miras Hukuku zümre sistemini sahip olduğu özelliklere sahiptir. Arnavutluk Miras Hukuku, birbirini izleyen nesillerin esası olan sulb ve nesebe dayanmakta ve kan hısımlarını buna göre içine almaktadır. Ölenin en yakın hısımları fûruûdur. Yani çocukları, torunları, torunların çocukları ve bunların devamıdır. Bunlar birinci zümre mirasçılarıdır.

İkinci zümre, miras bırakanın ana babası ile bunların alt soylarından yani ölenin kardeşi, yeğen ve yeğenlerinin çocuklarından, torunlarından kuruludur.

Arnavutluk miras sistemine göre, Üçüncü zümre, miras bırakanın büyük anne ve büyük babalarından ve bunların alt soyundan yani ölenin amca, dayı, hala ve teyzesinden ve bunların fûruû'ndan oluşmaktadır. Bundan sonra dördüncü, beşinci ve altıncı zümreler gelir ve bu, çok uzaklara kadar götürülebilir.

Arnavutluk hukukunun miras sisteminin en temel esası, bir kimsenin murise olan hısımlık derecesine göre değil, mirasçı sıfatını haiz olmasıdır. Yani murisin torunu, ikinci derecede kan hımsı olduğu halde birinci zümrede, murisin babası birinci derece kan hımsı olduğu halde, ikinci zümreye yer almaktadır. Dolayısıyla Arnavutluk Miras Hukuku'nda, bazı yakın hısımların mirastan uzak kaldıkları, bu usulün bir sakıncası olarak gösterilmiştir.

---

¹⁵² İmre, a.g.e., s. 17.

İslâm miras sistemine gelince, hak sahiplerin ve hisselerinin belirtme açısından ferd sistemini takip etmektedir. İslam Miras Hukuku her bir hısımın hangi halde ne nispette mirasçılık sıfatını taşıyacağını teker teker tayin edilmektedir. Dolayısıyla İslam miras hukuku fertlerin mirastan ne zaman ve ne oranda mirasçı olacaklarını açık bir şekilde belirtmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MİRASIN RÜKÜNLERİ, SEBEPLERİ VE MİRASÇI OLMA ŞARTLARI

I. MİRASIN ÖNEMİ VE RÜKÜNLERİ

A. Miras Kavramı

Miras'ın sözlük anlamı; bir şahsın başka birinin ölümünden sonra hayatta kalması ve ölenin geride bıraktığı malını almasıdır.¹ Fıkıh terimi olarak ise; ölene ait olup ölüm sebebiyle şerî mirasçının hak ettiği geriye kalan mal ve haklardır.²

Miras ilmi (feraiz) varislerden her birinin terekeden alacağı hissenin bilinmesini sağlayan hesap ve fıkıh kaideleridir.³

Arnavutluk Medeni Hukuku mirası, “Medeni kanununda yer alan düzeltmelere göre, ister kanuni mirasçılık yoluyla, ister vasiyetname yoluyla olsun, ölenin malvarlığının başkalarına intikal etmesidir⁴, diye tanıtmaktadır.

Arnavutluk medeni kanununda kanuni mirasçılık ancak mirasın geride bıraktığı tereke ile ilgili vasiyetname bırakmadığında veya bıraktığı vasiyetname malın sadece bir bölümünü kapsadığında yahut da vasiyetnamesi geçerli sayılmadığı durumlarda gerçekleştirilebilir.⁵

B. İslâm Hukukunda Miras Hukukunun Yeri

İslâm hukuku içinde Miras geniş bir yere sahiptir. İslam hukuk literatüründe feraiz ilmi de denilir. Feraiz kelimesi “fariza” sözcüğünün çoğuludur ki, o da “miktarını bildirmek” manasında gelen “farz” kelimesinden türetilmiştir. Miras hisseleri bildirilmiş

¹ Ayhan Öner, **İktisadi ve Ticari Terimler Sözlüğü**, 3. b, Turhan Kitapevi, Ankara, 1978, s. 211.

² Muammed Mustafa Şelbî, **Ahkâmu'l-Miras Beynel-Fıkhi ve'l-Kanun**, Dâru'l Nehdati Arabiyye, Beyrut, 1978, s. 21; Hasan Halid-Adnan Neca, **Mevârisu fi'ş-Şeriatî İslâmiye**, Dâru'l Lubnan Li't-Tıbaa ve Neşer, Beyrut, 1987, s. 11; Vehbe Zuhaylî, **el-Fıkhu'l-İslâmî ve Edilletuhu**, 4. b., Dâru'l fikr al Muâsir Neşriyatı, Dimaşk, 1997, s. 7697.

³ Muammed Mustafa Şelbî, **Ahkâmu'l-Miras Beynel-Fıkhi ve'l-Kanûn**, s. 21; Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 12; Zuhaylî, a.g.e., s. 7697; İbn Âbidîn, **Reddü'l-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr**, C. XVII, çev, Mazhar taşkesenlioğlu ve Hüseyin Kayapına, Şamil yay, İstanbul 1988, s. 317; Elmalılı M. Hamdi Yazır, **Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh İstılahları Kamusu**, C. I, Eser Neşriyat, İstanbul, 1997.

⁴ **Kodi Civil i Republikës së Shqipërisë**, Botim i Qendres së Publikimeve Zyrtare, Tiran, 2008, mad/316. (bu eser daha sonra “Kodi Civil 1994”, olarak geçecektir).

⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/317.

olduğu için bu ilim feraiz ismini almıştır. Miras'a feraiz denilmesinin sebebi de, Allah Teâlâ'nın bu taksimi bizzat kendisinin yapması ve bunu apaçık bir şekilde açıklamasıdır.⁶

İslâm hukukunda miras hukuku "feraiz" başlığı altında işlenmektedir. Feraiz terimi bizzat Hz. Peygamber tarafından kullanılmıştır.⁷ Hz. Peygamber (as) feraiz ilmi hakkında: *Feraizi öğreniniz ve insanlara öğretiniz, çünkü feraiz ilmin yarısıdır,*⁸ diye buyurmuştur.

Hz. Peygamberin bu ilmi böyle isimlendirmesi, iki farklı şekilde yorumlanmıştır. Birinci yoruma göre, feraiz ilmi insanın iki halin birini konu olan özel bir ilim olduğunu söyleyen görüştür. Bu görüşe göre insanın sağlık ve ölüm olmak üzere iki durumu bulunmaktadır. İşte bu yüzden diğer bütün şerî ilimler insanın sağlıktayken durumuyla ilgili düzenleme getirdikleri halde, feraiz ilmi, insanın ölümünden sonra bıraktığı terekeyle ilgilenmektedir. İkinci yoruma göre ise; feraiz ilmi, insanın mülkiyet kazanma sebeplerinden birine has bir ilim olduğu görüşüdür. Çünkü kişi bir şeye malik olurken iki sebeple bağlıdır, birincisi, kişinin kendi iradesine bağlı olan, yani ihtiyari sebep diğeri ise de zaruridir. Ki ikincisi miras yoluyla bir şeye malik olmaktır. Dolayısıyla miras ilmi mülkiyet edinmenin iki sebebinden birine taalluk ettiğinden dolayı, bu ilim hakkında Hz. Peygamber tarafında feraiz ilmin yarısı olarak nitelendirmiştir.⁹

Miras hukuku veya diğer bir deyimle feraiz ilmi, kitap sünnet ve icma ile sabit olmuştur. Bu ilmin yüzde doksanı Kur'ân-ı Kerim ile açıklanmıştır, geri kalanı ise sünnetle belirlenmiş ve icma ile sabitlemiştir.

Ölüm olayı meydana geldikten sonra ölenin geride bıraktığı malından, önce techiz ve tekfini karşılır. Bu ikisi karşılandıktan sonra muris'in geri bıraktığı borçları ödenir. Sonra da birilerine, malın üçte birinden az olmak şartıyla, mûsî tarafından vasiyet edilmişse, bu yapılan vasiyet yerine getirilir. Bu işlemler yapıldıktan sonra, geride kalan malı murisin varislerine, kitabın ve sünnetin belirttiği kaidelere ve hisselerine göre teslim edilir.¹⁰

Beşeri hukukta da, özel hukukun gelişmesi sonunda, miras hukuku medeni hukukun müstakil bir kısmı olmuştur.

⁶ Sadettin Berki, **Kur'ânda Veraset Sistemi**, Binbirdirek Kitapevi, İstanbul, 1984, s. 9; İbn Âbidîn, a.g.e., s. 317; Zuhaylî, a.g.e., s. 7697; Ebü'l-Abbas Şihâbüddîn Ahmed b. Receb b. Tibuga İbnü'l-Mecdî, **et-Ta'lik ala Nazmi'l-Leâli fi İlmi'l-Ferâiz**, C. I, Câmiatü'l-İslâmiyye, Medine, 2008, s. 201; Ömer Ferruh, **İslâm Aile Hukuku**, çev. Yusuf ziya kavakçı, Sebil yay, İstanbul, 1968, s. 217.

⁷ Şelbî, a.g.e., s. 21.

⁸ İbn Mâce, Ferâiz, 1; Tirmizî, Ferâiz, 2.

⁹ Aktan Hamza, **Mukayeseli İslâm Miras Hukuku**, 1. b., İşaret Yay, İstanbul, 1991, ss. 15-16.

¹⁰ Celal Yıldırım, **Kaynaklarıyla İslâm Fıkhı, İbadat, Muamelat, Ferâiz**, 2. b., Uysal Kitabevi, Ankara, 1980, C. III, s. 217; Berki, ss. 11-12; İbn Âbidîn, a.g.e., s. 317.

Miras hukuku, insanın ölümünden sonra, mallarının kime ait olacağını gösteren ve hukuki kurala bağlayan bir hukuk koludur diye tanımlanmaktadır. Bu şu şekilde de anlatılabilir: Miras hukuku, ölen gerçek bir kişinin (insanın) terekesinin, yani mallarının, hak, alacak ve borçlarının hayatta bulunan gerçek veya tüzel kişilere geçişini düzenleyen kural ve hükümlerin bütünüdür.¹¹

Miras ölen kişinin mülkiyetindeki mallara, yaşayan birinin sahip olması demektir. Her nerede olunursa olunsun sosyal ekonomik sistemin temelinde özel mülkiyet varsa, orada miras sistemi var demektir. Fakat her ülkede miras sistemi değişiktir. Ve zamanla da değişebilir. Ancak Allahın koyduğu hukuk sistemi değişmez. Ancak mülkiyetin kullanımı ve kazanılması el değiştirebilir. Bu nedenle Allah mirasla ilgili yasaları ve uygulamaları koymuştur.¹²

C. Mirasın Rükünleri

Mirasın rükünleri, muris, varis ve tereke (mûres) olmak üzere üç tanedir.

1. Muris

Vefat ettikten sonra geride bir mal veya hak bırakan ölüye denilir.¹³ Ölümünden sonra arkasında miras bırakan kimseye muris denir. Her miras olayında bir murisin bulunması zaruridir. Aynı zamanda murisin, hakiki bir şahıs olması gerekmektedir.

Miras bırakan kimsenin, hükmen veya takdiren ölü olması gerekir. Yani bir kimse hayattayken muris olamaz. Bir kişinin dünyaya canlı olarak gelmesi hem muris hem de varis olabilmesi için yeterlidir.¹⁴

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre muris: Ölümünden sonra, geride bıraktığı mal varlığı, yaptığı vasiyetnamesine veya vasiyetnamesi yok ise kanun yoluyla bir veya birden fazla şahıslara intikal etmesine sebep olan ölmüş kimseye denir¹⁵.

Kanuni mirasçılıkta murisin işlem yapma yetkisi şart koşulmazsa da, vasiyet yoluyla yapılacak düzenlemelerde, murisin on sekiz yaşına gelmesi ve işlem yapma

¹¹ **Kodi Civil 1994**, mad/316; Biçoku, a.g.e., s. 35; Valentina Kondili, **E Drejta Civile II** "Pjesa e Posaçme, Pronesia, Te Drejtat Real ete Perkohshme dhe Trashegimia, Geer, Tiran, 2008, s. 196.

¹² Abdullah Tuncay, **İslâm Miras Hukuku ve Felsefesi** "Porblem Çözümlü-Terim açıklamalı ve Ebu Tahir Muhammed b. Mahmud Abdurraşid es-Secavendi: Metnü'l-Ferâiz Tercümesi)", t. y., s. 155.

¹³ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s.7703.

¹⁴ Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, ss. 217-218; Ahmed Mahmud Şafî, **Ahkâmu'l-Mevâris**, Dârü'l-Camiiyye, Beyrut, 1989, s. 20; Aktan, a.g.e., s. 29.

¹⁵ Biçoku, a.g.e., s. 36.

yetkisine sahip olması gerekir. Yani akıl hastalığın veya buna benzer başka bir sebepten dolayı işlem yapma yetkisine sahip olması gerekir¹⁶.

2. Varis

Herhangi bir engel bulunması durumunda fiilen miras almazsa bile, mirasta varis kılan sebeplerinden biri vasıtasıyla hakiki veya hükmi akrabasından intikal eden miras hak eden kişidir¹⁷.

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, varis; murisin ölümünden sonra, geride bıraktığı mal varlığının intikal ettiği şahıslara denilir¹⁸.

3. Tereke

Terekeye aynı zamanda irs ve miras da denilir. Murisin geride bıraktığı mal varlığı, mümkün olan hakları ve arkada bıraktığı her şeydir. Örnek olarak, miras hakkı veya karşılığını alabilmek için satılan malı vermeme hakkı vb. haklar tereke olarak sayılır.¹⁹

Yukarda saydığımız rükünler bulunmadığı zaman miras meydana gelmez. Çünkü miras bir şahısın başka bir şahısın malını, farz, asabe veya hısım olması sebebiyle almayı hak kazanmasından ibarettir.

Arnavutluk medeni kanunun tanıtımına göre tereke: Murisin ölümünden sonra mirasçılara geçen bütün mal varlığı ve malvarlığıyla birlikte diğer haklardır.²⁰

D. Mirasın Sebepleri

İslâm Miras Hukuku'na göre, mirasçı olmak üç şeye bağlıdır: Sebeplerin bulunması, şartların bulunması ve mirasa mani olabilecek bir engel bulunmaması. Mirasçı olma sebepleri ise: Akrabalık, evlilik ve veladır.²¹

Arnavutluk Miras Hukuku'nda ise bu sebeplere evlatlık olma sebebi de eklenmektedir.²²

1. Akrabalık Veya Hakiki Neseb (Kan Hısmınlığı)

Akrabalıkla kast edilen hakiki akrabalıktır. Yani doğum sebebiyle doğan bağlantıdır. Bu sebepten dolayı, ölenin furû, usul ve usulünün furûğu mirasçı

¹⁶ Juliana Latifi, **E Drejta Civile, Trashegimia**, Geer, Tiran, 2007, s. 12.

¹⁷ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 24; Şafîî, a.g.e., s. 20; Zuhaylî, a.g.e., s. 7703; Aktan, a.g.e., s. 34.

¹⁸ Biçoku, a.g.e., s. 36; Latifi, a.g.e., s. 13.

¹⁹ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 24; Şafîî, a.g.e., s. 20; Zuhaylî, a.g.e., s. 7701; Aktan, a.g.e., s. 63.

²⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/316; Biçoku, a.g.e., s. 36; Latifi, a.g.e., s. 16.

²¹ Zuhaylî, a.g.e., s.7704.

²² **Kodi Civil 1994**, mad/362.

olabilmektedir. Bu ister farz olarak, istere asabe olarak ister zevil erham olarak mirasçı olsun fark etmez; mirasçı olmaları aynı sebebe bağlıdır.²³ Kan hısımlığın mirasçı olabilmek için bir sebep olma özeliği taşıdığı konusunda bir ihtilaf yoktur.²⁴ Bunların bir kısmın payları kitap, sünnet ve sahabe tatbikatiyle belirlenmiş ve bunlara “**asabe feraiz**” ismi verilmiştir. Kan hısımlığının bir kısmının da kalan mirastan ne pay alacakları belirtilmemiştir. Bunlar da “**asabe**”²⁵ olarak mirasçı olurlar ve payları beli olanlar hisselerini aldıktan sonra terekenin geri kalanını alırlar. Başka bir kan hısımlığı daha vardır ki, bunların payları belli olanlar arasında sayılmadığı gibi, terekenin artanı alanlar arasında da zikredilmemiştir. Yani asabe feraiz ve asabe dışında kalan kimselerdir; bunlar “**zevil erham**” grubunun altında mirasçı olma hakkına sahiptirler.²⁶ Bu grupta şu akrabalar yer almaktadır. 1) Kız olsun erkek olsun fark etmeksizin, murisin çocukları ve çocukların çocukları, 2) Murisin baba, dedeler ve anneler. 3) Murisin kız ve erkek kardeşleri, 4) Murisin amcaları ve onların erkek evlatları.²⁷

Arnavutluk Miras Hukuku’na gelince; Mirasçı olmaları için bu sebebi kabul etmekle birlikte, İslâm Miras Hukuku’nda n farklı bir yol takip etmektedir. Arnavutluk miras hukukuna göre, bu sebepten mirasçı olan kimseler ancak altıncı kuşağa kadar mirasçı olma vasfını taşırlar. Eğer murisin altıncı kuşağına kadar mirasçı olabilecek kimse bulunmuyorsa, düzenlemelerine göre mirasa Devlet hak kazanır.²⁸

2. Evlilik

İslâm Miras Hukuku’nda n mirasçılık sebeplerinden biri de evliliktir. Burada kast edilen şey, sahih nikâh akdidir. Buna göre birbiriyle evli olan eşlerin, birinin ölümünden sonra hayatta kalan diğeri, ona mirasçı olma hakkına sahip olur. Evlilik sebebiyle olan miras payları, Allah Teâlâ tarafından açık bir şekilde Kur’ân-ı Kerim’de açıklanmıştır.²⁹

Arnavutluk Miras Hukuku’nda da evlilik, mirasçı vasfını taşımak için bir sebep olarak kabul edilmiştir. Evlilik sebebiyle mirasçı olan şahsın payı da, mirasa kiminle

²³ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 26. Şafiî, a.g.e., s. 40.

²⁴ Zuhaylî, a.g.e., s. 7704; Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 218; Aktan, a.g.e., s. 34.

²⁵ Asabe: Baba tarafından akraba olan ve varislerle birlikte olduğu zaman onların hiselerinden arta kalanı ve tek olduğunda terekenin tamamına hak kazanan mirasçıya denir. Bkz: Sadettin Berki, **Kur’ânda Veraset Sistemi**, Binbirdirek Kitapevi, İstanbul, 1984, s. 27.

²⁶ Aktan, a.g.e., s. 34.

²⁷ Zuhaylî, a.g.e., s. 7704.

²⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/360-366; Biçoku, a.g.e., s. 77.

²⁹ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e.,s. 25. Şafiî, a.g.e., s. 39; Aktan, a.g.e., s. 34; Zuhaylî, a.g.e., s. 7704; Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 218; Hayreddin Karaman, **Ananhatlarıyla İslâm Hukuku**, 13. B, Ensar Yay, İstanbul, 2008, s.376.

çağrılırsa çağrılınsın, her durumda mirasın 1/2 onundur. Ancak altıncı kuşağa kadar başka bir mirasçı yoksa terekenin bütünü ona geçer.³⁰

3. Vela (Mevlalık)

Kelimenin sözlük manası dostluk ve yardımdır.³¹ Bu, şâri' tarafından vaz' edilen, azad etmekten doğan, hükmi bir akrabalıktır. Diğer mezheplerin aksine, Hanefiler miras sebeplerine “velau'l-muvalat”ı da ilave etmişlerdir. Bu grupta söz edilen üç tür mevlalık vardır:

a. Mevla'l-Atâka

Kölelik müessesesi asırlar boyu toplumlara ve hukuka yerleşmiştir. İslâm geldiği dönem, bu müessese mevcut bulunuyordu. Ancak hür bir insanın köleleştirilmesini şiddetle yasaklayan İslâm dini, mevcut kölelerin durumunu düzeltmiş ve kölelerin hürriyete kavuşturulmasını çeşitli vesilelerle teşvik etmiştir.³²

Mevla'l-Atâka, azadlık velayetidir. Yani bir kimse azat ettiği kölesinin mevlası olur. Ancak azat edilene mirasçı olabilmesi için, ölenin başka hiçbir mirasçının bulunmaması gerekir. Burada söylememiz gereken başka bir husus da; kölenin mevlası, kölenin sahibi değil de, o köleyi serbest kalması için para ödeyendir.³³

b. Mevla'l-Muvâlât

Mevla'l-Muvâlât, yeminli anlaşmalı mevla demektir. Birinin hata ile bir adam öldürdüğü takdirde, ölenin diyetini ödemek ve birbirlerine mirasçı olmak üzere iki kişi arasında, yapılan bir akittir. Fakat bu tür anlaşmayı sadece Hanefî mezhebi kabul etmektedir; diğer mezhepler ise bunu, bir cahiliye âdeti olarak nitelemektedirler.³⁴

c. İhtida Mevralığı

Bir Müslüman bir gayri-müslimin İslâm'a girmesine sebep olmuşsa ve mühtedi kişi öldüğünde mirasçı olabilecek bir varisi bulunamıyorsa, o zaman İslâm'a girmesine sebep olan şahıs ona mirasçı olabilir.³⁵

³⁰ Kodi Civil 1994, mad/361.

³¹ Karaman, **Anahatlarıyla İslâm Hukuku**, s. 376.

³² Karaman, **Anahatlarıyla İslâm Hukuku**, s. 377.

³³ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., ss. 26-27; Aktan, a.g.e., s. 37.

³⁴ Aktan, a.g.e., ss. 37-38.

³⁵ Aktana.g.e., s. 38.

Buna göre, yukarda zikredilen üç sebebe bağılı bir varis bulunmazsa veya her hangi bir sebepten dolayı mirasçılar mirasın tamamını alamıyorlarsa, Müslüman'ın geri bıraktığı terekesi, asabelik yoluyla varis olarak, Müslümanlara ait olan beytülmale devredilir.³⁶

Arnavutluk Miras Hukuku, İslâm Miras Hukuku'nda n farklı olarak, bu sebebi kabul etmemektedir. Veya daha doğrusu, dinle ilgili hükümlere yer vermediğinden dolayı, aynı şekilde de kölelikle ilgili düzenlemelere yer vermediğinden dolayı bu konularla ilgili düzenlemeleri bulunmamaktadır. Ancak anlaşma üzerinde olan kısmıyla ilgili bir düzenleme getirmiştir.

Arnavutluk Miras Hukuku'nda tek taraflı olmak üzere kişinin kendi terekesinin istediği kimseye bırakabileceği söylenmektedir.³⁷

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, miras sebeplerinden biri de evlatlıktır. Arnavutluk Miras Hukuku'nda evlat edilen çocuk, öz çocuğun muamelesine tabi tutulur. Ve öz çocuğun miras haklarına sahiptir.³⁸

E. Miras Şartları

İslâm hukukunda miras hakkının sabit olabilmesi için gerekli şartlar; Bunlar; Miras bırakanın vefatı, varisin hayatta olması, terekenin mevcut bulunması ve mirasa mani olabilecek bir durumun olmamasıdır.

Arnavutluk Miras Hukukunu incelediğimizde de bu şartların aynı olduğunu görürüz.

1. Murisin Ölmesi

Bir kimsenin mallarının varislere miras olarak geçebilmesi için, miras bırakan kişinin ya hakikaten ölmesi, ya da hükmen veya takdiri ölü sayılmak suretiyle, hâkim tarafında ölü hükmünde olması gerekir.³⁹

a. Hakiki Ölüm:

Bu dünyadaki hayatın son bulması ve murisin açık delillerle öldüğünü bilinmesidir. Bir kişinin ölü olduğuna dair hüküm verebilmek için kişinin nefes almaması, kalbinin

³⁶ Zuhaylî, a.g.e., s. 7706.

³⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/ 377.

³⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/362.

³⁹ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 28; Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 218; Karaman, **Anahatlarıyla İslâm Hukuku**, s. 377.

durması, tıbbi müdahale olursa da o kişinin hayata döndürülebilme ihtimali kalmamış olması gerekmektedir.⁴⁰

b. Hükmi Ölüm

Bir kişinin ölü olduğuna dair, hâkimin verdiği hükme bağlanan ölüme, hükmi ölüm denilmektedir.⁴¹ Bu hüküm bazen hayatta olma ihtimaliyle beraber verilebilir. Söz gelimi o kişinin hâkim, izine rastlanamayan, kayıp kimsenin ölümüne hükmetmesidir veya hayatta olduğu açık bir şekilde bilindiği halde ölümüne hükmeder. Buna örnek: İrtidad eden kişinin darulharbe katıldıktan sonra ölmüş gibi kabul edilerek, bu hükme bağlanmasıdır.⁴²

c. Takdiri Ölüm

Bu ölüm, kişinin takdiren ölü kabul edilmesiyle olur. Yani birinin yaptığı bir fiil sonucunda bir kişinin ölmesi fakat bu ölümün o fiilden dolayı yoksa daha önceni ölmüş olduğu takdirde, ölümün bu fiile bağlanması durumudur. Mesela: hamile bir kadın başkasıyla kavga ettiği sırada, çocuğun düşmesi durumunda, hamile kadının çocuğunu kavga ettiği kadın tarafından öldürüldüğü hükmü verilir. Ve buna gurre⁴³ cezası uygulanır.⁴⁴

İslâm Miras Hukuku'nda murisin ölmüş olması şart koşulduğu gibi, Arnavutluk medeni kanununun 330. maddesinde de açık bir şekilde söylenmektedir. Arnavutluk medeni kanununda bir kişinin ölü olarak kabul edilmesi için hakiki ölümün gerçekleşmesi veya o kişinin ölü olduğuna dair mahkeme tarafından karar verilmesi gerekir.

Normal şartlarda kayıp olan kimselerin hakkında ölüm kararı verilebilmesi için, ilk olarak kayıp olan kişi yaşamını sürdürdüğü bölgede, en az iki yıl haber alınmaması gerekir. Ancak bu sürenin başlayabilmesi için, kayıp olduğu tarihin tespit edilmesi gerekir. Eğer tespit edilmezse, kayıp olduğu süre, alınan en son haberlerin tarihinden bir sonraki ayın birinci gününden itibaren başlatılır⁴⁵.

⁴⁰ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 28; Şafîî, a.g.e., s. 41; Aktan, a.g.e., s. 29-30; Zuhaylî, a.g.e., s. 7708; Karaman, **Anahatlarıyla İslâm Hukuku**, s. 377.

⁴¹ Karaman, **Anahatlarıyla İslâm Hukuku**, s. 378.

⁴² Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 28. Şafîî, a.g.e., s. 41; Aktan, a.g.e., s. 30; Zuhaylî, a.g.e., s. 7708.

⁴³ Gurre cezası: Cenîn, annesinden ölü olarak ayrıldığı zaman düşmesine sebep olanın cezası cenînin diyetidir- Cenînin diyeti ise erkek olsun dişi olsun, suç kasden veya hata yolu ile işlenmiş bulunsun; gurredir- Gurrenin miktarı diyetin yirmide biridir. Bkz: Aktan, a.g.e., s. 33.

⁴⁴ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 28; Aktan, a.g.e., s. 33; Zuhaylî, a.g.e., s. 7708.

⁴⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/15.

Arnavutluk medeni kanununa göre, bir kişinin ölümüne hüküm verebilmek için, o kişinin kayıp olduğuna dair hüküm verildiği günden itibaren en az dört yıl geçmesi gerekir.⁴⁶

Hükmi ölümün ikinci türü olan hayatta olduğunu kesin olarak bilindiği halde, din değiştirdiğinden dolayı, hâkim tarafından İslâm hukukuna göre ölü olarak kabul edilirken, Arnavutluk Miras Hukuku'nda Dinle ilgili maddeler bulunmadığından dolayı, bu konuyla ilgili bir düzenleme getirilmemiştir.

2. Varisin Hayatta Olması

Mirasçılığın şartlarından biri de, murisin ölümünden sonra mirasçının sağ olmasıdır.⁴⁷ Çünkü miras bırakanın öldüğü sırada hayatta olmayanlar mirasçı vasfını kazanamazlar. Kısacası miras bırakanın öldüğü sırada, mirasçılarının ya hakikaten veya da hükmen hayatta olmaları gerekmektedir.⁴⁸

Hakikaten hayatta olması, murisin ölümünden sonra, varisin de her insan gibi gerekli olan hayatını devam ettirmesi demektir. Takdiri hayat ise; miras bırakan şahsın öldüğü zaman, ceninin ana karnında sağ olduğuna hükmedilmesidir. Bu çocuk dünyaya geldiği zaman, murisin öldüğü sırada var olduğuna takdir olunur.⁴⁹

Varisin hayatta olması, Arnavutluk medeni kanununun 320. maddesinin ilk paragrafında yer almaktadır. Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, bir kimsenin varis olabilmesi için, murisin ölüm anında varisin hayatta bulunması veya annesinin karnında bulunup dünyaya canlı olarak gelmesi gerekir. Ancak murisin öldüğü anda hayatta olduğuna hükmedilebilmesi için ceninin, murisin ölümünden üç yüz gün geçmeden dünyaya gelmesi şart koşulmuştur⁵⁰.

a. Ceninin Mirası

Miras bırakanın ölümü sırasında, henüz annesinin karnında bulunan cenin, takdirden hayatta sayılır. Yani annesinden doğan çocuğun mirasçılığı kabul edilmiştir. Hanbelî mezhebine göre doğan çocuk ağlamazsa ne mirasçı ne de miras bırakan olabilir.

⁴⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/17.

⁴⁷ Karaman, **Anahatlarıyla İslâm Hukuku**, s. 378.

⁴⁸ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 31; Şafîî, a.g.e., s. 43; Aktan, a.g.e., ss. 44-45; Zuhaylî, a.g.e., s. 7709.

⁴⁹ Zuhaylî, a.g.e., s. 7709.

⁵⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/320.

Fakat Hanefî ve Şafîî'ye göre, çocuğun canlı doğduğuna dair her hangi bir işaret tespit edilirse, o çocuk hem miras bırakan hem de mirasçı olabilir.

Burada söylememiz gereken önemli bir husus da; kocasının ölümünden sonra, eşi başkasıyla evlenmişse ve ölümünden itibaren altı ay geçmeden bir çocuk dünyaya getirmişse, doğan çocuğun kadının ölen kocasına mirasçı olabileceğidir. Ancak kadın kocasını ölümünden sonra başkasıyla evlenmezse, o zaman Ebu Hanife'ye göre; kocasının ölümünden başlamak üzere iki yıl içerisinde doğan çocuk mirasçı olur. Hanbelî ve Şafîîler bu süreyi dört yıl olarak belirlemiştir. Malikîler ise bu süreyi beş yıla kadar uzatmaktadır. Zahiriye mezhebine göre ise sadece dokuz aydır⁵¹.

Bu konuda Arnavutluk Miras Hukuku, ceninin mirasçı olabilmesi için daha önceden de söylediğimiz gibi, murisin ölüm anından itibaren üç yüz günü geçmeden dünyaya gelmiş olmasını gerektiğini şart koşmuştur.⁵² Görüldüğü gibi Arnavutluk Miras Hukuku süre açısından, İslâm, zahiriye mezhebiyle süre açısından yakınlık göstermektedir.

Fakat bu konuyu açıklayan güvenli bir nas bulunmaması dolayı farklı görüşlerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ancak, günümüzde bu konu tıbbın yardımıyla çözüme kavuşur.

b. Birlikte Ölenlerin Mirasçılığı

Toplu ölüm hadiselerinde ölenlerin, hangilerinin daha önce ve hangilerinin daha sonra öldüğünü belirlemek mümkün olmadığı için, toplu halde ölen kimselerden kim kime mirasçı olacağına hükmetmek mümkün değildir. Hanbelîler, Hz. Ömer'in Şam'dayken bir bulaşıcı hastanın sebebiyle toplu bir ölüm meydana gelmiş, Hz. Ömer de bunları birbirine mirasçı yapınız hüküm verdiğine binaen, toplu halinde ölen kimselerin birbirlerine mirasçı olabileceklerine önde sürmektedirler. Ancak İmam Ebu Hanife, İmam Malik ve İmam Şafîî, toplu halde ölen kimselerin birbirine mirasçı olamayacaklarına hükmetmişlerdir.

Şia'nın İmamiyye mezhebine göre ise, toplu ölümden, ölenlerin ölümü ateşten veya boğulmaktan gelirse, birbirine mirasçı olamazlar, diğer ölüm sebeplerinden ölürlerse toplu halde ölenler birbirine mirasçı olma hakkına sahiptirler.⁵³

Arnavutluk Miras Hukuku'nun bu konudaki hükmü Hanefî, Malikî ve Şafîî mezheplerinin görüşlerine uymaktadır. Medeni kanununun 321. maddesinde: *"İki veya daha*

⁵¹ Aktan, a.g.e., ss. 45-46.

⁵² Kodi Civil 1994, mad/320; Juliana Latifi, **E Drejta Civile II** "Trashegimija", Geer, Tiran, 2007, s.32.

⁵³ Aktan, a.g.e., s. 48.

*fazla şahısın birbirine mirasçı olması durumundan, mirasa çağrılan kişilerin hangisi hangisinden önce veya sonra öldüğü bilinmiyorsa, bu şahısların aynı anda öldüklerine hüküm edilir ve hiç birinin hakkı diğerlerine geçmez.*⁵⁴ denmektedir⁵⁵. Zikredilen maddeden anlaşıldığı üzere, birlikte ölen şahısların miras hakları birbirine geçmemektedir. Böylece bu tür durumlarda, hiç kimsenin hiç kimseye mirasçı olamayacağı sonucuna varılabilir.

3. Terekenin Olması

Mirasın üçüncü şartı olarak, murisin ölünce, geride varislerin alabileceği bir mal varlığı bırakmasıdır. Çünkü mirasın gerçekleşebilmesi için, ortada sahibi ölmüş olan bir malın bulunması gerekmektedir.

a. Terekeyi Oluşturan Mallar

Tereke, ölen kimsenin geride bıraktığı her şeydir. Aynında başkasının hakkı bulunmayan, ölenin bıraktığı bütün mallardır. Buradaki bütün mallar kavramıyla, menkul ve gayrimenkul, alacaklar, diyet alacakları, mala dönüştürülmüş kısas alacakları kastedilmektedir. Aynında başkasının hakkı bulunmayan ifadesiyle kastedilen ise, ölenin elinde olup başkasına ait olmayan mallardır. Buna örnek vermek gerekirse; Ölenin başkasından gasp ettiği veya ödünç aldığı ya da emanet olarak elinde bulunan mallar terekeden sayılmamaktadır. İslâm Miras Hukuku'na göre bu gibi mallar terekeyle birlikte bulunuyorsa, bu malları alma hakkı, ilk olarak sahiplerine aittir.⁵⁶

Buraya kadar anlatıldığından anlaşılacağı üzere, ölenin mallarının terekeyi oluşturduğunda ihtilaf yoktur. Ancak ölenin haklarına gelince, onların mirasçılara ait olup olmadıkları, yani murisin haklarının terekeden sayılıp sayılmayacağı hususunda, İslâm âlimleri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Hanefî mezhebine göre, ölen kimsenin şahsı ile kaim olup kendine maddi bir kazanç sağlamayan haklar varislere intikal etmez. Mesela; murise özel olan memuriyet hakkı, emaneti koruma hakkı ve bunlara benzer haklar terekeden sayılmamaktadır.⁵⁷

Şahsa bağlı olmayan ve gerçek menfaatler sağlayan haklar mirasçılara intikal ederler. Burada örnek olarak diyet talep etme hakkı, muhayerlik hakkı, rehni hapsedme ve

⁵⁴ Kodi Civil 1994, mad/321.

⁵⁵ Biçoku, a.g.e., s. 30.

⁵⁶ Ebu Zehra a.g.e., s. 48; Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., ss. 32-33; Aktan a.g.e., s. 62.

⁵⁷ Ebu Zehra, a.g.e., s. 49; Aktan, a.g.e., s. 63; Zuhaylî, a.g.e., s. 7726.

kıyas talep etme hakkını verebiliriz. Çünkü sözü edilen bu hakların kullanılmasıyla gerçek menfaatler elde edilir.⁵⁸ Sonuç olarak gerçek menfaatler sağlayan hakların varislere intikaliyle mirasçılarının menfaatlerini korumak esastır.

Cumhura göre ise mirasçılar, murisin sahip olduğu mal ve bütün haklara sahip olurlar. Ancak imam Malik'e göre nikâh velayeti gibi olan haklar varislere intikal etmez.⁵⁹ Hz. Peygamber bir hadisi şerifinde: “*Bir kimsenin ölümünden sonra bıraktığı malları ve hakları varislere aittir.*”⁶⁰ diye buyurmuştur.⁶¹ Ancak Hanefiler bu hadisi iki şekilde yorumlamışlar. Bir kısmı bu hadiste “haklar” lafzının bulunmadığını söylerken, diğer bir kısım ise bu hadisin metninde hak kelimesinin bulunmakla birlikte bu kelimenin anlamının mali bir menfaat sağlayacak olan haklar şeklinde olduğunu savunmuşlardır.⁶²

Arnavutluk Miras Hukuku'nda da terekenin tanımı İslâm Miras Hukuku'nun yaptığı tanımla aynıdır. Ancak Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, mallarla birlikte murisin aldığı krediler de mirasçılara geçmektedir. Varise miras payı ile birlikte hissesinin oranına göre, murisin üçüncü şahıslara karşı mükellef olduğu diğer yükümlülükler de geçmektedir.⁶³ Varisler bu yükümlülükleri yerine getirmek için ancak mirastan aldıkları payın miktarı kadar sorumludurlar.⁶⁴

b. Tereke Üzerindeki Haklar

Tereke malları üzerindeki hakların sıralanmasında ilk olarak, kişinin hayatta iken başkasının hakkı olarak üzerine taalluk eden haklar gelmektedir. Çünkü söz konusu hak ona, mal henüz tereke haline gelmeden taalluk etmiştir. Bu gibi haklara “ayın borç” da denilmektedir. Bundan sonra ölenin teçhiz ve defin masrafları gelmektedir. Teçhiz ve defin masrafları karşılandıktan sonra geride mal kalırsa, kalan mallardan mutlak borçlar ödenir. Borçların ödenmesinden sonra yine mal kalırsa, bunun üçte biri kadarı vasiyet edilmişse, murisin yaptığı vasiyet yerine getirilir. Vasiyet de yerine getirildikten sonra kalan mallar mirasçılara hisselerine göre intikal eder.⁶⁵

---

⁵⁸ Aktan, a.g.e., s. 63.

⁵⁹ Ebu Zehra, a.g.e., s. 52.

⁶⁰ Buhârî, Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail Buhârî, **Sahihu'l-Buhârî**, Mektebetu İbedi'r-Rahman, Mısır, t. y , Ferâiz, 3.

⁶¹ Ebu Zehra, a.g.e., s. 51.

⁶² Aktan, a.g.e., s. 64.

⁶³ Biçoku, a.g.e., ss. 39-40; Latifi, **E Drejta Civile II** “Trashegimia”, s. 16.

⁶⁴ Biçoku, a.g.e., s. 45.

⁶⁵ Ebu Zehra , a.g.e., ss. 58-59; Aktan, a.g.e., s. 64.

Hanefilerde ayın borçları terekeden sayılmadığından dolayı, tereke üzerindeki haklar dördttür. Bunlar teçhiz ve defin masrafları, borçların ödenmesi, kalan malın üçte birinden vasiyet olan kısmın yerine getirilmesi. Vasiyetler yerine getirildikten sonra, kalan malların mirasçılara paylaşılmasıdır.⁶⁶

Hanbelîler, ister ayın isterse mutlak olsun, bütün borçların teçhiz ve defin masraflarından sonra ödeneceği görüşünderken, İbn Hazım (Zahiriye), murisin borçlarının teçhiz ve definden önce ödenmesi gerektiğini savunur. Bunun delili olarak da; “*Miras taksimi ölenin yapacağı vasiyetten ya da borcundan sonradır.*”⁶⁷ ayetini delil getirir. Ayyete, borçların ödenmesinin öncelik isteyen haklardan olduğu ifade edilmektedir.

Arnavutluk Miras hukuku, tereke üzerinde olan hakların mirasçılara intikali ve onların ödeme mükellefiyeti meselesine 341. maddesinde yer vermiştir. “*Mirasçılar terekeden aldıkları hisselerin oranına göre ve mirastan aldıkları hisselerin miktarı kadar, tereke üzerinde olan hakları yerine getirmekle yükümlüdürler. Tereke üzerinde haklar olarak, murisin yerine getirmekle yükümlü olduğu haklar, murisin teçhiz ve defin masrafları ve terekenin mirasçılara geçinceye kadar terekenin koruması ve bakımı ilgili olan harcamalardır.*”⁶⁸ Maddede görüldüğü gibi, terekenin üzerinde olan haklar belirtilmiş ancak hangi hakların daha önce ödenmesi gerektiği söylenmemiştir.

c. Ayın Borcu

Ayın borcu, ölenin belirli bir şeyi başkasına ödeme yükümlülüğüdür. Mesela; muris ölmeden önce başkasına bir şeyi satıp parasını aldığı halde, teslim etmesi gereken malı teslim etmemişse, murisin malını teslim etmesi gereken kişiye olan borç, ayın borcu olarak isimlendirilir. Bu tür borçlar, ölenin teçhiz ve defin masrafları için gerekli olsa dahi, hakkın sahibi olan kimse bu borçları alma hakkına sahiptir. Çünkü bu tür borçlar teçhiz ve definden önce gelmektedir. Hanefiler bu tür borçları, terekeden saymamaktadırlar.⁶⁹

Arnavutluk hukukuna gelince; Murisin, tereke ile ilgili bütün hakları mirasçılara geçtiği gibi ayın borçları da varislere geçer. Ancak ödeme yapılması gerektiğinde, terekeden hisselerin oranına göre ve hisseleri yettiği kadarıyla ödemekle mükelleftirler.⁷⁰ Arnavutluk Miras Hukuku’nda hangi haklar ödeme açısından öncelik verildiği

⁶⁶ Aktan, a.g.e., s. 64.

⁶⁷ Nisa, 4/11-12.

⁶⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/ 341.

⁶⁹ Aktan, a.g.e., s. 65.

⁷⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/341.

açıklanmamıştır. Bu yüzden ayın borçlara mı yoksa tereke üzerinde olan diğer haklara mı öncelik verildiğini söylemek mümkün değildir.

d. Teçhiz ve Defin Masrafları

Ölenin teçhiz ve defin masrafları, bıraktığı terekeden harcanır.⁷¹ Teçhiz ve defin için yapılacak masrafları hakkında belli bir ölçü belirlemek mümkün görülmemekte birlikte, Malikî, Şafiî ve Hanbelî mezheplere göre, bu masrafları yaparken, örfün esas alınması gerekli görünmüştür. Hanefilere gelince, israf ve cimriliğe kaçmadan ölenin teçhiz ve defininden başlamak vaciptir.⁷² Teçhiz ve defin masraflarını ne çok kısıtlı ne de çok masraflı yapmak doğru görülmemiştir.

Evli kadınların teçhiz ve defin masrafları kocası tarafından karşılanır. Küçük çocuklarınıkini de babaları karşılar. Ancak teçhiz ve defin masraflarını karşılamaya yetecek kadar tereke bırakılmamışsa, ya beytülmal veya hayattayken kendisine bakmakla yükümlü olan kimseler tarafından karşılanır.⁷³

Teçhiz ve defin masrafları, ölen kişinin öldüğü andan itibaren mezarına koyana kadar gereken yıkama, kefen, kabir kazdırma ve defin masrafların hepsini kapsamaktadır.⁷⁴

Kefen ve teçhiz masraflarının tereke malından karşılanacağı hususu Arnavutluk Miras Hukukun tarafından da kabul edilmektedir.⁷⁵ Anca bu masrafların hangi ölçüye göre yapılacağına dair her hangi bir açıklama getirilmemiştir.

e. Borçların Ödenmesi

Teçhizden sonra maldan artan kısım ölenin borçları ödenir. Burada kast edilen borç, ölenin mutlak borçlarıdır. Bu borçlar, ölenin sağlıklı iken itiraf ettiği ve ölüm hastası olduğu sırada ispat edilmiş borçlardır. Çünkü ölüm hastalığında olduğu zaman itiraf edip de ispatlanmayan borçlar, sağlığında ispatlanan borçlardan sonra ödenmesi gerekir. Yani bu türde olan borçlar, vasiyete benzer şekilde kabul edilir.⁷⁶

Borçlar, teçhiz ve defin masraflardan sonra ödendiği için bu işlemler tamamlandıktan sonra kalan mal eğer bütün borçlara yeterse, bütün borçlar ödenir. Borçların ödenmesi için tereke malı yetmediği takdirde, alacaklılar alacaklarının terekedeki

⁷¹ Seyyid Sabık, **Fıkhu s-Sünne**, çev. Mehmet Yılmaz, 4. b., Pınar Yay, İstanbul, 2004, C. IV, s. 313.

⁷² Zuhaylî, a.g.e., s. 7727.

⁷³ Aktan, a.g.e., ss. 65-66; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7727-7728.

⁷⁴ Zuhaylî, a.g.e., s.7728.

⁷⁵ **Kodî Civil 1994**, mad/341.

⁷⁶ Aktan, a.g.e., s. 66.

oranına göre terekeyi aralarında bölerler. Çünkü bu durumda alacaklar varislerden alacaklarını talep edemezler. Ancak varislerden veya varislerin dışında bir şahıs kendi rızasıyla ölenin borçlarını ödemek için kefil olabilir.⁷⁷

Tereke, ölenin borçlarına yetmezse, varisler alacaklılara bir mahkeme kararıyla terekeden ödemede bulunmuşlarsa ve sonradan başka bir alacaklı ortaya çıkarsa, bu alacaklı kendi alacağını almak için, aralarında terekeyi tahsil eden alacaklılara başvurma hakkına sahiptir. Ancak bu ödeme mahkeme kararı olmadan yapılmışsa, sonradan ortaya çıkacak alacaklılar alacaklarını mirasçılardan talep edebilir.

Burada söylenmesi gereken önemli bir husus da; Mevcuda borç terekeden fazla olup mirasçılardan biri bu borcun hepsini ödemişse, terekenin tamamına sahip olur ve diğer mirasçılar tereke üzerinde hak iddia edemezler.⁷⁸

İslâm hukukunda kul borcu ile Allaha karşı olan borçlar birbirinden ayrı bir şekilde değerlendirilmektedir. Bunlardan herhangi birinin terekeden hangi kurallara göre ödenmesi gerektiği konusunda farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Hanefî ve Malikî mezheplerin görüşüne göre kullara olan borçlar, Allaha karşı olan borçlardan önce ödenmesi gerekir. Şafîî ve Zahirîler ise eda edilmemiş hac, ödenmemiş zekât ve kefarete borçları gibi olan borçların, kullara olan borçlardan daha önce ödenmesinin daha doğru olduğunu savunmuşlardır. Bu hükümlerinde “*Allah’a olan borçlar ödenmeye daha layıktır.*”⁷⁹ hadisine dayandırmaktadırlar.⁸⁰ Hanbelîler ise, bu konuda ayırım yapmayı Allah’a ve kullara olan borçları aynı derecede tutmaktadırlar.

Borcun ne zaman ödenmesi gerektiği konusuna gelince; İslâm ulemasının büyük çoğunluğu, ister müeccel isterse muaccel olsun, murisin ölmesiyle borçların hepsinin muaccel olarak ödenmesi gerektiği kanaatinindedir. Bu görüşü savunanlar, Hz. Peygamberin “*Müminin nefsi borcu ödeninceye kadar kabrinde rehindir.*”⁸¹ hadisini delil gösterirler. Onlara göre bu hadis borçların acilen ödenmesi gerektiğini açık bir şekilde ifade etmektedir, kaldı ki, sahabelerin de uygulamaları bu şekilde olmuştur.⁸² Çünkü murisin ölümüyle bu borca güven sağlayan dayanak ortadan kalkmış olur. Borcun vadeyle

⁷⁷ Ebu Zehra, a.g.e., s. 84; Aktan, a.g.e., s. 66.

⁷⁸ Aktan, a.g.e., s. 66.

⁷⁹ Muammed Abdurrahim Kişkî, **el-Mirasu'l-Mukarîn**, 2. b., Mısır, 1961, s. 91.

⁸⁰ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., ss. 41-43; Aktan, a.g.e., s. 67.

⁸¹ Hanbel, Müsned, C. VI, s. 636-753; Dârimî, Buyu, 52.

⁸² Aktan, a.g.e., s. 67.

ödenmesi, ölenin işlerine bir kolaylık tanımak maksadıyladır. Bu yüzden, borçlunun ölümünden sonra terekeye bu imkânı tanımak bir şey ifade etmez.

Hanbelîler bu konuda farklı bir görüşe sahiptirler. Onlara göre tereke borçları murisin ölmesiyle muaccel olmaz. Çünkü borçlunun vefatıyla, alacaklıların daha zamanı gelmemiş olan alacaklarını vadesini öne çekilmesi gerekmez.⁸³ Çünkü vadeli ödenecek bir borcun peşin ödenmesi gereken bedelden daha fazla olacağını ve bunun mirasçılardan aleyhine olacağını öne sürmektedirler.

Arnavutluk Miras Hukukunun ilkeleri, İslâm Hukukunun ilkelerinden farklı olarak, manevî unsurları içermeyip sadece insani unsurlar taşıdığından dolayı, terekenin borcu olarak sadece ispatlanmış borçlar kabul edilmektedir. Borçların terekeden ödeneceğini 341 maddesinde yer alan; *“Mirasçılar terekeden aldıkları hisselerin oranına göre ve mirastan aldıkları hisselerin miktarı kadar, tereke üzerinde olan hakları yerine getirmekle yükümlüdürler”* paragraf açık bir şekilde söylemektedir.

İslâm Miras Hukuku'nda olduğu gibi, Arnavutluk Miras Hukuku'na göre de varisler ancak aldıkları hisseleri kadar terekenin borçlarını ödemekle mükellef tutulmuştur. *“...mirastan aldıkları hisselerin miktarı kadar, tereke üzerinde olan hakları yerine getirmekle yükümlüdürler.”* paragrafı bunu açıklığa kavuşturmaktadır.

Arnavutluk Miras Hukuku sadece insanlar arasındaki muamelat alanını kapsadığı için, hangi borçların daha önce ödenmesi gerektiğini gösteren bir maddeyi içermemektedir. Borçların muaccelliği konusunda ise Hanbelî mezhebinin görüşüyle paralel bir yaklaşım sergiler. Yani borçlar murisin ölmesiyle müeccelden muaccelle dönüştürülmez. Çünkü Arnavutluk medeni kanununa göre murisin aldığı krediler de miras ile birlikte varislerine geçmektedir.⁸⁴

f. Borca Batık Olan Tereke Üzerinde Mirasçılardan Tasarruf Hakkı

İslâm Miras Hukuku'nda mirasçılar terekenin aktif mal varlığına ve ekonomik menfaat sağlayan haklarına sahiptirler. Terekenin borçlarına gelince, onlara mirasçı olamazlar.⁸⁵ Buna göre mal varlığı borçlarını karşılamayan, yani borca batık olan tereke malları ile mirasçılardan hakları bağlantılı değildir.

⁸³ Ebu Zehra, a.g.e., ss. 39-41; Aktan, a.g.e., s. 67.

⁸⁴ Biçoku, a.g.e., s. 40.

⁸⁵ Aktan, a.g.e., s. 68.

Hanefî mezhebinin yaklaşımına göre mirasçılar üç durumda tereke üzerinde tasarrufta bulunabilirler. Birincisi, hâkim, mirasçılardan terekenin mallarının satılmasını istemişse, ikincisi, alacaklılar alacaklarının mirasçılardan tahsil edilmesi için tereke mallarının mirasçılar tarafından satılmalarını istediklerinde ve üçüncüsü, mirasçılar dışında bir şahıs tereke borçlarını ödemek için kefil olmuşsa.⁸⁶ Bu durumlar dışında mirasçılar tereke tasarrufunda bulunamazlar.

Terekenin malvarlığı, borçları ödemeye yetiyor ve borçların ödemesinden sonra bir miktar artıyorsa, artan kısım üzerinde mirasçılar arasında bir ortaklık söz konusu olabilir. Bu durumda borcu karşılayacak malı ayırmak şartıyla, terekeden artan kısmı istihsanen⁸⁷ taksim edebilirler.

İslâm hukukunda mirasçıların tereke bölünmeden önce hisselerini satabilmeleri için izin verilmiştir. Ancak mirasçı terekeden belirli bir şeyi satmak istiyorsa, eğer murisin tek mirasçısı ise ve terekenin kalan kısmı borçları karşılayabiliyorsa satışı caiz olur. Eğer tek mirasçısı değilse, bu durumda satışın gerçekleşmesi için diğer mirasçılarının bunu onaylamaları gerekir.⁸⁸ Tereke üzerinde hâkim tarafından bir tasfiye memuru görevlendirilmişse, borçlar tasfiye edilmeden mirasçılarının tereke üzerinde tasarruf hakkı geçerli değildir.

Şafîî ve Hanbelîlere göre ise, ister borca batık olsun ister olmasın, mirasçılar tereke üzerinde tasarrufta bulunma hakkına sahiptirler. Ancak tereke borca batık ise her mirasçı tasarruf ettiği miktarın tamamından, terekenin mal varlığı borçları karşılayabiliyorsa her bir mirasçı tasarruf ettiği miktara borçtan, artan orana da sahip olurlar.⁸⁹ Mesela terekenin dörtte birini kapsıyorsa, her mirasçı tasarruf ettiği miktarın dörtte birinden şahsen sorumlu olur.

Hanbelîlere göre alacaklılar isterlerse kendi alacaklarını tereke üzerinde tasarrufta bulunan mirasçılardan alırlar, isterlerse tereke üzerinde tasarrufu iptal ettirebilirler.⁹⁰

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre de, tereke ister borca batık olsun ister olmasın, murisin ölümüyle mirasçılarına geçmektedir. Ancak tereke borca batık olduğu durumda,

---

⁸⁶ Ebu Zehra, a.g.e., ss. 75-76; Aktan, a.g.e., s. 67

⁸⁷ İstihsân, müçtehidin, bir meselede, kendi kanaatinde o meselenin benzerlerinde verdiği hükümden vazgeçmesini gerektiren nas, icma, zaruret, gizli kıyas, örf veya maslahat gibi bir delile dayanarak, o hükmü bırakıp başka bir hüküm vermesidir. Bkz. Zekiyuddin Şaban, **İslâm Hukuk İlminin Esasları** (Usûlü'l Fıkh), Türkiye Diyanet Vakfı Yay, çev. İbrahim Kafi Dönmez, 8. B, Ankara, 2006, s. 181.

⁸⁸ Ebu Zehra, a.g.e., s. 78; Aktan, a.g.e., s. 69.

⁸⁹ Ebu Zehra, a.g.e., s. 80; Aktan, a.g.e., s. 68

⁹⁰ Ebu Zehra, a.g.e., s. 80.

bütün mirasçılar terekeden aldıkları hisse oranına göre ve aldıkları miktar kadar borcu ödemekle yükümlüdürler. Arnavutluk medeni hukukun 341. maddesinde yer alan; “*Mirasçılar terekeden aldıkları hisselerin oranına göre ve mirastan aldıkları hisselerin miktarı kadar, tereke üzerinde olan hakları yerine getirmekle yükümlüdürler.*”⁹¹ şeklindeki paragraf, mirasçılarının tereke borçlarını, ödemekle yükümlü olduklarını ve bu yükümlüğü hangi miktara kadar devam ettiğini açıklamaktadır.

Görüldüğü gibi bu konuda Arnavutluk Miras Hukuku, Şafî ve Hanbelî mezheplerinin görüşüyle yakınlık göstermektedir. Çünkü hem Şafî ve Hanbelî mezhebinin görüşü hem de Arnavutluk miras kanunundaki hüküm, murisin ölümü geride bıraktığı mal varlığının borçlarla birlikte geçebileceğini, aynı zamanda varisleri ancak terekeden aldıkları miktar kadar borçları ödemekle yükümlü olduklarını söylemektedir.

F. Ölüme Bağlı Tasarruflar

Burada kast edilen, bir şahısın sağlığında yaptığı ve fakat hükümleri ölümünden sonra doğacak olan tasarruflardır. İslâm hukukunda ölüme bağlı tasarruflar belli ölçüler içerisinde kabul edilmiştir. Fıkıh âlimlerinin değerlendirmesine göre ölüme bağlı tasarruflar ya vasiyet veya vasiyete benzeyen tasarruflardır. İslâm Miras Hukuku’nda miras bırakanın, herhangi biriyle miras anlaşması yapması caiz değildir.⁹² ölüme bağlı tasarruflara vasiyetlerden başka örnek olarak ölüm hastalındayken yapılan borç, neseb ikrarları ve muhâlea muamelelerinin söyleyebiliriz.

Arnavutluk Miras Hukuku ölüme bağlı tasarruflara ayrı bir önem vermektedir. Hatta miras düzenlemesinde, kanuni mirasçılığın ancak murisin kendi iradesine göre geride vasiyetname bırakmadığı durumlarda uygulamasını uygun görür.⁹³

1. Vasiyetler

Tereke üzerindeki haklar sıralamasında vasiyetler, borçların ödemesinden sonra yer almaktadır.⁹⁴ Hanefî mezhebine göre vasiyet; bir kimsenin sahip olduğu malın aynını veya menfaatini bağış şeklinde ölüme bağlı olarak temlik etmesidir.⁹⁵ Kişi hayattayken kendi mallarının üzerinde şer’i ölçülere bağlı kalmak şartıyla, istediği gibi tasarruf etme hakkına sahiptir. Bu konuda hiçbir sınırlama getirilmemiştir. İslâm hukukunda kişiye sağlıklıyken

⁹¹ **Kodi Civil 1994**, mad/341.

⁹² Aktan, a.g.e., s. 69.

⁹³ Latifi, a.g.e., s. 80.

⁹⁴ Sabık, a.g.e., s. 313.

⁹⁵ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 43. Aktan, a.g.e., s. 70.

tam bir irade serbestliği verilmişse de, ölümünden sonra, irade serbestiliği açısından tam özgür bırakılmamış, bu konuda bazı sınırlar getirilmiştir. Bu sınırlama, ölen kimsenin bıraktığı malından ancak üçte birini vasiyet edebilme özgürlüğünün bırakılmasıdır. Bu hususta mezhepler arasında ittifak vardır. Çünkü Hz. Peygamber bir hadisinde, “*Allah amellerinize ek olarak mallarınızın üçte birinde tasarruf etme hakkı tanımıştır. Onu dilediğiniz şekilde harcayınız.*”⁹⁶ diye buyurmuştur.

Vasiyetin caiz olduğuna dair Kur’ân-ı Kerimde umumi bir ifadeyle beyan edilmektedir. “*Mirasçılar taksim, ölenin borcu ödenip vasiyeti yerine getirildikten sonradır.*”⁹⁷ başka bir ayeti kerimede “*Ey ima edenler! Sizden birinize ölüm hali geldiği zaman vasiyet vaktinde içinizden adalet sahibi iki kimseyi şahit tutun.*”⁹⁸ Görüldüğü gibi ayetlerde İslâm’da vasiyetin caiz olduğuna dair açık bir şekilde görülmektedir. Ancak vasiyetin terekenin üçte biri oranında olmasını hadislerle açıklanmaktadır.⁹⁹

İslâm dini, vasiyet müessesesini kabul etmekle, ölüm yaklaştığında kendi malvarlığının bir bölümünü Allah’ın rızasını kazanmak duygusuyla hayırlı işlere harcamaları için şahıslara imkân tanımıştır.

Arnavutluk Miras Hukuku şahıslara, ister sağlıktayken ister ölümünden sonra, kendi mal varlığıyla ilgili sınırsız bir tasarruf hakkı tanımıştır. Mirasın vasiyetname ile düzenlenmesine müsaade eden Arnavutluk Miras Hukuku, aynı zamanda mirasla ilgili olan düzenlemelerin şahısların iradesine bağlı bir yasal işlem olduğunu kabul ettiği kolaylıkla tespit edilebilir. Fakat şahıslara tasarruf özgürlüğü vermekle birlikte, murisin bakmakla yükümlü olduğu küçük çocuklar ve engellilerin hisselerine dokunmayacak şekilde başkalarına vasiyet edebileceği kuralını getirmiştir.¹⁰⁰

Vasiyetnamenin tanımı Arnavutluk medeni kanununun 372. maddesinde verilmiştir. “*Vasiyetname murisin ölümünden sonra mal varlığıyla ilgili kendi iradesine bağlı olarak yaptığı tasarruf; muris tarafından düzenlenmiş, tek taraflı bir yasal işlemdir.*”¹⁰¹ Ancak İslâm Miras Hukuku’nda terekenin sadece 1/3’lük bölümünü vasiyet etme hakkı tanındığı gibi, Arnavutluk Miras Hukuku’nda da, murisin terekesini vasiyet edebilmesi için bir takım şartlar ileri sürülmüştür. Buna göre murisin terekesini istediği

⁹⁶ İbn Mâce, Vesaya, 5; Hanbel, Müsned, C. XI, s. 305.

⁹⁷ Nisa,4/ 11-12.

⁹⁸ Maide 5/106.

⁹⁹ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 43; Aktan, a.g.e., ss. 70-71.

¹⁰⁰ Biçoku, a.g.e., s. 87.

¹⁰¹ **Kodi Civil 1994**, mad/ 372.

kişiyeye vasiyet etmesine ancak, ölümünden sonra arkasında kendi çocuklarını, ebeveynlerini ve kardeşlerini bırakmadığı durumlarda müsaade edilmiştir. “ *Çocukları, ebeveynleri, erkek ve kız kardeşleri bulunmayan muris, kendi malını istediği şahıslara vasiyet etme hakkına sahiptir.*”¹⁰² şeklinde ifade edilen maddede de görüldüğü gibi, varisleri sahip oldukları kendi haklardan mahrum bırakmamak için Arnavutluk Miras Hukuku, şahısların kendi mallarında tasarruf etme haklarına bir sınırlandırma getirmiştir.

2. Borç İkrarı

Borç ikrarıyla anlaşılması gereken, kişinin hastayken birine borçlu olduğunu söylemesi ve bu borcu ispat edebilecek bir delilin bulunmaması durumudur. Hanefi mezhebine göre ölüm hastası olan bir şahsın, borçlu olduğunu ispat edecek hiçbir delili bulunmamasına rağmen sebepsiz olarak borçlu olduğunu ikrar etmesi vasiyet sayılır. Bu tür borçlar, sıhhatli iken ikrar ettiği borçlardan sonra vasiyet olarak yerine getirilir.¹⁰³

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre borç ikrarı ancak delillerle ispatlandığında ödenir; aksi takdirde kabul edilmez. Dolayısıyla bir kişi hastayken birine borçlu olduğu söylese ve bu borç başka delillerle ispatlanamıyorsa, o borç kabul edilmez. Çünkü medeni kanunun 373. maddesinin üçüncü paragrafında, “*Mahkeme kararıyla vasiyet etme ehliyeti alınan şahısların ve vasiyeti yaptığı anda, onun ne anlama geldiğini kavrayamayan şahısların vasiyetleri geçerli değildir.*”¹⁰⁴ denmektedir. Buradan rahatlıkla anlaşılacak husus şudur: Arnavutluk Miras Hukuku'nda ikrar olunan borçlar ancak sağlam delillere dayandıklarında borç olarak kabul edilir. Aynı şekilde ölüm hastalığı ve buna benzer durumlarda ikrar olunan borçlar, borç olarak geçerli sayılmadığı gibi, vasiyet olarak da kabul edilmez. Ancak eğer murisin mirasçıları kendi rızalarıyla bu borçları kabul ederlerse, yerine getirilmesi hususunda Arnavutluk Miras Hukuku'nda bir mani bulunmamaktadır.

3. Neseb İkrarı

Nesebi belli olmayan bir kişi hakkında kendi nesebi olduğuna dair iddiası, nesebi iddia edilen ile nesebi iddia edenin aralarındaki iddianın doğru olabileceğini kanaatine varılıyorsa ve aynı zamanda nesebi iddia edilen kimse bu iddiayı kabul ederse neseb ikrarı kabul edilir.

¹⁰² **Kodi Civil 1994**, mad/377.

¹⁰³ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 40; Aktan, a.g.e., s. 79.

¹⁰⁴ **Kodi Civil 1994**, mad/373.

Nesebi ikrar olunan kimsenin nesebi ikrar edene mirasçı olması caizdir. Bir kişi ölüm hastalığında olsa dahi, bir başka kimsenin kendi nesebinden olduğunu ikrar ederse, bu ikrar kabul edilir. Çünkü nesep, kişinin şahsına bağlıdır ve reddedilemez haklardandır.¹⁰⁵

Nesep ikrarı ile ilgili Arnavutluk Miras Hukuku'nda ayrı bir madde yer almamakla birlikte, medeni kanunun farklı maddelerinden hareketle, nesep ikrarının, doğrulandığı durumlarda kabul edildiği söylenebilir. Arnavutluk aile hukukunda şöyle bir madde vardır: *“Bir çocuğun nesebi, ister ana tarafından isterse baba tarafından olsun, onların iradeleriyle meşru olabileceği gibi, mahkeme kararıyla da meşrulaştırılabilir. Bu durum ebeveynler için, evlilikten doğan kendi çocuklarına karşı olan sorumluluk, bu çocuklar için de geçerlidir.”*¹⁰⁶ Bu maddede görüldüğü gibi nesep ikrarı mirasta da sorumluluk getirmektedir. Ancak nesep ikrarı yapan kişinin akıl hastalığına veya buna benzer durumlarda olmaması gerekmektedir.

İslâm Miras Hukuku'nda , kişinin özellikle tereke mallarından bedelsiz olarak tek taraflı ödemeyi gerektiren bütün muameleleri vasiyet hükmünde kabul edilir. Bu tür borçlar, yani tek taraflı borç ortaya çıkaran bütün muameleler, vasiyet benzeri sayılmış ve bu tür borçların ödenmesi için, terekenin tüm malvarlığının üçte birini aşmaması hükmedilmiştir.¹⁰⁷

G. Mirasa Mâni Olan Durumlar

Bilindiği gibi mirasçı olabilmek için, mirasa engel olan sebeplerden hiçbiri bulunmaması gerekmektedir.

Mâni kelimesinin sözlük anlamı “engel” demektir. Fıkıh ıstılahı olarak ise: Sebebi bulunduğu halde, bir şahsın kendisinde bulunan bir vasıftan dolayı, hükmün bulunmamasıdır. Bu duruma düşen kişiye, İslâm hukukunda “mahrum” denilmektedir.¹⁰⁸ Burada mâni kelimesiyle kastedilen, varisin miras vermesine değil, almasına engel olmaktır.

İslâm Miras Hukuku'nda bir mirasçıyı mirastan mahrum bırakmak, murisin iradesine bağlı bırakılmamıştır. Yani muris, mirasçılardan hiç birini mirastan mahrum bırakma yetkisine sahip değildir. İslâm hukukunda mirastan mahrumiyet sebepleri şer'an

¹⁰⁵ Aktan, a.g.e., s. 80.

¹⁰⁶ **Kodi i Familjes dhe Legjislacioni per Biresimet i Republikës së Shqipërisë**, Botim i Qendres së Publikimeve Zyrtare, Tiran, 2010, mad/170.

¹⁰⁷ Aktan, a.g.e., s. 82.

¹⁰⁸ Zuhaylî, a.g.e., s.7709.

tespit olunmuştur. Aynı şekilde, şer'an sabit olan mirastan mahrumiyet sebebi bulunduğu takdirde, muris istese bile, mahrum olan mirasçıya veraset hakkı tanıyamaz.¹⁰⁹

Arnavutluk Miras Hukuku'nda da bu konuda kati bir tutum sergilemektedir. Arnavutluk hukuku mirasa engel olan durumları şahıslara karşı, yapılan ağır suçlardan dolayı verilen bir ceza diye tanımlıyor. Ancak Arnavutluk Miras Hukuku murise mirasçı atanma yetkisini verdiği gibi, aynı şekilde mahrum durumda düşen mirasçıların mahrumiyetini kaldırmak yetkisini de vermiştir¹¹⁰. Konu ile ilgili madde şöyledir: “Muris, noter akdiyle ve vasiyetnameyle belirtmek şartıyla ve bunları yapmadığı durumlarda, sadece vasiyetnamesinde mahrumiyetini tanımakla birlikte onu kendi varis olarak tanıdığına dair belirtmişse murisin mahrumiyetini kaldırma yetkine sahiptir.¹¹¹” Burada söylememiz gereken bir başka husus da, bir mirasçının mirastan mahrum edilmesiyle, ona mirasçı olacak kimseleri mahrum bırakmamasını. Yani murise varis olacak bir kimse mahrum duruma düşerse, mahrum durumda düşen mirasçının yerine, mirasçı olacak başka kimseler çağrılır. Ancak mahrum duruma düşen mirasçı kendi varislerinin mirastan aldıkları paylardan hiçbir şekilde faydalanamaz.¹¹² Arnavutluk Miras Hukuku bu kuralı açık bir şekilde şöyle söylemektedir: “*Ebeveynlerin veya önceden doğanların mahrumiyeti, onun çocuklarını veya çocuklarının çocuklarını mirastan mahrum bırakmaz. Böyle bir durumda ebeveynler, kanunun kendi çocuklarına ait mallar üzerinde tasarruf ve işletme yetkisi tanımasının aksine, çocuğa düşen paydan ne bir fayda ne de çocuğuna ait olan malın işletme hakkına sahiptir.*”¹¹³

1. Kölelik

Köle kelimenin sözlük anlamı “kulluk” demektir. İstilah anlamı ise; insanla kaim olan hükmî acizliktir. Hanefî ve Malikîlerde, kölelik, ister tam ister nakıs olsun, mutlak ifadeyle mirasa manidir. Bir köle ile bir hür arasında miras gerçekleşemez. Buradan anlaşılıyor ki, bir köle ne birilerine varis olabilir, ne de ona birileri varis olabilir. Çünkü köle malik olma hakkından mahrum olan kimsedir. Kendisi sahibinin malı olması, sahip olduğu malların da sahibinin olacağını anlamına gelir.¹¹⁴

¹⁰⁹ Aktan, a.g.e., ss. 47-48.

¹¹⁰ Kondili, **E Drejta Civile II**, s. 206.

¹¹¹ Kodi Civil 1994, mad/324.

¹¹² Kondili, **E Drejta Civile II**, s. 207.

¹¹³ **Kodi Civil 1994**, mad/323.

¹¹⁴ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e.,s. 51.

Bu durum Şafîlere göre yarı köle olanlarda değişmektedir. Öldüğü zaman geride bıraktığı mal, hür kısmıyla kazanıp malik olduğu mal ise ona varis olunur. Çünkü Şafî'ye göre bu kişi tam bir hür gibi, o mal üzerinde tam bir mülkiyete sahiptir. Bu konuda Hanbelîlerin görüşü ise; böyle bir durumda olan kişinin hem varis olacağı hem de ona varis olunacağı şeklindedir. Ancak bu durum, hür olan kısmıyla sınırlandırılır.¹¹⁵

Burada eklenmesi gereken bir diğer husus da, esirler hakkındadır. İslâm hukukuna göre esirlik geçici olduğu için mirasa mani olmaz. Bu konuda İslâm âlimleri arasında ittifak vardır.¹¹⁶

Kölelikle ilgili Arnavut miras hukukunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu yüzden kölelikle ilgili hangi tutuma sahip olduğuna dair bir şey söylemek yanlış olur. Ancak hukukun kaidelerine dayanarak, eğer bir konu hakkında hukuki düzenleme bulunmuyorsa, bunun, kişilerin o konuda kendi iradelerine göre davranmalarına müsaade edildiği anlamına geleceği söylememiz mümkündür. Böylece kölelerin de mirastan pay alabileceklerini söylemek mümkündür.

2. Öldürme (Katl)

Katlin de mirasa engel olan hususlardan biri olduğuna dair fıkıh âlimleri ittifak etmişlerdir. Katil ördürdüğü kimseye varis olma hakkını kaybetmiş olur. Çünkü Hz. Peygamber (s.a.) "*Katile miras yoktur.*"¹¹⁷ buyurmuştur. Çünkü o kişi mirasa zamanından önce ulaşmak için haram olan bir fiil işlemiştir. Dolayısıyla böyle bir yola başvurmaması için, katil mirastan mahrum bırakılır.

İslâm âlimleri katilin mirasçı olmayacağı hususunda ittifak etmelerine rağmen, katlin türünü belirlemede ihtilaf etmişlerdir. Şafîler mutlak olarak her türlü katli mirasa engel olarak görmüşler ve buna binaen ne şekilde olursa olsun katilin miras hakkını kaybedeceğini savunmuştur. Hanefiler ise katilin, katil fiilini kendisinin yapmasını esas almışlar ve buna göre, ister kasten ister hatayla olsun, katil fiilen murisini öldürürse mirastan mahrum bırakılır demişlerdir. Ancak öldürmede katilin mazereti varsa mesela katil savaşta halifenin yanında iken, murisi halifeye karşı savaşan grupta olup öldürülürse (haklı olarak öldürme), yahut mükellef olmayan kişi tarafından (küçük çocuk veya akıl dengesi bozuk kimse) öldürme meydana gelmişse, bu durumları mirasa engel saymamışlardır. İmam Malike göre ise, kasten ve zulmen öldürme mirasa engel olurken,

¹¹⁵ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7713-7715.

¹¹⁶ Aktan, a.g.e., s. 57.

¹¹⁷ İbn Mâce, Diyat, 14; Tirmizî, Ferâiz, 17; Ahmed, Müsned, 1/49; Dârimî, Ferâiz, 41.

hata ile öldürme bir engel değildir. Hanbelîlere gelince; mirasa engel olan öldürme, haksız yere olan öldürmedir.¹¹⁸

Arnavutluk Miras Hukuku da katilin mirastan mahrum bırakılacağını kesin bir şekilde söylemektedir. Ancak yine de katilin mirasçı olma durumu, murisin iradesine bağlı bırakılmıştır. Arnavutluk Miras Hukuku sadece murisin katilini değil, aynı zamanda murisin eşini, çocuklarını ve ebeveynlerini ölmüş veya öldürmeye teşebbüs etmiş varisleri de mirastan mahrum bırakmaktadır. Çünkü Arnavutluk Medeni Kanununun 322. maddesinin birinci paragrafında: “*Murisi, murisin çocuklarını, eşini ve ebeveynlerini kasten öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden kimse mirasçı olamaz.*”¹¹⁹ hükmü açıkça beyan edilmiştir.

Arnavutluk Miras Hukuku’nda varisi mirastan mahrum bırakan bir başka sebep de, varisin murise iftira atmasıdır. “*Murisin ölüm cezası veya 10 yıl hapis cezası almasına sebep olacak şekilde iftira atan ve bu iftirası mahkeme tarafından ispat edilen varis mirastan mahrum bırakılır.*”¹²⁰

Yine Arnavutluk Miras Hukuku’nda, murisin geriye bırakacağı vasiyetnamede bir değişiklik yapmasına veya bıraktığı vasiyetnameyi iptal etmesine sebep olacak şekilde onu kandırma veya tehdit etme fiilleri de varisin mirasçılıktan mahrum duruma düşmesine sebep olarak kabul edilen diğer sebeplerdir.¹²¹

3. Din Farkı

Din farkı olan şahısların bir birine mirasçı olamayacağı bütün mezheplerin ittifakıyla kabul edilmiştir.¹²² İster kan bağılılığı isterse evlenme yoluyla olsun, ne bir Müslüman kâfire ne de bir kâfir Müslüman’a mirasçı olabilir. Hükmü dayanağı Hz. Peygamber’den nakledilen; “*Müslüman kâfire, kâfir de Müslüman’a varis olamaz.*”¹²³ ve “*iki ayrı dinden olanlar birbirlerine varis olamazlar.*”¹²⁴ hadisleridir.¹²⁵

Bu konuda İmamiyye mezhebinin görüşü ise; kâfirin Müslüman’a mirasçı olamayacağı, Müslümanın kâfire mirasçı olabileceği şeklindedir. Muaz b. Cebel ve

¹¹⁸ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 51-54; Aktan, a.g.e., s. 48-50; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7710-7718.

¹¹⁹ **Kodi Civil 1994**, mad/ 322.

¹²⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/ 322.

¹²¹ **Kodi Civil 1994**, mad/ 322; Latifi, a.g.e., s. 33.

¹²² Karaman, **Anahatlarıyla İslâm Hukuku**, s. 379.

¹²³ Buhârî, Meğazi, 46; Ebu Dâvûd Süleyman b. El-Eş’ar es-Sicistanî, **es-Sunen**, C. I-IV, Mısır, t.y, Ferâiz, 10; İbn Mâce, , Ferâiz, 6; Tirmizî, Ferâiz, 15-16. Hanbel, Müsned, C. IX, s. 50-54.

¹²⁴ Ebu Dâvûd, Ferâiz, 10; İbn Mâce, Ferâiz, 6; Tirmizî, Ferâiz, 16; Dârimî, Ferâiz, 29; Ahmed, Müsned, 178.

¹²⁵ Aktan, a.g.e., s. 50; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7718-7719.

Muaviye gibi bazı sahabiler de bu görüştedir.¹²⁶ Bunlar görüşlerini Hz. Peygamber'in: *"İslâm daima yücedir, hiçbir şey ondan daha yüce değildir."*¹²⁷ hadisine dayandırmaktadırlar.

Burada dşşmemiz gereken bir not da şudur: Hanefî, Şafî ve Hanbelî mezhepleri bu hükmü sadece Müslüman ve kâfir arasında tutarken, Malikîler bu hükmü diğer dinlere de taşımaktadır. Buna göre bir Yahudi bir Hıristiyan veya teri olmak bir Hıristiyan bir Yahudi'ye mirasçı olamaz.¹²⁸

Arnavutluk Miras Hukuku bu konuda bir düzenleme içermemektedir. Bu yüzden muris ile varis ister kâfir isterse bir dine mensup olsun, birbirine mirasçı olabilirler. Din farklılığı mirasçılık için engel olarak görülmemektedir.

Mürtet, İslâm'ı terk edip başka bir dine giren veya İslâm'ı terk ettikten sonra dinsiz kalan kimselere denir. Mürteddin hiçbir şekilde mirasçı olamayacağına dair İslâm uleması arasında ittifak vardır. İslâm'da mürteddin hükmü bunla sınırlı değildir; aynı zamanda öldürülmesine de hüküm verilmiştir. Ancak Hanefîler irtidad eden kadın ise öldürülmeyeceği görüşündedir.¹²⁹ Yine Hanefî mezhebi, mürteddin, Müslüman iken kazandığı mallarda Müslüman yakınlarının varis olabileceği, mürtet halde iken kazandığı mallarda ise olamayacağı, görüşündedir.

Malikî, Şafî ve Hanbelî mezhepleri mürteddin mirasçı olup olmayacağı konusunu kâfirin bu konudaki durumuyla paralel görmüştür. Buna göre mürtedde ne muris olunur, ne de o, bir başkasına varis olur. Mürteddin malı varislere değil beytülmale verilir Ancak mürteddin malları üzerindeki mülkiyet hakkı kaybolmaz.¹³⁰ Malları emanete alınır ve eğer tekrar İslâm'a dönerse malları geri verilir. Ancak mürtedde olarak ölürse veya öldürülürse, o zaman malları hazineye kalır.¹³¹

Arnavutluk Miras Hukuku'nda dinle ilgili bir düzenleme bulunmadığı için, mürteddin durumu ele alınmış değildir. Arnavutluk anayasasının bir dine mensup olmakla alakalı yaklaşımı, on sekizinci maddesinde şöyle dile getirilmiştir: *"1. Kanun önünde herkes eşittir. 2. Hiç kimse, cinsiyetinden, ırkından, dininden, dilinden, siyasi görüşünden,*

¹²⁶ Aktan, a.g.e., s. 50.

¹²⁷ Dârimî, Ferâiz, 29; İbn Kudame, Muvafakuddin Ebu Muhammed b. Ahmed b. Mahmud b. Kudame (v. 620/1223), **el-Muğni**, Beyrut, 1972, C. VII, s. 166.

¹²⁸ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7719-7720.

¹²⁹ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 59; Zuhaylî, a.g.e., s. 7720.

¹³⁰ Zuhaylî, a.g.e., s. 7721.

¹³¹ Aktan, a.g.e., s. 53.

din ve felsefi görüşlerinden, ekonomik şartlarından, bilgi düzeyi açısından, ait olduğu sosyal tabakadan ve sahip olduğu ebeveynlerinden dolayı aşığılanamaz."¹³²

4. Ülke Farkı

Varis ile murisin farklı idaresi olan, farklı otoriteler tarafından yönetilen, kendilerine has bir savunma gücüne sahip olan ve aralarında bağ bulunmayan iki farklı ülkede oturmaları da mirasa engel olan hususlardandır. Burada ülke farkından kastedilen şey, varis ile muristen birinin dâru'l-harpte diğerinin de dâru'l-İslâm'da yaşamasıdır. Yoksa Müslüman ülkeler her ne kadar farklı yönetimlere sahip olsalar da, farklı ülke kategorisinde görülmezler. Dolayısıyla dâru'l-İslâm olan ülkeler arasında böyle bir engel yoktur. Aralarındaki mesafe ne kadar uzun olursa olsun ne herhangi bir bağlantı bulunmasın iki farklı Müslüman ülkede yaşayan akrabaların birbirlerine mirasçı olabilir.¹³³

Arnavutluk Miras Hukukun mirasçı olabilme sebepleri arasında kan hısımlığı ve evlilikten doğan bağ yanında murisin kendisinin yaptığı mirasçı atamasını kabul ettiği için ülke farkını mirasa engel olarak görmemektedir. Ancak bazı özel durumların ortaya çıkma ihtimaline binaen bu sahada bir düzenleme getirmesinin gerekli olduğu görülmektedir. Bu durum Arnavutluk Miras Hukuku'nun, birçok konuda olduğu gibi, bu konuda da bazı eksiklikleri taşıdığını ortaya koymaktadır.

Dört meşhur engele, aşağıda yer alacak sebepler de İslâm hukukuna göre mirasa engel olan sebeplerden sayılmaktadır.

5. Toplu Halde Ölme

Aynı anda hep birlikte boğulma, yanama, yıkıntı altında kalma ve buna benzer toplu ölümlerde, ölenlerin hangisinin hangisinden daha önce öldüğü bilinmediği için, ölenler içindeki akrabalar bir birine mirasçı olmazlar. Çünkü mirasçı olmanın şartlarından biri de varisin, murisin ölümünde hayatta olmasıdır. Bu tür durumlarda bu şart yerine gelmediği için miras da geçerli olmaz. Mirasçılarının ölüm tarihinin bilinmemesi de bu hükme tabi tutulur.¹³⁴ Yani varis ile muristen hangisinin önce veya sonra öldüğü bilinmiyorsa, ölenlerin mirasçılığı gerçekleşmez. Bu görüş, Malikî ve Şafî mezhebinin

¹³² **Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë**, Botim i Qendres së Publikimeve Zyrtare, Tiran, 2009. mad/18.

¹³³ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., ss. 55-57; Zuhaylî, a.g.e., s. 7722.

¹³⁴ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., ss. 59-60; Aktan, a.g.e., ss. 46-47; Zuhaylî, a.g.e., s. 7710.

savunduğu yaklaşımdır. Hanbelîler ise böyle toplu ölüm vakalarında mirasçıların birbirine mirasçı olabileceği görüşündedir.¹³⁵

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, aynı anda ölen kimselerin miras durumu 321. maddede düzenlenmiştir. Madde şöyledir: *“İki veya ikiden fazla kişi birbirine mirasçı olmaya çağrıldığında, bu kişilerin hangisinin önce ve hangisinin sonra öldüğü tespit edilmiyorsa, onların aynı anda öldüğüne karar verilir ve hiçbirinin hakları diğerlerine geçmez.”*¹³⁶ Bu maddeden de anlaşılacağı gibi birlikte ölenler birbirine mirasçı olamazlar. Bunların mirası tek tek ele alınır ve herkesin sadece kendi mirasçıları miras taksimine davet edilir. Bu hüküm sadece hakiki ölüm ile ölenler için değil, hükmen ölü sayılanlar için de geçerlidir. Ancak kayıp olan kimse, ortaya çıktığı zaman kendi hissesini arama hakkına sahiptir.¹³⁷

6. Varisin Bilinmemesi

Dört meşhur engele eklenen ikinci engel ise, varisin bilinmemesidir. Buna şöyle bir örnek gösterebiliriz: Bir kadın kendi çocuğuyla birlikte başka bir çocuğu da emzirmeye başlarsa ve bu sırada ölse, çocuklardan hangisinin onun çocuğu olduğu da tespit edilemezse, o durumda çocuklardan hiçbiri mirasçı olamaz. Buna benzer bir diğer örnek de bir anne, biri Müslüman diğeri Katolik olmak üzere iki çocuğu aynı anda emzirirse ve bu çocuklardan hangisinin Müslüman olduğu tespit edilmiyorsa, bunlar babalarından miras alamazlar. Ancak kendi aralarında anlaşılırsa mirası ikiye bölebilirler. Çünkü bu durumda iki çocuğun da Müslüman olduklarına hüküm edilir.¹³⁸

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, bu konuyla ilgili ayrı bir düzenleme getirilmemiştir. Ancak Arnavutluk Aile Hukuku'nda yer alan, *“Çocukların karıştırılması veya değiştirilmesi gibi olaylarda, bu durum istemeden meydana gelmiş olsa dahi, mahkemeye başvurularak çocukların kimliğinin tespit edilmesi istenebilir.”*¹³⁹ Mealindeki maddeye istinaden, kimliğinden şüphe duyulan kimsenin gerçek kimliğini tespit etmek için mahkemeye başvurulabilir. Buna göre; Böyle bir durum söz konusu olduğunda mirasçıların tespit edilebilmesi için tıbbi yöntemle başvurulması mümkündür ki, bu yöneme İslâm Hukuku da karşı değildir.

¹³⁵ Aktan, a.g.e., ss. 46-47.

¹³⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/321..

¹³⁷ Biçoku, a.g.e., s. 48.

¹³⁸ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7710-7711.

¹³⁹ **Kodi i Familjes**, mad/168.

7. Peygamber Hısımlığı

Peygamber olmak da miras engel olan durumlardan biri olarak sayılır. Çünkü Rasulullah(s.a.) “*Biz peygamberler miras bırakmayız, bıraktıklarımız sadaka olur*”¹⁴⁰ diye buyurmuştur. Bu hadisine göre Peygamberlik mirasa mani bir sebep olarak belirtirken, peygamber dışında her insanın mirasçı olabileceği ve miras bırakabileceği neticesi de çıkar.¹⁴¹ Peygamberin mirastan mahrum olması ailesinin ve akrabalarının mirasçı olmasına engel teşkil etmez. Bunu Ebu Zehra bu duruma misal olabilecek bir durumu şöyle anlatır: Gayri Müslim bir aileye mensup baba ve kız İslâm’a dönerlerse ve bu kişinin oğlu gayri Müslim olarak kalsa, kızı tek evlat olarak kabul edilir ve mirasçı olurken tek evlat olarak miras payını alır. Oğlunun mirastan mahrum olması bu kızın mirasçı olmasına engel olmaz.¹⁴²

Arnavutluk Miras Hukuku’nda dini nitelik taşıyan hususlar bulunmadığı gibi Peygamberin konusunda da bir düzenleme getirilmemiştir. Bu hukuk sistemine göre kanun karşısında bütün insanlar eşit konumdadırlar.¹⁴³

8. Veledi Mûlaane ve Veledi Zina

a. Veledi Mûlaane

Bir koca, Karısının dünyaya getirdiği çocuğun, kocası kendi çocuğu olmadığını iddia ederse ve bunu ispatlayacak delili bulunmadığı durumlarda karı-koca arasında lanetleşme denilen bir çözüm yolu uygulanır. Lanetleşme uygulanmasını dayanağı Kur’ân-ı Kerim’dir. Lanetleşme neticesinde baba çocuğun nesebini inkâr edince, hâkim evlilik akdini fesheder ve böylece çocuğun nesebi baba tarafından sahih olmaktan çıkar sadece ana tarafından sabit olur. Lanetleşme yoluyla babası tarafından nesebi reddedilen kimselerin mirasçılığı sadece ana tarafından caizdir. Yani babası kesin belli olmadığından dolayı, bu çocuk babasına mirasçı olamaz.¹⁴⁴

Annesinin ona mirasçı olma konusuna gelince, diğer nesebi anne sahih olan çocuklarına olduğu ölçülerde bu çocuğa da mirasçı olur. Çünkü Kur’ân-ı Kerim’de “...Eğer ölenin çocuğu olmazsa ve ona ana babası mirasçı olursa, anaya üçte bir

¹⁴⁰ Buhârî. Ferâiz 3; Müslim, el İmam ibn Huseyn ibn Hacac ibn Muslimi’l Kuşeyriyyi Neyseburriyyi, **Sahihu’l-Müslim**, 2. b., Dâru’l s-Selam, Riyad, 2000, Cihad, 51. ; Dârimî, Kelam, 27.

¹⁴¹ Aktan, a.g.e., s. 60; Zuhaylî, a.g.e., s. 7711.

¹⁴² Ebu Zehra , a.g.e., s. 192.

¹⁴³ **Kushtetuta e Republikes se Shqiperis**, mad/18.

¹⁴⁴ Ebu Zehra, a.g.e., sS. 261-262;Aktan, a.g.e., s. 58.

*vardır.*¹⁴⁵ buyrulmaktadır. Ancak başka mirasçı olacak kimse yoksa Ebu Hanife'ye göre, annesi reddetme durumundan istifade edip mirasın tamamını alır.

Malikî ve Şafî'ye göre ise, anne bu durumdan istifade edemez ve böyle durumlarda mirasın kalanı beytülmale verilir.¹⁴⁶

Arnavutluk Miras Hukuku'nda lanetleşme konusu yer almadığı için, böyle bir durumda kalan çocuğun nesebi hukuk tarafından düzenlenmektedir. Bir çocuğun kendisinden olmadığını dair iddia eden kimse, mahkemeye başvurarak, mahkemenin incelemelerden sonra vereceği kararı beklemek zorundadır. Mahkeme çocuğun ona ait olmadığına karar verirse, bu durumda çocuk sadece anasına mirasçı olur; babasına mirasçı alamaz.¹⁴⁷

Doğan çocukların babalığın tanımakla ilgili Arnavutluk aile hukukunda *“Evlilik devam ederken doğan çocukların babası olarak, anneye evli olan şahıs kabul edilir. Evliliğin son bulmasından itibaren 300 gün içerisinde doğan çocukların nesebi, daha önce annesiyle evli olan kimseye aittir. Çocuk, annesi ikinci kez evlendikten sonra doğarsa, annesinin ilk evliliğinin sona erdirmesinde 300 gün geçmemişse dahi, çocuğun nesebi, annesinin ikinci evlilikten kocaya aittir.”*¹⁴⁸ Bu maddede çocuğun kime ait olacağına dair hüküm verilmekle birlikte, Arnavutluk aile hukukunun 184-186. Maddelerinde, babanın kendisine atfedilen çocuğu reddetme hakkına sahip olduğu söylenmektedir.

Görüldüğü gibi Arnavutluk Miras Hukuku'nda bu durumda olan çocukların, babası dışındaki diğer kişilerle olan miras ilişkisi, normal şekilde doğan yani nesebinde tartışma bulunmayan çocukların durumlarına benzemektedir.

b. Veledi Zina

Bir kadının nikâhsız dünyaya getirdiği çocuğa, veledi zina denilmektedir. Böyle bir suç işlenerek dünyaya gelen çocuğun babası bilinse dahi, gayri meşru bir ilişkiden dünyaya gelmesinden dolayı, babasına mirasçı olması engeldir. Ancak İbn Teymiyye'ye göre, baba tarafından zina mahsulü olduğunu itiraf ile birlikte, çocuğun kendisine mirasçı olabileceğini söylemektedir.¹⁴⁹

Arnavutluk Miras Hukuku'nda ise evlilik dışında doğan çocukların, evlilikten doğan çocukların sahip olduğu haklarına sahip olurlar. Nitekim Arnavutluk Miras

¹⁴⁵ Nisa, 4/11.

¹⁴⁶ Aktan, a.g.e., s. 59; Malik İbn Enes, **el-Muvatta**, Dâru-l Fikr, Beyrut, 2008, Ferâiz, 15.

¹⁴⁷ Biçoku, a.g.e., s. 69.

¹⁴⁸ **Kodi i Familjes**, mad/180.

¹⁴⁹ Ebu Zehra, a.g.e., s. 264.

Hukukun 362. Maddesinde şöyle söylememektedir: “ *Baba veya anne tarafından evlilik dışında doğan çocuklar kendisine ait oldukları dair kabul edilmişse ve evlat edilen çocuklar, evlilikten doğan çocuklarıyla eşittir.* ”¹⁵⁰

Burada söylememiz gereken başka bir husus da, eşlerinden sadece birine ait olan, evlilik dışında doğan çocukların, öbürüne mirasçı olmazlar.¹⁵¹ Görüldüğü gibi Arnavutluk hukuku zinadan doğan çocuklara miras hakkını verirken, İslâm âlimi İbn Teymiyye’ye ait olan görüşle yakınlık gösteriyor.

9. Hangi Sebepden Mirasçı Olduğunu Bilinmemesi

Mirasa engel niteliğinde olan başka bir sebep de, mirasçının hangi sebepten mirasçı olacağını bilinmemesidir. Yani kan hısımlığından mı, asabe feraiz mi, asabe mi veya zevil ehlam mı, yoksa evlilik bağından mı, ya da Mevla akdinden mi mirasçı olacağını tespit edilmesidir. Bu tespiti önemli yapan, her birinin mirasçılık hükmü farklı olmasıdır.¹⁵²

Arnavutluk Miras Hukuku, miras sebeplerin böyle bir sınıflandırmaya tabi tutmadığından dolayı, mirasçıların hangi sebepten mirasçı olduklarını bilinmemesi bir engel olarak görmemiştir. Veya daha doğrusu bu konuyla ilgili Arnavutluk Miras Hukuku’nda düzenleme bulunulmamaktadır.

II. MİRASÇILAR VE PAYLARI

İslâm Miras Hukuku’nda murise kan bağıyla hısım olan uzak akrabalar dahi mirasçı olma imkânına sahiptir. Ölene kin bağı dışında evlilik ve velayet ile de mirasçı olunur. Mirasçılar, ölenin terekesine ve intikali caiz olan haklarına, neseben veya bir sebeple halef olan kimselerdir. İslâm hukukunda devlete de bir tüzel kişi olarak mirasçı olma hakkı verilmiştir.¹⁵³

İslâm hukukunda mirasçıların mirasçı olma önceliği kitap, sünnet ve icma ile açıklanmaktadır. Murisin, teçhiz ve defin masrafları yerine getirildikten ve borçlar ödendikten sonra ve vasiyetleri yerine getirildikten sonra, terekeden kalan malı varisler arasında tespit edilen sıraya göre taksim edilir.

Arnavutluk Miras Hukuku’na göre, murise kan hısımlığından ancak 6. kuşağa kadar akrabaları mirasçı olabilirler. “*Murisin kanuni mirasçıları arasında, çocukları, çocukların çocukları, eşi, ebeveynleri, erkek ve kız kardeşleri, dede ve nine, babanın dede ve ninesi,*

¹⁵⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/362.

¹⁵¹ Biçoku, a.g.e., s. 69.

¹⁵² Zuhaylî, a.g.e., s. 7709.

¹⁵³ Aktan, a.g.e., s. 83.

murisin bakmakla yükümlü olduğu şahıslar ve altıncı kuşağa kadar diğer yakınlarıdır."¹⁵⁴
Altıncı kuşaktan sonra ise miras devlete kalır. Bunun dışında evlilik ve murisin kendisine mirasçı atanması ile de mirasçı olunabilir.

A. Ashab-ı Feraiz

Kitap sünnet ve icmayla terekeden hangi oranda pay sahibi olacağı belirlenmiş olan mirasçılara asabe-i feraiz ismi verilmektedir. Bu gruba giren mirasçılar, diğer gruplarda olan mirasçılara göre daha önceliklidir. Bunların içerisinde de öncelik sırası mevcuttur. Ancak diğer gruplardan önce mirastan hisse kazanan bunlardır.¹⁵⁵

Muayyen pay sahibi olan mirasçılar arasında koca, karı, baba, ana, kız, oğul kızı, öz kız kardeş, baba bir kız kardeş, ana bir kardeş, dede ve nenelerdir. Ölenin oğulları, oğul oğulları, erkek kardeşleri, öz veya baba bir erkek kardeş oğulları, amcalar ve amcaoğulları muayyen pay sahibi değildir. Bunlara asabe nesebiyye denir ve pay sahiplerinden kalanı alırlar.¹⁵⁶

Arnavutluk Miras Hukuku'nda asabe-i feraiz olarak kabul edilecek kişiler arasında ancak murisin çocukları ve eşi kabul edilmiştir. Bunlar, men edecek bir sebep bulunmadığı sürece, her durumda mirasa çağrılırlar.

1. Koca (Zevc)

Koca, karısına ancak sahîh bir nikâh bulunuyorsa mirasçı olabilir. Eğer sahîh bir nikâh bulunmuyorsa, ne koca karısına ne de karı, kocasına mirasçı olabilir.

Kocanın mirastan pay alması iki şekilde olur. **Birincisi**; ölen kadının çocuğu, çocuğun çocuğu ve aşağı doğru, oğlun oğulların çocukları yoksa koca terekenin ½ hissesini alır. Kurânda *"Zevcelerinin çocuğu yoksa geriye bıraktıkları malın yarısı sizindir."*¹⁵⁷
İkinci durum ise; Ölen kadının birinci durumda sözü edilen evlatlardan biri bulunuyorsa, koca mirasın ¼'ünü alabilir. Çünkü ayetin devamında; *"eğer onların çocuğu varsa size bıraktıkları maldan dörtte bir hisse vardır."*¹⁵⁸ diye buyrulmuştur.¹⁵⁹

¹⁵⁴ **Kodi Civil 1994**, mad/ 360.

¹⁵⁵ Ebu'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed Süheylî, **Kitâbü'l-Ferâiz ve Şerhu Ayati'l-Vasiyye**, thk. Muhammed İbrâhim Benâ, Câmîatu Karyunus, 1980, s. 77; Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., s. 64; Sabık, a.g.e., s. 317.

¹⁵⁶ Aktan, a.g.e., s. 86.

¹⁵⁷ Nisa, 4/12.

¹⁵⁸ Nisa, 4/12.

¹⁵⁹ Sabık, a.g.e., 319; Malik, Muvatta, Ferâiz, 2.

Koca, karısına tek mirasçı olsa bile, kendisi için tespit edilmiş paydan fazlasını alamaz. Bu konuda mezhepler arasında ittifak vardır. Aynı zamanda karı koca arasında mirasçılık hakkı, hiçbir mirasçı tarafından düşürülemez. Yani ölenin en yakın mirasçıları bile karı ve kocayı hacb edemez.¹⁶⁰

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, İslâm Miras Hukuku'nda olduğu gibi, eşlerin birbirine mirasçı olabilmeleri için aralarındaki sahîh bir evlilik akdi bulunması gerekir.¹⁶¹ Arnavutluk Miras Hukuku'nda kocanın iki hali vardır, çocuklarla birlikte bulunduğu koca çocuklarla birlikte terekeyi aralarında paylaşırlar. İkinci durumu ise, murisin çocukları olmadığı durumda ve koca ikinci veya daha sonra gelen sıralardaki mirasçılarla mirasa çağrıldığı durumdur. Bu durumda koca mirasın yarısını almaktadır.¹⁶² Kocanın mirastan alacağı pay Medeni Kanunun 361. maddesinde belirlenmiştir.

2. Karı (Zevce)

Karının ölen kocasına mirasçı olabilmesi için aralarında sahîh bir nikâh akdi bulunması gereklidir. Koca karısını ric'î talak¹⁶³ ile boşarsa ve bu sırada koca ölürse karısı yine mirasçı olur. Ancak bâin talak¹⁶⁴ ile boşanmışlarsa, kadın iddet beklerken kocası ölse dahi, kocasına mirasçı olamaz. Bu durum kocası ölüm hastalığındayken karısını boşamak isterse değişmektedir. Böyle bir şey söz konusu olduğu zaman boşamanın, kocanın karısını mirastan mahrum bırakmak niyetiyle yaptığına hükmedilir ve bâin talaka rağmen kadın iddet beklediği sırada kocası ölürse, kocasına mirasçı olur. Fakat bu boşamayı kadın istemişse, o zaman mirastan mahrum kalması gerekir.¹⁶⁵

Kadının da koca gibi mirastan iki hali vardır. **Birincisi**; ölen kocasının çocukları, çocukların çocukları ve aşağı doğru çocukları bulunmuyorsa, kadın terekenin ¼ hissesini alır. Çünkü Allah Kur'ânda; *"Eğer çocuğunuz yoksa bıraktığınız maldan zevcelerinize dörtte bir vardır."*¹⁶⁶ buyrulmuştur. **İkinci hal** ise; ölen kocasının yukarıda sözü edilen

¹⁶⁰ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., sS. 66-69; Aktan, a.g.e., ss. 86-87; Zuhaylî, a.g.e., s. 7769

¹⁶¹ Biçoku, a.g.e., s. 71.

¹⁶² **Kodi Civil 1994**, mad/361.

¹⁶³ Talak-ı Ric'i, karıyla cinsel temastan sonra vuku bulan, sarahaten veya işareten üç sayısı veya bir bedel içermeyen, bain talaka delalet eden bir vasıf ile nitelenmeyen ve bir şeye teşbih edilmiş bulunmayan talaktır. Bu talaka yeni bir nikâh icra olunmadan zevciyetin, iadesi mümkündür. Bkz; Mehmet Erdoğan, **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, 2. b., Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005, s. 542.

¹⁶⁴ Talak-ı Bain, karıyla cinsel temastan vuku bulan, sarahaten veya işareten üç sayısı veya bir bedel içeren ayrılığa delalet eder bir vasıf ile nitelenen ve bir şeye teşbih edilmiş bulunan talaktır. Bain talak, evliliği derhal sona erdirir. Bkz. Erdoğan, a.g.e., s. 542.

¹⁶⁵ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e.,ss. 66-69; Aktan, a.g.e., s. 90; Zuhaylî, a.g.e., s. 7739.

¹⁶⁶ Nisa, 4/12.

mirasçılardan biri dahi bulunsa, kadın terekenin 1/8'ini almaktadır. Zira Kur'ânda “Eğer çocuğunuz varsa, zevcelerinize terekenin sekizde biri vardır.”¹⁶⁷ buyurmaktadır.¹⁶⁸

Görüldüğü gibi karı ve kocanın payları arasındaki fark göze çarpmaktadır. Ancak bu payların kadın ve erkeğin sorumluklarının dağılımından kaynaklandığını söylemek mümkündür. Kadının erkeğin hissesinin yarısını almasının sebebi erkeğin, eşinin nafakasını¹⁶⁹ ve mehrini¹⁷⁰ ödemekle yükümlü olmasıdır. İslâm hukukunda kadın ekonomik olarak sorumlu tutulmamıştır. Kadın mirastan alacağı hissesi sadece kendi ihtiyaçları için harcayabilir.

Arnavutluk Hukukunda erkek ve kadın eşit tutulmuştur. Bu yüzden de miras konusunda da payları eşit verilmiştir. Kadının mirastan hissesi murisin çocuklarıyla olduğu durumda, terekeyi çocuklarıyla aralarında paylaşırlar. Başka mirasçılarla birlikte olduğunda mirasın yarısını kazanır. Tek mirasçı olduğu durumlarda ise terekenin bütünü alır.¹⁷¹

3. Baba (Eb)

İslâm hukukunda hiçbir durumda mirastan mahrum bırakılmayacak kişilerin arasında baba da yer almaktadır. Baba, ölenin her halükarda mirasçısı olur.

Babanın mirasçılığında üç hal bulunur. **Birincisi**; ölenin oğlu, oğlunun oğulları ve aşağı doğru bir çocuk bulunuyorsa, baba mirastan 1/6'sını almaktadır. Bu durum Kur'ân-ı Kerimde “Ölenin ana babası için, eğer çocuğu varsa her birine terekesinden altıda bir vardır.”¹⁷² ayetiyle açıklanmaktadır. Fakat burada çocukla kast edilen erkek çocuklardır. Eğer erkek çocuğu bulunmuyorsa baba payından fazla olarak terekenin kalanını da alır. Babanın **ikinci durumu** ise; ölenin sadece kız çocuklarıyla birlikte bulunduğu ve ölene daha yakın bir asabesi bulunmadığı durumdur. Bu durumda baba terekenin 1/6'ini ve asabe olarak terekenin kalanını alır. **Üçüncü hali** ise; ölenin ne kız çocuğu ne de erkek çocukları varsa, baba muayyen pay sahipleri paylarını aldıktan sonra terekenin kalanını alır. Eğer ölenin tek mirasçısı sadece baba ise o zaman babası asabelik sıfatıyla terekenin tamamını

¹⁶⁷ Nisa, 4/12.

¹⁶⁸ Aktan, a.g.e., ss. 90-91; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7773-7774.

¹⁶⁹ Nafaka, beslenme, giyim kuşam ve barınma ihtiyaçları ile bunlara tabi olan şeylerden ibarettir. Zaruret içinde bulunan kimseye nakdi ve istisnai hallerde aynı olmak üzere yapılan yardımdır. Bkz. Erdoğan, a.g.e., s. 443.

¹⁷⁰ Mehr, nikâh bedeli, ağırlık, kalın; nikâh akdi ile hak kazandığı mal anlamına gelmektedir. Bkz. Erdoğan, a. g. e., s. 356.

¹⁷¹ **Kodî Civil 1994**, mad/361.

¹⁷² Nisa, 4/11.

alır. Ayeti kerimede; “Ölenin çocuğu yoksa ve ölene yalnız ana ve babası mirasçı oluyorsa anasına mirasın üçte biri vardır.”¹⁷³ buyrulmuştur. Bu ayette görüldüğü gibi, annenin miras payı açıklanırken babanın payı verilmemiştir. Bu da gösteriyor ki, babanın payı bu durumda asabe olarak terekenin kalanıdır.¹⁷⁴

Arnavutluk Miras Hukuku’nda İslâm Miras Hukuku’nun tersine, baba her durumda mirasçı olamamaktadır. Murisin çocuklarıyla birlikte bulunduğu durumlarda baba mirastan hacb olunur. Arnavutluk Miras Hukuku’na göre baba miras taksiminde ikinci sırada yer almaktadır. Babanın mirasçılığında dört durumu bulunuyor. Birincisi, murisin çocuklarıyla birlikte mirasçı olduğu durumda mirastan hacb olması. İkinci durumu ise, murisin çocukları olmadığı, sadece murisin eşiyle, annesi ve murisin bakmakla yükümlü olduğu engelli kimselerle birlikte mirasçı olduğu durumdur. Bu durumda baba, murisin annesiyle ve murisin bakmakla mükellef olduğu diğer engellilerle, terekeyi aralarında paylaşırlar. Çünkü daha önce de söylediğimiz gibi murisin eşi murisin çocukları bulunmadığı her durumda mirasın yarısını alır. Babanın mirasta üçüncü durumu ise murisin annesiyle bulunduğu durumdur. Bu durumda murisin ebeveynleri terekeyi aralarında bölüşürler. Babanın dördüncü durumu ise, murisin birinci sıradan mirasçı bulunmadığı ve ikinci sırada sadece babası bulunduğu durumdur. Bu durumda baba, murisin tek mirasçısı olarak mirasın tamamını kazanır. Çünkü Arnavutluk Miras Hukuku’na göre murisin eşini ve murisin bakmakla yükümlü olduğu engelliler dışında, mirasta, önceki sırada yer alan kimse sonraki sırada yer alan şahısları mirastan hacb eder.

Murisin anne ve babası mirasa ikinci sırada çağrıldığına dair, medeni kanunun 363. maddesinde açıklanmıştır. Bunlarla birlikte, aynı sırada murisin bakmakla yükümlü olduğu engellilerin de çağrılacağı açık bir ifadeyle söyleniyor.¹⁷⁵ İşte bu yüzden, Arnavutluk Miras Hukuku’nda, bir önceki sırada bulunan mirasçı sonra gelen mirasçıları mirastan düşürür, prensibine göre ana baba murisin çocuklarıyla bulunduğu mirastan pay alamamaktadırlar. Bu da Arnavutluk Miras Hukuku’nda büyük bir eksikliğin olduğunu ortaya çıkartıyor.

---

¹⁷³ Nisa, 4/11.

¹⁷⁴ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., ss. 70-72; Aktan , a.g.e., s. 95; Zuhaylî, a.g.e., s. 7754.

¹⁷⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/363.

4. Anne (Umm)

İslâm Miras Hukuku'nda anne de baba gibi hiçbir zaman mirasçılıktan mahrum bırakılmayan farz sahipleri arasında yer almaktadır. Anne mirasçılıkta üç şekilde pay almaktadır. **Birincisi**; murisin kız veya erkek çocuğu, çocukların çocukları veya aşağı doğru bir evlad bulunuyorsa, ana mirastan 1/6 pay sahibi olmaktadır. Bu durum Kur'ân-ı Kerim'de "*Öğlenin eğer çocuğu varsa terekeden ana ve babasının her birine altıda bir vardır*"¹⁷⁶ diye açıklanmıştır. Yine murisin kardeşleri varsa anne mirastan 1/6 hissesine sahip olur. Zira Kurân'da "*Ölenin kardeşleri varsa annenin hissesi altıda birdir*"¹⁷⁷ buyrulmuştur. burada eklenmesi gereken husus, kardeşlerin kendilerinde bulunan bir kusurdan dolayı, mirastan mahrum kalmışlarsa, onların varlığı annenin payını etkilemezler. **İkinci hali** ise; ölenin çocuğu, çocukların çocukları ve aşağı doğru çocuklar bulunmuyorsa, ölenin de birden fazla kardeşi bulunmuyorsa, bu durumda ana terekeden 1/3 pay sahibi olur. Çünkü Kurân'da "*Ölenin çocuğu yoksa ve ölene ana ve babası mirasçı oluyorsa anaya üçte bir vardır*"¹⁷⁸ buyrulmuştur. **Üçüncü hali** ise; ölenin annesi kocası, karısıyla ve babasıyla birlikte mirasçı oluyorsa, ana bu durumda kocası veya karısı miras paylarını aldıktan sonra kalan terekenin 1/3'ünü alır. Burada dikkat edilmesi husus, annesi kendi payını terekenin tamamından değil, karısı veya kocası payını aldıktan sonra almasıdır. Yoksa erkek kadının iki mislini alır, genel prensibine ters düşer.¹⁷⁹

Arnavut Miras Hukukunda murisin annesinin mirasçılığı, murisin mirasçılığıyla aynıdır. Çünkü daha önce de söylendiği gibi, erkek ve kadın arasında ayırım yapılmamaktadır. Arnavutluk Miras Hukuku'nda babanın mahfuz hissesi olmadığı gibi murisin annesine de mahfuz hisse ayrılmamıştır. Yani murisin annesi, murisin babası gibi, mirastan her durumda pay almamaktadır. Bu da Arnavutluk hukukun tekrar düzenlemelere tabi tutulması gerektiğini bir göstergesidir.

Annenin mirasta dört hali bulunuyor. Birincisi; murisin eşi ve çocuklarıyla bulunduğu durum, ki bu durumda murisin çocuklarından dolayı mirastan düşüyor. İkincisi, murisin eşiyle mirasçı olduğu durumdur. Anne bu durumda eşi mirasın yarısını aldıktan sonra kalanı alır. Annenin üçüncü durum ise, murisin eşi ve ikinci sıradan diğer mirasçılarla mirasa çağrıldığı durumdur. Bu durumda eşi terekenin yarısını aldıktan sonra,

¹⁷⁶ Nisa, 4/11.

¹⁷⁷ Nisa, 4/11.

¹⁷⁸ Nisa, 4/11.

¹⁷⁹ Aktan, a.g.e., ss. 98-99; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7787-7789.

anne diğer mirasçlarıyla terekenin kalanını aralarında paylaşırlar. Dördüncü durum ise murisin birinci sırada varisin bulunmaması ve ikinci sıranın mirasçılardan sadece annesi bulunduğu durumdur. Anne bu durumda murisin tek varisi olarak mirasın tamamını alır.¹⁸⁰

5. Kız (Bint)

Ölenin kızı, kan hısımlığından dolayı muayyen pay sahibi mirasçılar arasından yer almaktadır. Aynı zamanda ölenin kızı hiçbir mirasçı tarafından mirasçılıktan düşürülemez.

Murisin kızlarının mirastan üç hali vardır. **Birincisi**; murisin oğlu bulunmazsa ve kızı tek mirasçısı olursa, kızının payı $\frac{1}{2}$ olur. Zira Kur'ân-ı Kerim'de “*Eğer kız evlad tek ise ona mirasın yarısı vardır.*”¹⁸¹ buyrulmuştur. **İkinci hali** ise; murisin erkek çocuğu yoksa ve kızların sayısı birden fazla olursa, kızlar terekenin $\frac{2}{3}$ 'ünü müşterek alırlar. Zira Kur'ân-ı Kerim'de “*Eğer çocukların hepsi kız olmak üzere ikiden fazla iseler, onlara ölenin bıraktığı malın üçte ikisi vardır.*”¹⁸² buyrulmuştur. Burada ikiden fazla kızın olması durumunda söylenmektedir. Ancak bunu gösteren Hz. Peygamberin Uhud şehidi Sa'd İbnu'r Rebi'nin iki kızına mirasın $\frac{2}{3}$ 'ünü ikisini verdiği gösteren hadis bunu desteklemektedir¹⁸³. Kızların **üçüncü hali** ise; murisin kızları bir erkek çocuğuyla birlikte bulunuyorlarsa, mirasa müşterek mirasçı olarak paylarını alırlar. Ancak bu konuda kızların muayyen payı söz konusu değildir, çünkü oğulla birlikte asabe olarak mirastan muayyen pay sahipleri paylarını aldıktan sonra kalanı erkeklerin hisseleri kızların hisselerinin iki misli olmak üzere aralarında paylaşırlar.¹⁸⁴ Bunun delili Kur'ân-ı Kerim'teki: “*Allah evlatlarınızın mirastaki durumu hakkında size şöyle emrediyor: çocuklardan erkek evlada iki kız payı vardır.*”¹⁸⁵ ayetidir.

Arnavutluk Miras Hukuku'na gelince, murisin kızı mirasa birinci sırada çağırır. Bu yüzden kız her durumda mirasçı olur. Murisin kızı mirasa birinci sıradakilerle mirasçı olur ve birinci sırada yer alan fertlerle, terekeyi eşit miktarda paylaşır.¹⁸⁶ Ancak birinci sıranın tek varisi ise terekenin bütünü alır. Burada söylememiz gereken husus, murisin kızı birinci sıradan tek mirasçı olsa dahi ve murisin ölen başka bir çocuğunun çocukları bulunuyorsa, terekeyi onlarla birlikte aralarında paylaşmaları gerek. Ancak bu durumda

¹⁸⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/ 361, 363.

¹⁸¹ Nisa, 4/11.

¹⁸² Nisa, 4/11.

¹⁸³ Buhârî, Ferâiz, 1; Müslim, Ferâiz, 5, 7.

¹⁸⁴ Aktan, a.g.e., ss.105-106; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7774-7775.

¹⁸⁵ Nisa, 4/11.

¹⁸⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/361.

muristen önce ölen çocuğun çocukları anne veya babalarının payını aralarında bölüşürler. Yani ölenin çocuklarıyla eşit hisse almamaktadırlar. “*Murisin çocuklarından biri muristen önce ölmüş, mirastan mahrum bırakacak bir işlem yapmışsa veya mirastan vazgeçmişse, mirasa onun çocukları çağrılır. Bunlarda yukarıda saydığımız sebeplerden dolayı mirastan mahrum olmuşlarsa, mirasa, sınır koymaksızın, bunların fürûu (çocukları veya torunları) çağrılır.*”¹⁸⁷

6. Oğul Kızı (Bintü'l İbn)

Oğul kızı, murisin birinci derecede fürûu olmadığı durumlarda, yani ölenin kız veya erkek çocuğu olmadığı durumlarda kız çocuğun yerine kabul edilir. Oğulun kızı, eğer murisin sadece bir kızıyla birlikte bulunuyorsa mirasçı olabilir. Ancak birden fazla kızıyla veya murisin oğlu ile birlikte bulunuyorsa, mirasçı olamaz.

Oğulun kızının mirastan üç hali vardır. **Birinci hali**; murisin kızı veya oğlu bulunmadığı takdirde oğul kızı, kız evlat olarak kabul edilir ve onun gibi mirasçı olmaktadır. Dolayısıyla oğul kızı bu durumda terekenin 1/2'sini almaktadır. Çünkü daha önce kızın durumunu açıklarken, murisin kızı eğer tek mirasçı olduğunda, terekenin ikide birini alıyordu. **İkinci hali**; murisin hiç evladı bulunmadığında oğul kızları birden fazla iseler, terekenin 2/3'ünü müşterek olarak alırlar. Bu durum da oğul kızları, kız evlat muamelesine tabi tutulduğundan dolayı böyle bir pay sahibi olurlar. Zira kız evlatların birden fazla olduğu durumda terekenin üçte ikisini aldıklarını Kur'ân-ı Kerim'de açıklanmıştı. **Üçüncü hali**; ölenin sadece bir kızı bulunuyorsa, oğul kızları terekenin 1/6'ini alırlar. Çünkü bu durumda murisin kızı terekenin 1/2 alır ve 2/3'ünü tamamlamak için oğul kızlarının altıda bir almaları gerekir. Ayrıca Hz. Peygamber böyle bir olay gerçekleştirdiğinde, murisin kızına terekenin 1/2'sini vermiş, oğul kızına 1/6'sını vermiş ve kalanının kız kardeşine vermiştir.¹⁸⁸ **Dördüncü hali**; oğul kızı, murisin birden fazla kızıyla birlikte bulunuyorsa, bu durumda mirastan düşer. Çünkü kızların birden fazla olması, terekenin 2/3'ünü almaları anlamına geliyor, böylece oğul kızlarına bir şey kalmıyor. Yani murisin birden fazla kızı varsa, oğul kızlarını hacp eder, mirasçılıktan düşürür. **Beşinci hali**; murisin birden fazla kızları, varsa ve oğul kızlarının yanında oğul oğulları da varsa, oğul kızları oğul oğullarıyla birlikte asabe olarak terekeden pay alırlar. Ancak burada dikkat edilmesi gereken husus, oğul kızların ya kendi derecesinden olan oğul oğullarıyla

¹⁸⁷ **Kodî Civil 1994**, mad/361.

¹⁸⁸ Buhârî, Ferâiz, 8,12. Tirmizî, Ferâiz, 4.

bulunması veya onlardan daha uzak bir derecede olan oğul oğullarıyla bulunması gerekir, aksi takdirde mirasçılıktan hacb olunurlar. **Altıncı hali**; mirasçılarının arasında murisin oğul varsa, oğul kızı mirastan düşer. Aynı şekilde, ölenin kendisine daha yakın olan oğul oğulları varsa, kendisine daha uzak oğul oğul kızları mirasçı olamaz.¹⁸⁹ Bu durumda oğul kızları mirasçılıktan hacb edilir.

Arnavutluk Miras Hukuku'nda oğul kızı mirasa ancak babası ölmüş veya mirastan mahrum bırakan bir sebepten dolayı, mirastan düştüğü durumlarda, mirasa çağrılır. Arnavutluk hukukunda ister oğul kızı ister oğul oğul, ister kızın kızı, ister kızın oğul olsun mirasçılığı aynıdır. Yani, ancak ebeveyni mirastan düşürülmüşse mirasa çağrılırlar. Çocukların çocukları mirastan ancak kendi babasına veya annesine düşeceği payı aralarında bölüşürler. *“Murisin çocuklarından biri muristen önce ölmüş, mirastan mahrum bırakacak bir işlem yapmışsa veya mirastan vazgeçmişse, mirasa onun çocukları çağrılır. Bunlarda yukarıda saydığımız sebeplerden dolayı mirastan mahrum olmuşlarsa, mirasa, sınır koymaksızın, bunların fûruû çağrılır. Bu durumda mirasçı olmayacak ebeveynin payı, eşit olarak onun çocukları arasında bölüşür.”*¹⁹⁰ Maddede açıklandığı gibi Arnavutluk Miras Hukuku'nda, murisin çocukları, murisin ölmüş olan çocuklarını hacb edemez. Aynı şekilde ebeveyni mirastan mahrum kalsa dahi, çocuklarına mirasla ilgili bir engel getirmiyor.

7. Öz Kız Kardeş

Ana baba bir olan kız kardeşler, öz kız kardeş olarak ifade edilir. Öz kardeşlerin, mirasçı olabilmeler için, murisin oğul aşağı doğru oğul oğulları, baba ve dedeleri bulunmaması gerekmektedir.¹⁹¹ Bunların mirasçılıktan beş hali vardır. **Birinci hali**; murisin çocukları, oğul oğulları, aşağı doğru oğul oğulları, babası, babasının babası ve yukarı doğru babanın dedeleri bulunmuyorsa, öz kız kardeş mirasın ½'sini almaktadır. Bu durum Kur'ân-ı Kerim'de *“Eğer bir kimse ölür de çocuğu bulunmazsa ve geride tek kız kardeşi kalırsa terekenin yarısı onundur.”*¹⁹² diye buyrulmuştur. **İkinci hali**; birinci halinde saydığımız mirasçılardan hiçbiri bulunmuyorsa ve birden fazla kız kardeşi varsa, bu durumda terekenin 2/3'ünü aralarında paylaşırlar. Çünkü ayetin devamında *“Ölenin iki*

¹⁸⁹ Aktan, a.g.e., ss. 111-113; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7776-7777.

¹⁹⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/361.

¹⁹¹ Malik, **Muvatta**, Ferâiz, 5.

¹⁹² Nisa, 4/176.

veya daha çok kız kardeşi varsa onlara terekenin üçte ikisi vardır.”¹⁹³ buyrulmuştur. **Üçüncü hali**; yine ilk durumda saydığımız mirasçılar bulunmazsa ve öz kız kardeş öz erkek kardeşe birlikte mirasçı oluyorsa, muayyen pay sahipleri kendi paylarını aldıktan sonra, asabe olarak kalanı alırlar. Tabi ki bu durumda öz kız kardeş öz erkek kardeşin yarısını alacaktır. Bu durum da ayetle sabittir. “Eğer kız ve erkek kardeşler olarak bulunurlarsa erkek için iki kız payı kadar vardır.”¹⁹⁴ buyrulmuştur. **Dördüncü hali**; Murisin çocukların arasında sadece kız çocukları veya oğul kızları bulunuyorsa, bu durumda öz kız kardeşler asabelik sıfatıyla mirasçı olurlar. Öz kız kardeşlerin bu durumu sünnetle sabit olunmuştur. Hz. Peygamberin kız, oğul kızı ve kız kardeşten ibaret olan mirasçılarının paylarını tespit ederken kıza yarım hisse, oğul kızına altıda bir ve kız kardeşine kalanını vermiştir.¹⁹⁵ diye rivayet edilmiştir.¹⁹⁶ **Beşinci hali**; ilk halinde saydığımız mirasçılardan biri bulunduğu takdirde, öz kız kardeş mirastan düşer. Yani ölenin oğlu, oğul oğulları ve babası, babanın babası ve babanın dedeleri bulunursa kız kardeşi mirastan pay alamaz.¹⁹⁷

Arnavutluk Miras Hukuku’nda murisin kardeşleri üçüncü sıradan mirasçı olmaktadır. Yani murisin çocukları, baba ve annesi bulunmadığı durumda mirasa çağrılırlar. “Üçüncü sırada, murisin bakmakla yükümlü olduğu engelliler, dede ve nine, erkek ve kız kardeşleri, bir de erkek ve kız kardeşlerinden birisi daha önce ölmüş bulunuyorsa onun fûruû mirasa çağrılır.”¹⁹⁸ Yukarda da belirttiğimiz gibi, Arnavutluk Miras Hukuku’nda cinsiyet farkı yoktur. Bu yüzden öz kız kardeşlerin mirasçılığı, öz erkek kardeşlerin mirasçılığıyla aynıdır.

Arnavutluk Miras Hukuku’na göre kardeşlerin mirasçılıkta dört hali vardır. Birincisi tek mirasçı olarak, mirasın tamamını alırlar. İkincisi, birden fazla oldukları durumlarda, müşterek mirasçı olarak terekeyi aralarında bölüşürler. Üçüncü durumu ise, murisin eşiyle mirasçı oldukları durumdur. Bu durumda erkek ve kız kardeşler mirasın ancak yarısını aralarında paylaşırlar. Kardeşlerin dördüncü durumu ise, murisin çocuklarıyla veya ebeveynleriyle birlikte mirasçı oldukları durumdur. Bu durumda kardeşler mirastan hacb olunurlar.

---

¹⁹³ Nisa, 4/176.

¹⁹⁴ Nisa, 4/176.

¹⁹⁵ Buhârî, Ferâiz, 8, 12; Tirmizî, Ferâiz, 4; İbn Mâce, Ferâiz, 2.

¹⁹⁶ Aktan, a.g.e., ss.133-134; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7781-7784.

¹⁹⁷ Aktan, a.g.e., s. 135.

¹⁹⁸ **Kodî Civil 1994**, mad/364.

8. Baba Bir Kız Kardeş

İslâm Miras Hukuku'nda baba bir kız kardeşin, öz kız kardeşten az da olsa bazı farkları vardır.¹⁹⁹ Baba bir kız kardeşlerin mirasçılıkta yedi hali vardır. **Birinci hali**; ölenin çocukları, oğul çocukları, babası veya dedesi, öz kardeşleri bulunmazsa, baba bir kız kardeşine terekenin ½'si vardır. Zira Kur'ân-ı Kerim'de; “ *Eğer bir kimse ölür ve çocuğu bulunmazsa ve geride tek kız kardeşi olursa terekenin yarısı onundur.*”²⁰⁰ diye buyrulmuştur. **İkinci hali**; birinci halinde saydığımız mirasçılardan hiç biri yoksa ve baba bir kız kardeşler birden fazla iseler, terekenin 2/3'ünü aralarında paylaşırlar. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de, “ *Ölenin iki ve daha çok kız kardeşi varsa, bunlara terekenin üçte biri vardır.*”²⁰¹ buyrulmuştur. **Üçüncü hali**; mirasçılardan sadece tek bir öz kardeş bulunuyorsa, baba bir kız kardeşe mirastan 1/6 düşmektedir. Baba bir kız kardeşlerin sayısı ne olursa olsun, bu durumda onlar kendi aralarında terekenin 1/6'sını paylaşırlar. Çünkü bu durumda öz kız kardeş terekenin ½'sini alır ve 2/3'ünü tamamlamak için sadece 1/6 kalır. **Dördüncü hali**; öz kız kardeşin sayısı birden fazla olduğu durumda baba bir kız kardeş mirastan düşer. Zira öz kız kardeşler birden fazla olduğu durumda, onlar için terekeden olan 2/3'ünü tamamını alırlar, böylece baba bir kız kardeşlere bir şey düşmez. **Beşinci hali**; ölenin ister bir öz kız kardeş ister birden fazla olsunlar, bir öz erkek baba bir kız kardeşi baba bir erkek kardeşi birlikte ise, asabe olarak, kızlar erkeklerin hissesinin yarısını almak üzere terekenin kalanını aralarında paylaşırlar. Zira Kur'ân-ı Kerim'de; “*Eğer kız ve erkek kardeşler olarak bulunurlarsa erkek için iki kız payı kadar vardır.*”²⁰² buyrulmuştur. Bu konuda mezhep imamaları arasında ittifak vardır.²⁰³ **Altıncı hali**; ölenin kızıyla veya oğul kızıyla beraber bulunduğu zaman, baba bir kız kardeşler, öz kız kardeş gibi asabe olarak mirastan pay alırlar. Bu durum öz kız kardeşin böyle bir durumda asabe olarak pay aldığı gösteren ve Abdullah bin Mes'ud'tan rivayet edilen hadise bina edilmiştir.²⁰⁴ **Yedinci hali**; Murisin oğlu, oğul oğulları, babası, dedesi, dedelerin babaları ve öz erkek kardeşi bulunuyorsa, baba bir kız kardeş mirastan düşer. Aynı şekilde baba bir kız kardeş ölenin kızı, ölenin oğul kızı ve öz kız kardeşler birlikte bulunuyorsa, mirastan düşer.

¹⁹⁹ Malik, **Muvatta**, Ferâiz, 6.

²⁰⁰ Nisa, 4/176.

²⁰¹ Nisa, 4/176.

²⁰² Nisa, 4/176.

²⁰³ Aktan, a.g.e., ss. 143-144.

²⁰⁴ Aktan, a.g.e., s. 144.

Çünkü bu durumda öz kız kardeş asabe olarak mirastan paylarını alır ve hem baba bir kız kardeşleri hem de baba bir erkek kardeşleri mirastan düşürür.²⁰⁵

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, baba bir kardeşler öz kardeşlerle aynı sırada mirasa çağrılırlar.²⁰⁶ “Üçüncü sırada, murisin bakmakla yükümlü olduğu engelliler, dede ve nine, erkek ve kız kardeşleri, bir de erkek ve kız kardeşlerinden birisi daha önce ölmüş bulunuyorsa onun fîruû mirasa çağrılır. Yukarda sayılanlar, baba bir ve ana bir kardeşler arasında ayırım yapılmaksızın, eşit paylarda mirasçı olurlar.”²⁰⁷ Bu maddede görüldüğü gibi, baba bir kardeşlerin mirastaki hali, öz kardeşlerin halleri gibidir.

Yukarda verilen bilgilerde görüldüğü gibi, baba bir kız kardeşlerin İslâm Miras Hukuku'na göre mirasçılığı baba bir erkek kardeşlerden farklı iken, Arnavutluk Miras Hukuku'nda eşit tutulmuştur. Aynı şekilde İslâm Miras Hukuku'nda ana bir kız kardeşlerin, öz kız kardeşlerden az de olsa farklı olurken, Arnavutluk Miras Hukuku'nda bunlar arasındaki fark kaldırılmıştır. İki hukuku bu noktada ayıran başka bir husus da, Arnavutluk hukukunun prensiplerine göre öz erkek kardeş ana bir kız kardeşi habb etmezken, İslâm hukukunun prensiplerine göre öz erkek kardeş ana bir kız kardeşi habb eder.

9. Ana Bir Kardeşler

Ana bir kardeşlerin mirasçı olduğu dair Kur'ân-ı Kerim'de: “Eğer bir erkek veya bir kadın “kelale”²⁰⁸ olarak kendisine mirasçı olunuyorsa ve onun bir erkek veya bir kız kardeşi bulunuyorsa, (bu kardeşlerin) her birine altıda bir vardır. Eğer birden çok iseler, kız ve erkek üçte bir hissede ortaktırlar.”²⁰⁹ ayetiyle belirlenmiştir. Ana bir kız kardeşlerin mirastan pay alma halleri üç olarak tespit edilmiştir. **Birinci hali**; murisin ana bir erkek veya kız kardeşi tek mirasçı olarak bulunuyorsa ve öleni babası, dedesi, babanın dedesi, oğlu, oğul oğulları ve aşağı doğru oğul oğulların çocukları bulunmuyorsa, terekenin 1/6'ünü alır. Zira Kur'ân-ı Kerim'de yukarda verdiğimiz (Nisa,12) ayette bu durum belirlemektedir. **İkinci hali**; birinci halinde saydığımız mirasçılardan hiç biri bulunmazsa ve ana bir kardeşler birden fazla iseler, terekenin 1/3'ünü alırlar. Zira Kur'ân-ı Kerim'de “

²⁰⁵ Aktan, a.g.e., s. 144.

²⁰⁶ Biçoku, a.g.e., s. 73.

²⁰⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/364.

²⁰⁸ Kelale; Baba ve oğul dışında olan akrabalarıdır. Bkz. Erdoğan, a.g.e., s. 303.

²⁰⁹ Nisa, 4/12.

Eğer birden daha çok iseler kız ve erkek üçte birde ortaktırlar.”²¹⁰ buyrulmuştur²¹¹. Burada ortak olmalarının sebebi; murisiyle bağlantı, baba tarafından değil asabe sıfatı bulunmayan ana tarafında mirasçı olmalarıdır. **Üçüncü hali**; ilk halinde saydığımız mirasçılardan biriyle birlikte bulundu durumda, ana bir kardeşler mirastan düşerler.²¹² Çünkü ister ölenin babası, ister dedesi, ister babanın dedesi, ister çocukları, ister oğul çocukları ve aşağı doğru, oğul oğulların çocukları, ana bir kardeşleri mirastan iskat ederler.

Arnavutluk Miras Hukuku’nda, öz kardeşlerin mirastaki durumu ne ise, baba bir kardeşlerin ve ana bir kardeşlerin durumu da o dur.²¹³ Arnavutluk Medeni Kanununun 364. maddesinde geçen *“baba bir ve ana bir kardeşlerin arasında ayırım yapmaksızın, eşit paylarda mirasçı olurlar.”*²¹⁴ ifadesinde anlaşıldığı gibi, kardeşlerin arasında ister öz kardeşle, ister baba bir kardeşler ve ister ana bir kardeşler olsun, mirasa eşit şartlarda mirasçı olurlar.

10. Dede

Miras Hukukunda dede terimi sadece sahih dedeler için kullanılır. Sahih dedeler, aralarında kadın girmeyen dedelerdir, mesela babanın babası, babanın babasının babası gibi dedeler sahih dede olarak kabul edilir. Çünkü kişi babasına veya babasının babasına nispet edilir. Dolayısıyla aralarına kadın girerse, kişi ile dede arasında nispet kesilir. Bu bakımından babanın yerine mirasçı olacak dede ile muris arasında kadın girmesi gerekir.²¹⁵ Murisin babası varsa dede mirastan pay almaz. Ancak babası yoksa dedenin baba yerine mirasçı olacağına icma vardır.

Dedeyi babadan ayıran iki hali vardır. Birincisi: karı-ana-baba veya koca-ana-baba bu iki üçlüden biri mirasçı olarak bulunduğu zaman ana; karı veya koca kendi hissesini aldıktan sonra kalanın üçte birini alır. Ancak baba yerinde dede olduğu zaman, ana, eşten kalanın değil, mirasın tamamından üçte bir alıyor. Böylece ana, dede ile birlikte bulunduğu durumda, babayla bulunduğundan daha fazla almış oluyor ve bu konuda ittifak vardır. İkinci ayrımı ise: dede, ölünün öz kardeşlerini hacb edip edemeyeceği konusudur. Bu konuda Hanefî ve Zâhirî mezhebi, dedenin de baba gibi, murisin öz kardeşlerini mirastan düşüreceğine hükmetmişlerdir. Bu görüşte, Şâfiîlerden Müzenî ve İbn Süreyc ve

²¹⁰ Nisa, 4/12.

²¹¹ Aktan, a.g.e., s. 151.

²¹² Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e., ss. 79-81; Aktan, a.g.e., s. 152.

²¹³ Biçoku, a.g.e., s. 73.

²¹⁴ **Kodî Civil 1994**, mad/364.

²¹⁵ Aktan, a.g.e., s. 156; Zuhaylî, a.g.e., s. 7756.

Mâlikîlerden İbn Rüşd katılmaktadır.²¹⁶ Dedenin mirastan düşürme hali ise, mirasçılar arasında murisin babası bulunduğu zaman, dede mirastan düşer.

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre dede, murisin kardeşleriyle birlikte, mirasa üçüncü sırada çağrılıyor.²¹⁷ İslâm Hukukunun tersine Arnavutluk Miras Hukuku'nda, baba ve anne tarafından gelen dedeler mirastan eşit pay alırlar.²¹⁸ Ancak dedeleri hacb etme konusunda Arnavutluk Miras Hukuku ve İslâm Miras Hukuku arasında bir uyumluk söz konusu olsa da, İslâm Miras Hukuku'nda dedeyi sadece murisin babası hacb ederken, Arnavutluk Miras Hukuku'nda, murisin çocukları da dedeyi hacb etmektedir. Çünkü daha öncede söylediğimiz gibi, Arnavutluk Miras Hukuku'nda, daha önceki sırada yer alan bir varis, sonraki sıralarda yer alan varisleri mirastan düşürür prensibi mevcuttur. *“Sonraki gelen sıranın varisleri ancak önceki sıranın varisleri mevcut olmadığı veya bir sebepten dolayı hepsi mirastan mahrum kaldığında veya mirastan vazgeçtikleri durumlarda çağrılır. İkinci sırada sadece engelli mirasçılarının bulunması, üçüncü sırada yer alan varislerin mirasa çağrılmasına engel değildir.”*²¹⁹

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, dede murisin kardeşleriyle aynı sıraya tabi tutulduğundan dolayı, ikisi de mirasa eşit payda varis olurlar ve birbirini hacb etme söz konusu değildir.

11. Nine

Ninelerin mirası, Hz. Peygamberin uygulamalarına dayanmaktadır. Ancak dedenin sahîh dede olması şartı arandığı gibi, ninelerde de bu şart geçerlidir. Ninelerin mirasçılık halleri ikidir. **Birinci hali**: murisin anası bulunmadığı durumlarda, nineler ister bir ister birden fazla olsun, mirastan 1/6'yı aralarında paylaşırlar. Anası değil de babası mirasçılarının arasında yer alıyorsa, o zaman babası tarafında mirasçı olan nine mirastan düşer. **İkinci hali** ise ninelerin sakıt olan halidir. Murisin anası mirasçı olduğu zaman, ister ana tarafından ister baba tarafından, nineler mirastan düşerler. Aynı şekilde, murisiyle oğulları yoluyla bağlantı Kur'ân nineler kendi oğulları mirasçı olduğu durumda, mirastan düşerler. Ninelerin mirastan düştüğü bir başka durum da; yakın nineler bulunduğu uzak ninelerin mirastan hacb edilmeleridir.²²⁰

²¹⁶ Hasan Halid-Adnan Neca, a.g.e.,ss. 73-77; Aktan, a.g.e., ss. 156-161.

²¹⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/364.

²¹⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/364.

²¹⁹ **Kodi Civil 1994**, mad/369.

²²⁰ Aktan, a.g.e., ss. 164-165.

Arnavutluk Miras Hukuku'na gelince, nineler, murisin dedeleri ve murisin kardeşleriyle birlikte üçüncü sırada mirasa çağrılır. Arnavutluk Miras Hukuku'nda iki tarafın dedeleri mirasçı olduğu gibi, ninelerin de hem baba tarafından hem de anne tarafından mirasçı olurlar. Nitekim Arnavutluk Medeni Kanununun 364. Maddesi şu şekildedir: “Üçüncü sırada, murisin bakmakla yükümlü olduğu engelliler, dede ve nine, erkek ve kız kardeşleri, bir de erkek ve kız kardeşlerinden birisi daha önce ölmüş bulunuyorsa onun fîruû mirasa çağrılır. Yukarıda sayılanlar, baba bir ve ana bir kardeşlerin arasında ve aynı şekilde baba tarafından gelen dede-nine ve anne tarafından gelen dede-nine arasında ayırım yapmaksızın, eşit paylarda mirasçı olurlar.”²²¹

Arnavutluk Miras Hukuku'nda ninelerin iki durumu bulunuyor. Birincisi, üçüncü sıraya kadar olan diğer birinci ve ikinci sıradan mirasçı olan mirasçılar olmadığı durum. Nineler bu durumda üçüncü sırada mirasa çağrılan diğer mirasçılarla terekeyi eşit paylarda aralarında paylaşırlar. İkinci durum ise, daha önceki sıralarda yer alan bir mirasçıyla birlikte mirasa çağrıldığı durumdur. Ki bu durum ninelerin mirastan düşürülmelerine sebep olur. Mesela, eğer nine murisin bir çocuğuyla veya murisin babası veya annesiyle mirasçı olursa, bu durumda nine hacb olunur. Böyle bir durumda İslâm hukukunda nine sadece murisin annesi tarafından mirastan düşürülürken, diğer iki mirasçılarla birlikte mirasçı olduğunda ise, mirastan murisin annesinin hissesine sahip olur.

B. Asabeler (Muayyen Pay Sahibi Olmayanlar)

Asabe, ölene nispetinde, araya kadın girmeyen ölenin erkek akrabasıdır. İslâm hukukunda “asabe” kelimesi bir tek kişi hakkında da kullanılmıştır. Çünkü asabe tek başına olsa da, terekenin tamamını hak etmektedir.

Miras hukukunda asabe kelimesi: tek başında olduğu zaman terekenin tamamını veya diğer varislerle bulunduğu zaman, onlar muayyen hisselerini aldıktan sonra terekenin kalanını alan kimseleri ifade eder. Asabelerin mirasçılığı derece bakımında farz sahiplerinden sonra gelmektedir.²²² O halde asabe, muayyen pay sahibi olmayan, pay sahipleri hisselerini aldıktan sonra, mirastan kalanı alacak olan mirasçılardır.

²²¹ Kodi Civil 1994, mad/364.

²²² Zuhaylî, a.g.e., ss. 7794-7795.

Hz. Peygamberi bir hadisinde: “*Payları pay sahiplerine veriniz. Kalan miktar ölene en yakın erkeğe aittir*”²²³ diye buyurmuştur. Bu hadisi destekleyen başka hadisler de vardır.

İslâm hukukunda ölenin oğlu, oğul oğulları ve aşağı doğru oğul oğullar ile murisin babası ve babası tarafından araya kadın girmeyen bütün erkek hısımları ölenin asabesi niteliğinde kabul edilmiştir.²²⁴

Arnavutluk Miras Hukuku’nda asabe niteliğine, murisin bütün varisleri gerebilir, çünkü Arnavutluk Miras Hukuku’na göre, mirasçılardan sadece biri bulunduğu durumlarda ister erkek ister kadın olsun, murisle olan yakınlık bağı altıncı kuşağı geçmemek şartıyla, terekenin tamamına varis olabilmektedir.²²⁵

İslâm Miras Hukuku’nda asabe-i nesebiyye ve asabe-i sebebiyye olmak üzere, asabe iki gruba ayrılır.

1. Asabe-i Nesebiye

Payları Kur’ân sünnet ve icmayla belli olan mirasçılar paylarını aldıktan sonra, terekeden kalanı alacak olan ve murise nesep bağıyla hısım olan mirasçılardır. Ya da başka bir deyişle payları belli olan mirasçıların paylarını aldıktan sonra terekenin geride kalanını alan baba tarafından erkek akrabalarıdır. Bunlar başka mirasçı olmazsa terekenin tamamını alabilir veya terekeden artan olmazsa mirasçı olmaktan düşen kimselerdir.²²⁶ Ancak bu da kendi içerisinde: binefsihi asabeler, biğayrihi asabeler, asabe meal ğayr olmak üzere, üç gruba ayrılır.

a. Binefsihi asabeler

Arasında oğul, oğul oğlu, oğul oğlunun oğlu vd., baba, dede, babanın babasının babası vd., öz erkek kardeş, baba bir erkek kardeş, öz erkek kardeş oğlu, baba bir erkek kardeş oğlu, öz amca, baba bir amca, öz amca oğlu, baba bir amca oğlu yer almaktadır.²²⁷ Bunlar, dizdiğimiz sırasıya göre birbirlerini mirastan düşürebilirler. Yani ölene daha yakın olan mirasçı sonra gelen diğer mirasçıları mirastan hacb eder. Burada söylenmesi gereken husus, bunlardan birkaçı asabelikten düşürülürse de kendi muayyen payları olduğu için

²²³ Buhârî, Ferâiz, 5,7,9,15; Müslim, Ferâiz, 2,34. Ebu Dâvûd, Ferâiz, 7; Ahmend, Müsned, C. ,1s. 313; Cassâs, a.g.e., C. II, s. 184.

²²⁴ Aktan, a.g.e., s. 173.

²²⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/360.

²²⁶ Aktan, a.g.e., s. 83; Zuhaylî, a.g.e., s. 7739.

²²⁷ Aktan, a.g.e., s. 175; Sabık, a.g.e., s. 324.

mirastan kendi paylarını almaktadırlar. Mesela, oğul, baba ve dede mirasçılıktan düşürülemez.

b. Biğayrihi asabeler

Ölenle kan hısmı olmakla birlikte, bunların asabelikleri kendilerinde kaynaklanmamaktadır. Bunlar, öz veya baba bir olan erkek kardeşler sebebiyle asabe olan kadınlardır. Burada örnek vermek gerekirse, oğul ile birlikte bulunan kız, oğul oğlu ile birlikte bulunan oğul kızı, öz erkek kardeşle bulunan öz kız kadeş ve baba bir erkek kardeşle bulunan baba bir kız kardeşlerdir.²²⁸ Biğayrihi asabe olan kadınlar, birlikte asabe oldukları erkeklerin paylarının yarısını alırlar.

c. Asabe Mea'l-Ğayr

Asabe mea'l ğayr grubuna, murisin kızı ile birlikte mirasçı olan öz kız kardeşin, kız ile birlikte bulunduğundan dolayı, asabe olduğu Hz. Peygamberin tatbikatiyle sabit olmuştur. Aynı şekilde baba bir kız kardeş, ölenin kızıyla bulunduğu durumda, öz kız kardeşine kıyas edilerek, mirastan asabe mea'l ğayr şeklinde pay almaktadır.²²⁹

2. Asabe-i Sebebiye

Bunlarda asabe-i nesebiyede olduğu gibi, farz sahipleri kendi paylarını aldıktan sonra terekeden kalanı alacak asabelerdir. Bunlar murise kan hısımlığıyla muris olmayan başka bir sebepten dolayı varis olurlar. Mesela kölesini azad eden kimse, onun başka bir varisi olmadığı takdirde ona mirasçı olabilir.²³⁰ Bunlar ölenin kan hısımlığıyla olan mirasçılar bulunmadığı takdirde mirasçı olurlar.

Bu sebepten mirasçı olan mirasçılar arasında, Arnavutluk Miras Hukuku'nun izin verdiği, murisin kendisine vasıf ettiği mirasçıları söylemek mümkündür. Nitekim Arnavutluk Miras Hukuku'nda yer alan 377. maddesi; “ *Fürûu, usulü ve usul'ün füruûnda gelen mirasçıların yokluğunda, muris terekesini istediği kişiye vasiyetname vasıtasıyla bırakma hakkına sahiptir.*”²³¹ şeklindedir.

²²⁸ Aktan, a.g.e., s. 175; Sabık, a.g.e., s. 324.

²²⁹ Aktan, a.g.e., s. 176; Sabık, a.g. e., s. 325.

²³⁰ Aktan, a.g.e., s. 84; Zuhaylî, a.g.e., s. 7740.

²³¹ **Kodi Civil 1994**, mad/377.

Geçen maddede de söylendiği gibi, murisin kendisine mirasçı atmasına, ancak çocukları, ebeveynleri ve erkek ve kız kardeşleri olmadığı durumlarda izin verilmiştir. İslâm Miras Hukuku ise murise kendisine mirasçı naspetme hakkını tanımamaktadır.²³²

3. Azad Eden Efendinin Asabesi

Azad eden mevla hayatta olmadığı zaman, azad edilen köleye azad edenin asabesi mirasçı olur.²³³

Arnavutluk Miras Hukuku kölelikle ilgili bir düzenlemeye yer vermemiştir. Ancak murise mirasçı olabilecek kimseleri yasalarla düzenlediği için, böyle bir durumda olan kimse mirasçı olamaz. Ancak azad edilen ve azadeden aralarında yakınlık bağı altı kuşağı geçmiyorsa, birbirine mirasçı olabilirler. Aksi halde, yani birbirine yakınlık bağı altı kuşağı aşmışsa, varis olarak devlet aralarına girer. Nitekim Arnavutluk Medeni Hukukun 366 maddesi “ *Murisin altıncı kuşağa kadar bir mirasçısı yoksa mirasa varis olarak devlet çağrılır.*”²³⁴ hükmünü getirmiştir.

C. Neseben Hısım Olan Farz Sahipleri (Red Yoluyla)

Murisin ne sebeben ne de neseben asabesi bulunuyorsa, bu durumda farz sahiplerinden artanı alacak mirasçı bulunmadığından dolayı paylardan artanı murise nesebten hısım olan pay sahipleri alırlar. Bu türde mirastan pay almak beşinci sırada yer almaktadır.²³⁵ Aslında bu red yoluyla terekeden pay almak demektir.

Arnavut Miras Hukukunda, mirasa aynı sıraya çağrılan varislerin hisseleri eşit olduğu için, red konusu ortaya çıkmamaktadır. Çünkü tereke, hisse oranlarına göre değil, mirasçı sayına göre bölüşür.

D. Zevi'l-Erham

Zevi'l-erham terimi, kendileri için muayyen pay belirlenmemiş ve asabeler arasında yer almayan kan hısımlar için kullanılan bir terimdir. Murisin, muayyen pay sahipleri olarak belirlenmiş hısımlarıyla asabelerinden hiç biri bulunmadığı takdirde, pay sahibi ve asabe grubuna girmeyen kan hısımları mirasçı olur. Burada örnek vermek gerekirse, ölenin halası, teyzesi ve erkek kardeşin kızı söylenebilir.²³⁶

²³² Aktan, a.g.e., s. 23.

²³³ Zuhaylî, a.g.e., s. 7740.

²³⁴ **Kodi Civil 1994**, mad/366.

²³⁵ Zuhaylî, a.g.e., s. 7740.

²³⁶ Zuhaylî, a.g.e., s. 7740.

İslâm Miras Hukuku'nun zevi'l-erham olarak nitelediği şahıslar, Arnavutluk Miras Hukuku'nda asabeler arasında yer almaktadırlar. Bilindiği gibi, Arnavutluk Hukuku erkek kadın ayırımına mirasta yer vermemekle birlikte, muris ile bağı bu kadar uzak olan akrabalar mirasa ancak altıncı sıraya kadar çağrılır. Nitekim kanuni mirasçılarının kimler olduğunu kanun şu şekilde ortaya koyar: “*Murisin çocukları, çocukların çocukları, eşi, erkek ve kız kardeşler, muristen öncesi ölen erkek ve kız kardeşlerin çocukları, dede ve nine ve yukarı doğru diğer mirasçılar, murisin bakmakla yükümlü olduğu engelliler, muris ile yakınlığı altıncı kuşağı aşmayan diğer varisler ve devlet kanuni mirasçılardır. Bunlar mirasa, kanunun düzenlediği sıraya göre çağrılır.*”²³⁷ Murisin teyzesi ve halası gibi olan mirasçılar, Arnavutluk Miras Hukuku'na göre anca altıncı sıraya kadar yer alan diğer mirasçılarının bulunmadığı durumlarda mirasçı olabilmektedirler.

E. Mevla'l-Muvâlât

İslâm hukukunda bu tür mirasçılığı Malikî, Şafîî ve Hanbelî mezhepler bir cahiliye geleneği olarak kabul ederken ve böyle bir mirasçılık olmayacağını hükmüne bağlarken, Hanefî mezhebinden miras bırakan kimsenin mirasçı olabilecek başka bir kimse yoksa mevla'l-muvalat miras taksiminde yedinci sırasında yer almaktadır.²³⁸

F. Başkası Hakkında Nesebi İkrar Olunan

Başkası üzerine nesebi ikrar olunması şu şekilde olabilir: Bir kimsenin başka biri hakkında kardeşimdir, amcamdır, yeğenimdir gibi ifadeler kullanması ve bu ikrardan başka, nesebinin bir başka delil ile sabit olmaması durumudur. Burada görüldüğü gibi, nesebi ikrar eden, nesebi ikrar olanı ya babasına ya dedesine veya kardeşine nispet etmektedir. Böyle bir durumda nesebi ikrar olunan şahıs sadece önceki sıralardan mirasçı bulunmadığı takdirde mirasçı olabilmektedir.

Bu konuda üç şart koşulmaktadır. Birincisi; bu nesep ikrarının bir başkası üzerinde yapılması gerekir, çünkü onun nesebinin kendinden olduğunu ikrar ederse, nesebi ikrar edenin kendisine ait olur. İkincisi; o kişinin nesebi iddia edilen kişiden sabit olmayacağı şekilde olmalıdır. Yani nesebi iddia edilen kişiden tasdik olmaması gerekir, aksi takdirde o nesep sabit olur. Üçüncüsü; nesebi ikrar eden, ikrar üzere ölmesi gerekir. Çünkü ettiği ikrardan dönerse, önceki yaptığı ikrara itibar edilmez ve böylece mirasçı da olamaz.²³⁹

²³⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/360.

²³⁸ Aktan, a.g.e., s. 85.

²³⁹ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7742-7743.

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, ikrar etme hakkı herkese verilmiştir. Ancak tespit edilmeyen ikrarlara kabul edilmez. Buradaki yapılan ikrarın kabul edilmesi için öne sunulan şartlar göz önünde bulundurursak, Arnavutluk Miras Hukuku'nda böyle durumda bulunan şahısları mirastan yararlanmaları mümkün görülmemektedir. Çünkü Arnavutluk Miras Hukuku'na göre ancak doğrulanan ikrarlar mirasçı olma hakkını ortaya çıkartır.

G. Üçte Birden Fazla Vasiyet

Kendisine mirasın üçte birinden fazlası vasiyet edilen şahıs, önceki derecelerden belirlenen mirasçılardan hiçbir mirasçı bulunmuyorsa veya bulunan mirasçıların onaylamasıyla, vasiyet edilen miktara varis olabilir. Ancak vasiyet edenin kan hısmı, asabesi, anlaşmalı mevlası ve ya nesebini ikrar ettiği bir mirasçı bulunuyorsa, mûsaleh terekenin üçte birinden fazla alamaz. Vasiyet terekenin üçte birinden fazla olması durumunda mirasçıların bu fazlalığı onaylamadıkları zaman vasiyet geçerlilik kazanmaz.²⁴⁰

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, murisin kendi malından yapacağı vasiyet miktarıyla ilgili bir sınırlama getirilmemiştir. Ancak murisin kendi terekesinden yapacağı vasiyetle, ona varis olacak küçük yaşta olan ve engelli mirasçıların hisselerine dokunulmasına izin verilmemiştir.²⁴¹ Nitekim Arnavutluk Medeni Kanununda “ *Muris, kendi küçük çocuklarını, ona varis olan diğer küçük çocukları ve bakmakla yükümlü olduğu engelli mirasçıları mirasçılıktan dışlayamadığı gibi, aynı şekilde buna ait olan paylara da yaptığı vasiyetnameyle dokunamaz.*”²⁴² ifadesi geçmektedir.

Buradan açıkça anlaşılıyor ki, muris kendi terekesini istediği mirasçıya vasiyet etme yetkisine sahip olmakla birlikte, ona mirasçı olacak engelliler ve küçük çocukların hisselerine dokunması yasaklanmıştır. Ancak yukarda saydığımız mirasçıların farklı sebeplerden dolayı mirastan pay alma hakları düşmüşse, bu durumda muris terekesini istediği kişiye vasiyet etme hakkına kavuşur. Bu etkiyi ona, Medeni Kanunun 379. maddesinin son cümlesi tanımaktadır.

H. Beytülmal (Hazine)

Murisin yukarda sözü geçen mirasçılarından hiç biri bulunmuyorsa ve terekenin hepsini bir kişiye vasiyet etmemişse, kalan tereke beytülmale verilir. Malın bir bölümünü vasiyet etmişse, vasiyet yerine getirildikten sonra terekenin geride kalanı hazineye

²⁴⁰ Aktan, a.g.e., s. 85; Zuhayli, a.g.e., s. 7744.

²⁴¹ Kondili, **E Drejta Civile II**, a.g.e., s. 230.

²⁴² **Kodi Civil 1994**, mad/379.

verilir.²⁴³ Hz. Peygamberin “*Ben mirasçısı olmayanın mirasçısıyım. Ödeyemezse diyet borcunu öderim ve mirasçısı olurum.*”²⁴⁴ buyurduğu rivayet edilmiştir.

Murisin mirasçılarında sadece karı veya koca bulunuyorsa, karı veya koca payını aldıktan sonra terekenin kalanı beytülmale verilir. Eğer malından bir bölümünü vasiyet etmişse, vasiyeti yerine getirildikten sonra, kalanı beytülmale verilir. Ancak malının tamamını vasiyet etmişse o zaman beytülmale bir şey kalmaz.

Cumhura göre, terekenin beytülmale verilmesi, Beytülmalin mirasçı vasfını taşıdığı için değil sadece sahipsiz kalan mala el koyma yetkisinden dolayı verilir.²⁴⁵ Aynı şekilde teçhiz ve defin masrafları, başka bir mirasçı bulunmadığı durumlarda, beytülmal tarafından karşılanır.

Arnavutluk Miras Hukuku, devleti murisin kanuni bir mirasçı olarak tanıtmaktadır. Kanuni mirasçılarının kimlerin olabileceği söylerken, murise varis olacak altıncı sıraya kadar bir varisin bulunması durumlarda, devletin ona varis olacağını açık bir ifadeyle söylemektedir.²⁴⁶ Ancak İslâm Miras Hukuku’na göre murisin karısı veya kocası hayatta olmasına rağmen, murisin eşi kendi hissesini aldıktan sonra kalan kısmın beytülmale kalırken, Arnavutluk Miras Hukuku’na göre böyle durumlarda, terekeyi devlete kalmaz, murisin eşi alır. Aynı şekilde de, vasiyetlerle ilgili bir sınır koyulmadığı için, muris kendine ait bütün malı vasiyet etmişse, bütün malı vasiyet ettikleri şahıslara gider. Bu yetkiyi murise, Medeni kanunun 377. maddesi vermektedir. Nitekim 377. maddesinde, Arnavutluk medeni kanunu “*Furûu, usulü ve kardeşleri bulunmayan muris, kendi terekesinin istediği kişiye vasiyet etme yetkisine sahiptir.*”²⁴⁷ buyrulmuştur.

²⁴³ Aktan, a.g.e., s. 85; Zuhaylî, a.g.e., s. 7744.

²⁴⁴ Ebu Dâvûd, Ferâiz, 8; İbn Mâce, Ferâiz, 9.

²⁴⁵ Ebu Zehra, a.g.e., s. 243.

²⁴⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/360.

²⁴⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/360.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MİRASIN TAKSİMİ, VASİYET VE MİRASLA İLGİLİ DİĞER MESELELERİ

I. MİRASIN TAKSİMİ VE MİRASTA VASİYET

A. Taksim ve İntikal

Murisin vefatıyla birlikte, malların mirasçılara intikal etmesi gerekli olur. Ancak İslâm Miras Hukuku'na göre veraset hakları tereke mallar üzerine taalluk eden ilk hak değildir.

Tereke üzerinde ilk taalluk eden haklar teşhiz ve defin masraflarıdır. Bu masraflar karşılandıktan sonra, ikinci sırada alacakların hakları gelmektedir. Bu ikisi yerine getirildikten sonra, terekeyle ilgili vasiyet edilen pay varsa onlar yerine getirilir.

Yukarda saydığımız görevlerden sonra, kalan terekenin mirasçılara intikal etmesi gerekir.

Ölenin borcu bulunuyorsa, terekenin mirasçılara geçip geçmeyeceği konusunda İslâm âlimleri ihtilaf etmişlerdir. Hanefî, Malikî ve Hanbelîlere göre, murisin ölümüyle terekenin mirasçılara geçmesi prensiptir. Ancak murisin borçları varsa, borçların terekenin mirasçılara geçmesine mani olduğu görüşündedirler. Bu durumda, alacakların alacakları terekeden fazlaysa, mirasçılara terekeden bir şeyi düşmez, ancak alacakları terekeden az ise, o zaman borçlardan artan kısmı mirasçılara intikal eder. Şafî mezhebi ise bu konuda diğer üç mezhepten farklı bir görüşe sahiptir. Şafîlere göre; murisin ölümüyle terekenin mülkiyeti mirasçılara intikal eder. Ancak mirasçılar terekenin borcunu kendi borcu olarak değil, tereke borcu olarak öderler. Nasıl ki birisinin borcuna karşı verdiği mal üzerinde mülkiyet hakkı düşmüyorsa, tereke üzerinde alacakların iddia etmeleri mirasçılarının mülkiyetine engel değil görüşüne sahiptirler.¹

Bu farklı anlayışı görünüşte pek önemli görünmezse de, birkaç farklı sonuca çıkmasını sebep olabilmektedir. Hanefî, Malikî ve Hanbelî mezhebine göre ölüm ile borçların ödenmesine kadar geçen zaman diliminde eğer terekede bir artma olursa, alacaklıların kendi alacakları oranda terekede ortaya gelen artışta hakkı vardır. Şafîlere

---

¹ Aktan, a.g.e., ss. 153-154.

göre ise, böyle bir durumda, terekedeki artış sadece mirasçılara aittir. Alacaklıların bu artış üzerinde talep hakkı olamaz.

Ortaya çıkan başka bir fark ise; Hanefî, Malikî ve Hanbelî mezheplerine göre terekenin bakımı ve diğer gerekli harcamalar terekeden karşılanır. Şafîlere göre ise bu tür harcamalar mirasçılar tarafından karşılanır.

Bu farklı görüşlerden ortaya çıkan başka bir fark da, ölenin ortağı kendi hissesini satmak istediği zaman, ölenin şufa hakkı mirasçılara geçer ve onlar tarafından kullanılır. Çünkü mirasçılar terekenin sahibi olarak kabul etmek, bu sonuca götürür. Aynı şekilde tereke borçta batık halde gelirse, varisler bu hakkı kullanamazlar. Çünkü böyle bir durumda Hanefî ve onların görüşünde olanlara göre tereke varislere intikal etmemiştir.²

İslâm Miras Hukukun tersine, Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, murisin ölümüyle birlikte tereke bütünüyle mirasçılara geçmektedir. Nitekim Arnavutluk Medeni Kanununun 330. maddesinde “*Miras, murisin ölümüyle birlikte kazanılır*”³. ifadesi kullanılmıştır.

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, yukarıda da açıklandığı gibi, murisin şahsi menfaatler dışında, murisin tereke üzerinde olan bütün hakları varislerine geçer. Bunu Arnavutluk Miras Hukuku, “Mirasın Kazanılması” başlığı altında düzenlemiştir. Bu konuyla ilgili olarak: “*Mirasın açılışıyla birlikte, murisin tereke üzerinde olan hakları murise geçer.*”⁴ ifadeleri yer almaktadır.

Tereke üzerinde olan borçlarla ilgili Arnavutluk Miras Hukuku, Şafî mezhebinin görüşüyle benzerlik göstermektedir. Yani terekenin borçlarla birlikte mirasçılara intikal ettiğini söyler. Ancak mirasçılar terekenin borçlarını ödemekle sadece mirastan aldıkları pay kadar ödemekle yükümlü tutulurlar.⁵

1. Taksim

Taksim, miras ortaklığını sona erdirir. Çünkü taksimden önce gayri muayyen olan miras hissesi, taksimden sonra muayyen bir mal haline gelir.

Miras ortaklığının sona ermesi, ortakların kendi mülkünden özel olarak faydalanmalarını sağlamaktadır. Bundan dolayı mirasçılar terekenin taksimini isteme hakları vardır. Bu şekilde, kendi hisseleri üzerinde diledikleri gibi tasarrufta bulunabilme

---

² Aktan, a.g.e., s. 254.

³ **Kodi Civil 1994**, mad/330.

⁴ **Kodi Civil 1994**, mad/331.

⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/341.

hakkına kavuşmak, diğer ortakların etkisinden kurtulma, kötü idare ve diğer ortaklar arasındaki uyumsuzluklardan kurtulma imkânına kavuşur.

Taksimın meşrutiyeti kitap sünnet ve icmayla sabit olmuştur. Kur'ân-ı Kerim'de “*Ölenin terekesi taksim edilirken mirasçısı olmayıp ölene yakın bulunanlar, yetimler ve yoksullar hazır bulunuyorlarsa gönüllerini almak için paylaşılan maldan bir şey versin.*”⁶ buyrulmuştur. Hz. Peygamber'in “*Cahiliyye devrinde yapılan taksimler o şekilde kalacaktır. İslâm'ın yetiştiği miras ise İslâm'ın taksimine göre bölüşecektir.*”⁷ buyurmuştur. Buna karşı hiçbir delil bulunmamaktadır.

Arnavutluk Miras Hukuku da taksimi mirastan doğabilecek problemlerin çözüm yolu olarak görmektedir. Arnavutluk Miras Hukuku mirasın taksiminde rıza-i taksime öncelik vermiştir. Ancak rızaya dayalı taksim gerçekleştirilemediği durumlarda, mirasçılardan mirasın taksimini isteme hakkını tanımıştır. Nitekim Arnavutluk Medeni Kanunu 353. Maddesinde; “*Muris tersin belirtmişse dahi, mirasçılardan her biri terekenin taksimini isteme hakkına sahiptir.*”⁸ diye hüküm vermiştir.⁹ Bu maddeden anlaşıldığı gibi, mirasın taksimini, murisin her bir varisin, isteme hakkı sahiptir. Aynı şekilde, “*muris tersin belirtmişse dahi*” ifadesinden, mirasın taksiminin gerekliliğini ve kanun açısından meşru bir işlem olduğu göstermektedir.

2. Taksimın Şartı

Terekenin taksiminden bahsedebilmek için, öncelikle tereke üzerindeki borçların ödenmesi kurtulması lazımdır. Çünkü terekenin ayın bir borcu bulunuyorsa, mirasçılardan bu malı bölüşmeyeceğinde ittifak vardır. Ancak terekenin borcu muayyen bir şey değilse, tereke borçlu olduğu halde taksimın mümkün olduğu konusunda ihtilaf vardır. Şafîilere göre bu durumda tereke mirasçılara paylaştırılabilir. Çünkü Şafîilere göre prensip olarak borçlu terekenin mirasçılara paylaştırılması caizdir ve terekenin borca batık olması buna engel değildir. Tereke paylaşılmışsa, terekeyi paylaşmış olan mirasçılar tereke borcundan kendi paylarından ödemekle mecburdurlar. Şafîilere ve Hanbelîlere göre terekenin borçları, ortaklara bölünebilme özeliğine sahiptir. Çünkü terekenin borçlarının aynıyla ödemesi de gerekmemektedir. Aynı şekilde, mirasçılardan biri tereke borca batık olduğundan,

⁶ Nisa, 4/8.

⁷ İbn Mâce, Ferâiz, 14; Ahmed, Müsned, C. II, s. 19.

⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/343.

⁹ Biçoku, a.g.e., s. 139.

alacaklıya terekenin kıymetini kendi mülkünde ödediği takdirde terekenin tamamına sahip olur.

Hanefî mezhebine gelince; tereke borca batık olduğu durumda veya borçları karşılamadığı takdirde, terekenin taksimi caiz değildir. Terekenin mal varlığı borçlarından fazla ise, taksim istihsanen caiz olur. Ancak bu durumda, alacaklıları alacakların talep ettikleri durumda taksimin iptaline gidilmemesi için, terekenin borca batık kısmının taksimden ayrı tutulması gerekir.¹⁰

Terekenin taksiminde, terekenin alacakları dâhil edilemez. Alacaklar taksim edilmiş olsa bile, mirasçılardan bir alacağa diğer mirasçılar ortak olurlar. Taksim sırasında tereke malvarlığı ayrı, alacakları ayrı taksim edilmişse, ayn üzerindeki taksim geçerli olduğu halde alacağın taksimi muteber olmaz.¹¹

Arnavutluk Miras Hukuku'na gelince, mirasın taksiminin gerçekleşebilmesi için terekenin üzerinde bulunan ayn borçlarını ödeme şartı yoktur. Çünkü daha önce de belirttiğimiz gibi, murisin ölümüyle, murisin geride bıraktığı malvarlığı ve üzerinde olan bütün hakları mirasçılara geçmektedir.

Terekenin borca batık olması aynı şekilde taksime engel değildir. Ancak böyle durumlarda mirasçılar terekeden aldıkları hisselerin oranına göre ve hisselerin değeri kadar borçlarını ödemekle yükümlü tutulurlar.¹² Bu konuda Arnavutluk Hukuku Şaffîlerin görüşüyle benzerlik göstermektedir.

Aynı şekilde terekenin borca batık olduğu durumda, mirasçılardan biri terekenin borcunu ödedyse, ödediği miktarı geri alabilmesi için mirasa mirasçı oldukları orana göre diğer mirasçılara başvurabilir.¹³

3. Taksim Talebi

Terekenin taksiminin gerçekleşebilmesi için, mirasçılardan en az birinin bu talepte bulunması ile olur. Hâkim, talep olmaksızın kendi görüşüne göre taksim edemez. Kazai taksimde bir mirasçının mirasın taksimini talep etmesi yeterli olduğu halde varislerin hususi olarak yaptıkları taksimde bütün mirasçılardan taksime izin vermeleri gerekir.¹⁴

---

¹⁰ Aktan, a.g.e., s. 257.

¹¹ Ebu Zehra, a.g.e., ss. 273-274.

¹² **Kodi Civil 1994**, mad/341.

¹³ **Kodi Civil 1994**, mad/342.

¹⁴ Aktan, a.g.e., s. 257.

Taksim mübadeleye benzediği için, rıza-i taksimde bütün mirasçılarının rıza göstermeleri gerekir.

Kazai taksimde, birinin talebini yerine getirebilmesi için, onun talebi taksimi mümkün olmayan tereke üzerinde olmaması gerekir. Çünkü taksimi mümkün olmayan tereke, mirasçılarının talep etmesiyle taksim edilmez.

Taksimi mümkün olan bir malın, taksimi mirasçılardan biri için faydalı başka biri için zararlı ise, malın taksiminde menfaati olanın talebi dikkate alınır. Mesela terekeden 5/6 oranında hisseye sahip mirasçı bir arsanın taksimini istiyorsa ve öbür mirasçı terekenin 1/6 hissesine sahip iken arsanın taksimini istemiyorsa, 5/6 hissesi olanın talebine itibar edilir.¹⁵ Yinede, iki tarafın meydana gelecek mal taksimiyle zararları oluyorsa ve bu taksimi iki taraf talep etmişse, zararlarına rağmen, hâkimin malı taksim etmesi gerekir. Çünkü bu durumda, yani tarafların taksimi kendileri talep ettikten sonra zarara razı oldukları manasına gelir ve böylece taksime engel olan durum ortadan kalkmış olur.¹⁶

İslâm Miras Hukuku'nda olduğu gibi, Arnavutluk Miras Hukuku'nda da mirasın açılması için, mirasçılardan her hangi birinin talebi yeterlidir. Ancak mirasın taksim olması için bir mirasçının başvurusu yeterli kabul ediliyorsa da mirasın taksimi gerçekleşebilmesi için, bütün mirasçılarının taksime rıza göstermeleri gereklidir. Nitekim Arnavutluk Medeni Kanununda: *“Üzerinde ortaklık bulunan malların taksimi ancak bütün ortakların onaylamasıyla gerçekleşebilir.”*¹⁷ söylenmektedir. Ancak ortakların aralarında anlaşmaya varmadıklarında, bu taksim, bütün ortakları mahkemeye çağırarak suretiyle, mahkeme kararıyla açıklanır. Taksim edilecek malların özünde bölme kabul etmiyorsa, bu durumda mal satışa çıkartılır ve karşılığında alınan paralar mirasçılara payların oranına göre bölüşür. Aynı şekilde mahkeme, bölüşülmeyen malların satılması yerine, diğer mirasçılara kendi hisselerini vermek şartıyla, bu malları bazı mirasçılara bırakmaya da karar verebilir. Bu durumda diğer mirasçılara verilecek payların mahkemenin belirttiği zaman diliminde teslim edilmesi gerekir.¹⁸

---

¹⁵ Aktan, a.g.e., s. 257.

¹⁶ Aktan, a.g.e., s. 258.

¹⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/207.

¹⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/207.

4. Mirasçılarının Huzuru

Terekenin taksimi talep edileceği esnasında bütün mirasçılarının mevcut olması gerekmediğini önceki konularda söylenmiştir. Ancak taksim sırasında bütün mirasçılarının mevcut bulunmalarının konusunda ihtilaf vardır.

Ebu Hanife'ye göre, taksimi talep eden kişinin sadece taksimin talep etmesi yeterli değildir. Aynı zamanda taksim talep eden kimselerin öncelikle terekenin sahibinin öldüğünü, kendilerinin onun varisleri olduklarını ve mirasçılarının kaç şahıstan ibaret olduğunu ispat etmeleri gerekmektedir. Ebu Yusuf ve İmam Muhammed ise, hâkimin taksimi beyyinesiz ve mücerret olduğunu belirtmek şartıyla, taksimi mücerret taleple yapabileceğini söylemektedirler.¹⁹

Taksim sırasında bütün mirasçılarının orada bulunması gerekmez. Mirasçılarının birkaçının orada bulunması ve taksimi talep etmeleri yeterli görülmüştür. Ancak taksimi istenen mal gaibin sahip olduğu bir mal ise orada bulunanların talebi yetmez. Çünkü gaip olan kimse o mal üzerinde, taksime engel olabilecek bazı haklara sahip olabilir. Bu yüzden gaip mirasçının mevcut olması ve taksimle ilgili kendi iradesini belirtmesi şarttır.

Her taksim kararında hazır bulunan mirasçılardan ve gaip olduğu bildirilen mirasçılardan, başka bir mirasçı bulunmadığını açık bir şekilde ifade etmeleri mevcut olan mirasçılardan istenilir.²⁰ Bu ifade, daha sonra başka bir mirasçı ortaya çıkarsa, taksimde mevcut olan mirasçılarının kefil olarak gösterilmeleri için kayda geçirilir.

Daha önce geçen konularda açıkladığımız gibi, Arnavutluk Miras Hukuku'na göre mirasın taksimi yapıldığında, mahkeme tarafından murisin mirasından pay alacak bütün mirasçılar mirasa çağrılır. Ancak Arnavutluk Miras Hukuku terekenin mirasçılara geçmesi için, mirasçılarının kabulünü gerektirmediğinden dolayı, mirası bölmek için bütün mirasçılarının iradelerini belirtmeleri gerekmemektedir. Çünkü Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, murisin ölümüyle, tereke ile birlikte murisin yerine getirmekle yükümlü olduğu tereke borçları da mirasçılara geçmektedir.²¹ Fakat mirasçılar bu borçları sadece terekeden aldıkları oranlara göre ve aldıkları payın değeri kadar ödemekle yükümlü tutulmuştur.²²

---

¹⁹ Aktan, a.g.e., s. 258.

²⁰ Aktan, a.g.e., s. 258.

²¹ Biçoku, a.g.e., s. 59.

²² **Kodi Civil 1994**, mad/341.

5. Kayıp Mirasçıya Hisse Ayırması

Miras taksiminde bütün mirasçılarının mevcut bulunması zaruret değildir. Yani mirasçılardan biri veya bir kısmı gaip olması taksime engel değildir. Bu durumda hazır olan mirasçılarının, gaip olan mirasçılarının kaç kişi ve kimliklerini belirtmeleri gerekir. Böyle bir talep üzerine, hâkim taksim kararını verirken, gaip mirasçının hissesini kabzedecek bir vekil tayin eder. Ancak bu gaip olan mirasçı çocuk ise, hissesini kabzedecek kişiyi vekil değil *vâsi*²³ olarak tayin eder.

“Tek bir mirasçının talebi üzerinde ve diğer mirasçılarının gaip olması durumunda, taksime karar verilemez. Çünkü taksim muamelesi bir muhasamat²⁴ konusudur. Tek kişinin talebi hasımsız olarak kabul edilmez. Ancak tek mirasçı olduğu beyyine ile sabit olursa, tabi ki hasım ve taksim söz konusu olmayacaktır”²⁵.

Taksim talebinin dinlenebilmesi için bir mirasçıya ilaveten lehine üçte bir veya daha az vasiyette bulunmuş kimsenin veya mûsaleh küçükse *vâsi*'sinin bulunması yeterlidir.

Arnavutluk Miras Hukuku, miras açıldığı sırada mirasçılardan kayıp mirasçı varsa ve onun nerede olduğuna dair de bilgi yoksa mahkeme kararıyla terekesini koruyacak bir vekil tayin edilir. Nitekim medeni kanunun 344. maddesinde; “*Murisin varisleri bilinmediği durumlarda veya mirasçılarının miras açıldığı esnada gelmeyen mirasçılar varsa ve bu mirasçılarının nerede olduklarını gösteren bir bilgi yoksa, veya mirasçılarının mirastan vazgeçtiklerinde ve onların varisleri kimler olduğu bilinmediği durumlarda, mirasın açıldığı il'in mahkeme kararıyla veya miras ile ilgilenen bir şahsın isteği üzerine, mirası koruyacak bir mukassim tayin edilir.*”²⁶ denilmektedir. Buradan kayıp olan mirasçılarının hisseleri mahkeme tarafından belirlenip koruma altına alındığı kolay bir şekilde anlaşılmaktadır. Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, mukassimin maaşı ve miras ile ilgili yaptığı harcamalar, mirasçılarının terekeden mirasçı oldukları orana göre, tereke paylarından ödenir.²⁷

Miras Taksimin gerçekleştiği zamanda kayıp olan bir mirasçı bulunuyorsa veya taksim gerçekleştikten sonra ortaya başka bir mirasçı çıkıyorsa, Arnavutluk Miras Hukuku

²³ Velayet altında bulunmayan küçüklerin menfaatlerini korumak üzere sulh mahkemesi tarafından tayin edilen kanuni temsilcidir. Bkz. Erdoğan, a.g.e., s. 598.

²⁴ Muhasamat: Taraftarlar arasında husumet, düşmanlık, birbirinden davacı olma manasına gelmektedir. Bkz. Erdoğan, a.g.e., s. 392.

²⁵ Aktan, a.g.e., s.259.

²⁶ **Kodî Civil 1994**, mad/344.

²⁷ **Kodî Civil 1994**, mad/341

bu tür mirasçılara kendi haklarını aramak için diğer mirasçılara başvurmalarını ve eğer diğer mirasçılar hisselerinin vermeyi kabul etmezlerse, mahkemeye başvurarak paylarını diğer mirasçılardan alabilme hakkını tanımıştır. Nitekim Arnavutluk Medeni Kanununun 349. maddesinde “*Varis mahkemeye başvurarak, mirasın tümüne veya bir parçasına sahip olan şahıslardan, onun mirasçı olarak tanınmasını, miras mallarını iade etmesini ve miras mallarından elde ettiği bütün kazançları geri vermesini isteme hakkına sahiptir.*”²⁸ buyruluyor.

B. Miras Taksim Türleri

Taksim işlemi, mahkeme tarafından yapılmasının talep edilip edilmemesine göre iki şekilde gerçekleştirilir. Bu konuda önemli olan mirasçıların istek ve talepleridir. Eğer mirasçılar birkaçı veya tamamı mahkeme yoluyla taksimin gerçekleşmesini talep ederlerse, taksim mahkeme yoluyla gerçekleştirilir. Ancak mirasçılarının tamamı taksimi sulh yoluyla gerçekleştirilmesine razı olurlarsa, o zaman tereke taksimi, mahkemeye başvurmadan rıza-i taksimle gerçekleştirilir. Bu konuda iki hukuk sistemi aynı yapıya sahiptir. Yani iki hukuk sistemi de miras taksiminde bu iki taksim türünü kabul etmektedir.

1. Rızaî Taksim

İslâm Miras Hukuku’nda , tereke mallarının taksimi için mirasçılarının mahkemeye başvurmaları zaruri değildir. Mirasçılar kendi aralarında sulh yoluyla da terekeyi bölüşebilirler. Ancak bunun gerçekleşebilmesi için, mirasçılarının hepsi bu yolu kabul etmeleri şarttır. Böyle bir taksim meydana geldikten sonra ve mirasçılar kendi hisselerini kabzettikten sonra, bu taksimi engelleyecek hususlar, tereke mallarının taksimiyle birlikte ortadan kaldırılmış olur ve taksim iptali olamaz.

Rıza-i taksimin gerçekleşebilmesi için bütün mirasçılarının mevcut bulunması ve böyle bir taksim şeklini kabul ettiklerini belirtmeleri gerekir. Eğer mirasçılardan biri veya birkaçı gaip ise veya mirasçılarının biri veya birkaçı küçük veya akıl hastası ise ve yanlarında vekili veya vasisi bulunmuyorsa, rıza-i taksim gerçekleştirilemez.²⁹

Arnavutluk Miras Hukuku’nda ilk olarak rıza-i taksime yer verilmiştir. İslâm Miras Hukuku’nda olduğu gibi, mirasın taksiminde asıl olan mirasçılarının kendi aralarında rıza göstererek terekeyi paylaşmalarıdır. Nitekim Arnavutluk Miras Hukuku’nun 354. maddesinde “*Mirasın taksimi mirasçılarının aralarında sulh etme yoluyla çözülebilir. Bu*

²⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/349.

²⁹ Aktan, a.g.e., s. 261.

anlaşma gerçekleştirilmediği takdirde, mirasın taksimi, bu konularla ilgilenen mahkeme tarafından çözülebilir.”³⁰ hükmünü getirmiştir. Bu maddeden anlaşıldığı gibi rıza-i taksim Arnavutluk Miras Hukuku’nda da kabul edilmiştir.

2. Kazaî Taksim

Kazai taksimin gerçekleşebilmesi için, mirasçılardan birden fazla olmalarının ve bunlardan en az birinin bu taksimi talep etmesi gerekir.

İslâm Miras Hukuku’na göre bir malının taksiminde hiçbir mirasçı için zarar konusu olmuyorsa, bu durumda sadece bir mirasçının talebi üzerine taksimin gerçekleşmesi caiz görülmüştür. Aynı şekilde taksim mirasçılardan bir kısmı için zarar, diğer kısmı için menfaat sağlıyorsa yine taksiminden fayda sağlayanların talebi dikkate alınır. Ancak taksim taraflara fayda kadar zarar veriyorsa, o zaman taksim mirasçılardan hepsinin rızası olmadan gerçekleştirilemez.³¹

Taksimin mümkün olup olmadığının ölçüsü; taksimden önce sağladığı menfaatlerin, taksimden sonra mirasçılardan bir veya bir kaçının lehine devam etmesidir. Çünkü taksimden önce olan menfaatler, taksimden sonra hiçbir mirasçıya intikal etmiyorsa taksim mümkün değildir.³²

Mirasçılardan birkaçı küçük veya baliğ değilse, bunların vekilleri veya vâsîleri orada bulunması, taksim için yeterli görülmüştür. Terekenin taksimini hâkim kendisi yapmayacaksa, taksimi gerçekleştirecek bir mukassim tayin eder. Mukassimin aylık maaşı yoksa Ebu Hanife ve imam Malik’e göre mukassimin ücreti mirasçılar tarafından eşit paylarda ödenir. Ebu Yusuf, İmam Muhammed ve Şafiî ve Hanbelîlere göre ise, yine mirasçılar tarafından ödenir, ancak bu ödeme her mirasçının, mirastan alacağı hisse oranına göre yapılır.³³

Mirasçılar arasında küçük veya akıl hastası bulunuyorsa, prensip olarak bu durumda taksimin mahkeme yoluyla olması gerekir. Ancak bunların yanında velisi veya vasisi bulunuyorsa, taksimin sulh yoluyla da gerçekleşmesi mümkündür.³⁴

Arnavutluk Miras Hukuku’nda kazaî taksime ancak rıza-i taksim gerçekleşmediği durumlarda başvurulur. Arnavutluk Medeni Kanunu’nun 317. maddede; “*Kanuni*

³⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/354.

³¹ Aktan, a.g.e., s. 260.

³² Ömer Nasuhi Bilmen, **Hukuku İslâmiyye ve İstilahat-ı fıkhiyye kamusu**, Bilmen Yay, İstanbul, 1969, C. VII, s.142.

³³ Aktan, a.g.e., s. 260.

³⁴ Bilmen, a.g.e., C. VII, s. 143.

*mirasçılık ancak murisin terekesiyle ilgili vasiyetname düzeltilmediğin, terekenin sadece bir bölümünü vasiyet ettiği ve yaptığı vasiyetname geçerli olmadığı durumlarda yapılır.*³⁵ şeklindedir.

Ortakların sahip olduğu malların taksimi ancak ortakların aralarında anlaşmalarıyla yapılır. Gayrimenkul mallar için söz konusu olduğu durumlarda, ortakların anlaşması noter huzurunda olur. Ortaklar arasında bir anlaşmaya varılamazsa, bütün ortakları mahkemeye çağırarak, malların taksimi mahkeme kararıyla çözülür. Bölünebilir malların taksimi, mirasçılardan paylarına göre yapılır. Eğer payların arasında bir değer farkı ortaya çıkarsa, bu fark, eksik olan hisselerin üzerine para katarak ortadan kaldırılır.

Bölünmesi gereken tereke eğer bölünmüyorsa, mahkeme o malın satılması hükmünü verir ve maldan alınan değer mirasçılara payları oranına göre paylaşılır. Aynı şekilde mahkeme bölünmeyen malların mirasçılardan bazılarında bırakabilir. Ancak bu malları alan mirasçılar diğer mirasçılara hisselerine göre ödeme yapmaları gerekir.³⁶

C. Taksimın İptali

İster taraftarların sulh yoluyla ister hâkim kararıyla olsun, taksimın kararları bütün mirasçılara bağlar. Taksim gerçekleşikten sonra, haklı bir sebep bulunmadıkça taksimın iptali talep edilemez.³⁷ Ancak bazı durumlarda taksimın iptaline gidilebilir.

Taksimın iptaline götüren sebepler şunlardır:

1. Muhayyerlikler

Muhayyerlik hakkı³⁸ sadece sulh yoluyla yapılan taksimlerde ve ayb muhayyerliği söz konusu olduğu zaman kazai taksimde de bulunabilir. Hıyar-ı şart kaydıyla yapılan taksimde, muhayyerlik hakkına sahip olan tarafın akdi feshetme talebi üzerine, akit feshedilir. Ancak aynı cinsten olan mallarda şart muhayyerliği geçerli değildir. Çünkü diğer mirasçılardan elinde bulunan mallarda onun malın benzeridir.

Mirasçılar aynı şekilde, daha önce görmedikleri bir mal sulh yoluyla taksim ettirmişlerse, görme muhayyerliğini kullanarak, bu akdi bozma hakkına sahiptirler. Fakat

³⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/317.

³⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/207.

³⁷ Bilmen, a.g.e., C. VII, s. 150.

³⁸ Muhayyerlik, bir akdi feshetme veya yürürlüğe koyma arasında seçim yapma. Kendisinde böyle bir muhayyerlik hakkı bulunan kimse, yaptığı bir akdi diğer taraftarın razısına muhtaç kalmaksızın bozabilir. Bu seçim hakkına sahip olan kimseye muhayyer denir. Bkz. Erdoğan, a.g.e., s. 194.

aynı şey kazai taksimde de söz konusu değildir.³⁹ Ayıp muhayyerliğine gelince, bu muhayyerliğe sahip olan kimse ister rıza-i taksim, ister kazai taksim olsun, ikisini de feshetme hakkına sahiptir.⁴⁰

Arnavutluk Miras Hukuku'na gelince, muhayyerlik ilgili bir düzenleme bulunmamakta birlikte, rıza-i taksimde söz konusu olabilir. Çünkü rıza-i taksimde bütün mirasçılardan iradelerini belirtmeleri gerekir ve eğer mirasçılardan biri bu taksime karşı çıkarsa bu taksim iptal edilir. Kazai taksim söz konusu olduğu durumlarda, mahkeme payları böldüğü esnada mirasçılar da orada hazır bulunduğu için böyle bir hakkı tanımak gereksiz olur.

2. Gabn İddiası

Taksimde belli bir değerde bulunduğu ifade edilerek bir mirasçıya tahsil edilen bir malın, taksim sırasında belirlenen değerde olmadığı iddia edilir ve delili getirilirse ve bu fark fahiş gabn⁴¹ olacak bir miktarsa, dikkate alınır. Sözüne itibar edilir. Gabn-fahiş söz konusu olduğu zaman ister kazai, ister rıza-i taksim olsun, taksimin feshi mümkündür. Ancak taksimi gerçekleştiren malın değerlendirmesinde kabul edebilir küçüklükte hatalar, taksimin feshine gerekçe olamaz.⁴²

Arnavutluk Miras Hukuku da büyük aldanmaları taksimi iptal gerekçesi kabul etmiş, mirasçılardan mahkemeye başvurarak taksimin yeniden yapılmasını benimsemiştir. Ancak bu durumlarda gabn-fahiş dediğimiz hatanın mirasçı tarafından ispatlaması gerekmektedir.

3. Hissenin Aynında Hata

İslâm Miras Hukuku'nda, taksimden sonra kendisine ayrılan malın kendisine verilmediğini iddia eden mirasçının iddiası dikkate alınır.

Eğer taksimde kendisine ayrılan malın verilmediğini iddia eden kişi bu iddianın gerçek olduğunu ispat ederse, ya o malın teslimi sağlanır veya taksim yeniden yapılır.⁴³

³⁹ Bilmen, a.g.e., C. VII, ss. 152-153.

⁴⁰ Bilmen, a.g.e., C. VII, s. 152.

⁴¹ Gabn-fahiş: Hile yapmak, bir şeyin miktarını azaltmaktır. Akitte karşılıklı vacibeler arasında önemli bir dengesizliği bulunması. Gabn iki türdür. Birincisi; Gabn fahiş, bilirkişilerin yaptıkları takdirlerin dışında kalan ölçüde bir aldanmadır. Bu aldanma ticaret mallarda yirmi de bir, hayvanlarda onda bir, akarda beşte bir, parada kırkta bir yada daha fazla oranda aldanmak olarak da belirlenmiştir. İkincisi ise; gabn-l yesir, gabni fahişten verilen orandan daha az bir miktarda aldanmaktır. Bkz. Erdoğan, a.g.e., s. 151.

⁴² Bilmen, a.g.e., C. VII, ss. 154-155; Aktan, a.g.e., s. 270.

⁴³ Aktan, a.g.a., s. 270.

Arnavutluk Miras Hukuku da böyle bir iddia söz konusu olduğu zaman, kendisine verilmek üzere ayrılan payın ona teslim edilmesine veya ona ayrılan pay harcanmışsa, payını harcayan diğer mirasçılardan, payın değerini vermelerine hüküm etmiştir.⁴⁴

4. Ödenmemiş Borcun Meydana Çıkması

İslâm Miras Hukuku'na, terekenin taksiminden sonra murisin ödenmemiş bir borcu ortaya çıkarsa taksimin iptali gerekir. Çünkü borçların terekenin taksiminden önce ödenmesi gerekir. Ancak mirasçılar kendi rızasıyla bu borcu öderlerse taksim iptal edilmez. Aynı şekilde terekeden mirasçılara paylaştırılmamış bir mal bulunur ve bu mal ortaya çıkan borcun ödenmesine yeterse, taksim yenilenmez. Tereke borca batık olsa bile mirasçılar borcu ödemek için rıza gösterirlerse, taksim yine geçerli olur. Ancak ödemesini kabul etmezlerse iptal olur.⁴⁵

Taksimden sonra mirasçıların özel hisseleri helak olduktan sonra terekenin bir borcu ortaya çıkarsa, o borç terekenin tüketilmemiş olan mallarından ödenir. Ancak mirasçıların alacaklılardan haberdar oldukları halde, durumu kasten gizlemek veya buna benzer şekilde kötü bir niyet bulunursa, alacaklılar alacaklarını terekenin tükenmeyen mallarından alabilecekleri gibi, mirasçıların özel mallardan da alabilirler.⁴⁶

Arnavutluk Miras Hukuku'nda borçların terekenin taksimine mani olmadığı için böyle bir problemin ortaya çıkması, miras taksiminin iptaline ve aynı şekilde miras taksimin yeniden düzenlenmesine götürmez. Terekenin taksiminden sonra tereke üzerinde bir borç ortaya çıkarsa, bu borcu ödemek için mirasçılar, terekeden aldıkları hisselerine göre ödemekle yükümlüdürler.⁴⁷

Terekeden aldıkları hisselerin helak olma durumunda, mirasçılar terekenin borçlarını yine ödemekle yükümlüdürler. Çünkü Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, tereke üzerinde olan borçları mirasçılar terekeden aldıkları hisse değerine ödemekle yükümlüdürler.⁴⁸

5. Taksime Katılmamış Mirasçının Ortaya Çıkması

Taksim tamam olduktan sonra, taksime katılmamış yeni bir mirasçı ortaya çıkarsa, diğer mirasçılar onun payını kendi paylarından, kendi rızalarıyla vermezlerse, taksimin

⁴⁴ **Kodi Civil 1994**, mad/207.

⁴⁵ Bilmen, a.g.e., C. VII, s. 155; Ebu Zehra, a.g.a., ss. 281-282.

⁴⁶ Aktan, a.g.e., s.271.

⁴⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/341.

⁴⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/241.

iptaline gidilir. Eğer yeni bir taksime gidilmesini istemezlerse, mirasçılar kendilerine has tereke mallarından, sonradan ortaya çıkan yeni mirasçının payı kadar bir miktar ödemek zorundadırlar.

Eğer tereke malının aynını taksim etmeyi gerektiren bir durum olursa, önceden yapılan taksim iptal edilip ve yeniden yapılır.⁴⁹

Arnavutluk Miras Hukuku'na gelince, mirasın açıldığı sırada bulunmayan mirasçı sonradan ortaya çıkarsa, mahkemeye başvurarak, mirastan alması gereken hissesini verilmesini talep eder. Aynı zamanda, hissesinde meydana gelen artışı da alma hakkına sahiptir. Bu konu Arnavutluk Medeni Kanununun 349. maddesinde çözüm bulmuştur.

6. Taksim Edilen Hissede İstihkak

Taksim gerçekleştirildikten sonra, mirasçılardan birine veya birkaçına tahsis edilen mallar üzerinde üçüncü şahıslar hak eder durumunda ve bu iddia kanıtlanırsa, taksim geçersiz sayılır. Hisselerden birinin kısmen başkasının mülkü olduğu ortaya çıkarsa, Ebu Hanife'ye göre istihkak sebebiyle malı kısmın elinde olan mirasçı, elinde olan malın eksikliğini açıklayarak hissenin farkını diğer mirasçılardan alır. İki imama göre ise, taksim iptal edilir ve elinde olan mal da diğer terekenin mallarıyla yeniden taksim edilir.⁵⁰

Arnavutluk Miras Hukuku'nda bu konuyla ilgili özel bir bölüm bulunmuyorsa da, Medeni Kanunun genelini bakarak, böyle bir durum söz konusu olduğu zaman, yani bir mirasçıya tahsis edilen hisse üzerinde üçüncü şahısların hak iddia etmeleri durumunda ve bu iddianın doğruluğu olduğu tespit edilirse, üçüncü şahıslara haklarını teslim etme zorunluluğu ortaya çıkar. Böyle bir durum söz konusu olduğu zaman, mahkeme kararıyla terekenin malını alan şahıs, alınan mal helak olmuşsa, ortaya çıkan üçüncü şahsa sadece malı sattığını gösteren faturasıyla birlikte malının değerini teslim etmekle yükümlüdür.⁵¹

7. İnfaz Edilmemiş Vasiyet

Vasiyetlerin terekenin taksiminden önce infaz edilmesi gerektiğinden dolayı, taksimden sonra ortaya çıkan infaz edilmeyen bir vasiyet, bu taksimi iptal ettirir. Çünkü mirasçılardan aldıkları paylar, vasiyetin infazıyla değişir.⁵²

⁴⁹ Bilmen, a.g.e., C. VII, s. 155; Ebu Zehra, a.g.e., ss. 281-282

⁵⁰ Aktan, a.g.e., s. 272.

⁵¹ **Kodi Civil 1994**, mad/ 350.

⁵² Ebu Zehra, a.g.e., ss. 281-282.

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, vasiyetlerin miras taksimine engel değildir. Bu yüzden taksim edilen bir mirasın sonradan infaz edilmeyen bir vasiyetin ortaya çıkması, taksimin iptaline gitmeye sebep değildir. Böyle bir durum söz konusu olduğu zaman mirasçılar terekeden aldıkları hisselerin oranına göre vasiyeti yerine getirmekle yükümlü tutulmuştur. Nitekim Arnavut Miras Hukukuna göre, kanuni mirasçılık ancak murisin vasiyet bırakmadığı veya yaptığı vasiyet terekenin hepsini kapsamadığı durumlarda uygulandığı söylenebilir.⁵³

8. Hisselerin Tahsisinden Önce İtiraz

Mirasçılar, taksimi kendi aralarında sulh yoluyla yaparlarsa ve paylar kura veya başka bir yolla hak sahiplerine teslim edilmeden önce itiraz edilirse ve bu itiraz taksimden vazgeçmek şeklinde ortaya konuyorsa, taksim yapılamaz. Ancak bu itiraz, taksim hâkim kararıyla yapılıyorsa, taksime rıza göstermeme, taksimin iptaline götürmez. Çünkü hâkim tarafından dikkate alınması gereken talep, taksime itiraz edenin değil, diğer mirasçıların talebidir.⁵⁴

Bu konuda Arnavutluk Miras Hukuku da aynı tutumu göstermektedir. Mirasın taksimi mahkeme tarafından yapılmışsa, mirasçıların mahkemeden çıkan karara rıza göstermeleri gerekir. Rıza-i taksim söz konusu olduğu zaman, böyle bir taksimin ancak bütün mirasçıların rızası ile yapıldığı için, bir mirasçının bile taksime itiraz etmesi o taksimi geçersiz hale getirmektedir. Nitekim Medeni Kanun'un 206. maddesinde yer alan "*Ortaklar, ancak önceden itiraz ettikleri durumlarda önceden yapılan malın taksiminin iptal edilmesini mahkemede talep edebilirler.*" ifadesi, kazai taksimin iptalinin ne zaman istenebileceğini göstermektedir.

9. İkâle

Taksimin ister rıza-i taksim ister kazai taksim olsun, mirasçılar diledikleri takdirde, kendi aralarında sulh yoluyla anlaşarak, taksimin iptaline gidebilirler. Ancak tereke mallarının helak olmaması ve bütün mirasçıların buna rıza göstermesi gerekir.⁵⁵

Bu konu Arnavutluk Miras Hukuku'nda da aynı şekilde bir çözüm bulunmaktadır. Arnavutluk Miras Hukuku'nda daha önce de söylediğimiz gibi, mirasçılar rıza göstermek suretiyle, mirası aralarında istedikleri şekilde bölme hakkına sahiptirler. Ancak mahkeme

⁵³ **Kodi Civil 1994**, mad/317.

⁵⁴ Bilmen, a.g.e., C. VII, s. 154.

⁵⁵ Aktan, a.g.e., s. 273.

tarafından taksim gerçekleşmişse, mahkemenin verdiği karardan geri dönme hakkına sahip değildirlir. Çünkü mahkemenin verdiği karar taksim işlemiyle mirasçılarının ortaklığını sona erdirir. Bundan dolayı böyle bir şey söz konusu olduğu zaman, yeni bir ortaklık ortaya çıkmaktadır.

D. Miras ile İlgili Olan Diğer Meseleler

1. Hacb

Hacb kelimesinin sözlük manası, gölgede bırakmak, gizlemek, saklamak, men, engelleme manasında gelmektedir.⁵⁶ Fıkıh terimi olarak ise, bir varisin başka bir varisi tamamen veya kısmen mirastan mahrum etmek anlamına gelmektedir.⁵⁷ Yani mirasçılardan bazılarının meselede bulunmasıyla diğer mirasçılardan bir kısmının hisselerinin eksilmesine veya mirasçılıktan düşerek hiç pay almamalarına hacb denilmektedir.⁵⁸ Buradan anlaşıldığı gibi hacb iki türdür.

Hacb-i noksan: Bir mirasçının, varisler arasında murise kendisinden daha yakın birisinin bulunmasıyla hisselerin azalarak değişmesi haline denir.⁵⁹ Bu durumda bazı mirasçılarının bulunmasıyla diğer mirasçılarının paylarında bir miktar eksiltme olur. Mesela; ölenin çocuğu olmadığı durumda kocasından ¼'ünü alan eşi, ölenin çocuğu ile birlikte mirasçı olduğunda 1/8'ini hisse almaktadır.

Hisselerinin hepsini değil de sadece bir miktarını kaybettiklerinde hacb-i noksan, yani kısmî mahrumiyet ismi verilmiştir.

Hacb-i hırmân: Vârisin, varislerden murise kendisinden daha yakın birisinin bulunmasıyla hisse alamayarak, terekeden mahrum olmasına denir.⁶⁰ Görüldüğü gibi, bazen de bir kısım mirasçılarının bulunması diğer mirasçılardan bir veya birden fazla kişinin mirasçılıktan düşmelerine sebep olabilir. Mesela; Baba bir erkek kardeşin, öz erkek kardeş veya murisin çocuklarının olmasıyla terekeden hisse alamaması gibidir.

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, mirasçılarının mirasa çağrılması bir sıraya göre yapıldığı için, önceki sırada yer alan mirasçılar mevcut bulunduğu durumlarda, sonra ki sırada yer alan mirasçılarını hacb eder. Mesela, murisin çocuklarıyla birlikte murisin annesi

⁵⁶ Serdar Mutçalı, **Arpça-Türkçe Sözlük**, Dağarcık yay, İstanbul, 1995, s. 148.

⁵⁷ Erdoğan, a.g.e., s. 164; Sabık, a.g.e., s. 326.

⁵⁸ Abduh Yahya eş-Şerif, **el-Leâli'l-Fıdda alâ Metni'r-Rahbiyye fi-İlmi'l-Mevâris**, 2.b., Mektebetü'l-İrşad, 1998, s. 25; Seyyid Şerif Ali b. Muhammed el-Cürcânî, **et-Ta'rifât**, nşr. İbrahim el-Ebyârî, 1.b., Beyrut, 1405, C.I, s. 268; Aktan, a.g.e., s. 176.

⁵⁹ Seyyid Şerif Ali b. Muhammed el-Cürcânî, a.g.e., C.I, s. 268.

⁶⁰ Aktan, a.g.e., s. 177.

ve babası bulunuyorsa, murisin çocukları mirasa ilk sırada çağrıldığı için, ikinci sırada yer alan murisin anne ve babası mirastan hacb olunur.⁶¹ Burada da görüldüğü gibi, Arnavutluk Miras Hukuku'nda sadece hacb-i hırman uygulanmaktadır. Çünkü aynı sırada yer alan mirasçıların terekeyi aralarında eşit paylarda paylaştıkları için, birbirine hacbetme söz konusu olamaz.

2. Avl Meselesi (Avliye)

Sözlükte zulüm, haksız yükselme, artma, haddi aşma anlamlarına gelen avl kelimesinden türeyen avliyye⁶² istilah olarak, vârislerin hisseleri toplamının, mahreci (ortak paydayı) aşmasını gösteren meseleye denir.⁶³

Ashabı kiramın çoğu ve dört mezhep imamı avliyyeyi kabul etmiştir. Çünkü muayyen pay sahipleri arasında ayırım yapılamaz. Böylece herkesin kendi hakkını teslim etme açısından avliye uygulamasını yapmak doğru bulmuşlardır. Hz. Peygamber “*Muayyen payları, pay sahiplerine veriniz.*”⁶⁴ diye buyurmuştur.

Avl meselesine ilk defa Hz. Ömer'in halife olduğu dönemde rastlanmıştır. O dönemde Hz. Ömer sahabelerle bu meseleyi istişare etmiş ve Abbas b. Abdülmutilib'in bu meseleyi avl yoluyla çözmeyi teklif etmesi üzerine, bu usule göre meselelere çözüm getirilmiştir. Yani farz sahipler paylarının toplamı meselenin mahreci kabul edilerek, meselenin çözülmesini uygun görülmüştür. Hz. Ömer'in halife olduğu dönemde buna karşı çıkan olmamıştır. Bu da gösteriyor ki avl meselesinde icma vardır.⁶⁵

Farz sahiplerinin payları toplamı, meselenin ortak paydasını aşınca, terekeyi meselenin mahrecine göre değil, paylar toplamına göre taksim edilmesi gerekir. Mesela; koca, iki kızı, ana ve babası ile birlikte mirasçı olarak bulunuyorsa, bu durumda meseleyi çözüme için avl yoluna başvurulması gerekmektedir. Burada kocanın payı 1/4, kızların aralarında paylaşacakları 2/3, ana 1/6 ve babası 1/6, artı kalanı alması gerekir. Bu durumda payların bütünü meselenin mahrecinden fazla çıkmaktadır. Yani 15/12 oluyor. Bu durumda tereke 12 paya ayrılmayacak, 15 paya ayrılacaktır. Böylece kocanın payı 1/4 iken 3/15 olacak, kızların 2/3 iken 8/15 olacak, ana 1/6 alırken 2/15 alır, babası 1/6 alması gerekirken

⁶¹ **Kodi Civil 1994**, mad/369.

⁶² İbn Manzûr, a.g.e., C. XI, s. 481; Mutçalı, a.g.e., s. 610; Zuhaylî, a.g.e., s. 7819; Sabık, a.g.e., s. 327.

⁶³ Ebdü'l-Kerîm ibn Muhammed el-Lahîm, **el-Ferâiz**, 1. b., Mektebetul Mearif, Riyad, 1986, s. 25; Muhammed Beşîr el-Mefşî, **el-Camiu'l Hadis fi İlmi'l Ferâiz ve'l-Mevâris fi Ş-Şeriyâti'l-İslâmiye ve'l-Kanuni'l-Ahvali's-Şahsiyye**, Dimaşk, 1997, s. 239; Abduh Yahya eş-Şerîf, a.g.e., s. 130; Muhammed Beşîr el-Mefşî, a.g.e., s. 239.

⁶⁴ Buhârî, Ferâzi, 5,7,9,15; Müslim, Ferâiz,2,3; Dârimî, Ferâiz, 28.

⁶⁵ el-Lahim, a.g.e., s. 26; Casas, a.g.e., ss. 114-115.

2/15 alır. Tabii burada gerektiği paydan daha az bir miktarda alırlar fakat bu kural bütün mirasçıları kapsadığı için, her mirasçının payını kendi büyüklük oranına göre küçültülür. Böylece kimseye de haksızlık yapılmış olmaz.

Arnavutluk Miras Hukuku'nda avlı gerektiren bir durum ortaya çıkması mümkün değildir. Çünkü Arnavutluk Miras Hukuku'na göre mirasa birlikte çağrılan mirasçılar, terekeyi aralarında eşit paylarla bölerler. Mirastan bir mirasçı mahrumiyetinden dolayı pay almadığı durumlarda, mirasa onun mirasçıları çağrılır.⁶⁶ Ancak onun mirasçıları kendi aralarında sadece mahrum olan kişinin payını bölerler. Bu yüzden avl yoluyla çözüm gerektiren bir durum ortaya çıkmayacağı için, Arnavutluk Miras Hukuku'nda da avl ile ilgili bir düzenleme yer almamaktadır.

3. Red Meselesi (Reddiye)

Red, avlin zıddıdır. Çünkü red, terekenin mahrecinin, farz hisselerin mahrecinden fazla olmasıdır. Red sadece murise kan bağıyla mirasçı olan mirasçılara yapılır. Buna göre karı koca arasında red geçerli olmaz.⁶⁷

Murisin asabe sınıfından hiç kimsesi bulunmaz ve sadece muayyen pay sahibi mirasçılar bulunursa, bu pay sahipleri paylarını aldıktan sonra terekeden bir miktar daha artabilir.⁶⁸ İslâm Miras Hukuku'nda bu konuyla ilgili farklı görüşler ortaya çıkmıştır.

Bir görüşe göre; muayyen pay sahipleri paylarını aldıktan sonra, terekeden artan miktarı alacak asabe bulunmuyorsa, terekeden artan miktarı yine farz sahiplerine döner. Bu görüşte Hanefî ve Hanbelî mezhebine aittir.. Kur'ân-ı Kerim'de: "*Akrabalık yönünden yakınlıkları olanlar Allah'ın hükmüne göre mirasta bir birlerine daha yakındır.*"⁶⁹ buyrulmuş olması ve bu yüzden terekeden artana sahip olma açısından, yakın akrabaların beytülmale göre öncelikli oldukları kanaati oluşmuştur.

Bu fikri savunanlar ashab arasında Hz. Ömer, İbn Mesud, ve İbn Abbas'ın bulunduğu söylenmektedir.

Karı ve koca arasında olan bağ, nesepten değil, evlilik sebebiyle olmaktadır. Çünkü karı koca arasında nikah düştüğü durumlarda, birbirine mirasçı olamazlar. Bu yüzden yukarıdaki söylenen ayeti kerimede, açık bir şekilde artanın en yakın akrabalara verilmesi

⁶⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/369.

⁶⁷ Zuhaylî, a.g.e., s. 7825.

⁶⁸ Sabık, a.g.e., s. 328.

⁶⁹ Enfal, 8/75.

gerektiğini söylemişlerdir.⁷⁰ Buna binaen karı kocanın kan hısımları olan mirasçılarla bir derecede tutulmaması gerekir.

Bu konuda ikinci bir görüş ise, reddi kabul etmeyenlerin görüşüdür. Bu görüşe göre, muayyen pay sahipleri kendi paylarını aldıktan sonra, terekeden artan varsa ve bunu alacak asabe bulunmuyorsa, o durumda terekenin kalanı beytülmale verilir. Bu görüşte olanlar, Zeyd b. Sabit ve Malikî ve Şafî mezhepleridir. Bunların öne sürdükleri delil ise, Allah her varisin hissesini ayetle açıklamış olmasıdır. Böylece başka bir delil olmadan bu, nass üzerine artma yapmaktır ki, caiz olmaz derler. Yinede miras ayetleri indirildikten sonra Hz. Peygamber hadisinde, “Allah her hak sahibinin hakkını kendine vermiştir. Hiç bir varis hakkından daha fazla alamaz.”⁷¹ buyrulmuştur.⁷²

Alv meselesinde açıkladığımız gibi, Arnavutluk Miras Hukuku’nda mirasçılar terekeyi aralarında eşit paylarda böldüklerinden dolayı ve farz hisselerin belli bir oranı olmadığı için, red yoluyla çözülmesi gereken bir durum ortaya çıkmaz. Bu yüzden Arnavutluk Miras Hukuku’nda red ile ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır.

4. Munâsaha

Murisin ölümünden sonra tereke malları taksim edilmeden, murisin varislerinden biri veya birden fazlası vefat etmiş olabilir. Bu durumda tereke munâsaha yoluyla çözülür.

Munâsaha, nakletmek ve değiştirmek manasına gelmektedir. Fıkıh terimi olarak; terekenin taksiminden önce, mirasçılardan bir veya birkaçının vefat etmeleri halinde bunlara düşen hisselerin kendi mirasçılarına intikali anlamına gelmektedir.⁷³

Bir munâsaha problemi çözülürken, ölen mirasçılara vefat tarihini sıralamasına göre önce kendi hisseleri tahsis edilecektir. Munâsaha meselesinde yer alan her bir mesele ayrı olarak çözüldükten sonra, meselenin bir birlerine karşı oranlarının değişmemesi için denkleştirme işlemleri yapılacağından dolayı, rakamlar devamlı olarak değişir. İşte sürekli olarak meydana gelen bu rakam değişikliğinden dolayı, bu yöntem munâsaha diye isimlendirilmiştir.⁷⁴

⁷⁰ Aktan, a.g.e., s. 180.

⁷¹ Ebu Dâvûd, Buyû, 88; Tirmizî, Vesaye, 5; İbn Mâce, Vesaye, 6.

⁷² Zuhaylî, a.g.e., ss. 7825-7826; Red konusunda Malikî ve Şafî mezhebinden daha sonra gelen alimler de, beytülmalin düzeni bozulunca, mirastan artanını farz sahiplerine red yoluyla verilmesini daha uygun bulmuşlardır. bkz. Aktan, a.g.e., s. 180.

⁷³ Erdoğan, a.g.e., s. 422.

⁷⁴ Aktan, a.g.e., s. 184; Zuhaylî, a.g.e., ss. 7907-7908.

Munâsaha meselesi, rakamlar çok büyütülmezse de, Arnavutluk Miras Hukuku'nda da vardır. Çünkü daha önceki konularda söylendiği gibi, miras bölünmeden, bir veya birkaç mirasçı ölmüşse, mirasa onların mirasçıları çağrılır. Bunlar mirasa çağrıldığında da meselenin mahreci değişmek zorundadır.

5. Sulh ve Tehâruc

İslâm Miras Hukuku'nda bir kimsenin mirasçılıktan mahrum edilmesi mümkün değildir. Ancak mirasçı olan kimse, kendi isteği ile mirasçılıktan çıkabilir. Mirasçılardan biri veya birkaçı miras hisselerini başka birine bırakmak üzere, mirastan çıkabilirler. Mirastan bu tür çekilişe tahâruc denilir. Çıkan için ise, hâriç terimi kullanılır.

Aynı şekilde mirasçılar terekeden muayyen bir şey olarak çekildiği gibi, diğer mirasçıların kendi malından verecekleri bir bedel karşılığında da mirastan sulh yoluyla çekilebilir.

Bir mirasçı, kendi hissesini başka bir mirasçıya bırakmak üzere çekildiği gibi, aynı şekilde kendi hissesini birine değil birkaçına da bırakabilir. Eğer bu çekilme bir bedel karşılığında yapılmışsa, hâriç'in hissesini ödeme oranına göre, onun hissesine sahip olurlar. Mesela ölenin iki kızı varsa ve amcasına terekeden alacağı pay karşılığında birisi öbür kızından daha fazla ödemişse, o zaman amcanın hissesini ödedikleri oranına göre, onun hissesine sahip olurlar.

Bazan da mirasçı muayyen bir şey olarak veya hiçbir şeyi istemeksizin bütün mirasçılar lehine çekilebilir. Bu durumda, mirası paylaşırken onun da var olduğu kabul edilerek hesaplanır, ancak paydadın çekilen mirasçının payı çıkarılır.⁷⁵ Kalan miktar da meselenin mahreci sayılır.

İslâm Miras Hukukun tersine, Arnavutluk Miras Hukuku'nda murisin kendi mirasçılarını mirastan mahrum etme yetkisi verilmiştir. Nitekim Medeni Kanunun 378. maddesi “ *Muris, vasiyetnamesinde, kendi mirasçılarından, bir veya birden fazla mirasçıyı mirastan mahrum bırakabilir.* ”⁷⁶ şeklindedir.

Aynı şekilde, Arnavutluk Miras Hukuku, mirasçılara mirastan vazgeçme hakkını da tanımaktadır. Mirastan vaz geçen mirasçılar, Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, miras hiç

⁷⁵ Aktan, a.g.e., ss. 199-200.

⁷⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/378.

çağrılmamış gibi kabul edilir ve onun hiç mirasçı olmadığına hükmedilir.⁷⁷ Onun payı, aynı sırada yer alan diğer mirasçıların hisselerine eklenir.⁷⁸

6. Hamıl Problemi

Ölen kimsenin terekesinin ileride doğması beklenen yeni bir mirasçı için diğer mirasçılara hisselerini dağıtmamak söz konusu olamaz. Çünkü böyle bir şey olursa onların aleyhine hüküm verilmiş olur. Bu konuda mezhepler arasında ittifak vardır.⁷⁹ Yani alınacak önlemlerle doğumu beklemeden terekeyi diğer mirasçılara paylaşma konusunda caiz görülmüştür.

Hamlin mirasçılığında dört ayrı durum söz konusu olabilir. *Birinci hal*; ceninin hiçbir şekilde mirasçı olma şansı olmadığı durumdur. Mesela ölenin mirasçıları arasında karısı, iki öz kız kardeşi, anası, bir de babasının başka bir kadından beklediği çocuğu varsa. Bu durumda doğacak olan ölenin baba bir kardeşi olacaktır ki, ister kız ister erkek olsun her halükarda mirastan pay almayacaktır. Çünkü kız olsa iki öz kardeşi onu mirastan düşürür, erkek olsa asabe olur, ancak bu meselede avl uygulanacağında dolayı ona terekeden bir şey kalmaz.⁸⁰ Böyle durumlarda tereke mevcut bulunan mirasçılara paylaştırılır. *İkinci hal*; doğacak çocuğun erkek veya kız olması kendisine ait olan hisseyi etkilemeyecekse, hissesi mahfuz tutulur. Bu durumda terekeden bunun hissesi çekilir ve kalanı diğer mirasçılara taksim edilir. Buna örnek, ölenin ana bir kardeşleridir. Mesela, ölenin anası ve iki öz kız kardeşi varsa ve anası başka bir şahıstan hamileyse, doğacak çocuk ister kız ister erkek olsun, terekeden sadece 1/6 alacağı için, hissesi değişmez. Bu durumda diğer mirasçılar kendi hisselerini alırlar. *Üçüncü hal*; doğacak çocuğun cinsiyetine göre mirasçı olup olmayacağı tespit edilecek durumlar. Böyle bir mesele ortaya çıkmışsa, ceninin mirasçı olacağına hükmedilerek, hissesi mahfuz edilir. Terekenin diğer hisseleri sahiplerine ceninin doğumunu beklemeksizin verilir. Ancak doğacak çocuk doğduğunda mirasçı olmayacak cinsiyette doğarsa, o zaman mahfuz edilen hisse diğer mirasçılara iade edilir. *Dördüncü hal*; eğer doğacak çocuk hangi cinsiyette doğarsa doğusun yine mirasçı olacaksa, hangi durumda daha çok pay sahibi olacaksa ona göre terekeden hissesi mahfuz edilir. Doğduğunda hissesi ayrıldığı cinsiyette doğarsa hissesi

⁷⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/334.

⁷⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/370.

⁷⁹ Aktan, a.g.e., s. 205.

⁸⁰ Aktan, a.g.e., s. 205.

teslim edilir, aksi durumda, kendisine verilmesi gereken pay verilir ve artan kısım diğer mirasçılara oranlarına göre iade edilir.⁸¹

Doğmamış çocukların Arnavutluk Miras Hukuku'nda miras hakkı tanınmıştır. Ancak ceninin mirasçı olabilmesi için, murisin ölümünden 300 gün geçmeden doğma şartı konulmuştur.⁸²

Arnavutluk Miras Hukuku'nda erkek ve kız hisseleri farklı olmadığı için, ceninin de hangi cinsiyette doğacağı pek önem taşımamaktadır. Çünkü ister erkek olsun ister kız olsun alacak hisse aynı olacaktır. Dolayısıyla Arnavutluk Miras Hukuku'na göre ceninin mirasçılığı iki şekilde olur. Birincisi, ceninin mirastan hab edildiği durumdur, yani doğacak çocuğun mirasa çağrılacak sırada yer almadığı durumdur. Bu durumda cenine hisse ayrılmaz. İkincisi ise, ceninin mirastan pay alacak sırada yer almasıdır. Bu durumda cenine diğer mirasçılarla hisselerine eşit pay ayrılır.

7. Erkeğin Kadından Çok Miras Almasının Sebep ve Hikmetleri

İslâm Hukukuna göre erkek aile ile ilgili sorumlulukları daha fazla olduğundan dolayı, mal, erkeğe kadından daha çok lazımdır. Çünkü erkekler kadınlar üzerinde kavvamdırlar. Yani erkeklere verilen ailenin velayet hakkına sahip olması, onları koruyup kollanması, onların haklarını korunması üzerlerine almaları sebebiyle erkeklerin kadınlardan daha fazla maddi güce ihtiyacı vardır.⁸³

Erkeğin payının daha fazla olmasının sebeplerinde biri de, erkekler, kadınların her ihtiyacını karşılamakla mükelleftirler. Erkek, kadının hem hayatında hem de ölümden sonra ortaya çıkan masrafları karşılamakla yükümlüdürler. İşte bu yüzden erkeğin kadından daha büyük hisseye sahip olmasının normal karşılanması gerekir. Özetle söylemek gerekirse, kadının masrafları ya kocasına ya da babasına ait olurken, erkeğin kendi masraflarına, bakmakla yükümlü olduğu kadınların masrafları da eklenir.

Başka bir sebep de, kavvam kelimesinden çıkan anlam ki; bir kuruluşun veya bir kurumun işlerini yöneten, ona bekçilik eden kimse için kullanılmaktadır. Buradan hareketle erkeğin, kadının işlerini kontrol eden, yöneten, düzenleyen kişi, onun koruyucusu olduğunu söylememiz mümkündür. Aynın zamanda erkekler kendi kazandıklarından kadına mehir, nafaka vermekle mecburdurlar.

⁸¹ Aktan, a.g.e., s. 208.

⁸² **Kodi Cİvil 1994**, mad/320.

⁸³ Tuncay, a.g.e., s. 46.

Nasıl ki ticari, sanayi ve ekonomik, sağlık, eğitim ve buna benzer müesseselerin başına en başarılı olanları getiriliyorsa, aile müessesesinin başında da erkek getirilmiştir. Bu da fitri bir durumdur. Allah, aile düzenini kurarken erkeğe ve kadına fitratlarına uygun olarak bazı vazifeler yüklemiştir. İşte bu yüzden mirasta da farklı paylar vermiştir.

Erkeği de kadını da yaratan Allah, her iki kuluna da haksızlık etmez. Erkeği de kadını da bir vazife için yaratmış ve bu vazifeyi en güzel şekilde yerine getirebilmesi için gerekli yetenek ve eğilimi vermiştir. Allah kullarına taşıyamayacağı yük yüklemez.

Allah ev idaresini erkeğe verirken kadına da erkeğin yapamayacağı bazı sorunlukları vermiştir. Örneğin; çocuğun bakımını ve ev işlerini kadına vermiştir. Erkek fitratı gereği bu işleri istese de kadın gibi yapamaz. Kadın bu işlerle uğraşırken, onun bakımı, korunması ve bunlara benzer görevler erkeğe verilmiştir. Çünkü ne erkek bu iki görevi birden başarıyla yapabilir, ne de kadın kendi başına bu işlerle baş edebilir. Allah herkesi kendi problemlerini çözmeye bırakılmış olsaydı, o zaman adaletsizlik söz konusu olacaktı.⁸⁴

Ailenin korunması ve mali ihtiyaçlarının karşılanması görevinin erkeğe verilmesi, erkeğe doğuştan verilen bazı özelliklerinden kaynaklanmaktadır.⁸⁵

Arnavutluk Miras Hukuku bu noktalara dikkat etmemiş ve bundan dolayı erkeğin ve kadının hisselerini eşit tutmuştur. Arnavutluk Kanunlarına göre, ailenin geçiminden iki eş de sorumlu tutulur ve evin sorumluluğu da iki eşe aittir. Bu eşitliği, kadına değer verme adına yapmış ancak bunun altında, kadına zor görevler yüklemiştir. Çünkü bilindiği gibi, kadının fitratında ağır işleri yapma yeteneği olmamakla birlikte, ağır işler kadını kadınsal yapısından uzaklaştırmaktadır. Aynı şekilde, Arnavutluk Hukuku erkek ve kadın arasındaki dengeleri eşitlemekle birlikte, bir yere kadar aile içerisindeki rollerin de bir çıkmaz yola girmesine sebep olmuştur. Eğer erkeğin ait olduğu bazı görevleri kadın yapmaya kalkışırsa, o görevleri arasına yerine getirirse de hep böyle olamaz ve aynı şekilde, her ailenin birer yöneticisi olmalıdır, yoksa aile içi dengeler altüst olur ve bunlarla birlikte aile içi kavgalara neden olur.

Kadın yaratılışı gereği, kendisini yönetecek ve koruma altında alacak bir güce ihtiyacı var. Ancak Arnavutluk Hukuku kadına özgürlük verme adına bu hakkı, yani korunma hakkını elden almışyor.

---

⁸⁴ Tuncay, a.g.e., ss. 47-48.

⁸⁵ Tuncay, a.g.e., s. 49.

8. Evlat Edinme

Öncelikle şunu belirtmemiz gerekir ki, İslâm hukukunda evlat edinme müessesesi kabul edilmediğinden dolayı, İslâm Miras Hukuku'nda bu konuyla ilgili özel bir düzenleme yapılmamıştır. Çünkü evlat edinme İslâm hukukuna göre caiz olmayan bir işlemdir.

Bilindiği üzere İslâm hukukunun temel iki kaynağı olan Kur'ân ve sünnete dayanan İslâm âlimleri evlat edinmeyi caiz görmemişlerdir. Halbuki Kur'ân ve sünnette açık ifadelerle bu konuda emir verilmiştir. Konuyla ilgili hükümler, Ahzâp suresinde “*Allah bir kişinin içinde iki kalb koymadı. Kendilerine “zihar” yaptığınız eşlerinizi analarınız saymadığı gibi, evlatlıklarınızı da öz oğullarınız saymadı.*”⁸⁶ ve “*Onları (evlatlıkları) öz babalarına nispet ederek çağırınız. Bu Allah katında daha doğrudur. Eğer babalarını bilmiyorsanız, onlar sizin din kardeşleriniz ve dostlarınızdır.*”⁸⁷ ifadeleri yer almaktadır. Bu ayetlerin inme sebebi olarak, Hz. Peygamber ile Zeyd bin Harise arasındaki evlatlık ilişkisiyle ilgili olduğunda tefsirciler fikir birliği içindedirler.⁸⁸

Bu konuyla ilgili rivayet edilen hadislerin, Kur'ân ayetlerine göre daha sert ifadelerle rivayet edildiği görülür.

“*Bilerek başkasına neseb iddiasında bulunan kimseye cennet haramdır.*”⁸⁹ hadisinde yapılan şiddetli vurgu, ilgili yasağın yalan ve haksız yere yapılan babalık iddialarıyla ilgili olduğunu apaçık göstermektedir.

Yukarıda verdiğimiz ayetler ve hadisler kesin bir şekilde evlatlığı yasaklamaktadırlar. Buna binaen, evlat edinmeyi kabul etmemiş, miras ve buna benzer konularda özel bir düzenleme getirmemiştir.⁹⁰

Burada dikkat edilmesi gereken husus, İslâm hukukunda, yolda terk edilmiş ve bakıma muhtaç olan çocukların bulunduğu durumdan kurtarılmaları için bazı düzenlemeler yapmıştır. Fakihler, çocuğun bakımını üstlenecek birkaç kişi olduğunda ve bu işi üstlenmesinin farz-ı kifâ⁹¹ olduğuna hükmetmişlerdir. Eğer çocuğun hayatı tehlikede ise

---

⁸⁶ Ahzab, 33/4.

⁸⁷ Ahzab, 33/5.

⁸⁸ Mustafa Yıldırım, **İslâm Hukuku Açısından Evlat Edinme**, İzmir İlahiyat Vakfı Yay, İzmir, 2005, ss. 37-40.

⁸⁹ Buhârî, ferâiz, 29; Müslim, 112,114, 115; Tirmizî, Vesaya, 5.

⁹⁰ Yıldırım, a.g.e., ss. 40-42.

⁹¹ Bir kısım insanlar tarafından yerine getirildiğinde diğerlerinden sorumluluğun kalktığı dini bir görev olarak demektir.

ve ona sahip çıkacak başka birileri bulunmadığı takdirde, bu görev çocuğu gören kimseler için farz-ı ayin'e dönüşür.⁹²

Arnavutluk Miras Hukuku'nda evlat edinme müessesesi kabul edilmiş, evlat edinen kişinin öz çocuklarıyla eşit hissede mirasçı olma hakkını da tanımıştır. Nitekim Arnavutluk Miras Hukuku'nda yer alan; "*Evlat edinilen çocuklar öz çocuklarla eşittirler.*"⁹³ maddesi bunu açık bir şekilde söylemektedir.

Evlat edinen kişi, evlat edindiği ailede mirasçı olma hakkını kazanırken, öz ailesine mirasçı olma hakkını kaybeder. Çünkü Arnavutluk Medeni Kanunu 362. maddesinde "*Evlat edinen kendi öz ailesine mirasçı olamaz, ailesi de ona mirasçı olamaz.*"⁹⁴ hükmü yer almaktadır.

II. İSLÂM VE ARNAVUTLUK MEDENİ HUKUKUNDA VASİYET

Bilindiği üzere vasiyet, bir kimsenin malının tamamını veya bir bölümünü varislerden birine veya üçüncü bir şahsa karşılıksız bırakması suretiyle, ölüme bağlı bir tasarruftur.⁹⁵

Vasiyet eskiden beri var olan bir uygulamadır. Fakat bu uygulama bazı dönemlerde adaletli bir şekilde uygulanmadığı ve böylece varis olan kimselere haksızlık edildiği görülmektedir. Bilindiği gibi eski Roma hukukunda aile reisinin (murisin) hiç kimseye sormadan, kendi malın üzerinde istediği şekilde tasarruf etme hakkı vardı. Cahiliyye döneminde vasiyet anlayışı bundan pek farklı değildi. O dönemde Araplar başkalarına karşı övünmek için kendi malını yakınlarına değil, yabancılara vasiyet ederlerdi.⁹⁶

İslâm hukuku bu tasarruf hakkını kendi prensiplerine uygun bir şekilde düzene koymuştur. İslâm'da bu tasarruf hakkı malın sadece 1/3'ünde geçerli olmaktadır. Fakat esas bu olmakla birlikte, İslâm hukukunda varislerin onaylamasıyla bu orandan daha fazla bir miktarda vasiyet etmeye cevaz verilmiştir.⁹⁷

Arnavutluk Miras Hukuku, küçük mirasçıları mahrum etmeme şartıyla, kişiye kendi malı üzerinde ister hayattayken ister öldükten sonra, sınırsız tasarruf hakkını tanımıştır.⁹⁸ Böylece muris kendi iradesiyle istediği kişiye vasiyet etme hakkına sahiptir. Ancak muris

⁹² Yıldırım, a.g.e., ss. 50-51.

⁹³ **Kodi Civil 1994**, mad/362.

⁹⁴ **Kodi Civil 1994**, mad/362.

⁹⁵ Sadettin Berki, a.g.e., s. 69; Ömer Ferruh, **İslâm Aile Hukuku**, çev. Yusuf ziya kavakçı, Sebil yay, İstanbul, 1968, s. 166.

⁹⁶ Zuhaylî, a.g.e., s. 7438.

⁹⁷ Sadettin Berki, a.g.e., s. 69.

⁹⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/377.

vasiyetnamesini düzenlediği sırada dikkat etmesi gereken birkaç kural konulmuştur. Bu kurallar içerisinde, küçük yaşta bulunun mirasçılarının ve bakmakla yükümlü olduğu engelli mirasçılarının dışlanmaması gibi kurallar yer alıyor.

Aynı şekilde vasiyetname, iki ve daha fazla kişi tarafından aynı akitle veya üçüncü bir şahsın lehine ya da iki kişi arasında karşılıklı olarak yapılamaz.⁹⁹

A. Vasiyetin Manası

Vasiyetin sözlük manası; emretmek, bir kimsenin ister hayatta iken, ister ölümünden sonra kendi gaybubeti zamanında, bir şeyin yapılmasını başkasından istemesi demektir.

Şeriatta vasiyet: bir kimsenin ölümünden sonra kendi malını veya yararlanma hakkını, ölümünden sonraya bağlayarak bir şahsa veya hayır kurumuna karşılıksız olarak bağışlamak demektir.¹⁰⁰ Vasiyet aynı zamanda, kişinin hayatında veya ölümünden sonra belli bir işi yerine getirilmesini başkalarından istemesi anlamına gelir.¹⁰¹

Vasiyet edene “mûsi” kendisine vasiyet edilene “mûsa leh” ve vasiyet edilen şeye de “mûsa bih” denilir.¹⁰²

Arnavutluk Miras Hukukun’da yapılan tanıma göre: “*Vasiyet, murisin, ölümünden sonra, kendi malıyla ilgili yaptığı tek taraflı bir düzenlemedir.*”¹⁰³ bu maddeden de anlaşıldığı gibi vasiyet, murisin, kendi ölümünden sonra, terekesinin kime geçeceğine dair yaptığı bir düzenlemedir.

B. Vasiyetin Yerine Getirilmesi

İslâm Hukukuna göre, ölen kimse vasiyet bırakmışsa ve öldükten sonra teçhiz ve tekfin görevleri yerine getirilip, borçlar ödendikten sonra, geriye kalan malından üçte birini geçmemek şartıyla vasiyet ettiği miktar mûsâ’lehe verilir.¹⁰⁴ Fakat vasiyetin geçerli olabilmesi için vasiyeti yapanın vasiyet etme vasıflarının taşıması gerekir. Çünkü bilindi üzere, ergenlik çağına gelmeyen çocuğun, akli dengesi bozuk olanın, bunağın ve ölüm hastalığına yakalanmış kimselerin ettikleri vasiyete itibar edilmez.

⁹⁹ **Kodi Civil 1994**, mad/373.

¹⁰⁰ Subhî Mahmesanî, **el-Mebadiü’ş-Şer’iyye ve’l-Kanuniyye fi’l-Hacr ve’n-Nafakat ve’l-Mevâris ve’l-Vasiyye**, 9. b., Dârü’l-İlm li’l-Melayin, Beyrut, 2002, s. 157; Erdoğan, a.g.e., s.598; Hamdi Döndüren, **Delilleriyle Aile İlmihali**, Erkam Yay, İstanbul, 2006, s. 486; Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 429.

¹⁰¹ Zuhaylî, a.g.e., s. 7440; Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 429.

¹⁰² A. Fikri Yavuz, **İslâm Fıkhi ve Hukuku**, itikad, ibadet, muamelat, ceza ve miras, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1970, s. 284.

¹⁰³ **Kodi Civil 1994**, mad/372.

¹⁰⁴ Casas, a.g.e., C. II, ss. 121-123.

Birisi vasiyet edip de sonradan yaptığı vasiyetten, sözlü veya fiilen, vazgeçebilme hakkına sahiptir. Çünkü İslâm hukukunda vasiyet edilen şeyler, hediye veya yardım hükmündedir.

Vasiyet hayatta olan herkese edilebilir. Ergen olmayan çocuğa nasıl vasiyet caiz ise, ana rahminde cenine de vasiyet caiz sayılmıştır. Fakat burada vasiyet ile doğum arasında altı ay veya daha fazla zaman geçmemesi şartı koşmuşlar. Bu zamanı aşarsa vasiyet caiz görülmemiştir.¹⁰⁵

Burada düşünülmesi gereken başka bir not ise, ölen kimsenin arkasında hiç varis bırakmaması durumunda, kendi malını istediği gibi vasiyet edebilme hakkıdır.¹⁰⁶

Vasiyet iki çeşittir: birincisi *mutlak vasiyet*, kişinin falan kişiye şu kadar mal vasiyet ediyorum demesiyle ortaya çıkar. İkincisi ise, kişinin vasiyet ettiği zaman bir şart koşmasıyla olur, yani birisi ben bu yerde ölürsem veya bu yolculuğumda ölürsem falanca kişiye şu kadar mal veriyorum derse, bu vasiyet türü *mukayyet vasiyet* olur.¹⁰⁷ Bu vasiyet türü koşulan şartlara göre gerçekleşir. Eğer koşulduğu şart gerçekleştirilmezse vasiyet batıl olur, şart gerçekleştirilirse vasiyet de geçerli olur.

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, vasiyet önemli bir konumdadır. Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, hukuki mirasçılık ancak murisin geride malıyla ilgili bir vasiyetname bırakması ve bıraktığı vasiyetnamenin bütün malını kapsamaması durumunda uygulanır.¹⁰⁸

İslâm Miras Hukuku'nda olduğu gibi, Arnavutluk Miras Hukuku'nda da yapılan vasiyetin geçerli olabilmesi için, vasiyet eden kişinin bazı şartları taşıması gerekir. Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, mahkeme kararıyla vasiyet etme ehliyeti alınan ve vasiyetin yapıldığı zamanda, vasiyetin önemini kavramayan kişilerin dışında, 18 yaş üzeri olan her kimse ve bu yaş altında olmalarına rağmen evi olan kadınlar vasiyetname yapabilir. Aynı şekilde 14-18 yaş arasında bulunan çocukların da kendileri kazandığı mallar hakkında vasiyet edebilirler.¹⁰⁹

İslâm Miras Hukuku şahısların yaptıkları vasiyetten vazgeçme hakkını tanıdığı gibi, Arnavutluk Miras Hukuku da bu hakkı murise tanımaktadır. Arnavutluk Medeni kanununun 402. maddesinde “ *Daha sonraki bir tarihte düzenlenen vasiyetname, daha önce düzenlenen vasiyetnameyi hükümsüz kılar. Aynı şekilde vasiyetnameyi, murisin*

¹⁰⁵ Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 227.

¹⁰⁶ Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 227.

¹⁰⁷ Zuhaylî, a.g.e., s. 7440.

¹⁰⁸ **Kodî Civil 1994**, mad/317.

¹⁰⁹ **Kodî Civil 1994**, mad/373.

yaptığı bir açıklama da etkisiz kılar.”¹¹⁰ denilmektedir. Aynı şekilde murisin kendi iradesine bağlı yaptığı vasiyeti iptal etme hakkı da verilmiştir.

Vasiyetin kimlere edilebileceği konusunda, Arnavutluk Miras Hukuku, kanuni mirasçılığın mahrum saydığı kişiler dışında, herkese vasiyet edebileceği hükmünü vermiştir.¹¹¹

Bu konuda, Arnavutluk Miras Hukukunu ve İslâm Miras Hukuku’ndan ayıran bir başka özellik de, İslâm Miras Hukuku prensiplerine göre, muris kendi varislerine vasiyet edemezken, Arnavutluk Miras Hukuku’na göre muris ancak varisleri bulunmadığı zaman başkalarına vasiyet etme hakkını kazanıyor.¹¹²

Arnavutluk Miras Hukuku’na göre, bir şarta bağlanan vasiyetin, o şart gerçekleşmeden önce lehine vasiyet edilen kişi ölürse, vasiyet iptal olur.¹¹³

C. Vasiyetin Meşruluğu

Vasiyetin meşruluğu kitap, sünnet, icma ile sabit olunmuştur.

Kur’ân-ı Keriminde Allah şöyle buyurmaktadır: “Sizden birine ölüm geldiği zaman, eğer bir hayır bırakacaksa anaya, babaya yakınlara “kitaba” uygun bir şekilde vasiyet etmesi, Allaha korkanlar üzerine bir borçtur.”¹¹⁴ “Her kim vasiyet edenin hata edeceği yahut günaha gireceğinden endişe eder de (ilgililerin) aralarını bulursa kendisine günah yoktur.”¹¹⁵ “Ölüm dolayısıyla sizden dul eşler bırakanlar, eşlerin, evlerinden çıkarılmadan bir yıla kadar faydalanmasını vasiyet etsin.”¹¹⁶ “ Bu hükümler, ölenin yapmış olduğu ve borcu ödedikten sonra geriye kalan içindir.”¹¹⁷ “ Eğer ölen eşlerinizin çocukları yoksa yapacakları vasiyetten ve borçtan sonra bıraktıkları mirasın yarısı sizindir.”¹¹⁸ “ Ey iman edenler! Birinize ölüm geldiğinde, vasiyet edeceğiniz zaman, içinizden iki adil şahit tutun.”¹¹⁹ Bu ayeti kerimelerde, ilkinde vasiyetin yakın akrabalara meşru olduğunu, sonradan gelen ayetlerde de vasiyetin borçlardan sonra yerine getirilmesine söylenmektedir.

¹¹⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/402.

¹¹¹ **Kodi Civil 1994**, mad/374.

¹¹² **Kodi Civil 1994**, mad/377.

¹¹³ **Kodi Civil 1994**, mad/401.

¹¹⁴ Bakara, 2/180.

¹¹⁵ Bakara, 2/182.

¹¹⁶ Bakara, 2/240.

¹¹⁷ Nisa, 4/11.

¹¹⁸ Nisa, 4/12.

¹¹⁹ Mâide, 5/106.

Vasiyetin meşru kılındığını gösteren sünnetin delili ise; Sa'd İbn Ebi Vakas ile ilgili Hz. Peygamberin söylediği hadistir. Mirasçı olarak bir tane kızı bulunan Sa'd İbn Ebi Vakas malın üçte ikisini veya yarısını vasiyetle başkasına bırakmak istemesi üzerinde Allah'ın Resulü *“Üçte bire gelince bu olur. Gerçi üçte birde çoktur. Çünkü senin mirasçılarını varlıklı olarak bırakman, insanlara el açacak muhtaç bir durumda bırakmandan daha hayırlıdır.”*¹²⁰ buyurmuştur.

Vasiyetin meşruluğuna delalet eden başka bir hadis de Abdullah İbn Ömer'in rivayet ettiği *“Bir Müslüman'ın vasiyet etmek istediği bir şeyi olup da, vasiyeti yastığının altında yazılı olmadan iki gece geçirmesi doğru değildir.”*¹²¹

Âlimler de bu hadislerle dayanarak, vasiyetin caizliği konusunda icma etmişlerdir.¹²²

Arnavutluk Miras Hukuku'na gelince, vasiyetin meşru olduğuna dair, Medeni Kanunda yer alan 317. madde açık bir şekilde söylemektedir. *“Kanun mirasçılığı ancak murisin tereke ile ilgili vasiyetname yapmadığı veya sadece bir bölümüyle ilgili vasiyetname yaptığında veya yaptığı vasiyetnamesi geçerli olmadığı durumlarda uygulanır.”*¹²³ Buradan da anlaşıldığı gibi, Arnavutluk Miras Hukuku vasiyete ayrı bir yer ayırmaktadır.

D. Vasiyetin Hükmü

Vasiyet sıhhat şartların taşıdığı takdirde sahih olur. Aranan şartlarından birisi eksik olursa vasiyetin sıhhati batıl olur. Fukaha vasiyetin bağlayıcı olmayan bir akit olduğu üzerinde ittifak etmiştir. Bu ittifaka göre vasiyet eden (mûsî) hayatta olduğu sürece ettiği bütün vasiyetler veya vasiyetin bir kısmından dönme hakkına sahiptir. Çünkü vasiyet, tamamlanmayan bir bağış veya iyiliktir. O sadece ölüm ile gerçekleşir. Bundan dolayı ölüme kadar ondan dönmesi caiz görülmüştür.¹²⁴

Arnavutluk Miras Hukuku da bu konuda, İslâm Miras Hukuku'nun öne sürdüğü görüşlere uygunluk arz etmektedir. Buna göre her iki hukuk sistemine göre, mirasın bütün şartları gerçekleştiği zaman geçerli olduğu ve şartlardan biri veya birkaçı eksik ise, yapılan vasiyetler geçersizdir. Aynı şekilde murisin hayatta olduğu sürece yaptığı vasiyetlerden

¹²⁰ Buhârî, Cenaiz, 37; Muslim, Vasiyye, 5; İbn Mâce, vesiyye, 5; Malik, Muvatta, Vasiyye, 4.

¹²¹ Buhârî, Vasiyet, 1; Muslim, vasiyet, 1-4; İbn Mâce Vasiyet, 2.

¹²² Zuhaylî, a.g.e., ss. 7441-7442.

¹²³ **Kodî Civil 1994**, mad/317.

¹²⁴ Zuhaylî, a.g.e., s. 7489.

hayat boyunca vazgeçme hakkı tanınmıştır. Aynı şekilde, murisin daha sonra yapacağı bir vasiyet, önceki vasiyeti hükümsüz bırakmaktadır.¹²⁵

E. Vasiyette Aranılan Şartlar

Vasiyetin sahih sayılabilmesi için bir takım şartları vardır. Vasiyetin geçerli olması için geçerlilik şartlarının tamam olması gerekmektedir. Bu şartlar ya vasiyet edenle (mûsî) ilgili, ya da vasiyeti alacak kişiyle (mûsâ leh) ilgili ve ya da vasiyet edilen şey (mûsâ bih) ile ilgilidirler.

1. Vasiyet Bırakanda Aranılan Şartlar

Mûsî'nin, bağış yapabilme ehliyetine sahip olması, yani âkıl bâliğ olması, hür olması gerekir. Çünkü bilindiği gibi İslâm'da delinin veya akli yerinde olmayan kimselerin vasiyeti geçerli değildir. Hanefî mezhebine göre küçüklerin yaptıkları vasiyet geçerli olmazken diğer üç mezhebin görüşüne göre küçüklerin vasiyeti de geçerlidir, ancak bu vasiyetin onun zararına olmaması gerekir.¹²⁶

Vasiyetin geçerli olması için aranılan başka bir şart ise, vasiyet ettiği miktar vasiyet edenin malının bütününe kapsamayacak şekilde olmasıdır. Çünkü borcun vasiyetten önce ödenmesi gerektiği icma ile sabit olmuş. Bu şekilde yapılan vasiyetler alacaklıların verdikleri kararlara göre gerçekleştirilir. Eğer alacaklarından vazgeçerlerse vasiyet de yerine getirilir, kendi hakkını isterlerse, önce onların hakkı teslim edilir.¹²⁷

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, murisin akıl sahibi olması ve bunun yanında on sekiz yaşını geçmesi şartı aranmaktadır. Evlenmiş kadınlar için bu yaş aranmıyor. Aynı şekilde 14-18 yaş arası bulunan kimseler sadece kendi kazandıkları mallar üzerinde vasiyet edebilecekleri şartı koşulmuştur. Nitekim Arnavutluk Medeni Kanununun 373. maddesinde: *“On sekiz yaşını dolduranlar ve daha küçük yaşta evlenen kadınlar vasiyet edebilirler. 14-18 yaş arası bulunan çocuklar sadece kendi kazandıkları mallardan vasiyet etme yetkisine sahiptirler.”*¹²⁸ denilmektedir.

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, mahkeme tarafından vasiyet etme yetkisi alınan şahıslar ve vasiyetin önemini kavrayacak kadar akıl sahibi olmayanlar vasiyet edemez.¹²⁹

¹²⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/402.

¹²⁶ Subhî, a.g.e., ss. 183-185.

¹²⁷ Zuhaylî, a.g.e., s. 7451-7462.

¹²⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/373.

¹²⁹ **Kodi Civil 1994**, mad/374.

2. Mûsâ Leh'in Taşınması Gereken Şartlar

İslâm Miras Hukuku'na göre mûsâ leh'in altı şart taşınması gerekir. Mûsâ leh'in var olması; vasiyet edilecek şahıs, ona vasiyet edildiğinde mevcut bulunması gerekir, bu yüzden cumhura göre doğmamış bir bebeğe vasiyet etmek için vasiyet anından itibaren en geç 6 ay sonra doğması şart aranır. Ancak Malikî mezhebi bu şartı aramaz. Malum olması; mûsâ leh'in bilinmeyen kimse olmaması, tanınması şarttır. Çünkü eğer aksi bir durum olursa, vasiyetin, vasiyet edene verilmesi imkânsızlaştırır. Mülk edinmeye ehil olması; mülk edinmeye ehil olması ittifakla aranan bir şarttır. Mülk edinmeye ve haklara sahip olmaya ehil olmayana vasiyet de kabul edilmemiştir.¹³⁰ Mûsâ'nin katili olmaması; "*katile vasiyet yoktur*"¹³¹ hadisine binaen murisi öldüren kimseye vasiyet etmek caiz görülmemiştir. Fakat Ebu Hanife burada eğer diğer varisler bu vasiyeti uygun görürlerse cevaz vermiştir.¹³² Ehli harb olan kimselere vasiyet; Bilindiği üzere Müslümanın gayri Müslime veya gayrimüslimin Müslüman'a vasiyeti sahihtir. Ancak bazı konularda farklı görüşler vardır. Mesela Ebu Hanife, eğer gayrimüslime yapılan vasiyet, hem mûsâyı hem de mûsâ lehi kendi inandığı Allah'a yaklaştırırsa, bu durumlarda vasiyet sahih kabul eder. Fakat Ebu Yusuf ve Muhammed ve diğer mezhep imamları bu görüşe karşı çıkmış, böyle bir vasiyetin batıl olduğu görüşünü savunmuşlardır.¹³³ Çünkü onlara göre böyle bir vasiyet Allaha isyan etme açısından bir yardımdır.

Ehli harb'a gelince, Malikîlere göre mûsâ leh'in harbi¹³⁴ olmama şartıyla vasiyet edilir, Hanefîlere göre ise daru'l-harbte¹³⁵ bulunan harbi olmaması gerekir. Şafîî ve Hambelîlere göre ise; genel bir vasiyetin kabul etmezler, onlar savaşa yardım olabilecek, silah ve buna benzer eşyalar vasiyet edilmez söylemektedirler.¹³⁶

Mûsâ leh olma şartların arasında, mûsâ leh murisin ölümü esnasında vasiyet edenin varisi olmaması da koşulmaktadır. Dört mezhebine göre, böyle bir vasiyet ancak diğer varislerin onaylamasıyla gerçekleşir.¹³⁷

Arnavutluk Miras Hukuku'nda vasiyetin geçerli olabilmesi, mûsâ leh'in, kanuni mirasçılıkta variste olması gereken şartların taşınması istenmektedir.¹³⁸ Yani üzerinde

¹³⁰ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7462-7470.

¹³¹ Dârimî, Ferâiz, 41; Tirmizî, Ferâiz, 17; İbn Mâce, Diyat, 8, 14.

¹³² Zuhaylî, a.g.e., s. 7470; Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 432.

¹³³ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7473-7475.

¹³⁴ Harbî: Bizim ve onun bağlı olduğu ülke arasında düşmanlık ve savaş olan kimseye denir.

¹³⁵ Dâru'l-harb: Müslümanların velayeti ve egemenliğin altında bulunmayan ve İslâm ibadetlerin çoğunu uygulanmadığı devletlere denir.

¹³⁶ Zuhaylî, a.g.e., s. 7473.

¹³⁷ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7475-7476.

vasiyet edilecek kişinin mirasın açıldığı zaman hayatta olması gerekir. Doğmamış ceninin de murisin ölümünden üç yüz gün geçmeden hayata gelmesi şartı aranmıştır.¹³⁹

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre vasiyet edilmeyecek şahıslar arasında, murisin veya murisin eşini, çocuklarını ve ebeveynlerini öldüren veya öldürmeye teşebbüs eden kişiler yer almaktadır. Aynı şekilde, muris hayattayken, ona ölüm cezasını vermeye sebep olacak veya onun on yıldan fazla hapis cezasına sebep olacak iftiralar atan ve bu İftiralar yalan olduğu mahkeme tarafından tespit edilirse, o kişiler vasiyet hakkını kaybetmiş olur.¹⁴⁰

Murisin geride bıraktığı vasiyetnamesini güç kullanarak veya tehdit ederek veya da söylediği yalanlara değişmesine sebep olan kimseye, Arnavutluk Miras Hukuku'na göre vasiyet edilmez. Vasiyeti hak etmeyenler arasında, murise kötü muamele yapan kimseler de yer almaktadır.¹⁴¹

3. Mûsâ Bih'te Olması Geren Şartlar

Mûsâ bih, ilk olarak bir mal olması gerektirir. Sonra da şeriat prensiplerine göre, bu malın değeri olması gerekir. Üçüncü bir şart ise bu malın mûsâ leh'in sahip olabileceği bir mal olmasıdır. Cumhura göre bu mal genel bir bakışla, murisin ölümünde var olması gerekmektedir. Bunda aranan bir başka şart ise vasiyet edeceği mal, vasiyet edenin mülkü olmasıdır, çünkü başka birine ait olan malların vasiyeti caiz değildir. Mûsâ bih'te aranan başka bir şart da, onun şer (günah) bir şey olmamasıdır.¹⁴²

Vasiyetin gerçekleşebilmesi için, vasiyet edilen malın borca gitmemesi gerekir. Çünkü vasiyet murisin borçları ödendikten ve teçhiz ve tekfin harcamaları yapıldıktan sonra yerine getirilir. Aynı şekilde murisin başka varisi varsa, vasiyet terekenin üçte birini geçmemesi gerekmektedir. Ulema vasiyetin üçte birini açmaması üzerinde icma etmiştir.¹⁴³

Arnavutluk Miras Hukuku'na gelince, vasiyet edilecek malın mûsî'ye ait olması gerekir.¹⁴⁴ Aynı zamanda bu malın mûsî'nin şahsına bağlı olan bir mal olmaması gerekir. Mesela mûsî'nin aldığı emeklilik maaşı ve buna benzer şahsi haklar vasiyet edilemez.¹⁴⁵

---

¹³⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/374.

¹³⁹ **Kodi Civil 1994**, mad/320.

¹⁴⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/322.

¹⁴¹ **Kodi Civil 1994**, mad/322.

¹⁴² Zuhaylî, a.g.e., ss. 7479-7482.

¹⁴³ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7479-7487.

¹⁴⁴ **Kodi Civil 1994**, mad/316.

¹⁴⁵ Biçoku, a.g.e., s. 40.

İslâm Miras Hukuku'nda n farklı olarak Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, mûsî arkada, çocuk, ana babası ve erkek ve kız kardeşi bırakmazsa, terekenin bütününü istediği kişiye vasiyet etme hakkı vardır.¹⁴⁶

Mûsî vasiyetname yaptığı zaman, buluğa ermemiş kendi çocuklarına düşen paylarını, mirasa çağrılan buluğa ermemiş diğer çocukların hisselerine ve engelli¹⁴⁷ olan mirasçılarının hisselerine dokunamaz.¹⁴⁸

F. Borçlu Olan Kimsenin Vasiyeti

İslâm Miras Hukuku'nda , borçlu olan kimsenin vasiyeti, borcu bütün malını kapsayacak kadar olsa bile ölünceye kadar geçerlidir. Çünkü borcun tereke ile olan bağlantısı ancak murisin ölümünden sonra ortaya çıkar ve ancak vasiyet edenin ölümünden sonra borcun vasiyete olan etkisi ortaya çıkar. Fakat borcu terekenin hepsini kapsayacak şekilde olursa o zaman vasiyetin yerine getirilmesi için mûsî'in yükümlü olduğu borcun hepsinden veya bir kısmından ibra olması gerekir ya da başka biri onun borcunu ödemesi gerekir. Borcu terekenin hepsini kapsamadığı takdirde ise, borçtan fazla olan terekenin üçte biri için hiç kimsenin onaylaması gerekmeksizin vasiyet gerçekleştirilir.¹⁴⁹

Arnavutluk Miras Hukuku'na gelince, terekesi borca batık olan bir mûsî'nin yaptığı vasiyet, geçerlidir. Çünkü daha önceki konularda söylendiği gibi, Arnavutluk Miras Hukuku'na göre murisin ölümüyle, tereke onun mirasçılara geçer. Bu prensibe bağlı kalırsak, murisin ölümüyle birlikte, murisin yaptığı vasiyetler de vasiyet edilen kişilere teslim edilmesi gerekir. Lehine vasiyet edilene Arnavutluk Miras Hukuku, ister tereke üzerinde olan borçları ödenip, yapılan vasiyeti alma hakkını verdiği gibi ona lehine yapılan vasiyetten vazgeçme hakkını da vermiştir.¹⁵⁰

---

¹⁴⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/377.

¹⁴⁷ Engelli mirasçılar: Murisin ölmeden önce bakmakla yükümlü olduğu, on altı yaşını doldurmayan çocuklar, eğitimi devam eden on sekiz yaşına kadar olan çocuklar, altmış yaşını aşan erkekler ve elli beş yaşını geçen kadınlar ve yaşları dikkate alınmaksızın birinci ve ikinci engelliler grubuna kabul edilenler sayılmaktadır. Bkz. **Kodi Civil 1994**, mad/371.

¹⁴⁸ **Kodi Civil 1994**, mad/379.

¹⁴⁹ Zuhaylî, a.g.e., s. 7493.

¹⁵⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/380.

G. Gayri Müslim'in Vasiyeti

Vasiyet ister Müslüman tarafından ister Müslüman olmayan tarafından yapılabilir. Çünkü vasiyet yapmak için mûsâ leh'in Müslüman olması şart koşulmamıştır.¹⁵¹ Vasiyet iyilik olarak kabul edilir ve iyilik her dinde arzu edilen bir ameldir.

Laik bir devlet olan Arnavutluk, hukuki düzenlemelerde, dini farklılıkları dikkate almamış, bütün dinlere karşı aynı tavır içinde olmuştur. Nitekim Arnavutluk Anayasasının 18. maddesinde “*dininden dolayı hiç kimse aşağılanamaz*”. ifadesi yer almaktadır.

1. Zimmî'nin vasiyeti

Fukaha zemminin vasiyetinin caiz olduğunda ittifak etmişlerdir. Çünkü zimmî kendi malında bütün tasarruf haklarına sahiptir. Zimmî'nin¹⁵² vasiyetinde de müslüman'ın vasiyetinde aranan terekenin üçte birini geçmemesi şartı geçerlidir.

Zimmî de başkalarına vasiyette bulunabilir. Ancak Hanefilere göre zimmî de darul-harb'te bulunan bir harbi kişi hakkında vasiyette bulunamaz. Çünkü böyle bir vasiyet, harbiye destek ve düşmana yardım olarak kabul etmişler.¹⁵³

Arnavutluk Miras Hukuku'nda bu konuyla ilgili bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak Arnavutluk Medeni Kanununda yer alan 377. maddesine dayanarak, Miras Hukukun belirttiği şartlar dışına çıkmamak şartıyla, yani muris arkasında çocuk, anne baba ve erkek ve kız kardeş bırakmazsa, terekesini istediği kişiye vasiyet etme yetkisine sahiptir.

2. Harbî'nin vasiyeti

Harbî'nin harbi'ye yaptığı vasiyet Şafiî ve Hambelîlere göre, ister muste'men olsun ister darul-harp'te olsun sahihtir. Hanefilere göre ise bu konuda, harbi'ye yapılacak vasiyet, harbînin darul-harpte olmaması şart ile sahihtir. Malikîlere göre ise mutlak olarak (kayıtsız, şartsız) sahih olmaz.¹⁵⁴

Bu konuda Arnavutluk Miras Hukuku bir düzenleme getirmemiştir. Bu yüzden buna engelleyecek bir düzenleme bulunmadığından dolayı, böyle bir vasiyetin geçerli

¹⁵¹ Subhî Mahmesanî, a.g.e., s. 168; Zuhaylî, a.g.e., s. 7494.

¹⁵² Zimmî: Müslüman ülkesinde, devletle yaptığı bir anlaşma ile devletin himaye ve güvencesi altında yaşayan gayri Müslim vatandaşı ifade için kullanılan bir terimdir. Zimmîler, Müslümanlar gibi devletin vatandaşı olup, bütün temel hak ve sorumluluklar bakımından Müslümanlarla eşit olarak kabul edilmiştir. Bunun dışında zimmîne zekât, kefarete gibi dini karakterli sorumluluklar yüklenmemiş, bunu yerine cizye denilen bir tür vergi alınmıştır. Bkz: Fikret Karaman ve Diğer, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İler Başkanlığı Yayınları, Yeni Şefak, İstanbul, 2009, s. 621.

¹⁵³ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7494-7495.

¹⁵⁴ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7495-7496.

olduğunu söylememiz mümkündür. Ancak bu durumlarda yapılan vasiyetin devlet tarafından da onaylanması gerekmektedir.

3. Mürtedd'in Vasiyeti

Mürted dinden dönen kimseye denir. Mürted durumunda olan kimseye vasiyet etmek caiz değildir. Fakat İslâm'a geri döner ve İslâm üzerinde ölürse, diğer tasarruf hakları gibi vasiyetleri de geçerli olur. Ancak mürted olarak ölürse bütün tasarrufları gibi vasiyeti de batıl olur.¹⁵⁵

Daha önce belirttiğimiz gibi, Arnavutluk Miras Hukuku'nda murise mirasçı olabilme engeller arasında din farklılığı yer almamaktadır. Mürteddin durumu da böyledir. Çünkü Arnavutluk Yasalarına göre, şahıslar istedikleri dini seçme hakkına sahiptirler.

H. Kamu Hizmetlerine Vasiyet

Kamu hizmetleri alanında yapılan vasiyetler ittifakla caiz görülmüştür. Eğer mûsâ bih şeriat maksatlarına aykırı değilse, belirtilen şartlara göre vasiyet ettiği mal harcanır. Eğer herhangi bir şart koşulmamışsa, o zaman mûsâ leh o malı her hangi bir işte kullanabilir. Ancak burada da aranan şartların arasında, vasiyetin terekenin üçte birini geçmemesi gerekir.¹⁵⁶

Arnavutluk Miras Hukuku da bu konuda İslâm Miras Hukuku'nun öne sürdüğü görüşleri benimser. Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, mûsi geride çocuk, ana baba ve erkek ve kız kardeş bırakmadığı sürece, kendi terekesini ister şahıslara, ister kurumlara vasiyet etme yetkisine sahiptir.¹⁵⁷

İ. Anne Karnındaki Çocuğa Vasiyet

Vasiyet eden tarafından bir şart koşulmuşsa vasiyet o şarta bağlı gerçekleşir. Ancak şart koşulmamışsa o zaman vasiyetin gerçekleşebilmesi için, çocuğun vasiyeti edildiği tarihten itibaren altı aydan az bir süre içerisinde doğması gerekir. İkiz doğarlarsa vasiyet edilen terekeyi aralarında paylaşırlar.¹⁵⁸

Arnavutluk Miras Hukuku'nda, lehine vasiyet edilecek şahıslardan, hukuki mirasçılarda aranan şartlar aranmaktadır.¹⁵⁹ Bundan yola çıkarak, cenine vasiyet edebilmesi için, murisin ölümünden üç yüz gün geçmeden dünyaya gelmesi gerekir.¹⁶⁰

¹⁵⁵ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7496-7497; Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 433.

¹⁵⁶ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7497-7498.

¹⁵⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/377.

¹⁵⁸ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7502-7504.

¹⁵⁹ **Kodi Civil 1994**, mad/374.

J. Maduma (Mevcut Olmayana) Vasiyet

Var olmayana vasiyet Malikîler dışında diğer mezheplerde caiz değildir. Malikîler ise var olmayana vasiyeti kabul ederler. Yani murisin öldüğü sırada ister var olsun ister var olmasın fark etmemektedir.¹⁶¹

Arnavutluk Miras Hukuku bu konuda Malikîlerin görüşüyle aynı görüşü benimser. Yani mûsî, var olmayan bir şahsa vasiyet etme hakkına sahiptir. Nitekim Arnavutluk Medeni Kanununun 374. maddesi mûsî'nin belli bir şahsın çocuklarına vasiyet edebileceğini söylemektedir. Ancak o şahsın murisin ölüm anında hayatta bulunması şartı koşulmuştur.¹⁶²

K. Varise Vasiyet

Allah her hak sahibinin hakkını belirlemiştir. Böylece bir kişi öldüğünde terekesi Allah'ın belirlediği paylara göre mirasçıların arasında paylaşılır. Bu yüzden varise vasiyette bulunmak doğru görülmemiştir. Böyle bir vasiyet yapılmışsa şayet, onun gerçekleşebilmesi için, varislerin buna rıza göstermeleri gerekmektedir. Eğer rıza göstermezlerse bu vasiyet batıl olur.¹⁶³

Malikîlere göre mirasçıya yapılan vasiyet kesin bir şekilde batıldır. Çünkü “*hiçbir mirasçıya vasiyet yoktur*”¹⁶⁴ hadisi, bunu açık bir şekilde ifade etmektedir.

İslâm Miras Hukuku'nun tersine, Arnavutluk Miras Hukuku, vasiyet edilme önceliğini varislere vermiştir. Medeni Kanununun 377. maddesinde açıklandığı gibi, mûsî ancak kendi çocukları, ana ve babası ve kız ve erkek kardeşleri bulunmadığı durumlarda varis olmayan bir kişiye vasiyet edebilir.¹⁶⁵ Aynı şekilde 381. maddesinde, muristen önce bir varisin ölmesi söz konusu olduğu zaman, muris terekesini 361-363-364 maddelerde belirlenen diğer mirasçılara ve bu mirasçılardan hiçbiri yoksa başka bir şahsa vasiyet edilebileceğini söylemektedir. Bu da açık bir şekilde gösteriyor ki, Arnavutluk Miras Hukuku'nda, vasiyetin öncelik olarak hukuki mirasçılara yapılması gerekmektedir..

---

¹⁶⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/320.

¹⁶¹ Zuhaylî, a.g.e., ss. 7505-7506.

¹⁶² **Kodi Civil 1994**, mad/374.

¹⁶³ Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 431.

¹⁶⁴ Ebu Dâvûd, **Buyu**, 88; Tirmizî, **Vesaye**, 5; İbn Mâce, **Vesaye**, 6.

¹⁶⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/377.

L. Vasiyeti İptal Eden Sebepler

İslâm hukukunda vasiyet birkaç sebepten dolayı iptal olabilmektedir. Bu sebepler ya mûsî'den kaynaklanır ya da mûsâleh veya mûsâbih vasiyet şartlarını taşımadıklarından dolayı iptal olmaktadır.

Aynı şekilde Arnavutluk Miras Hukuku'nda da, yapılan vasiyetin iptal veya geçerli olduğu durumların tespit edilmiştir.

1. Devamlı Olarak Delilik ve Bunaklık Durumu

Hanefî mezhebine göre devamlı delilik ve bunaklık durumunda olan kimsenin vasiyeti batıldır. Çünkü bu durumda olan kimselerin sözleri bağlayıcı değildir. Fakat delilik ve bunaklık devamlı değilse vasiyet de batıl olmaz.

Hanefî dışında mezhepler delilik ile vasiyetin batıl olduğunu kabul etmezler. Deliliğin de devamlı olup olmaması arasında da fark görmezler. Bunlara göre, vasiyet ettiği zaman âkli baliğ olması yeterlidir. Çünkü bunlara göre asıl olan akdin olduğu vakitte ehliyet sahibi olmasıdır.¹⁶⁶

Arnavutluk Miras Hukuku bu konuda, vasiyetin edileceği zamanda akıl sahibi olma şartını aramışlar, aksi halde, yapılan vasiyeti geçersiz kabul etmiştir.¹⁶⁷

2. Mûsî'nin İrtidat Etmesi

Mûsî'nin irtidat etmesi, vasiyeti batıl kılan sebeplerden sayılmıştır. Bu durumda olan kimsenin vasiyet etmesi caiz değildir. Yapılmışsa da vasiyet geçerli sayılmayıp iptal olunur.¹⁶⁸

Arnavutluk Miras Hukuku bu konuyla ilgili bir düzenleme getirmemekle birlikte, din değiştirmeyi vasiyete bir engel olarak görmemektedir.

3. Vasiyetin Meydana Gelmemiş Bir Şarta Bağlanması

Vasiyet bir şarta bağlanmışsa ve o şart gerçekleşmemişse, o zaman yapılan vasiyet batıl olur. Mesela; birisi ben bu yolculukta ölürsem bu adama şu kadar mal vereceksiniz derse ve yolculuğun sonunda adam ölmezse, yaptığı vasiyet batıl olur.¹⁶⁹

Şarta bağlı vasiyetler için Arnavutluk Miras Hukuku, şartların gerçekleştirilmediği takdirde, vasiyetin iptaline gidildiğini söylemektedir.¹⁷⁰

¹⁶⁶ Zuhaylî, a.g.e., s. 7554

¹⁶⁷ **Kodî Civil 1944**, mad/373.

¹⁶⁸ Zuhaylî, a.g.e., s. 7555; Celal Yıldırım, a.g.e., C. III, s. 431.

¹⁶⁹ Zuhaylî, a.g.e., s. 7555.

4. Yaptığı Vasiyetten Dönme

Eğer mûsî yaptığı vasiyetten dönerse, vasiyet batıl olur. Çünkü vasiyet bağılık isteyen bir akit değildir. İşte bu yüzden mûsî istediği zaman vasiyet ettiğinden dönebilme hakkına sahiptir. Vasiyette mûsî sadece icab eden kişidir. Vasiyetin hükmü ise mûsî'nin ölümünden sonra sabit olur. Bu da gösteriyor ki mûsî vasiyetin geçerliliğini sürdürmekte muhayerdur, ister devam ettirir ister yaptığı vasiyetten döner.¹⁷¹

Vasiyetten dönme iki şekilde olabilir; *sarih* (açık) veya *delaleten* vasiyetten dönmek.

Sarih rücû; vasiyet eden kişinin kullandığı açık lafızlarla gerçekleşir. Mesela; ben falanca adama vasiyet ettiğim şeyden vazgeçtim ya da vasiyetten döndüm veya buna benzer ifadeler kullandığında sarih rücû sayılır. Fakat eğer mûsî böyle açık lafızlar değil de, ben bu vasiyetten pişman oldum veya buna benzer kelimeler söylerse vasiyet, vasiyet olmaya devam eder. *Delaleten rücû* ise; mûsî'nin vasiyetten döndüğünü gösteren her türlü tasarruf veya fiildir. Mesela; mûsâbih'i satması veya onu mehir olarak vermesi gibi tasarruflarda bulunması, vasiyetten döndüğüne delalet eder ve böylece vasiyet batıl olur.¹⁷²

Yaptığı vasiyetten dönme hakkını Arnavutluk Miras Hukuku da mûsî'ye tanımaktadır. Arnavutluk Medeni Kanununun 402. maddesinin yer verdiği "*Mûsî'nin noter akdi ile yaptığı bir açıklamayla, daha önce yapılan vasiyetname iptal edilebilir.*"¹⁷³ ifadesi, mûsî'nin önceden yaptığı vasiyetten dönme yetkisini tanıdığını açık bir şekilde göstermektedir.

5. Vasiyetin Red Edilmesi

Mûsî'nin ölümünden sonra, vasiyetin ortaya çıkmasıyla, mûsâ leh de vasiyeti reddedecek olsa, vasiyet batıl olur. Çünkü mûsâ leh bu hakka sahiptir.¹⁷⁴

Arnavutluk Miras Hukuku'nda mirasçının mirası reddetme hakkı olduğu gibi, mûsâ leh'in de lehine yapılan vasiyeti reddetme yetkisi tanınmıştır. Mûsî'ye bu hak, Medeni Kanununun 380. maddesinde verilmektedir.

---

¹⁷⁰ Kodi Civil 1994, mad/401.

¹⁷¹ Zuhaylî, a.g.e., s. 7555.

¹⁷² Zuhaylî, a.g.e., ss. 7555-7556.

¹⁷³ **Kodi Civil 1994**, mad/402.

¹⁷⁴ Zuhaylî, a.g.e., s. 7558.

6. Belirli Olan Mûsa Leh'in Mûsî'nin Ölümünden Önce Vefat Etmesi

Böyle bir durum söz konusu olduğunda dört mezhebe göre vasiyet batıl olur. Çünkü vasiyet bağış hükmündedir ve bu yüzden bu bağışın yapılacağı kişi ölünce bağış da hükümsüz kalır.¹⁷⁵

Arnavutluk Miras Hukuku ise bu durumda, yapılan vasiyet belirli olan mûsa leh'in mirasçılarına geçmez ve yapılan vasiyet iptal edilir demektir.¹⁷⁶ Ancak mûsi yaptığı vasiyetnamesinde, mûsa bih'in ondan önce ölmesi veya yapılan vasiyetten vazgeçtiği durumlarda veya başka bir sebepten dolayı vasiyetten mahrum duruma düştüğünde, ona yapılan vasiyetin, onun mirasçılarına veya da başka birine geçmesini söylemişse, o zaman ona yapılan vasiyet onun mirasçılarına geçer.¹⁷⁷ Aksi takdirde ona yapılan vasiyet, mûsînin mirasçılarına geçer.¹⁷⁸ Nitekim Arnavutluk Medeni Kanununda yer alan 401. maddesi bunu açık bir şekilde söylemektedir.

7. Muayyen Olan Mûsa Bih'in Telef Olması

Vasiyet edilen mal kendiliğinden belirli ise ve mûsa leh'in kabulünden önce telef olursa, vasiyet batıl olur. Çünkü böyle bir durumda söz konusu olduğu zaman vasiyet edilen şey, yok olan bir şeyin vasiyetine benzemektedir ki bu da vasiyet olarak geçerli değildir.¹⁷⁹

Arnavutluk Miras Hukuku'na göre, vasiyet edilen malın mûsa leh'e teslim edilmeden önce telef olmuşsa ve bu telef kendiliğinden gerçekleşmişse, vasiyet batıl olur.¹⁸⁰ Ancak vasiyet edilen malın telef olması için mirasçıların suçu varsa, o zaman mirasçılar vasiyet edilen malın değerini mûsâ leh'e teslim etme mecburiyetindedirler.¹⁸¹

8. Varis Olması

Mirasçılar vasiyeti kabul etseler dahi, Malikîlere göre bu vasiyet batıldır.¹⁸² Çünkü Hz. Peygamberin *"Yüce Allah her hak sahibine hakkını vermiştir. Bu yüzden mirasçıya*

¹⁷⁵ Zuhaylî, a.g.e., s. 7558.

¹⁷⁶ **Kodi Civil 1994**, mad/382.

¹⁷⁷ **Kodi Civil 1994**, mad/381.

¹⁷⁸ **Kodi Civil1994**, mad/382.

¹⁷⁹ Zuhaylî, a.g.e., s. 7558.

¹⁸⁰ **Kodi Civil 1994**, mad/296.

¹⁸¹ **Kodi Civil 1994**, mad/296, 341.

¹⁸² Zuhaylî, a.g.e., s. 7559.

*vasiyet yoktur.*¹⁸³ hadisi vardır. Mûsi mirasçılara vasiyet etmekten menedilmiştir, çünkü Allah Teâlâ onun kendi hissesini vermiştir.¹⁸⁴

Varise vasiyet başlığı altında söylediğimiz gibi, Arnavutluk Miras Hukuku, İslâm Miras Hukuku'nun tersine, vasiyet etme önceliğini varislere vermiştir. Arnavutluk Medeni Kanununun 377. maddesinden açıkladığı gibi, mûsi ancak kendi çocukları, ana ve babası ve kız ve erkek kardeşleri bulunmadığı durumlarda varis olmayan bir kişiye vasiyet edebilir.¹⁸⁵ Aynı şekilde 381. maddesinde, muristen önce bir varisin ölmesi söz konusu olduğu zaman, muris terekesini 361-363-364 maddelerinde belirlenen diğer mirasçılara ve bu mirasçılardan hiçbiri yoksa başka bir şahsa vasiyet bırakabileceğini söylemektedir. Bu da açık bir şekilde gösteriyor ki, Arnavutluk Miras Hukuku'nda, varise vasiyet etmek, vasiyetin iptaline gitmeye yol açmamaktadır. Tersine varislerine vasiyette bulunma tavsiyesinde bulunmaktadır.

---

¹⁸³ Ebu Dâvûd, Kitabul Buyu, 88; Tirmizî, Vesaye, 5; İbn Mâce, Vesaye, 6.

¹⁸⁴ Ebu'l-Abbas Şihabüddîn Ahmed b. Receb b. Tibugâ İbnü'l-Mecdî, **et-Ta'lik ala Nazmi'l-Leâli fi-İlmi'l-Ferâiz, Camiatü'l-İslâmiyye**, Medine, 2008, C. I, s. 203.

¹⁸⁵ **Kodi Civil 1994**, mad/377.

SONUÇ

Arnavutluk ile İslâm Hukuk sistemlerini miras hukuku açısından mukayese etmeyi amaçladığımız bu çalışmamızda ulaştığımız neticeleri şöyle özetlemek mümkündür:

İslâm'ın ortaya çıktığı bölgedeki hukuk ve diğer miras sistemlerinin incelendiği birinci bölümde, İslâm miras hukuk'unun diğer hukuk sistemlerinden tamamen farklı olarak kendisine has usul ve yapısının olduğu görülmüştür. İslâm Miras Hukuku ölenin sadece eli silah tutan erkek hısımların miras hakkı tanıyan Cahiliyye döneminde ilkel bir miras hukuku anlayışının egemen olduğu bir bölgede ortaya çıkmakla birlikte fert, aile ve toplum hukukunun kesiştiği denge noktasına varmıştır.

Günümüze kadar uygulana gelen mirasla ilgili bazı hukuk sistemleri örf ve âdete dayalı örfî hukuk sistemini benimserken; bazıları ise biraz daha resmileşmiş yazılı hukuk sistemini benimsemiştir. Kimi anlayışlar öleni ön plana çıkaran ferdi sistemi; kimi, toplumu ön plana çıkaran kolektivist görüşü; kimi de aile koruyan sistemi benimsemiştir. Bunun yanında kimi telakkiler kaynağını yaratıcıya dayarken kimilerinde kaynak insanın kendisi olmuştur. Görülen o ki çözümler her ne olursa olsun hedefler hak kavramını toplumla içselleştirmek olmuştur.

İslâm hukuku ile Medeni kanun da yukarıda değindiğimiz telakkilerden kendi bünyesine uygun olan hak anlayışını özümsemiştir. İslâm ve Arnavutluk Miras Hukuku'nda, kendi aralarında farkları bulunmakla birlikte, ne aile efradının hukukunu koruma adına ferdin kendi malları üzerindeki hakları bütünüyle ne de ferdin tasarruf hakkının aile fertlerin aleyhine sınırsız olduğu kabul edilir. Bu iki sistemde bir taraftan mirasçılarının hukuku korunurken diğer taraftan da ferdin kendi mülkünü mirasçılar dışında belli prensiplere göre kalarak şahsi tercihiyle göre tasarruf edebilme yetkisi verilmiştir.

Arnavutluk Miras Hukuku ile İslâm Miras Hukuku ifrat ve tefritten kendilerini koruyamayan diğer telakkilerden ayrı olarak, dengeli bir miras telakkisinde olmaları yönünden birleşiyor olmalarına rağmen, çok önemli bazı noktalarda birbirinden farklılık arz etmektedirler. Bu farklıların görüldüğü konulardan bir kaç; İslam hukuku erkeklerle aynı sınıfta bulunan kadınların hissesini erkeklerin hissesinden yarısı olarak taksim ederken Arnavutluk Miras Hukuku'na göre aynı sınıfta mirasa çağrılan erkek ve kadınlar eşit hisseye sahip olurlar. Aynı şekilde İslam miras hukukunda mirasçılık asabelik

sistemine dayandığı için miras bırakanın kız çocukları bulunmakla birlikte erkek evladı bulunmadığı takdirde mirasçılar çerçevesi mirisin uzak akrabalarına kadar genişleyebildiğini görüyoruz. Arnavutluk Miras Hukuku'nda ise mirisin erkek ve kız çocukları arasında böyle bir ayırım bulunmamaktadır. Görüldüğü gibi bu konuda Arnavutluk Miras Hukuku, asabelik müessesesini kabul etmeyen Şii imamiye mezhebiyle bu konuda yakınlık göstermektedir.

İslâm hukuku ve medenî hukukun dayandıkları kaynakların farklı olması sebebiyle aralarında ayrı bir farklılık ortaya çıkması sebep olmuştur. İslam miras hukukun kaynağı vahiy olma sebebiyle, diğer bir deyişle İslam hukukunda dinîlik galip hatta bir anlamda tek vasıf olduğundan din farkı mirasçılığa bir engel olarak kabul edilmiştir. Çünkü İslam miras prensiplerine göre, aynı devletin vatandaşları olsa dahi, ne Müslüman gayrimüslime ne de gayrimüslim olan kimse bir Müslüman'a mirasçı olabilir. Bu durum insan yapısı olan kaynaklara dayanan Arnavutluk Miras Hukuku'nda mirasçı olmak için bir engel teşkil etmemektedir.

İslâm Miras Hukuku, kaynağını Kur'ân-ı Kerîm olan Kelamu'llah'tan ve Hz. Peygamberin sahih sünnetinden alırken; Arnavutluk medeni hukuku, 1929'da Fransa'dan, yani insanın eseri olan bir kaynaktan almaktadır. Bundan dolayı medeni kanunu her devir ve hukuk sisteminde farklı bir yapı ile ortaya çıkmış, çağların ihtiyaç ve problemlerine göre kendi doktrinlerinin her devirde farklı hareket noktalarını seçmektedir. Bu da medeni kanunun belli bir muhtevasının olmadığı göstermektedir. Diğer bir ifade ile medeni hukukun muhtevasındaki gelişmenin insan unsurunun yetişkinliği problemlerine bağlanması demek olup, bu da medeni hukukun var olup felsefesi açısından fasid bir dairedir. Bu durum, ilahi kaynaklara dayandığı sebebiyle, İslâm Miras Hukuku'nda değişmektedir. Çünkü bilindiği gibi ilahi hak ve adalet mutlak olup, her türlü sübjektif unsurlardan bağımsızdır. Bu tür değerlere sahip olmasından dolayı, İslam miras hukuku evrensel olmuş ve zamanın değişimiyle birlikte ortaya çıkan yeni mevzuatlara yeni çözümlere gitme ihtiyacını duymadan bu meselelere çözüm getirmiştir.

Son olarak insanlar miras ile ilgili problemlerini, Allah'ın bize emrettiği şekilde çözmeleri için ve birçok farzın ortadan kalkmaması ve birçok haramın, yasağın sakınmaları için, miras ilmini öğrenmeleri gerektiği kanaatine vardık.

BİBLİYOGRAFYA

- AKMAN Mehmet, **Osmanlı Devletinde Ceza Yargılaması**, Eren Yayınları, İstanbul, 2004.
- AKTAN Hamza, **Mukayeseli İslâm Miras Hukuku**, 1. b., İşaret Yayınları, İstanbul, 1991.
- ALTINTAŞ Ramazan Altıntaş, **Bütün Yönleriyle Cahiliyye**, Riba Yayınları, Konya, 1996.
- ATAR Fahreddîn, **İslâm Adliye Teşkilatı**, Diyanet İşler Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999.
- AYDIN Mehmet Akif, **Türk Hukuk Tarihi**, Beta Basım Yayınları, İstanbul, 2001.
- BAKKAL Ali, **İslâm Öncesi Cahiliyye Çağı Hukuku**, Yayınlanmamış Çalışma, t. y.
- BAKKALOĞLU M. K. Abdüssamed, **Cahiliyye Dönemi Aile Hukuku**, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü "Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi", İstanbul, 1995.
- BARDAKOĞLU Ali: "Ferâiz", **T.D.V. İslâm Ansiklopedisi**, I-XXXIX (devam ediyor), İstanbul, TDV Yayınları, C.XII, 1995, ss. 362-365.
- BAYINDIR Abdülaziz, **İslâm Muhakeme Hukuku Osmanlı Devri Uygulaması**, İslâmi İlimler Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986.
- BEGEYA Ksanthipi, **E Drejta Familjare e RPS te Shqiperis**, UT. Fakulteti i Shkencave Politike dhe Juridike, Tiran, 1984.
- BERKİ Sadettin, **Kur'ânda Veraset Sistemi**, Binbirdirek Kitapevi, İstanbul, 1984.
- BİÇOKU Nazmi, **E Drejta e Trashegimise e RPSSH**, y.y., Tiran, 1984.
- , **E Drejta e Trashegimise e Republikës së Shqipërisë**, Shtepija Botuese Onufri, Tiran, 1997.
- BİLGE Mustafa L. Bilge, "Arnavutluk" **T.D.V. İslâm Ansiklopedisi**, I-XXXIX (devam ediyor), TDV Yayınları, C. III, İstanbul, 1991.
- BİLMEN Ömer Nasuhi, **Hukuku İslâmiyye ve Istılahat-ı Fıkhiye Kamusu**, I-VIII, Bilmen Yayınları, İstanbul, 1969.
- BOZBORA Nuray, **Osmanlı Yönetiminde Arnavutluk ve Arnavut Ulusçuluğunun Gelişimi**, 1. b., Boyut Yayın Grubu, İstanbul, 1997.
- BUHÂRÎ Ebu Abdullah Muhammed b. İsmail, **Sahihü'l-Buhârî**, Mektebetu İbedi'r-Rahman, Mısır, t. y.
- BYROJA JURİDİKE Pran Keshilit te Ministrave, **Kodi Civil i Republikës Popullore Socialiste Shqiptare 1982**, Shtypshkronja Mihal Duri, Tiran, 1982.
- CASSÂS Ebubekr Ahmed b. Ali er-Razî, **Ahkâmü'l-Kur'ân**, 3. b., Daru'l Kutub'l-İlmiye, Beyrut, 2007.
- CHALLAYE Felicie, **Mülkiyetin Tarihi**, 2. b., Remzi Kitapevi, çev. Turgut Aytuğ, İstanbul, 1969.
- CÜRCANÎ Seyyid Şerif Ali b. Muhammed el- Cürcânî, **et-Ta'rifât**, nşr. İbrahim el-Ebyârî, 1. b., Dâru'l Kitâbu'l Arab, Beyrut, 1985.
- ÇAĞATAY Neşet, **İslâm Dönemine Dek Arap Tarihi**, Türk Tarih Kurumu VII. Dizi, 111. Say, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.

- ÇEKER Orhan, **Osmanlı Hukuk-i Aile Kararnamesi**, Mehir Vakfı Yayınları, Konya 1999.
- DÂRİMÎ Abdullah b. Abdirrahman İbnu'l-Fadıl, **es-Sünen**, y. y, Dimaşk, 1339.
- DEMİRCAN Adnan, **Son Peygamberin Geldiği Coğrafya ve Toplum: Hicaz Bölgesi ve Cahiliye Arapları** "Cahiliye toplumundan Günümüze Hz. Muhammed sempozyum tebliği ve Müzakereleri Konya 2007", Ankara 2007.
- DÖNDÜREN Hamdi, **Delilleriyle Aile İlmihali**, Erkam Yayınları, İstanbul, 2006.
- , **Delilleriyle Ticaret ve İktisad İlmihali**, Erkam Yay, İstanbul, 2005.
- EBÛ DÂVÛD Süleyman İbnu'l-Eş'as b. İshak es-Sicistanî, **es-Sünen**, nşr, Muhammed, Muhyiddin Abdulahamid, y. y., Mısır, 1371.
- EBÛ ZEHRÂ Muhamad, **Ahkâmu't-Terikât ve'l-Mevâris**, Daru'-Fikri'l Arab, Kahir, 1974.
- ERDOĞAN Mehmet, **Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü**, 2. b., Ensar Neşriyat, İstanbul, 2005.
- FERRUH Ömer, **İslâm Aile Hukuku**, çev. Yusuf ziya kavakçı, Sebil Yayınları, İstanbul, 1968.
- HALÎD Hasan- Adnan Necâ, **Mevârisu fi's-Şeriatî'l-İslâmiyye**, Dâru Lubnan Li't-Tıbaa ve Neşr, Beyrut, 1987.
- HANBEL Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, thk. Muhammed Abdulkâdir Atâ, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut-Lübnan, 2008.
- HOXHA Shefqet, **Kanuni i Lures**, Doreshkrim pran insitutit te Kultures Popullore te Akademise se Shkencave te Shqiperis. t.y.
- İBN ABİDİN **Reddül-Muhtâr ale'd-Dürri'l-Muhtâr**, çev. Mazhar taşkesenlioğlu ve Hüseyin Kayapınar, Şamil Yayınları, İstanbul, 1988.
- İBN KUDAME Muvafakuddîn Ebu Muhammed b. Ahmed b. Mahmud b. Kudâme, **el-Muğnî**, C. I-XII, Beyrut, 1972.
- İBN MÂCE Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed b. Yezid, **es-Sünen**, y. y., Kâhire, 1349.
- İBN MANZÛR Ebû'l-Fadl Muhammed b. Mükerrrem b. Alî el-Ensârî, **Lisânu'l Arab**, C. I-XV, 1. b., Beyrut, Daru' Sadır, t.y.
- İLİA Dom Frano, **Kanuni i Skederbeut Parathenje**, 1993.
- İMRE Zahit-Erman Hasan, **Miras Hukuku**, Beta Basım Yayınları, İstanbul 1989.
- KARAMAN Hayreddin, **Ananhatlarıyla İslâm Hukuku**, c. I-III (bir arada), 13. b, Ensar Yay, İstanbul, 2008.
- , **İslâm Hukuk Tarihi**, 6. b., İZ Yayınları, İstanbul, 2009.
- , **Mukayeseli İslâm Hukuku**, C. I-III, 5. b, İZ Yayınları, İstanbul, 2009.
- KAHRAMAN Fikret, **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İler Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2009.
- KAVAKÇI Yusuf Ziya, **Suriye-Roma Hukuk Kodu ve İslâm Hukuku**, Ankara, Atatürk Üniversitesi Yayınları, 1975.
- KİŞKÎ Muammed Abdurrahim, **el-Mirâsu'l-Mukârin**, 2. b., y.y., Mısır, 1961.
- KOMİSİON **Burime te Zgjedhura per Historin e Shqiperis**, y.y., Tiran, 1965.
- KOMİSİON **Historia e Shtetit dhe e se Drejtes ne Shqiperi**, Shtepia Botuese LUARASË, Tiran, 2007.

- KOMİSYON Akademia Shqiptare e Shkencave e Shqiperise İnstituti i Historise, **Historia e Popullit Shqiptar**, C. IV, TOENA Yay, Tiran, 2002.
- KONDİLİ Valentin, **E drejta Civile I** “Pjesa e Pergjitheshme”, Geer, Tiran, 2008.
- , **E Drejta Civile II** “Pjesa e Posaçme, Pronesia, Te Drejtat Reale te Perkohshme dhe Trashegimia, Geer, Tiran, 2008.
- KOTİNİ Dhimiter, **Qeveria e Perkoheshme e Vlores dhe Veprimtariya e Saj**, Drejtoria e Pergjitheshme te Arkivave Sheterore Yayınları, Tiran 1963.
- LAHİM Abdulkerim İbn Muhammed el-Lahım, **el-Ferâiz**, 1. b., Mektebetul Meârif, Riyad, 1986.
- LATİFİ Juliana, **E Drejta Civile, Trashegimia**, Geer, Tiran, 2007.
- LUARASİ Aleks, **Studime Per te Drejten Zakonore Shqiptare** “ 1. Marredhenjet Familjare” 2. b., Luarasi University PRESS, Tiran, 2007.
- MAHMESÂNÎ Subhi, **el-Mebâdiü's-Şer'iyye ve'l-Kanuniyye fi'l-Hacr ve'n-Nafakât ve'l-Mevâris ve'l-Vasiyye**, 9. b., Dârü'l-İlm li'l-Melayin, Beyrut, 2002.
- MÂLİK b. Enes, Ebu Abdullah el-Asbahî, **el-Muvatta**, Dâru-l Fikr, Beyrut, 2008.
- MANDRO Arta, **E Drejta Romake**, 3. b., Yayın Yok, Tiran, 2006.
- MECDÎ, Ebu'l-Abbas Şihâbüddîn Ahmed b. Receb b. Tibuga İbnü'l-Mecdî, **et-Ta'lik ala Nazmi'l-Leâli fi İlmi'l-Ferâiz**, Camiatü'l-İslâmiyye, Medine, 2008.
- MEFŞÎ Muhammed Beşir el-Mefşî, **el-Câmi'u'l-Hadîs fi İlmi'l-Ferâiz ve'l-Mevâris fi's-Şer'iati'l-İslâmiyye ve'l-Kanûni'l-Ahvâli's-Şahsiyye**, Dımaşk, 1997.
- MEKSİ V. Meksi, **Problemi i Lashtesis se disa İnstitucioneve juridike te Shqiptareve** “ne Konferencen e Dyte te Studimeve Albanologjike” C. II, Tirane, 1969.
- MÜSLİM Huseyn b. El-Hacac b. Muslim el-Kuşeyî en-Nisâburî, **Sahihu'l-Müslim**, 2. b., Daru'l s-Selam, Riyad, 2000.
- NOVA Koço, **Edrejta Zakonore Shqiptare** “Kanuni i Lek Dukagjinit”, Akademiya e Shkencave Yayınları, Tiran, 1989.
- OĞUZMAN Kemal, **Miras Hukuku**, 6. b., Filiz Kitapevi, İstanbul, 1995.
- ORUM Ali Osman, **İslâmda Kadın ve Aile Hukuku**, Yayın Yok, Eskişehir, 2006.
- ÖNER Ayhan, **İktisadi ve Ticari Terimler Sözlüğü**, 3. b, Turhan Kitapevi, Ankara, 1978.
- ÖZBİLGİN Erol, **Osmanlı Hukuku'nun Yapısı**, Güryay Matbaacılık, İstanbul, 1985.
- PATCH Karl, **iliret**, çev. Karl Gurakuqi, Uegen Yayınları, Tiran 2004.
- QENDRA E BOTİMEVE ZÛRTARE, **Kodi Civil i Republikes se Shqiperise 1994**, Miratuar me Ligjin Nr: 7850, date, 29.07.1994, Ndryshuar me Ligjin Nr: 8539, Date, 18. 10. 1999, dhe Nr: 8781, Date, 3.05.2001, Botim i Qendres se Publikimeve Zyrtare, Tiran, 2008.
- , **Kodi i Familjes dhe Legjislacioni per Biresimet i Republikes se Shqiperis**, Botim i Qendres se Publikimeve Zyrtare, Tiran, 2010.
- , **Kushtetuta e Republikes se Shqiperise**, Botim i Qendres se Publikimeve Zyrtare, Tiran, 2009.
- QİRİAZİ Perikli, **Gjeografia Fizike e Shqiperise**, Shblu Yayınları, Tiran, 2006.
- SABİK Seyyîd, **Fikhu's-Sünne**, çev. Mehmet Yılmaz, 4. b., Pınar Yayınları, İstanbul, 2004.
- SEYDİŞEHRÎ, Mahmud Esad Bin Emîn, **Delilleriyle İslâm Miras Hukuku**, Esra Yayınları, İstanbul, 1994.

- STIPÇEVİÇ, Aleksander, **İliret**”historia,jeta, kultura sembolet e kultit”, TOENA Yay, Tiran 2002.
- SUHEYLÎ Ebu'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed, **Kitâbü'l-Ferâiz ve Şerhu Ayati'l-Vasiyye**, thk. Muhammed İbrâhim Benâ, Câmiatu Karyunus, 1980.
- ŞA'BÂN Zekiyyüddîn, **İslâm Hukuk İlminin Esasları** (Usûlü'l Fıkh), Türkiye Diyanet Vakfı Yayayınları, çev. İbrahim Kafi Dönmez, 8. b., Ankara, 2006.
- ŞAFÎ Ahmed Mahmud, **Ahkamu'l-Mevâris**, Darü'l-Camiyye, Beyrut, 1989.
- ŞELBÎ Muammed Mustafa, **Ahkamu'l-miras Beyne'l-Fıkhî ve'l-Kanun**, Darul Nehdati Arabiyye, Beyrut, 1978.
- ŞERÎF Abduh Yahya, **el-Leâli'l-Fıdda alâ Metni'r-Rahbiyye fî İlmi'l-Mevâris**, 2. b., Mektebetü'l-İrşad, 1998.
- TİRMİZÎ, Mhammed b. İsa, b. Sevre es-Sülemî, **el-Câmiu's-Sahîh, Sünenü't-Tirmizî**, thk. İbrâhîm Atve İvaz, 2. b., Matbaatü Mustafâ el-Bâbî el-Halebî, Kâhire, 1975.
- TOÇI Fatmir, **Kodi Civil i Republikes se Shqiperis i vitit 1929**. Shtepia Botuese TOENA, Tiran, t.y.
- TOPÇUOĞLU Hamide, **Eski İsrail Hukuku**, Ankara Ü, Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara, 1948.
- TUNCAY Abdullah, **İslâm Miras Hukuku ve Felsefesi: Porblem Çözümlü-Terim Açıklamalı ve Ebu Tahir Muhammed b. Mahmud Abdurraşid es-Secavendî: Metnü'l Feraiz Tercümesi**, Y, y, t. y.
- YAVUZ A. Fikri, **İslâm Fıkhı ve Hukuku, İtikad, İbadet, Muamelat, Ceza ve Miras**, İrfan Yayınevi, İstanbul, 1970.
- YAZIR Elmalılı M. Hamdi Yazır, **Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkh İstılahları Kamusu**, C. I-V, Eser Neşriyat, İstanbul, 1997.
- YENİÇERİ Celal, **İslâm İktisadının Esasları**, Şamil Yayınları, İstanbul, 1980.
- YILDIRIM Celal, **Kaynaklarıyla İslâm Fıkhı, İbadat, Muamelat, Ferâiz**, C. I-IV, 2. b., Uysal Kitapevi, Ankara ,1980.
- YILDIRIM Mustafa, **İslâm Hukuku Açısından Evlat Edinme**, İzmir İlahiyat Vakfı Yayınları, İzmir, 2005.
- ZEYDÂN Corci b. Habib, **el-Arab Kable'l-İslâm**, Dârü'l-Mektebeti'l-Hayat, Beyrut, t. y.
- ZOJZİ Rrok, **Materjale Etnografike mbi Kanunin e İdriz Sulit**, Doreshkrim pran insitutit te Kultures Popullore te Akademise se Shkencave te Shqiperis. t.y.
- ZUHAYLÎ Vehbe, **el-Fıkhü'l İslâmî ve Edilletuhu**, 4. b., Dârul fikr al Muâsir Neşriyatı, Dımaşk, 1997.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Emirjon		VATHAJ
Doğum Yeri ve Yılı	Arnavutluk		1983
Bildiği Yabancı Diller	Arapça		Türkçe
Eğitim Durumu	Başlama - Bitirme Yılı		Kurum Adı
Lise	1998	2002	Shkolla e Mesme e Bashkuar Gjorem
Lisans	2004	2009	Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi
Yüksek Lisans	2009	2011	Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İletişim (e-posta):	miri_vathi@hotmail.com		
		Tarih İmza Adı Soyadı	